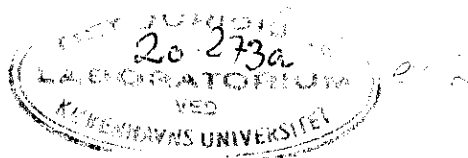

BETÆNKNING

VEDRØRENDE

TJENESTEMÆND'S ADGANG TIL ALMINDELIG FOLKEPENSION

AFGIVET AF
DET AF FINANSMINISTEREN DEN 18. JUNI 1963
NEDSATTE UDVALG

BETÆNKNING NR. 384

1965

Indholdsfortegnelse

	Side
<i>Kapitel 1. Udvalgets opgaver og sammensætning</i>	5
<i>Kapitel 2. Den gældende tjenestemandspensionsordning</i>	7
<i>Kapitel 3. Tjenestemandspensionsordningens udvikling</i>	11
<i>Kapitel 4. Tjenestemandspensionens kapitalværdi</i>	16
<i>Kapitel 5. Tjenestemandspension set i relation til efterlønmæssige forhold uden for tjenestemandsområdet</i>	19
<i>Kapitel 6. Behovet for ændringer i tjenestemændenes efterlønsordning</i>	25
<i>Kapitel 7. Tekniske muligheder for ændret opbygning af efterlønsordningen for tjenestemænd</i>	28
1. Opbygning af en selvstændig tjenestemandspensionsordning, der ikke kombineres med ydelser fra den offentlige sikring	29
2. Efterlønsordninger, der bygger på samordning af tjenestemandspension og folkepension m. v.	30
a. Tjenestemandspension som grundlag	31
b. Den offentlige sikring som grundlag	32
c. Kombinationsmetoden	33
<i>Kapitel 8. Skitse til ændret opbygning af efterlønsordningen for tjenestemænd</i>	34
Fastlæggelsen af pensionsniveauet	34
Grundlaget for pensionsberegningen	34
1. Pensioner beregnet med anvendelse af højeste pensionskvotient	34
2. Pensioner beregnet med anvendelse af lavere pensionskvotienter	40
Virkningerne af efterlønsordningens ændrede opbygning	40
I. Tjenestemandspensionister, der alene er berettigede til at supplere tjenestemandspensionen med ikke-indtægtsbestemte ydelser fra den offentlige sikring	40
A. Folkepensionens mindstebeløb	41
B. Invalidepensionens trediedelsbeløb	41
C. Bistands- og plejetillæg	42
II. Tjenestemandspensionister, der er berettigede til at supplere tjenestemandspensionen med indtægtsbestemte ydelser fra den offentlige sikring	42
III. Tjenestemandspensionister, der ikke er berettigede til at supplere tjenestemandspensionen med ydelser fra den offentlige sikring	45
A. Egenpensioner	45
B. Enkepensioner	46
C. Børnepensioner	46
Samordning af pensionsydelseernes udbetaling	47
Tjenestemændenes bidragspligt	47

	Side
Tjenestemændenes stilling ved udbygning af den offentlige sikring	49
Skitsens finansielle virkninger	49
Overgangsproblemer	50
<i>Kapitel 9. Resumé</i>	51
<i>Bilag 1. Udvalgets skrivelse af 23. december 1964 til finansministeren ang. tjenestemændenes stilling i forhold til Arbejdsmarkedets Tillægspension</i>	55
<i>Bilag 2. Redegørelse for det svenske tjenestemandssystem</i>	64
Indledning	64
I. Tjenestemandsbegrebet	65
II. Lønningssystemet	68
III. Reformovervejelser	70
IV. Pensionsordningen	72
1. Statens personalpensionsordning	72
2. Folkepension	74
3. Almindelig tillægspension	74
4. Samordning af statslig personalpension med almindelig folkepension og tillægspension	75
<i>Bilag 3. Redegørelse for det norske tjenestemandssystem</i>	78
I. Tjenestemandsforslaget	78
II. Tjenestetvistloven	79
III. Lønningssystemet	81
IV. Pensionsordningen	84
1. Tjenestepension	84
2. Alders- og uføretrygd	87
3. Samordning af tjenestepension med trygdeydelse	87
V. Overvejelser om indførelse af en folkepensionsordning	89
<i>Bilag 4. Eksempler til belysning af tjenestemandspensionens kapitalværdi</i>	91

KAPITEL 1.

Udvalgets opgaver og sammensætning

Under 18. juni 1963 har finansministeren tilskrevet departementschef Ulrik Andersen således:

»I det folkepensionskommissionen af 1961 givne kommissorium var det anført, at kommissionen ikke skulle behandle det sæt af problemer, der knytter sig til tjenestemændenes og dermed ligestilledes adgang til folkepension, idet disse problemer ville blive taget op til særskilt, efterfølgende behandling. I overensstemmelse hermed har folkepensionskommissionen ikke i den af kommissionen i januar 1963 afgivne betænkning om almindelig folkepension taget stilling til tjenestemændenes og statspensionisternes adgang til at oppebære en sådan almindelig, ikke-indtægtsreguleret folkepension.

Under henvisning hertil har statstjenestemændenes centralorganisationer og Danmarks lærerforening over for finansministeriet fremsat ønske om, at der nedsættes et særligt udvalg til behandling af de nævnte spørgsmål.

I denne anledning har regeringen besluttet at nedsætte et udvalg med den opgave at overveje og nærmere belyse de problemer, som gennemførelsen af en almindelig folkepension efter de af folkepensionskommissionen angivne retningslinier vil rejse for statstjenestemændenes og statspensionisternes vedkommende, samt at opstille alternative tekniske muligheder for løsningen af disse problemer.

Under henvisning hertil skal jeg anmode Dem om at indtræde som medlem af udvalget og som formand lede dettes arbejde samt til sin tid, når udvalgets arbejde er afsluttet, foranledige, at der tilstilles mig en redegørelse for resultatet af udvalgets overvejelser.

Samtidig har jeg anmodet nedennævnte om at indtræde som medlemmer af udvalget:

Forretningsfører P. Madsen og forbundsfor-

mand Aage Nielsen som repræsentanter for statstjenestemændenes centralorganisation I,

Overtrafikassistent E. Svendsen som repræsentant for statstjenestemændenes centralorganisation II.

Amtmand V. Wedell-Wedellsborg som repræsentant for Danske statsemedsmænds samråd.

Overlærer Stinus Nielsen som repræsentant for Danmarks lærerforening.

Kontorchef E. Arntzen, socialministeriet.

Kontorchef, frk. Bodil Andersen, finansministeriet.

Kontorchef, fru M. Frank, finansministeriet.

Kontorchef H. C. Fedders, finansministeriet.

Som sekretær for udvalget vil blive beskikket fuldmægtig S. Reiermann og fuldmægtig P. H. Matson, begge finansministeriet.«

I stedet for forretningsfører P. Madsen, som i november 1964 på grund af alder nedlagde sit hverv som medlem af udvalget, er forretningsfører Egon Rasmussen fra 23. november 1964 indtrådt som medlem af udvalget.

Efter udvalgets nedsættelse er de i kommissoriet forudsatte lovregler om fuld, ikke-indtægtsreguleret folkepension fastlagt i lov nr. 195 af 4. juni 1964 angående ændring i lov om invalide- og folkepension. Ved loven er tjenestemænd og dermed ligestillede persongrupper undtaget fra adgangen til almindelig folkepension, idet det i lovbetænkningerne er forudsat, at der tages stilling til tjenestemændenes forhold i folkepensionsmæssig henseende, efter at nærværende udvalg har afsluttet sit arbejde, jfr. herved redegørelsen side 23 i nærværende betænkning.

Endvidere er der på grundlag af den af tilægspensionsudvalget af 1963 afgivne betænk-

ning ved lov nr. 46 af 7. marts 1964 om Arbejdsmarkedets Tillægspension gennemført bestemmelser om en tillægspensionsordning, omfattende lønmodtagere på arbejdsmarkedet. I forbindelse hermed har det været forudsat, at foruden de emner, som direkte omfattes af udvalgets kommissorium, også spørgsmålet om tjenestemændenes stilling i forhold til tillægspensionsordningen gøres til genstand for overvejelse i nærværende udvalg. Udvalget har i skrivelse af 23. december 1964 om dette anliggende afgivet en særskilt redegørelse, der er optrykt som bilag 1 til nærværende betænkning.

De problemer, der opstår på tjenestemandsområdet i forbindelse med den efterlønmæssige udvikling, der er foregået i de seneste år, og som på folkepensionsområdet er resulteret i indførelse af fuld, ikke-indtægtsreguleret folkepension, samler sig omkring den relativt aftagende betydning, som tjenestemandspension – set på baggrund af tjenestemændenes undtagelsesstilling i folkepensionsmæssig henseende – derved har fået i sammenligning med andre eksisterende former for efterløn. En nærmere belysning af forholdet mellem tjenestemandspension og efterlønmæssige ordninger uden for tjenestemandsområdet er foretaget nedenfor i kapitel 5.

I denne sammenhæng finder man anledning til at fremhæve, at der som følge af den vægt, hvormed pensionsretten indgår som et centralt led i tjenestemandsforsholdet, til den således foreliggende problemstilling knytter sig perspektiver, der har nær berøring med spørgsmålet om opretholdelse af tjenestemandsansættelsen som normal ansættelsesform for et bredt udsnit af ansatte i statstjenesten, jfr. herved de synspunkter, som er lagt til grund i den af udvalget vedrørende de fremtidige ansættelsesformer for statens faste personale i april 1961 afgivne betænkning.

Udvalget har ikke set det som sin opgave at overveje spørgsmålet om mulige ansættelsesformer, der bygger på ophævelse af enhver form for selvstændig efterlønsydelse fra staten, herunder en selvstændig alderspension. Spørgsmålet

om tjenestemandssystemets mulige opretholdelse uden tilstedeværelsen af en deri indbygget efterlønsordning vil i hvert fald kræve en dybtgående revision af lønnings- og pensionsloven og dennes forudsætninger.

På denne baggrund er der i overensstemmelse med det udvalg gavne kommissorium nedenfor i kapitel 7 opstillet og foretaget en afvejning af alternative muligheder, der fremstår som resultat af udvalgets overvejelser angående spørgsmålet om tilrettelæggelse af tjenestemændenes efterlønmæssige forhold på længere sigt. Det har herved som foran nævnt været forudsat, at en selvstændig tjenestemandspension bibeholdes under en eller anden form. De af udvalget opstillede alternative løsninger har som et yderpunkt en ordning, der hviler på et fra andre efterlønsformer adskilt pensionssystem, som ikke rummer adgang for tjenestemænd til at oppebære folkepension og tillægspension, og som det andet yderpunkt et system, hvorefter tjenestemænd som efterløn får tillagt folkepension og tillægspension efter de almindelige regler herom kombineret med en selvstændig pensionsydelse af rimelig størrelse fra staten.

Det bemærkes, at udvalget overensstemmende med kommissoriet har tilrettelagt sit arbejde alene med henblik på at tilvejebringe en belysning, der vil kunne tjene som vejledende under en efterfølgende behandling af det foreliggende problemkompleks, hvis sammenhæng med overvejelser af lønningsmæssig karakter efter udvalgets skøn vil kunne komme i betragtning. Yderligere bemærkes, at det uafhængigt af, om en nyordning søges gennemført inden for rammerne af en af de alternative muligheder, udvalget har opstillet, fortsat vil være et åbent spørgsmål, i hvilket omfang fremtidig statsansættelse skal ske i tjenestemandstilling eller på andre vilkår.

Udvalget har i foråret 1964 til brug under sit arbejde indhentet nærmere oplysninger om indholdet af tjenestemandordningerne i Sverige og Norge. De herom udarbejdede redegørelser er optaget som bilag 2 og 3 til nærværende betænkning.

KAPITEL 2.

Den gældende tjenestemandspensionsordning

Statstjenestemandspensionen fremtræder efter de herom gældende regler i kapitel 2 i lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd som en af tjenestemandforholdet afledet efterlønsydelse fra staten, der har til formål at sikre livsvarig økonomisk tryghed efter ansættelsens ophør for tjenestemanden selv og hans efterladte gennem løbende udbetalinger, som størrelsmæssigt er afpasset efter lønningsindtægten under den aktive tjeneste og ansættelsestidens længde.

Som bidrag til udgifterne ved pensioneringen afkortes ved hver lønningsudbetaling, indtil afgang fra tjenesten finder sted, et beløb, der normalt udgør 4 % af lønningsindtægten incl. dyrtids- og overenskomstillæg.

Den bestående pensionsordning har til udgangspunkt, at ansættelsen i statstjenestemandstilling involverer, at enhver tjenestemand, som på det tidspunkt, da han fastansættes, ikke er fyldt 40 år, erhverver ret til pension som en integrerende del af de lovbeskyttede rettigheder, der udspringer af tjenestemandforholdet.

Den personkreds, som er pensionssikret i henhold til lønningslovens bestemmelser, omfatter foruden tjenestemanden selv hans enke og efterladte mindreårige børn. Desuden indebærer reglerne, at fraskilte hustruer under nærmere angivne forudsætninger bevarer ret til efter skilsmissen at få tillagt enkepension efter tjenestemanden.

Egenpension opnås, når afgang fra tjenestemandstillingen finder sted på grund af visse kvalificerede omstændigheder, hvortil henregnes afskedigelse, der skyldes alder, svagelighed eller anden tjenestemanden utilregnelig årsag.

Med hensyn til aldersafskedigelse er det bestemt, at en tjenestemand er berettiget til at erholde afsked med pension, når han er fyldt 67 år, og er forpligtet til at søge sin afsked fra udgangen af den måned, hvori han fylder

70 år. For en del specielle tjenestemandstillinger, f. eks. inden for forsvaret og politiet, gælder dog lavere grænser for den alder, ved hvilken afsked med alderspension kan søges, samt med hensyn til den pligtige afgangsalder.

Egenpension i form af svagelighedspension opnås, når det dokumenteres, at tjenestemanden på grund af svigtende helbred er ude af stand til fortsat at bestride tjenesten, og afskedigelse af denne årsag finder sted, hvad enten den gives efter ansøgning, eller uden at den pågældende selv har begæret afsked.

En tjenestemand har derudover krav på egenpension efter afsked, som skyldes anden ham utilregnelig årsag. Inden for denne ramme falder ikke blot afskedigelse, der – som f. eks. i tilfælde af indtrædende arbejdsmangel – er uden forbindelse med tjenestemandens individuelle forhold, men også afskedigelse, som beror på, at den pågældende af subjektive årsager, som han ikke bærer nogen egentlig skyld for, f. eks. på grund af utilstrækkelige evner, findes uegnet til at forblive i tjenesten.

En særlig regel, der garanterer tjenestemanden en gunstigere økonomisk status end ved afskedigelse af utilregnelig årsag i almindelighed, gælder for de tilfælde, hvor afskedigelsen er forårsaget ved, at tjenestemandstillingen inddrages. I så fald har tjenestemanden, forudsat at han er fyldt 30 år, ret til i 5 år at oppebære ventepenge mod forpligtelse til i venteperioden at modtage ansættelse i anden efter hans uddannelse og helbredstilstand passende stilling med mindst samme lønningsindtægt som fastsat for den inddragne stilling. Ventepenge udbetales i de første 3 måneder med beløb af samme størrelse som den sidst opnåede løn og for tiden derefter med $\frac{2}{3}$ heraf. Når 5-årsperioden er udløbet, uden at tjenestemanden har fået ansættelse i anden stilling, sættes han på pension.

Medens egenpension således erhverves, når afgang fra tjenesten skyldes forhold, der ikke kan tilregnes vedkommende tjenestemand, gælder som modstykke hertil, at retten til pension fortages, dersom afskedigelse finder sted som følge af, at en tjenestemand har begået strafbare handlinger eller andet misligt forhold, som udelukker hans forbliven i tjenestemandsstilling. Det er herom bestemt, at den tjenestemand, der afskediges, fordi han har gjort sig skyldig i strafbart forhold, som begrundet nærliggende fare for misbrug af stillingen, mister retten til pension. Pension retten fortages definitivt ved sådan afskedigelse, som har sin årsag i, at en tjenestemand har forset sig på strafbar måde under omstændigheder, der rummer fare for misbrug af stillingen, og dette gælder, hvad enten forholdet er begået i eller uden for tjenesten. Er der derimod tale om anden form for mislighed – herunder også strafsanktionerede handlinger, der ikke indebærer fare for stillingsmisbrug – eller tjenesteforseelser af en sådan beskaffenhed, at tjenestemanden må anses for uskikket til at forblive i sin stilling, forelægges pensionsspørgsmålet efter afskedigelse til afgørelse for bevillingsmyndighederne, og der træffes herefter ud fra et skønmæssigt grundlag ved bevillingslov bestemmelse om, hvorvidt den pågældende skal have pension og i bekræftende fald af hvilken størrelse.

For så vidt tjenestemandsansættelsen bringes til ophør, uden at der ved afskedigelsen tilkommer tjenestemanden pension, er han berettiget til at få udbetalt de under ansættelsen indeholdte pensionsbidrag med renter eller – forudsat at fratreden finder sted efter eget ønske – eventuelt en godtgørelse, der svarer til det dobbelte af de af ham selv indbetalte pensionsbidrag med renter. Det er dog en betingelse for at få udbetalt sådan dobbelt godtgørelse, at beløbet overføres til en under statstilsyn stående pensionsordning eller anvendes på nærmere foreskrevet måde til pensionsmæssigt formål gennem tegning af pensionsforsikring eller livrente.

Reglerne om den ved en tjenstemands ægteskab begrændede ret for hustruen til ved mandens død at erhverve *enkepension* er opbygget ud fra det principielle hovedsynspunkt, at enkens pensionsadgang afledes af mandens pensionsmæssige stilling.

I overensstemmelse hermed er adgangen til at få tillagt *enkepension* betinget af, at manden enten selv var afgået med pension eller – så-

fremt han ved dødsfaldet endnu var i tjenesten eller oppebar ventepenge – havde erhvervet pensionsalder til opnåelse af ordinær egenpension.

Enkepensionsretten er dog tillige for at hindre eventuel spekulativ udnyttelse af pensionsadgangen i tilfælde, hvor det ved ægteskabets indgåelse må stille sig som overvejende sandsynligt, at *enkepension* kan blive aktuel i løbet af kortere tid, gjort afhængig af, at visse betingelser med hensyn til tidspunktet for ægteskabets indgåelse er opfyldt. Det er herom bestemt, at tjenestemandsenker er uberettigede til *enkepension*, dersom ægteskabet er indgået efter mandens 60. år eller på hans dødsleje, eller efter at han var afskediget med pension eller ventepenge, uden at genindtrædelse i statstjenesten har fundet sted.

Ud fra det principielle synspunkt, at ingen kan erholde ansættelse i mere end een tjenestemandsstilling, gælder endvidere, at en tjenestemandsenke er afskåret fra at få udbetalt *enkepension*, så længe hun selv oppebærer lønning som tjenestemand eller egenpension, hidrørende fra ansættelse i tjenestemandsstilling. En tjenstemands hustru, som efter mandens død selv indtræder i eller forbliver ansat i en tjenestemandsstilling, kan dog senere til enhver tid vælge at oppebære *enkepension* imod at opgive sin tjenestemandsstilling uden egenpension.

Den gældende ordning indeholder hjemmel for, at en tjenstemands hustru, hvis ægteskab ophæves ved skilsmisse, vil kunne bevare retten til *enkepension* efter skilsmissen. Sådan ret tilkommer en fraskilt hustru, hvis ægteskab har bestået i mindst 5 år, under forudsætning af, at der ved skilsmissen er fastslået underholdspligt for manden, og at skilsmissebevillingen eller dommen indeholder udtrykkelig bemærkning om hustruens berettigelse til *enkepension*. Såfremt der ved tjenstemandens død efterlades enke og en fraskilt hustru, der begge er berettigede til *enkepension*, eller eventuelt flere pensionsberettigede, fraskilte hustruer, deles *enkepensionen* imellem de berettigede efter forholdet mellem det antal år, hver af dem har været gift med tjenstemanden.

Enker efter tjenstemænd, der ikke havde erhvervet pensionsalder til opnåelse af ordinær egenpension, er som anført efter de nugældende regler ikke berettigede til *enkepension*. Sådanne enker har derimod foruden efterindtægt efter de almindelige regler herom krav på at få udbetalt et beløb, der svarer til to års løn, beregnet på grundlag af tjenstemandens sidst ud-

betalte lønningsindtægt. Inden for denne beløbsramme finder udbetaling som hovedregel sted i form af månedlige ydelser af samme størrelse som laveste enkepension.

Lønningslovens bestemmelser om *børnepension* angår mindreårige børn, over for hvilke der påhviler en tjenestemand forsørgelsespligt, og det er herved forudsat, at bestemmelserne finder anvendelse i den udstrækning, hvori der efter lovgivningens almindelige regler foreligger forsørgelsespligt i forhold til det offentlige.

Børnepension ydes oftest enten i form af et tillæg til egenpension og enkepension på 1500 kr. årlig for hvert barn eller, hvor der er tale om forældreløse børn samt børn af en tjenestemand, der ved sin død ikke havde erhvervet pensionsalder til opnåelse af ordinær egenpension, som en selvstændig pensionsydelse på 2400 kr. årlig. Desuden indeholder loven hjemmel for, at der, for så vidt en tjenestemand ved sin død efterlader en fraskilt hustru, som ikke er berettiget til enkepension, tillægges den fraskilte hustru en årlig pensionsydelse på 1500 kr. for hvert barn, over for hvilket tjenestemanden havde forsørgelsespligt, ligesom en pension af denne størrelse tilkommer børn af en afdød, kvindelig tjenestemand, når hun alene var indehaver af forældremyndigheden, og denne ikke overgår til faderen. – Børnepensioner à 1500 kr. årlig kan endvidere, hvor omstændighederne måtte tale derfor, tilstås den efterlevende ægtefælle, når den ene af to samgifte tjenestemænd afgår ved døden, samt børn af en afdød, kvindelig tjenestemand, for så vidt faderen ikke er statsansat eller statspensionist og er ude af stand til at forsørge de fælles børn.

Medens egenpensioner og enkepensioner i princippet tilstås for livstid, er børnepensioner begrænset til den tid, i hvilken barnet er undergivet forsørgelse. Det er herom bestemt, at udbetaling finder sted indtil barnets fyldte 18. år; men denne aldersgrænse kan ved dispensation forhøjes indtil det 24. år, når forsørgelsen fortsættes til gennemførelse af en offentligt godkendt uddannelse, og forholdene i øvrigt i særlig grad taler for forlænget udbetaling.

Bortset fra børnepensioner, der som anført udredes med standardbeløb, opgøres tjenestemandspensionens størrelse individuelt på grundlag af den enkelte tjenstemands lønningsindtægt på afgangstidspunktet og i forhold til den erhvervede pensionsalder.

Den lønningsindtægt, som kommer i betragtning ved pensionsberegning, er lig med tjenstemandens sidst opnåede løn (uden dyrtids- og overenskomsttillæg) inden for den lønningsklasse, hvortil vedkommende tjenestemandsstilling er henført, forhøjet med eventuelle pensionsgivende, personlige tillæg. Ved pensionsopgørelsen indgår imidlertid kun en mindre del – for egenpensioner 4000 kr. og for enkepensioner 6000 kr. – af denne lønningsindtægt fuldt ud i beregningsgrundlaget. Af den overskydende del medregnes efter en aftrappet skala fra 95 % til 70 % – og for enkepensioners vedkommende fra 95 % til 55 % – således at de dele af lønningsindtægten, der medtages, er af aftagende størrelse, jo højere lønningsindtægten er.

Af den således opgjorte pensionsindtægt beregnes pensionen herefter som en procentdel, hvis størrelse er bestemt af tjenstemandens opnåede pensionsalder, hvorved forstås det tidsrum, i hvilket den pågældende har været fastansat i pensionsberettigende tjenestemandsstilling i 5 år efter sit fyldte 30. år. Pensionsalder indtjenes således tidligst fra det fyldte 35. år og kan ikke forøges ved tjeneste ud over det tidspunkt, ved hvilket tjenestemanden er pligtig at søge sin afsked. Hvor der er tale om egenpension, udgør pensionsprocenten fra 50 % ved en pensionsalder under 10 år og indtil 75 % ved højeste pensionsalder, medens pensionsprocenten til beregning af enkepension varierer efter pensionsalderen fra 35 % (ved en pensionsalder under 7 år) til 56 %. Pensionsberegningssystemet er udformet på den måde, at der til opnåelse af højeste pension udkræves en pensionsalder på 32 år, således at højeste pension efter de almindelige regler tidligst kan opnås samtidig med, at retten til at søge afsked med alderspension indtræder ved tjenstemandens fyldte 67. år. For enkepensionister er adgangen til at opnå højeste enkepension dog til lige betinget af mindst 25 års ægteskab, ligesom der i øvrigt gælder særlige betingelser med hensyn til ægteskabets varighed for at få tilstået enkepension, beregnet efter en pensionsprocent, der svarer til en pensionsalder på 20 år og derover.

Såfremt en tjenestemand under udførelsen af sin tjeneste kommer således til skade, at han af denne årsag må afskediges, gælder som en særordning, at der uden hensyn til alder og tjenestetid tilkommer den pågældende den for højeste pensionsalder fastsatte pension. Svarende

hertil er det endvidere bestemt, at enken efter en i pensionsberettigende stilling ansat tjenestemand, der er omkommet ved udførelsen af sin tjeneste eller afgået ved døden som følge af tilskadekomst i tjenesten eller havde været pensioneret af sådan årsag, er berettiget til uden hensyn til mandens alder og tjenestetid samt ægteskabets varighed at få tillagt den for højeste pensionsalder fastsatte enkepension.

De pensionsbeløb, der fremkommer ved beregning i overensstemmelse med de ovenfor nævnte regler, er undergivet dyrtids- og overenskomstregulering efter samme sæt af regler, som ifølge lønningslovens kap. 5 finder anvendelse for tjenestemandsløn.

Tjenestemandspensionens størrelse er afpasset under hensyntagen til, at den kan suppleres med folkepensionens mindstebeløb fra det 67. år. Størrelsen af den samlede efterlønsydelse fra det offentlige, som herved vil kunne opnås, er be-

lyst i nedenstående tabel, der for et udsnit af tjenestemandstillinger viser den aktuelle størrelse af højeste egenpension og enkepension, suppleret med folkepensionens mindstebeløb, samt størrelsesforholdet mellem den samlede efterlønsydelse og de samtidigt gældende lønninger (incl. stedtillæg efter højeste sats) på sluttrinnet i vedkommende lønningsklasse. Til illustration har man valgt at belyse forholdene for pensionister fra tjenestemandstillinger i 3. lkl. (portører og postbude), 7. lkl. (håndværkere), 9. lkl. (assistenter), 15. lkl. (overassistenter), 21. lkl. (overkontrollører), 24. lkl. (ekspeditionssekretærer), 26. lkl. (kontorchefer) og 29. lkl. (departementschefer). Lønnings- og pensionsbeløbene er opgjort med tillæg, beregnet efter de pr. 1. januar 1965 gældende satser, incl. 97 portioner overenskomstillæg.

TABEL 1.

Størrelsesforholdet mellem tjenestemandsløn og tjenestemandspension med tillæg af folkepensionens mindstebeløb pr. 1/1 1965.

Lønnings- klasse	Slutløn 1/1 1965	Højeste egenpension + folkepension efter satsen for ægtepar 1680 kr.		Højeste egenpension + folkepension efter satsen for enlige 1116 kr.		Højeste enkepension + folkepension efter satsen for enlige 1116 kr.	
		kr.	% af løn	kr.	% af løn	kr.	% af løn
3.	21.436	15.852	74,0	15.288	71,3	12.368	57,7
7.	22.772	16.519	72,5	15.955	70,1	12.899	56,6
9.	24.045	17.300	71,9	16.736	69,6	13.552	56,4
15.	29.012	19.375	66,8	18.811	64,8	15.763	54,3
21.	38.322	24.180	63,1	23.616	61,6	17.907	46,7
24.	43.164	27.211	63,0	26.647	61,7	20.248	46,9
26.	50.427	31.656	62,8	31.092	61,7	22.181	44,0
29.	67.238	39.498	58,7	38.934	57,9	27.204	40,5

I tilslutning til det foran anførte bemærkes, at lønningslovens pensionsbestemmelser ifølge lov om lønninger m. m. til folkeskolens lærere samt lov om folkekirkens lønningsvæsen m. v. finder direkte anvendelse også for tjenestemænd i folkeskolen og folkekirken.

For statstjenestemænd i Grønland er der ved lov nr. 168 af 27. maj 1964 om statens tjenestemænd i Grønland fastsat særskilte regler om løn- og pensionsforhold. Disse regler er ligesom den særlige pensionsordning i henhold til lov nr. 157 af 7. juni 1958 om pensionering af civile funktionærer, håndværkere og arbejdere ved hæren og søværnet m. v. opbygget med lønningslovens bestemmelser som forbillede. Endvidere er pensionsordninger af lig-

nende indhold som den, der er gældende for statstjenestemænd, med vedtægtsmæssig hjemmel indført for ansatte, der har pensionsrettigheder som medlemmer af statsunderstøttede pensionskasser.

Et særligt system af overførselsregler afgiver hjemmel for medregning af indtjent pensionsalder, såfremt overgang finder sted fra stillinger inden for de her nævnte pensionsområder til statstjenestemandstilling eller omvendt, alt under forudsætning af, at der i forbindelse med sådan stillingsmæssig overgang sker overførelse af pensionsbidrag fra det hidtidige pensionsområde til det pensionsområde, hvortil overgang finder sted.

KAPITEL 3.

Tjenestemandspensionsordningens udvikling

Oprindelsen til tjenestemandspensionsordningen i Danmark findes i sædvane, der var dannet, længe førend lovregler om dette anliggende blev udfærdiget.

Under enevældens statsform udvikledes den opfattelse, at overtagelse af et embede i statens tjeneste principielt gav indehaveren ret til de af embedet flydende indtægter for livstid, og denne betragtning førte efterhånden til anerkendelse af, at embedsmanden som en del af sin vederlæggelse for virksomheden i statens tjeneste havde et rimeligt krav på at få tillagt pension til sikring af sit underhold, når han måtte opgive embedet på grund af alder eller svagelighed, eller dersom han blev afskediget uansøgt under sådanne omstændigheder, at embedet ikke måtte anses som forbrudt.

Efterhånden som disse synspunkter fæstnedes, blev pensioner til tidligere embedsmænd som hovedregel ydet med $\frac{2}{3}$ af den faste gage og en noget mindre del af de til embedet knyttede uvisse indtægter. I tilfælde, hvor særlig lang tjenestetid eller meget fortjenstfuld embedsførelse kunne motivere det, blev der dog undertiden ydet højere pensioner. Endvidere fik enker efter tidligere embedsmænd i almindelighed tilstået en vis enkepension, der blev udmålt i forhold til den pension, manden havde oppebåret eller ifølge praksis ville have fået tillagt. Enker med umyndige børn kunne, såfremt der forelå trang, få tilstået pensioner, der var noget højere end efter det almindelige niveau.

Uanset at der med denne tradition var lagt bestemte rammer for pensionsordningen, og pensionserhvervelsen hvilede på en ret fast praksis, var tilståelse af pensioner dog fremdeles i formen en nådessaag; men henimod slutningen af enevældens periode blev der indledet overvejelser om at ændre grundlaget for pensionsordningen gennem indførelse af et system, hvorved der tilsikredes pension som en lovbeskyt-

tet rettighed. Et udkast til en pensionsanordning, der tog sigte herpå, blev i 1846 forelagt provinsialstænderforsamlingerne og blev med enkelte ændringer godkendt af disse, men nåede dog ikke at blive ophøjet til lov.

Princippet om en lovfæstet pensionsordning blev imidlertid fastslået i grundloven af 1849, der samtidig knæsatte reglen om kongens frie afskedigelsesret. Grundlovens bestemmelser i § 22 om embedsmænd havde følgende ordlyd:

»Kongen besætter alle Embeder i samme Omfang som hidtil. Forandringer heri kunne skee ved Lov. Ingen kan beskikkes til Embedsmand, som ikke har Indfødsret.

Kongen kan afskedige de af ham ansatte Embedsmænd. Disses Pension fastsættes i Overensstemmelse med Pensionsloven.

Kongen kan forflytte Embedsmænd uden deres Samtykke, dog saaledes at de ikke derved tabe i Embedsindtægter, og at der gives dem Valget mellem saadan Forflyttelse og Afsked med Pension efter de almindelige Regler.

Undtagelse for visse Klasser af Embedsmænd bestemmes ved Lov.«

De embedsmænd, som måtte blive afskediget i tiden indtil den i paragraffens 2. stk. forudsatte pensionslov var tilvejebragt, skulle ifølge grundlovens 2. midlertidige bestemmelse erholde pension efter de hidtil fulgte regler.

I overensstemmelse med grundlovens forudsætninger fremsatte regeringen i 1850 forslag til en pensionslov, der i alt væsentligt byggede på anordningsudkastet af 1846, og som resultat af forslaget behandling i folketing og lands ting vedtoges pensionsloven af 5. januar 1851.

Ved denne lov og den senere vedtagne pensionslov af 24. februar 1858 for embedsmænd henhørende under monarkiets fællesanliggender blev pensionsforholdene for den personkreds, der omfattede statslønnede embedsmænd med kongelig udnævnelse, fastlagt som en i

enkeltheder regelbunden ordning, der har dannet hovedgrundlaget for indholdet af senere tiders pensionslovgivning på tjenestemandsrådet.

Denne ordning, der afgav hjemmel for pensionsrettigheder for embedsmanden selv samt for hans enke og efterladte, mindreårige børn, var i sine hovedtræk tiltrettelagt på følgende måde:

Retten til egenpension opnåedes ved embedsmandens afsked på grund af alder eller svagelighed, eller når afsked fandt sted af anden ham utilregnelig årsag, og der var i denne forbindelse truffet bestemmelse om, at embedsmanden havde ret til at fratræde med alderspension ved det 70. år. Egenpensioner blev beregnet efter embedstidens længde og lønnens størrelse, således at pensionens maksimumsbeløb, $\frac{2}{3}$ ($\frac{40}{60}$) af de sidste 5 års embedsindtægters gennemsnitsbeløb, opnåedes efter en tjenestetid af i alt 29 år, regnet fra den kongelige udnævnelse. Såfremt afskedigelse fandt sted på grund af følger efter tilskadekomst i tjenesten, blev pensionen dog uafhængigt af ansættelsestidens længde beregnet efter højeste sats. Endvidere fastsattes regler om ret til ventepenge ved embedsinddragelse, og det blev fastslået i loven, at forbrydelse af embede medførte pensionsrettsfortabelse, samt at det var forbeholdt lovgivningsmagten at tage særskilt stilling til pensionsspørgsmålet, dersom afskedigelse fandt sted på grund af misligheder, der vel ikke kunne medføre embedets forbrydelse ved dom, men som dog svækkede den for stillingen nødvendige agtelse og tillid.

Retten til enkepension tilkom enker efter pensionsberettigede eller pensionerede embedsmænd, hvis ægteskab ikke var ophævet inden mandens død, medmindre ægteskabet var indgået efter mandens 60. år, på hans dødsleje eller efter hans pensionering. Enkepensionen blev principielt ydet med $\frac{1}{8}$ af mandens pensionsgivende indtægt, men det påhvilede tillige manden ved indskud i statsanstalten for livsforsikring at sikre hustruen en overlevelserente svarende til $\frac{1}{5}$ af hans embedsindtægt. Hvor omstændighederne måtte tale derfor, kunne der ydes pensionstillæg til enkepension for uforsørgede børn indtil barnets 18. år.

Derudover var der efter loven adgang til at yde børnepension til trængende fader- og moderneløse børn af pensionsberettigede embedsmænd indtil barnets 18. år.

De her nævnte lovregler havde som anført

alene virkning for kongelig udnævnte embedsmænd, hvorimod der ikke var sikret de grupper af statsansatte, som ikke havde kongelig udnævnelse, og som i almindelighed benævntes bestillingsmænd, nogen ret til pension.

Der blev imidlertid i perioden efter 1870 gennemført en art selvpensionering for bestillingsmænd, idet der indførtes bestemmelser om visse lønindeholdelser, som skulle opspares og forrentes af statskassen for at anvendes til alderdoms- og enkeforsørgelse for den ansatte selv og hans hustru. Denne ordning afløstes efterhånden af et system, hvorefter statskassen afholdt udgifterne til alderdomsforsørgelse derved, at der fra den ansattes 25. år blev godskrevet ham et beløb, svarende til 5 % af lønningsindtægten, hvilket beløb med påløbne renter anvendtes til indkøb af livrente, når afgang fra tjenesten fandt sted.

Egentlige pensionsordninger for bestillingsmænd og disses enker indførtes dog først ved en række love, der vedtoges i begyndelsen af 1900-tallet, og som hver for sig havde til formål at fastlægge løn- og pensionsforhold inden for en enkelt styrelsesgren. De pensionsordninger, som indgik i dette efterhånden meget omfattende sæt af specielle organisationslove, var præget af ret stor uensartethed med hensyn til enkelthederne. Fælles for pensionssystemerne efter disse love var imidlertid, at pensionsret – i modsætning til hvad der gjaldt for embedsmænd – som hovedregel ikke opnåedes samtidig med ansættelsen, men først efter en vis tids tjeneste, og at der i almindelighed ved pensionsberegning blev fradraget 10 år i tjenestetiden. I øvrigt var pensionssystemerne udformet med hovedlovene af 1851 og 1858 som mønster.

Den udvikling, som indtil da havde fundet sted, var således gået i retning af at sikre en stadigt bredere kreds af statsansatte pensionsrettigheder efter i hovedsagen to sæt af regler, nemlig på den ene side den oprindelige, for kongelig udnævnte embedsmænd lovfæstede ordning og heroverfor en noget ringere ordning efter et system af indbyrdes forskelligartede pensionsregler gældende for andre grupper af tjenestemænd.

Da lønningskommissionen af 1917 blev nedsat og bl. a. fik overdraget at undersøge pensionsforholdene, så kommissionen det på baggrund heraf som en af sine opgaver at søge bestemmelserne om pension udformet således, at en ensartet pensioneringsordning kom til at

gælde for alle statens tjenestemænd. Kommissionen fandt, at et system, der havde til udgangspunkt, at tjenestetid forud for tjenestemandens fyldte 30. år lades ude af betragtning ved pensionsberegningen, var egnet som grundlag for en fælles ordning af pensionsforholdene for tjenestemænd som helhed, og en regel af dette indhold optoges i de pensionsbestemmelser, der i overensstemmelse med lønningskommissionens forslag indgik som en del af loven om statens tjenestemænd af 12. september 1919.

Tjenestemandsløven af 1919 fastlagde den afgrænsning af tjenestemandsbegrebet, som sidenhen er fastholdt, og hvorefter »enhver, der varigt og som livsgerning har ansættelse i statens tjeneste i en stilling, for hvilken lønning er fastsat i lønningslov eller anden særlig lov til en fast årlig sum«, blev anset som stats-tjenestemand. For den personkreds, som ud fra denne begrebsbestemmelse havde status som statstjenestemænd, var ansættelsen ifølge loven forbundet med ret til pension efter de herom fastsatte regler.

Pensionsberettigelsen gav ligesom efter de hidtil gældende regler pensionsadgang for tjenestemanden selv samt for hans eventuelle enke og efterladte, mindreårige børn, og de regler, der opstillede angående pensionsberegningens teknik, var ligesom de hertil svarende bestemmelser i den ældre pensionslovgivning udført med sigte på at udløse pensionsstørrelser, som var afpasset efter tjenestemandens ansættelsestid i pensionsberettigende stilling og hans lønningsindtægt, her forstået som grundlønnen forhøjet med alderstillæg samt visse andre specielle løndelev, der måtte være tillagt vedkommende tjenestemand som pensionsgivende lønningsindtægt. Egenpensionen, der fremdeles blev ydet med $\frac{2}{3}$ ($\frac{40}{60}$) af pensionsindtægten som højeste beløb, blev dog opgjort efter en mere nuanceret skala i forhold til lønningsindtægten gennemsnitlige beløb i de sidste 3 år før afskedigelsen og som allerede nævnt på grundlag af den tjenestetid, der lå efter det 30. år. Samtidig indførtes bestemmelse om, at en tjenestemand var pligtig at søge afsked fra sit fyldte 70. år og havde ret til at erholde afsked med pension, når han var fyldt 65 år.

Endvidere indeholdt loven som en nydannelse bestemmelse om afkortning af et bidrag, der var fastsat til $2\frac{1}{2}\%$ af lønningsindtægten, til dækning af udgifterne ved pensioneringen. Pensionsbidragets indførelse stod bl. a. i forbindelse

med, at de hidtidige regler om visse tjenestemænds forpligtelse til at sikre deres enker overlevelseshænder ophævedes og blev erstattet af en forbedret enkepensionsordning. Hovedreglen var, at enkepensionen udgjorde $\frac{1}{3}$ af mandens pensionsindtægt; men for enker efter tjenestemænd, som ved dødsfaldet endnu ikke var pensionsberettigede eller ikke havde opnået en pensionsalder på 5 år, fastsattes pensionen til $\frac{1}{5}$ af den pensionsgivende lønningsindtægt. Af de ændringer, som i øvrigt indgik i pensionsordningen efter tjenestemandsløven, er der grund til yderligere at nævne, at loven afgav hjemmel for at yde bevægelige tillæg (dyrtids- og konjunkturtillæg) til tjenestemandspensioner efter tilsvarende regler, som gjaldt for tjenestemandslønningerne.

I nedenstående tabel er der givet en tal-mæssig belystning af størrelsen af højeste egenpension og enkepension efter reglerne i tjenestemandsløven af 1919 samt størrelsesforholdet mellem disse pensioner og de samtidige tjenestemandslønninger. Oversigten i tabel 2 omfatter samme udsnit af tjenestemandstillinger, som indgår i tabel 1 foran side 10, således at løn- og pensionsforholdene for stillinger af denne art er opgjort med de pr. 1. oktober 1919 gældende beløb.

TABEL 2.
Størrelsesforholdet mellem tjenestemandsløn og tjenestemandspension pr. 1/10 1919.

Tjenestemandstilling svarende til stillinger i nærværende lfd. ;	Slutløn 1. okt. 1919 kr.	Højeste egenpension		Højeste enkepension	
		kr.	% af løn	kr.	% af løn
3.	4212	2952	70,0	1827	43,4
7.	4542	3182	70,0	1977	43,5
9.	5022	3512	69,9	2202	43,8
15.	6732	4652	69,1	2992	44,4
21.	7720	5282	68,4	3352	43,4
24.	7720	5282	68,4	3352	43,4
26.	10182	6892	67,7	4142	40,7
29.	14142	9532	67,4	5402	38,2

Ved de reviderede tjenestemandsløve, som successivt er trådt i stedet for loven af 1919, er der foretaget sådanne ændringer og justeringer af denne lovs regler om tjenestemandspensionsordningen, der er fundet hensigtsmæssige som led i udviklingen, men uden at hoved-

principperne i ordningen herved er blevet forandret på afgørende måde.

Af de systemændringer, som er gennemført efter 1919, kan nævnes, at pensionsbidraget ved tjenestemandsløven af 1927 blev forhøjet fra $2\frac{1}{2}$ % til 3 %, og at pensionsbidragssatsen med hjemmel i tjenestemandsløven af 1931 yderligere blev sat op til 5 %. Ved sidstnævnte lov gennemførtes desuden visse skærpselser af reglerne om erhvervelse af pensionsret, idet der dels blev fastsat en almindelig aldersgrænse ved det fyldte 40. år for første ansættelse med pensionsret dels indførtes bestemmelser om alders- og helbreds kontrol med henblik på at skabe sikkerhed for, at der forud for den første ansættelse som tjenestemand blev taget tilbørligt hensyn til, om det ud fra et økonomisk synspunkt kunne anses forsvarligt at give ansættelse med pensionsret.

Endvidere blev pensionsretten gjort betinget af fast ansættelse i 5 år efter det fyldte 30. år, således at pensionsalderen til beregning af egenpension tidligst kunne regnes fra det 35. år. Denne ændring var ledsaget af visse forskydninger af de hidtil anvendte pensionskvotienter, hvilket bl. a. resulterede i en forhøjelse af egenpensionerne for tjenestemænd med en erhvervet pensionsalder på 28 år og derover til 70 % ($\frac{42}{60}$) af pensionsindtægten.

De ændringer af pensionsreglerne, som gennemførtes ved tjenestemandsløven af 1946, angik især bestemmelserne om enkepension og børnepension, hvorved bemærkes, at der i 1941 særskilt var blevet indført regler om adgang for fraskilte hustruer til at bevare retten til enkepension efter skilsmissem. I forbindelse med tjenestemandsløvrevisjonen i 1946, der bl. a. udløste generelle forhøjelser af den pensionsgivende del af tjenestemandslønnen, blev der for yngre enker foretaget en reduktion af den hidtidige almindelige pensionsbrøk på $\frac{1}{3}$ af mandens pensionsindtægt, medens til gengæld enker efter tjenestemænd med en pensionsalder på over 20 år fik adgang til pensioner på indtil 40 % ($\frac{24}{60}$) af pensionsindtægten. Endvidere blev satsene for børnepension forhøjet, og der indførtes bestemmelse om adgang til at oppebære børnepension som tillæg til egenpension.

Den udvikling, som fandt sted i tiden efter 1946, ændrede i flere henseender forudsætningerne for den hidtidige tjenestemandspensionsordning.

De forhold, som fremkaldte behov for æn-

dringer, stod for det første i forbindelse med indførelsen af reglerne om folkepension i henhold til lov om folkeforsikring af 2. oktober 1956. Ved denne lov afløstes den hidtidige aldersrente af folkepension, der herefter blev ydet enten som indtægtsbestemt folkepension eller i form af et mindstebeløb fra det fyldte 67. år uden hensyn til modtagerens økonomiske forhold.

Ved gennemførelsen af reglerne om mindstebeløb blev det lagt til grund, at adgangen til at få tillagt folkepensionens mindstebeløb ikke burde stå åben for personer i offentlige ansættelsesforhold, medmindre der ved fastlæggelsen af pensionsrettighederne var taget hensyn til folkepensionsordningen. I overensstemmelse hermed blev tjenestemænd og tjenestemandspensionister samt andre personer, hvem der er sikret pensionsrettigheder som led i et offentligt tjenesteforhold, ved folkeforsikringslovens vedtagelse undtaget fra adgangen til at oppebære mindstebeløbet, hvorimod pensionister inden for disse undtagne persongrupper ikke var udelukket fra at få tillagt indtægtsbestemt folkepension, for så vidt indkomstforholdene i de enkelte tilfælde lod sig forene med denne form for folkepension. Imidlertid har reglerne om den indkomstopgørelse, der foretages ved beregning af indtægtsbestemt folkepension, hidtil været opbygget således, at indtægtsbestemt folkepension ikke har kunnet oppebæres samtidig med lønindtægter eller tjenestemandspension af normal størrelse.

Den undtagelsesstilling, som skabtes for tjenestemændene ved folkepensionsordningens gennemførelse, førte naturligt til overvejelser om at søge tjenestemandspensionen tilpasset på en sådan måde, at den kunne forenes med folkepension, så meget desto mere som tjenestemændene var pligtige at yde folkepensionsbidrag på lige fod med andre borgere.

For det andet havde prisudviklingen i tiden siden 1946 og de i forbindelse hermed gennemførte ekstraordinære reguleringer af tillæggene til lønninger og pensioner bevirket, at størrelsesforholdet mellem lønninger og pensioner i mange tilfælde ikke længere kunne anses for hensigtsmæssigt, idet pensionerne – og herunder ikke mindst enkepensionerne – udgjorde en højere procentdel af lønningerne end oprindeligt tilsigtet. Desuden havde prisudviklingen medført, at pensionens størrelse ikke varierede væsentligt for tjenestemænd med højere eller lavere pensionsalder, ligesom den omstændig-

hed, at tjenestemændenes pensionsbidrag blev beregnet som 5 % af den faste, pensionsgivende løn, havde til følge, at tjenestemændene selv bidrog med en stadig mindre del af den samlede lønning til de samtidigt på grund af prisudviklingen forhøjede pensionsydelse.

De overvejelser, som resulterede i gennemførelsen af det nuværende tjenestemandspensionssystem ved lønningsloven af 7. juni 1958, var koncentreret om de her nævnte sæt af hovedproblemer.

I tilslutning til, hvad der foran i kapitel 2 er anført om indholdet af de nugældende pensionsregler, bemærkes her, at der ved lønningslovens pensionsordning skabtes forudsætning for at supplere pensionen fra staten med folkepensionens mindstebeløb efter de almindelige herom gældende regler, idet der ved fastsættelsen af størrelsen af tjenestemandspensionen blev taget hensyn til denne suppleringsmulighed. I forbindelse hermed blev den almindelige aldersgrænse for adgangen til at søge afsked med pension forhøjet fra 65 til 67 år, svarende til den alder, ved hvilken retten til at opnå folkepensionens mindstebeløb indtræder.

Nyordningen medførte i øvrigt, at tjenestemandspensionerne fremover blev beregnet på grundlag af den i loven fastsatte bruttoløn og

ikke som hidtil af en fast pensionsgivende del af den samlede tjenestemandsløn. For at afbøde de uheldige virkninger, som den hidtidige udvikling havde haft på forholdet mellem løn og pension, blev pensionsydelse gradueret i væsentlig højere grad end tidligere efter pensionsalderen, og pensionsskalaerne blev bl. a. for at tilskynde tjenestemændene til at forblive længst muligt i tjenesten udarbejdet således, at højeste pension opnås tidligst ved det 67. år mod forhen normalt ved det 63. år. Nyordningen indbefattede endvidere ændringer med hensyn til tjenestemændenes pensionsbidrag, der fra at have udgjort 5 % af den pensionsgivende løn fastsattes til 4 % af lønningsindtægten til enhver tid.

Den således gennemførte sanering af pensionsordningen havde til følge, at der i forhold til tidligere skete nedgang i pensionsstørrelsen på praktisk talt alle pensionstrin, men med betydelig vægt især for pensioner på de lavere trin af pensionskalaerne. Man kan herom henviser til oversigterne side 131-138 i 1. betænkning fra lønningskommissionen af 1954 over differencebeløb, der fremkommer ved beregning af pensioner efter reglerne i tjenestemandsløven af 1946 og efter lønningslovens pensionssystem.

KAPITEL 4.

Tjenestemandspensionens kapitalværdi

Tjenestemandspensionens kapitalværdi kan bestemmes som det beløb, der med hensyn-tagen til forrentningen skulle hensættes ved en tjenestemands fastansættelse for at give dækning for pensionsudbetaling efter de gældende regler til tjenestemanden selv samt hans eventuelle overlevende hustru og efterladte børn.

En opgørelse af pensionens kapitalværdi giver således et teoretisk udtryk for størrelsen af den økonomiske byrde, der påføres statskassen ved tjenestemandspensionsordningen. Foretager man på tilsvarende måde en kapitalisering af en tjenestemands pensionsbidrag indtil fratrædelsestidspunktet, fås herigennem samtidig et udtryk for, hvor stor en del af pensionsudgiften der dækkes af tjenestemandens egne bidrag.

Pensiongodets økonomiske værdi bestemmes for en væsentlig del af faktorer, som uafhængigt af den enkelte tjenestemands forhold indvirker på størrelsen. Afgørende er således for det første indholdet af de lønnings- og pensionsregler, som er gældende for ansættelsesforholdet og dernæst renteniveauet samt omfanget af de løn- og pensionsreguleringer, der finder sted som følge af udviklingen i pris- og levestandard. Desuden øver en række individuelle forhold, såsom alderen på ansættelsestidspunktet, karriereforløbet, ansættelsestidens længde, forsørgerforholdene og levealderen, indflydelse på opgørelsen af kapitalværdien.

Da der ved opgørelse af tjenestemandspensionens kapitalværdi må tages hensyn til virkningen af samtlige de nævnte faktorer, kan en eksakt fastlæggelse først finde sted, når det efter pensionsudbetalingens ophør i konkrete tilfælde ved den eller de pensionsberettigedes død kan konstateres, med hvilken vægt hver enkelt af de bestemmende faktorer har influeret på opgørelsens resultat.

En sådan efterfølgende fiksering af tjeneste-

mandspensionens kapitaliserede værdi i en række af individuelt vekslende situationer ville imidlertid være ufyldstgørende ved en vurdering af, hvilken økonomisk værdi pensionsberettigelsen repræsenterer ud fra generelle synspunkter, og ville ikke give noget billede af de nugældende pensionsbestemmelers økonomiske rækkevidde, idet man i praksis måtte være henvist til at anstille beregninger ud fra ansættelsesforhold, som gennem hele forløbet eller i den længste tid har været reguleret efter ældre regler, der adskiller sig væsentligt fra de nugældende.

Da omfanget af de økonomiske forpligtelser, der knytter sig til den nuværende pensionsordning, således er afhængigt af, hvorledes de bestemmende faktorer vil gøre sig gældende ud i fremtiden, må undersøgelser med det formål at belyse kapitalværdiforholdene efter de gældende regler bygge på et skøn for så vidt angår den fremtidige udvikling, og en beregningsmæssig fastlæggelse af pensionsgodets kapitaliserede værdi er derfor ikke mulig.

Gennemførelse af et undersøgelsesprogram, som sigter mod at sandsynliggøre pensionsordningens gennemsnitsværdi, måtte have til udgangspunkt, at der blev tilvejebragt et omfattende materiale, indeholdende sådanne oplysninger angående aldersfordeling, lønstatus, forsørgerforhold m.v., som kan anses repræsentative for den samlede tjenestemandsstand på et givet tidspunkt, idet der ved at sammenholde dette materiale med detaljerede oplysninger vedrørende de hidtidige faktiske forhold med hensyn til ansættelsestid, levealder m.m. for tjenestemænd inden for ensartede stillingsgrupper ud fra sandsynlighedsberegninger ville kunne anlægges visse gennemsnitsbetragtninger med hensyn til pensionsforholdene ud i fremtiden. Men selv om en sådan kortlægning af

de interne forhold på tjenestemandsområdet, der i denne henseende er af betydning, fandt sted, ville en udmåling af pensionsordningens gennemsnitsværdi fremdeles ikke være mulig, da der – jfr. nedenfor – ikke haves grundlag for at anlægge et holdbart skøn over, hvorledes bevægelsen i renteniveauet og udviklingen i pris- og levestandardniveau vil forløbe over et langt tidsrum.

På baggrund heraf har udvalget indskrænket sig til at søge forholdene omkring kapitalværdien talmæssigt belyst gennem et antal beregninger, som i en række af opstillede eksempler anskueliggør, dels hvilket kapitalbeløb der måtte hensættes ved en tjenstemands fastansættelse, for at den fremtidige pensionsudgift fuldt ud kunne afholdes af den henlagte kapital med påløbne renter, dels hvilket cengangsbeløb der ville modsvare et gennem ansættelsestiden konstant indbetalt eget pensionsbidrag på 4 % af lønnen til enhver tid. – De i denne forbindelse foretagne beregninger, som er udført af I/S Datacentralen, blev tilrettelagt i efteråret 1963 og med det på dette tidspunkt gældende løn- og pensionsniveau som grundlag.

I hvert af de opstillede eksempler, af hvilke et begrænset uddrag er medtaget og nærmere kommenteret i bilag 4, er der generelt regnet med varierede forudsætninger vedrørende årlig stigning i løn og pension som følge af ydelse af dyrtidstillæg eller realindkomstforbedringer samt med hensyn til den rentefod, der anvendes ved forrentning af de kapitaler, som tænkes hensat. Derudover bygger hvert enkelt eksempel på bestemt angivne forudsætninger for så vidt angår alderen ved ansættelsen som tjenestemand, arten af beklædte stillinger i løbet af ansættelsestiden, ægteskabelig stilling samt alderen ved pensionering og død, således at man ved at sammenholde de enkelte eksempler opnår en belysning af, hvorledes et samspil af forskellige faktorer vil kunne indvirke på opgørelsen af pensionsgodets økonomiske værdi under varierede forløb.

Imidlertid kan man ved vurderingen af spørgsmålet om, hvilke økonomiske forpligtelser der påføres statskassen som følge af tjenstemandspensionsordningen, og hvilken nettofordel tjenestemændene opnår, ikke se bort fra, at de offentlige kasser måtte påregnes belastet med øgede udgifter til folke- og invalidepension m.v. til tjenestemænd, såfremt der ikke var tilsikret disse en selvstændig tjenestemandspension. Der er ved de udførte beregninger

taget hensyn til dette forhold, idet hvert regneeksempel er suppleret med et sæt af beregninger, der illustrerer kapitalværdien af tjenestemandspensionen efter fradrag af den kapitaliserede værdi af den offentlige efterlønsydelse, som under de givne omstændigheder kunne opnås uden tjenestemandspensionsordningen.

Gennem beregningerne er det som berørt bl.a. søgt belyst, hvorledes en rentefod af varieret højde samt forskellige forudsætninger med hensyn til væksten i løn og pension som følge af pris- og lønudviklingen må antages at ville influere på kravene til størrelsen af de tænkte kapitalhenlæggelser.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvilken rentefod det kan være rimeligt at anvende, bemærkes, at den effektive forrentning af langfristede obligationer, der synes at være mest nærliggende som sammenligningsgrundlag, er ret stærkt varierende efter debitor og pålydende rente. Det kan således nævnes, at Det statistiske departement pr. ultimo november 1963 offentliggjorde følgende oversigt over obligationer, som ansås for typiske:

	Effektiv rente pct. p.a.
Statslån S 1997 4½ pct.	6.32
Statslån S 1997 5 pct.	6.39
Østifternes kreditforening	
16. serie, 4. afd., 4½ pct.	6.18
Jydsk hypotekforening	
11. afd., 5 pct.	6.94

Da de lånetyper, der anses for karakteristiske, desuden er stadigt skiftende, synes den bedst anvendelige lånetype ved en betragtning af den hidtidige udvikling i den effektive rente at være et uamortisabelt lån.

Det uamortisable 3½ procents statslån af 1886 havde – målt på grundlag af kurserne på den første børsdag i hvert år – indtil 1963 afkastet en gennemsnitlig effektiv rente på 4,36 pct. p.a. Den effektive rente har imidlertid været ret stærkt svingende, fra under 3½ pct. til ca. 6½ pct. Selv om der regnes med ti-årige gennemsnit, fås udsving fra 3,60 pct. (1890–99) til 5,32 pct. (1920–29). Ultimo november 1963 var lånets effektive rente 6,19 pct. p.a. og lå således i underkanten af, hvad de ovenfor betragtede obligationslån afkastede på samme tidspunkt.

For så vidt angår de hidtidige bevægelser i lønudviklingen på tjenestemandsområdet kan

henvises til nedenstående tabel, der illustrerer bevægelsen i bruttosluttlønnen incl. stedtillæg efter højeste sats for tre karakteristiske løn-

ningsklasser inden for tidsrummet 1919-1963. De anførte lønningsbeløb er opgjort pr. 1. oktober i de enkelte år.

TABEL 3.
Lønudviklingen 1919-63 for udvalgte tjenestemandstillinger.

Nuv. lkl.	1919 kr.	1929 kr.	Pct. vis stigning 1919-29		1939 kr.	Pct. vis stigning 1929-39		1949 kr.	Pct. vis stigning 1939-49		1959 kr.	Pct. vis stigning 1949-59		1963 kr.	Pct. vis stigning 1919-63	
			fald	p.a.		fald	p.a.		fald	p.a.		fald	p.a.		fald	p.a.
3	4.212	3.304,80	-21,5	-2,0	3.708	12,2	1,1	7.188	93,9	6,8	14.040	95,3	6,9	18.093,72	329,6	3,4
15	6.732	5.732,40	-14,8	-1,4	6.264	9,3	0,9	10.524	68,0	5,3	19.560	85,9	6,4	24.759,72	267,8	3,0
29	14.142	12.778,80	-9,7	-0,9	14.868	16,4	1,5	20.976	41,1	3,5	44.484	112,1	7,8	56.356,56	298,5	3,2

Det fremgår heraf, at lønudviklingen har været meget ujævn såvel inden for den enkelte lønningsklasse som mellem lønningsklasserne indbyrdes. For tjenestemandstillinger svarende til stillinger i nuværende 3. lønningsklasse indtraf således fra 1919 til 1929 et fald i lønningerne på 21,5 pct., medens der i perioden fra 1949 til 1959 skete en stigning på 95,3 pct. I tiden fra indførelsen af lønningsloven af 1919 og indtil 1963 steg lønniveauet for stillinger, der nu er placeret i 3. lønningsklasse, med i alt 329,6 pct., medens lønnen i stillinger svarende til nuværende 15. lønningsklasse steg med 267,8 pct.

For de tre udvalgte lønningsklasser lå den gennemsnitlige årlige lønstigning på 3,0-3,4 pct.

Den hidtidige udvikling synes således kun i ringe grad at give holdepunkt for et skøn over,

hvilke rentefods- og lønudviklingsforudsætninger det vil være realistisk at regne med under et fremtidigt forløb.

Med hensyn til resultatet af de foretagne beregninger og enkeltheder vedrørende de forudsætninger, som i øvrigt ligger til grund for udregningerne, henvises til de eksempler, der er gengivet som bilag 4, samt de ledsagende kommenterende bemærkninger. De illustrerede beregningsresultater udviser vidt divergerende kapitalværdier ikke blot fra det ene eksempel til det andet, men også inden for rammerne af hvert enkelt eksempel, alt efter hvilke rentefods- og lønudviklingsforudsætninger der lægges til grund for udregningerne, og der kan således ikke af disse resultater drages konklusioner med almen gyldighed for tjenestemænd som helhed eller for enkelte tjenestemandsgupper.

KAPITEL 5.

Tjenestemandspension set i relation til efterlønmæssige forhold uden for tjenestemandsområdet

Tjenestemandsoordningen er opbygget med det formål at skabe stabilitet i forholdet til staten som arbejdsgiver gennem fastlæggelse af vilkår, der giver en væsentlig grad af tryghed i ansættelsen. Dette formål er i tidens løb blevet tilgodeset ikke mindst ved den til tjenestemandsansættelsen knyttede pensionsret, der ikke blot har været tilrettelagt med henblik på at sikre tjenestemandens og hans families udkomme, når den aktive virksomhed ophører, hvad enten dette skyldes alder eller svigtende helbred, men faktisk tillige virker som et værn imod afskedigelse i utide og deraf følgende afbrydelse i indtjeningen af lønindtægt.

Ved siden af pensionsretten og den sikkerhed, der er knyttet til varig beskæftigelse, har også andre rettigheder, der udspringer af tjenestemandsforsikringsforholdet, gennem tiderne været medvirkende til at knytte tjenestemændene til stats-tjenesten i et fast og stabilt ansættelsesforhold. Hermed tænkes på de i tjenestemandsløvene til enhver tid indeholdte bestemmelser, hvorefter der sikres tjenestemænd ret til en årlig ferie uden tab af lønningsindtægt samt sygeløn efter regler, der giver mulighed for sygdomsfraværelse i en rum tid uden begrænsning af lønnen. Endvidere kan nævnes, at tjenestemænd efter nærmere fastsatte regler er berettigede til at oppebære lønning under militære indkaldelser, og for så vidt angår kvindelige tjenestemænd gælder særlige bestemmelser om tjenestefrihed uden lønafkorting i forbindelse med svangerskab og barnefødsel. Desuden har kvindelige tjenestemænd med forsørgerpligt over for børn adgang til at forrette tjeneste med nedsat tjenestetid.

Medens bestemmelserne af den her nævnte art oprindeligt gav ansættelsen som tjenestemand et særligt indhold, der indebar videregående ret-

tigheder for tjenestemændene, end hvad der var almindeligt for lønmodtagere uden for tjenestemandsområdet, har udviklingen medført, at der ved lovmæssige foranstaltninger eller gennem kollektive arbejdsoverenskomster er blevet til sikret andre befolkningsgrupper lignende goder som led i private ansættelsesforhold. Det er her tilstrækkeligt at nævne, at der i løbet af de seneste årtier gennem et stadigt udbygget sæt af lovregler, som ikke kan fraviges ved aftale mellem parterne, er gennemført bestemmelser, der har til formål at værne arbejdstagere i private ansættelsesforhold, således som det f. eks. er sket ved bestemmelserne vedrørende arbejdsaf-taler mellem arbejdsgivere og funktionærer i private erhvervsvirksomheder, gennem reglerne i ferieloven og ved sygeforsikringslovens bestemmelser om lønarbejderdagpenge i tilfælde af sygdom og fødsel. Denne socialt prægede lovgivning har i væsentlig grad bidraget til at udjævne forskelle mellem de vilkår, der knytter sig til ansættelse som tjenestemand og som lønmodtager på arbejdsmarkedet.

Efterhånden som vilkårene for ansættelse i et privat tjenesteforhold på denne måde er blevet tilnærmet de tryghedsbestemmelser, der gælder for tjenestemandsansatte, fremtræder pensionsretten som den bestanddel i tjenestemandsforsikringsforholdet, der fremfor noget andet karakteriserer dette som en særegen ansættelsesform.

For lønmodtagere uden for tjenestemandsområdet er efterlønsforholdene præget af meget stor uensartethed. På den ene side findes der talrige lønmodtagere, som ikke har adgang til i deres ansættelsesforhold at optjene anden form for efterløn end tillægspensionen fra Arbejdsmarkedets Tillægspension efter de ved lov nr. 46 af 7. marts 1964 gennemførte regler, og som derudover er henvist til at basere alderdomsfor-

sørgelsen udelukkende på adgangen til at opnå folkepension, jfr. dog nedenfor om indekskontrakter. Men på den anden side er det ikke ualmindeligt, at lønmodtagere i private ansættelsesforhold – og heriblandt især ansatte, der tilhører funktionærgruppen – omfattes af en eller anden form for privat etableret efterlønsordning.

Oftte hviler sådanne ordninger på forsikringsmæssigt grundlag, således at der gennem præmieindbetalinger under ansættelsen sikres en løbende pensionsydelse eller evt. en kapitaludbetaling efter beskæftigelsesforholdets ophør; men også forskelligartede opsparingsformer, som har til formål at sætte de ansatte i stand til at disponere over en vis kapital ved stillingsfratræden, finder anvendelse som basis for efterlønsordninger inden for private erhvervsvirksomheder. Undertiden er private efterlønsordninger kædet sammen med indekskontrakter, hvorved udbetalingen til sin tid helt eller delvis gøres prisstabil gennem ydelse af indekstillaeg efter reglerne i loven om pristalsreguleret aldersforsikring og aldersomsparing. Fra det offentliges side har man i øvrigt søgt at stimulere interessen for etablering af private pensions- eller opsparingsordninger dels ved at tillade fradrag i skatteopgørelsen af indbetalte præmier til sådanne ordninger dels ved at indføre særligt gunstige regler om beregning af folkepension til privatpensionister, jfr. herom nærmere nedenfor.

Generelt set er de efterlønsordninger, der er etableret som led i private ansættelsesforhold, af så varieret beskaffenhed og så stærkt nuancerede efter deres indhold, både hvad angår den efterløns sikrede personkreds, vilkårene for erhvervelse af efterløn og ydelsernes størrelse, at en nøjere sammenligning med tjenestemandspensionsordningen ikke vil kunne foretages; men frem for private efterlønsordninger af de almindeligt forekommende typer kendetegnes tjenestemandspensionsordningen navnlig derved, at tjenestemandspension erhverves efter et for alle dertil berettigede ensartet system af regler, samt at den er beregnet på at skabe selvstændigt grundlag for forsørgelsen efter den aktive tjenestes ophør uden andet supplement end de ydelser, der opnås gennem folkepensionens mindstebeløb. Et væsentligt element i tjenestemandspensionsordningen er i denne forbindelse, at pensionerne i modsætning til efterlønsydelser, der er baseret på et præmiereservesystem, er undergivet automatisk pristals- og

overenskomstregulering i takt med reguleringen af tjenestemandslønnen.

På grundlag heraf er der gennem pensionsordningen blevet tilført tjenestemandforholdet et rettighedsindhold, som betinger, at tjenestemændene hidtil i sammenligning med andre samfundsgrupper har indtaget en privilegeret særstilling i efterlønmæssig henseende. Ved vurderingen af tjenestemandspensionens relative værdi må det imidlertid have sig for øje, at aflønningsforholdene under den aktive tjeneste gennem tiderne har været nøje afstemt efter pensionsordningen, idet lønvilkårene for tjenestemænd stedse er blevet fastlagt ud fra det synspunkt, at vederlaget for tjenesten ydes delvis i form af efterløn. Ikke mindst denne betragtningssmåde har været medvirkende til at stabilisere tjenestemandspensionsordningen som et fra efterlønsforholdene for andre samfundsgrupper adskilt system, der sikrer tjenestemændene særlige økonomiske fordele efter beskæftigelsens ophør. Men samtidig har den således fastholdte samhørighed mellem løn og pension haft til naturlig konsekvens, at pensionsordningen til stadighed har virket som en faktor, der har øvet tryk på tjenestemandslønnen ved dens afbalancering i forhold til lønninger i det øvrige samfund.

Den indre forbindelse, der består mellem lønsystemet og pensionsvilkårene, har kendetegnet tjenestemandforholdet fra første færd. Allerede i motiverne til pensionsloven af 1851 blev det synspunkt fremført, at pensionsforsørgelsen indebar en erkendelse af utilstrækkeligheden af embedsmændenes gagering, og de her fremdragne forhold tjener til understrøgning af, at det i højere grad end lønnen er den ved pensionsordningen skabte sikkerhedsfølelse, der gennem tiderne har befæstet selve tjenestemandssystemet.

Den lønordning, hvori tjenestemandsansættelsen traditionelt har været forankret, har imidlertid på flere områder og ikke mindst i perioder med mangel på arbejdskraft vist sig som en hindring for tilgangen af fornødent personale til statstjenesten. Disse forhold har medført, at statsmyndighederne i tiltagende udstrækning er blevet stillet over for ønsket om indførelse af ansættelsessystemer, der hviler på andre forudsætninger end tjenestemandsansættelsen, idet navnlig yngre beskæftigede har foretrukket på bekostning af en privilegeret efterlønmæssig ordning at opnå lønmæssige fordele, der rækker

ud over de indtjeningsmuligheder, som ansættelsen i tjenestemandstilling byder.

På denne baggrund har staten i de senere år indgået aftaler med en række faglige organisationer, hvorefter der inden for flere fagområder er skabt mulighed for at antage personale på overenskomstmæssigt fastlagte vilkår efter tilsvarende principper som i privaterhvervet. Denne form for overenskomstansættelse finder navnlig anvendelse for teknisk personale samt inden for områder, hvor der beskæftiges akademisk uddannet arbejdskraft, og indebærer, at der under ansættelsen opnås lønninger, som ligger over tjenestemandsløniveauet, medens ansættelsen til gengæld ikke giver de ansatte pensionsrettigheder over for staten, idet pensionsforholdene er ordnet gennem privat etablerede pensionskasser eller pensionsforsikringer, hvortil der under ansættelsen svares bidrag såvel af de ansatte selv som fra statens side.

Overenskomstmæssig ansættelse forekommer nu som normal ansættelsesform på flere arbejdsområder, hvor tjenesten indtil for få år siden så godt som udelukkende blev udført af personale i tjenestemandstilling, og overenskomst-

systemet har dermed ført til en splittelse af den overvejende ensartethed med hensyn til ansættelsesvilkårene, som før i tiden kendetegnede beskæftigelsesforholdene i statstjenesten.

Sideløbende med, at tjenestemandsansættelsen på denne måde til en vis grad har mistet terræn som ansættelsesform, er der foregået en udvikling, som indebærer en vis tilnærmelse mellem efterlønsniveauet for tjenestemænd og for andre kredse af befolkningen, idet der ved den udbygning af folkepensionen, som har fundet sted i de senere år, er givet befolkningsgrupperne uden for tjenestemandsområdet adgang til at opnå supplerende indkomster i form af folkepension, der er højere end de folkepensionsforbedringer, som er kommet tjenestemænd og tjenestemandspensionister til gode.

Denne udvikling, som har været ledsaget af en forhøjelse med virkning fra skatteåret 1963/64 af det hidtidige folkepensionsbidrag med $\frac{1}{2}$ % til $1\frac{1}{2}$ % af skalaindkomsten, blev indledet med gennemførelse af ændrede regler i folkepensionslovgivningen om det fradrag, som foretages for pensionsindtægter, ved opgørelsen af den indtægt, der danner grundlag for bereg-

TABEL 4.

Privatpensionisters og statspensionisters samlede folkepensions- og pensionsindkomst i 1958 og 1963.

Egenpension i 1958	Ægtepar					Enlige			
	Privatpensionister		Tjenestemænd			Privatpensionister		Tjenestemænd	
	Samlet indkomst		Samlet indkomst			Samlet indkomst		Samlet indkomst	
	1958	1963	1958	1963	1958	1963	1958	1963	
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	
3.000	8.424	10.212	8.196	11.033	6.600	7.776	6.253	8.213	
4.000	9.424	11.212	8.992	11.960	7.180	8.776	6.429	8.420	
5.000	10.424	12.212	9.800	12.888	7.544	9.776	6.545	8.388	
6.000	11.424	13.212	10.476	13.533	7.668	10.776	6.720	9.189	
7.000	11.944	14.212	10.732	13.704	7.804	11.536	7.720	10.344	
8.000	12.416	15.212	10.832	13.780	8.720	12.032	8.720	11.500	
9.000	12.744	16.212	10.812	13.713	9.720	12.456	9.720	12.897	
10.000	12.892	17.032	11.080	14.568	10.720	12.952	10.720	14.052	
11.000	12.932	17.672	12.080	15.724	11.720	13.448	11.720	15.208	
12.000	13.080	18.372	13.080	17.364	12.720	14.028	12.720	16.848	
13.000	14.080	19.012	14.080	18.519	13.720	14.524	13.720	18.003	
14.000	15.080	19.580	15.080	19.675	14.720	15.104	14.720	19.159	
15.000	16.080	20.196	16.080	20.830	15.720	16.044	15.720	20.314	
16.000	17.080	20.692	17.080	22.471	16.720	17.044	16.720	21.955	
17.000	18.080	21.272	18.080	23.626	17.720	18.044	17.720	23.110	
18.000	19.080	21.768	19.080	24.781	18.720	19.044	18.720	24.265	
19.000	20.080	22.264	20.080	26.422	19.720	20.044	19.720	25.906	
20.000	21.080	22.844	21.080	27.577	20.720	21.044	20.720	27.061	
21.000	22.080	23.340	22.080	28.733	21.720	22.044	21.720	28.217	
22.000	23.080	23.836	23.080	29.888	22.720	23.044	22.720	29.372	
23.000	24.080	24.560	24.080	31.528	23.720	24.044	23.720	31.012	

Indtægtsgrænserne, ved hvilke folkepensionen falder til mindstebeløbet, er i hver kolonne markeret med kursiverede tal.

ningen af indtægtsbestemt folkepension. På det tidspunkt, da den nugældende tjenestemandspensionsordning blev udformet ved lønningsloven af 1958, udgjorde fradraget for pensionsindtægt – ligesom for indtægter af enhver anden art, undtagen formueindtægt – 933 kr. for ægtepar og 633 kr. for enlige, svarende til $\frac{1}{3}$ af det fradragsfri beløb. Fra 1. april 1960 indførtes imidlertid bestemmelser, hvorefter der ved beregning af invalide- og folkepension til personer, hvis indtægt ved siden heraf består i pension, livrente eller dermed ligestillede indtægter, ses bort fra 25 % af denne indtægt; men samtidig blev det bestemt, at fradrag for statspension og anden pension, hidrørende fra ansættelse i et offentligt ansættelsesforhold, højst kunne foretages med et pristalsreguleret beløb på 1050 kr. for ægtepar og 700 kr. for enlige. Med virkning fra 1. april 1962 blev fradragsordningen yderligere udbygget, idet det almindelige pensionsfradrag forhøjedes til 30 % af pensionsindtægten. Ved beregning af folkepension efter de nuværende satser gælder herefter, at der ses bort fra 30 % og mindst 2700 kr. af den del af indtægten, som består i pension af privat karakter, medens fradrag for så vidt angår offentlige pensionsydelse foretages med højst 900 kr. for enlige og 1350 kr. for andre.

Tabellerne 4 og 5 illustrerer indkomstudviklingen i tiden 1958–1963 for pensionister med private pensionsindtægter fra 3.000 kr. til 23.000 kr. årlig og for tjenestemandspensionister med tjenestemandspensioner på samme beløb i 1958. For hver gruppe af pensionister er i tabel 4 angivet størrelsen af den samlede årlige indkomst, der fremkommer, når pensionsindtægterne suppleres med folkepension efter de henholdsvis i 1958 og 1963 gældende satser. Det er herved forudsat, at privatpensionen i perioden er udbetalt med et uændret årligt kronebeløb, medens tjenestemandspensionen i 1963 er forudsat reguleret med dyrtids- og overenskomsttillæg. I tabel 5 er særskilt angivet størrelsen af den indkomstforøgelse i perioden 1958–1963, som for hver gruppe af pensionister hidrører fra forøgelse af folkepensionen.

Det fremgår af tabel 4, at den beløbsmæssige grænse for adgangen til at få tillagt indtægtsbestemt folkepension, hvor der er tale om folkepension til ægtepar, som begge er folkepensionsberettigede, i 1958 for privatpensionisters vedkommende lå ved pensionsindtægter på mellem 11.000 kr. og 12.000 kr., således at personer

TABEL 5.

Stigningen i folkepensionen 1958–63 for privatpensionister og statspensionister.

Egenpension i 1958	Ægtepar		Enlige	
	Privatpensionister	Tjenestemænd	Privatpensionister	Tjenestemænd
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
3.000	1788	1643	1176	366
4.000	1788	1619	1596	642
5.000	1788	1584	2232	339
6.000	1788	912	3108	324
7.000	2268	672	3732	324
8.000	2796	492	3312	324
9.000	3468	48	2736	324
10.000	4140	480	2232	324
11.000	4740	480	1728	324
12.000	5292	480	1308	324
13.000	4932	480	804	324
14.000	4500	480	384	324
15.000	4116	480	324	324
16.000	3612	480	324	324
17.000	3192	480	324	324
18.000	2688	480	324	324
19.000	2184	480	324	324
20.000	1764	480	324	324
21.000	1260	480	324	324
22.000	756	480	324	324
23.000	480	480	324	324

med indtægter over dette niveau alene var berettigede til folkepension i form af mindstebeløbet. I 1963 var den indtægtsgrænse, ved hvilken folkepensionen falder til mindstebeløbet, derimod som følge af de ændrede fradragsregler for privatpensionisters vedkommende hævet til 22.000–23.000 kr. Dette har haft til følge, at grupperne af privatpensionister med pensionsindtægter fra ca. 12.000 kr. og indtil godt 22.000 kr. i løbet af perioden 1958–1963 har kunnet inddrages under den indtægtsbestemte folkepension og derved som vist i tabel 5 har kunnet opnå en væsentlig forøgelse af den samlede indkomst. – For tilsvarende tjenestemandspensionister gælder, at pensionsindtægter på 9.000 kr. og derunder i 1958 kunne kombineres med indtægtsbestemt folkepension, medens tjenestemandspensionister med højere pensionsindtægt alene kunne opnå mindstebeløbet. Det bemærkes herved, at den i sammenligning med privatpensionister lavere grænseindtægt beror på, at der efter en særlig beregningsregel i invalide- og folkepensionsloven foretages nedsættelse af den beregnede indtægtsbestemte folkepension til tjenestemandspensionister med et beløb svarende til 20 % af forskellen mellem tjenestemandspensionen og $\frac{2}{3}$ af det fradragsfri beløb. Da fradraget for pensionsindtægt ved

indtægtsoppgørelsen til beregning af folkepension som nævnt har været fastlåst for tjenestemandspensionisters vedkommende, har der ikke været adgang for de tjenestemandspensionister, som på grund af pensionsindtægts størrelse allerede i 1958 var afskåret fra at oppebære indtægtsbestemt folkepension, til at opnå forøgelse af folkepensionsindtægten, ud over hvad der følger af de stedfundne successive forhøjelser af mindstebeløbet.

Hvor der er tale om enlige pensionister, har de ændrede fradragregler medført en lignende forskydning – men inden for andre beløbsrammer – i forholdet mellem privatpensionister og tjenestemandspensionister for så vidt angår adgangen til at supplere pensionsindtægten med indtægtsbestemt folkepension.

En yderligere udbygning af folkepensionsordningen vil finde sted i forbindelse med overgangen til almindelig, ikke-indkomstreguleret folkepension efter de ved lov nr. 195 af 4. juni 1964 angående ændring i invalide- og folkepensionsloven gennemførte regler.

Efter denne ordning indføres fuld folkepension fra den 1. april 1970, således at folkepensionens grundbeløb, der efter de for tiden gældende satser udgør 7.656 kr. årlig for ægtefæller, som begge opfylder betingelserne for at opnå pension, og 5.064 kr. årlig for andre, fra denne dato udbetales til personer, der er fyldt 67 år, uden hensyn til modtagerens økonomiske forhold. I perioden indtil 1970 sker en gradvis overgang til fuld folkepension, gennemført på den måde, at der i 5 år fra den 1. april 1965 for personer over 67 år ved indtægtsoppgørelsen til brug for folkepensionsberegningen udover de allerede gældende fradrag ses bort fra et beløb, der udgør 1.000 kr. i det første år, 2.000 kr. i det andet år, 3.000 kr. i det tredje år, 4.000 kr. i det fjerde år og 5.000 kr. i det femte år, hvorefter indtægtsreguleringen bortfalder efter udløbet af det femte år for personer over 67 år.

I overgangsperioden opretholdes folkepensionens mindstebeløb for personer, der enten har så store indtægter, at de ikke har ret til den indtægtsbestemte folkepension, eller som ikke ønsker at søge sådan pension. – I øvrigt sker der ved nyordningen ikke nogen ændring i den bestående adgang til at opnå indtægtsbestemt folkepension før 67 års alderen. Adgang til at søge indtægtsbestemt folkepension står herefter fortsat åben for enlige kvinder i alderen 62 til 67 år samt for kvinder i alderen fra 62 til 67 år,

der er gift med en folke- eller invalidepensionist, ligesom der uændret vil være adgang til i undtagelsestilfælde ved dispensation at bevilge folkepension fra det 60. år, når svigtende helbred eller andre ganske særlige omstændigheder taler derfor.

Som led i nyordningen er der indført bestemmelser om ydelse af et tillæg til folkepensionen til fordel for sådanne pensionister, som i det væsentlige kun har folkepensionen at leve af. Dette tillæg, der både for enlige og for ægtepar udgør 900 kr. årlig samt et beløb svarende til sygekassekontingentet (normalt 144 kr. årlig for enlige og det dobbelte for et ægtepar), ydes, når indtægten ved siden af folkepensionen ikke overstiger 1.000 kr. årlig for enlige og 1.500 kr. for ægtepar. Ved større indtægter foretages gradvis aftrapning af tillægget, indtil det bortfalder ved indtægter på ca. 2.600 kr. årlig for enlige og ca. 3.100 kr. årlig for ægtepar. Det her nævnte pensionstillæg vil dog først komme til at gælde fuldt ud fra 1. april 1967, idet tillægget udover sygekassekontingentet i finansårene 1965/66 og 1966/67 vil blive ydet med henholdsvis 420 kr. årlig og 660 kr. årlig, hvortil kommer dyrtidsregulering.

Tjenestemænd er indtil videre holdt uden for reglerne om fuld folkepension og de overgangsbestemmelser, der knytter sig hertil, idet det herved har været forudsat, at der sker fastlæggelse af tjenestemændenes stilling i forhold til den ikke-indtægtsregulerede folkepension, efter at nærværende udvalg har afsluttet sit arbejde.

Det er i invalide- og folkepensionsloven bestemt, at personer, der oppebærer, eller som ved afgang fra tjenesten har adgang til pension fra staten, folkeskolen, folkekirken, en kommune, et koncessioneret selskab, en offentlig virksomhed eller en statsunderstøttet pensionskasse, samt sådanne personers pensionsberettigede ægtefæller, er undtaget fra reglerne om fuld folkepension. Denne personkreds har uændret adgang til folkepensionens mindstebeløb fra det 67. år eller vil – som hidtil – kunne få tillagt indtægtsbestemt folkepension, såfremt indkomstens størrelse ikke er til hinder herfor.

Som led i bestræbelserne for en bredt gennemført forbedring af forholdene på det almindelige efterlønsområde er der foruden den udbyggede folkepension indført regler om tillægspension til lønmodtagere efter den ved lov nr. 46 af 7. marts 1964 om Arbejdsmarkedets Tillægspension etablerede ordning. For så vidt

angår indholdet af denne ordning henvises til den i bilag 1 til nærværende betænkning indeholdte redegørelse.

I denne sammenhæng bemærkes, at socialministeriet den 21. januar 1964 har nedsat et udvalg med den opgave at belyse virkningerne af samt udarbejde forslag om en videregående tillægspensionsordning med samme væsentlige træk som den svenske tillægspensionsordning, tilpasset den danske folkepension og det danske skattesystem, og således at både lønmodtagere og selvstændige erhvervsdrivende kan omfattes af ordningen. Det er overfor udvalget tilkendegivet, at dette under sine overvejelser kan lægge til grund, at den almindelige tillægspensionsordning skal udgøre en overbygning på folkepensionen, således at tillægspensionen, når den er fuldt udbygget, i forbindelse med folkepension sikrer dem, der beskæftiges i erhvervslevet, en pension, sigtende mod 60 % af den enkeltes erhvervsindtægt over en vis årrække og inden for visse grænser. Under overvejelserne skal det forudsættes, at tillægspensionsordningen foruden alderspension i hvert fald skal omfatte enkepension, og det skal overvejes, på hvilken måde en sådan ordning kan værdisikres. Det er endvidere tilkendegivet som en forudsætning, at tillægspensionsordningen kan hvile i sig selv ved et kombineret præmie- og

fordelingssystem og uden tilskud fra det offentlige.

Spørgsmålet om tjenestemændenes stilling i henseende til almindelig tillægspension er ikke inddraget under overvejelserne i det nævnte udvalg, idet det sæt af problemer, der knytter sig til tjenestemændenes og dermed ligestillede adgang til almindelig tillægspension, forudsættes taget op til særskilt behandling.

Den forskydning i forholdet mellem efterlønsniveauet for tjenestemænd og efterlønnen uden for tjenestemandssområdet, som er en følge af den foran beskrevne udvikling af folkepensionsordningen, indebærer således aktuelt en relativ forringelse af tjenestemændenes hidtidige efterlønmæssige stilling, og de problemer, som denne udvikling rejser for tjenestemandssgruppernes vedkommende, vil komme til at fremtræde med forøget vægt, såfremt der ved indførelse af en samfundsomfattende, udbygget tillægspensionsordning efter de retningslinier, som er afstukket for overvejelserne herom, skabes forudsætning for yderligere udjævning af efterlønmæssige forskelle mellem samfundets interessegrupper.

I tilslutning hertil skal man henviser til den udtalelse, der er afgivet af repræsentanterne for tjenestemændenes centralorganisationer samt Danmarks Lærerforening, og som er optrykt nedenfor side 54.

KAPITEL 6.

Behovet for ændringer i tjenestemændenes efterlønsordning

Siden omlægningen af tjenestemandspensionsordningen ved lønnings- og pensionsloven af 1958 er tjenestemandspensionerne øget som følge af regulering med dyrtids- og overenskomsttillæg, og pr. 1. januar 1965 udgjorde den gennemsnitlige stigning 54,6 procent for grundpensioner – det vil sige pensioner beregnede i henhold til lønnings- og pensionslovens kapitel 2 og før regulering med dyrtids- og overenskomsttillæg – på 8.500 kr. og derover.

Praktisk taget alle, der er pensionerede på grund af alder, og et stort antal svageligheds-pensionister samt flertallet af disses enker har en grundpension på 8.500 kr. eller derover.

For grundpensioner i intervallet 5.100–8.499 kr. har den gennemsnitlige stigning været 63,5 pct. I dette interval befinder sig grundpensioner for et større antal svageligheds-pensionerede og disses enker.

Endelig er den gennemsnitlige stigning for grundpensioner under 5.100 kr. 90,2 pct. I dette interval findes kun børnepensioner og et fåtal enkepensioner, men praktisk taget ingen egenpensioner.

Når stigningen er forskellig for de tre nævnte pensionsintervaller, skyldes det, at der i 1963 gennemførtes en forhøjelse af lønnings- og pensionslovens skala for overenskomsttillæggets portionsstørrelse, hvorved portionerne i de to intervaller under 8.500 kr. forøgedes med 6 kr. til henholdsvis 18 og 30 kr. Da der med virkning fra 1. januar 1965 ydes 97 portioner overenskomsttillæg, bevirker lovændringen en forøgelse af de laveste pensioner med 582 kr., hvortil kommer et dyrtidstillæg på 4 pct., således at den samlede forhøjelse udgør gennemsnitlig 605 kr. årligt for disse pensioner.

Siden 1958 er den indtægtsbestemte folkepension ligeledes øget dels ved dyrtidsregulering, dels ved ændringer af lovgivningen fra

tid til anden for herigennem at øge folkepensionens realværdi. Mens der i 1958 fandtes særlige satser for folkepensionens størrelse i hovedstadsområdet, i provinsbyerne og i landdistrikterne, er satserne for provinsbyerne og landdistrikterne i den mellemliggende tid hævet til hovedstadssatsens niveau. Denne sammensmeltning af folkepensionens satser har bevirket en ret forskelligartet stigning i folkepensionens fulde grundbeløb i de nævnte tre geografiske områder:

Ægtepar, af hvilke begge ægtefæller er berettigede til folkepension:	Pct.
Hovedstad	44,02
Provinsbyer	51,91
Landdistrikter	65,71
Enlige:	Pct
Hovedstad	43,54
Provinsbyer	49,65
Landdistrikter	63,57

Det fremgår af den foranstående oversigt, at udviklingen har formet sig nogenlunde parallelt inden for de to grupper af folkepensionister, fordelt efter forsørgerforhold.

Det foreliggende materiale indeholder en fordeling på de tre kommunegrupper af samtlige, der oppebærer indtægtsbestemt folkepension. Materialet gør det imidlertid ikke muligt at beregne den gennemsnitlige stigning for de folkepensionister, der oppebærer indtægtsbestemt folkepension uden fradrag. Hvis man tør forudsætte, at fordelingen på de tre kommunegrupper er den samme som for folkepensionister med og uden fradrag i den indtægtsbestemte folkepension, fås i tiden 1. april 1958–1. januar 1965 en gennemsnitlig stigning på ca. 55 pct. i den indtægtsbestemte folkepension. – Det bemærkes, at der i årene 1958–63, som er de sidste, for hvilke der foreligger oplysning om folkepensionisternes fordeling på kommune-

grupper, ikke er sket nogen betydende forskydning i fordelingen på de tre grupper.

Folkepensionens mindstebeløb er i årene 1958-64 steget fra 1.080 kr. til 1.680 kr. for ægtepar, eller med 55,56 pct. Satsen for enlige er samtidig steget fra 720 kr. til 1.116 kr., eller med 55 pct.

Det vil således ses, at udviklingen i tjenestemandspension og folkepension – såvel i den indtægtsbestemte folkepension som i mindstebeløbet – siden 1958 har været en sådan, at den gennemsnitlige stigning i de udbetalte beløb den 1. januar 1965 er praktisk taget den samme.

Ud over den foran omtalte stigning i den indtægtsbestemte folkepensions størrelse er der, som det fremgår af redegørelsen i kapitel 5, sket følgende ændringer i reglerne for den offentlige sikring af lønmodtagere i efterlønmæssig henseende:

(1) I 1960 og 1962 er fradragsreglerne ved beregning af indtægtsbestemt folkepension lempede for andre pensionsindkomster end sådanne, der består i tjenestemandspension og dermed beslægtede ydelser. Virkningerne heraf fremgår af tabellerne 4 og 5 i kapitel 5.

(2) Ved loven af 1964 om overgang til fuld folkepension er der i tre henseender sket ændring i relationen mellem folkepensionsordningen og tjenestemandspensionsordningen, nemlig:

- (a) den etapevise indførelse af et pensionstillæg på 900 kr. til folkepensionister, som kun har meget små supplerende indtægter; tjenestemandspensionister vil ikke kunne nyde godt af denne ordning;
- (b) i tiden indtil 1970 indføres gradvis adgang til fuld folkepension fra det fyldte 67. år for alle andre end tjenestemænd og tjenestemandspensionister;
- (c) forhøjelse af folkepensionsbidraget fra 1 til 1½ pct. af skalaindkomster over en vis bundgrænse, hvilken forhøjelse også omfatter tjenestemændene, uden at disse har fordele af forbedringerne. Samtidig er tjenestemændenes eget pensionsbidrag steget, fordi det er fastsat som 4 pct. af lønningen til enhver tid.

(3) Indførelsen af ATP, som tjenestemændene i hvert fald indtil videre er holdt udenfor, jfr. udvalgets redegørelse herom, optaget som bilag 1 til nærværende betænkning.

Der er ingen af de foran anførte foranstaltninger, som af lovtekniske grunde gør en ændring af tjenestemændenes efterlønsordning nødvendig, hvorved bemærkes, at det i loven om fuld folkepension er bestemt, at tjenestemandspensionister skal have adgang til såvel folkepensionens mindstebeløb som den indtægtsbestemte folkepension efter de hidtidige regler.

For så vidt angår ændringer i folkepensionsbidraget bemærkes, at det side 43 i 1. betænkning fra lønningskommissionen af 1954 udtrykkelig er anført, at der ved reguleringer i tjenestemandslønnen over overenskomststillægget vil være mulighed for at tage rimeligt hensyn til ændringer af folkepensionsbidraget på 1 pct., hvis ændringerne ikke modsvares af en tilsvarende regulering af tjenestemændenes samlede efterlønsydelse. – En sådan regulering har indtil nu ikke fundet sted.

Men selv om det således må fastslås, at den siden 1958 gennemførte lovgivning på folkepensionsområdet samt indførelsen af Arbejdsmarkedets tillægspensionsordning ikke i sig selv gør ændringer af tjenestemandslovens pensionsregler bydende nødvendige, og at det ad lønningsmæssig vej i og for sig vil være muligt at give kompensation for den stedfundne forringelse af tjenestemændenes pensionsmæssige status i forhold til folkepensionsordningen og ATP-ordningen, kan der efter udvalgets opfattelse anføres vægtige grunde for, at den hidtidige pensionsordning for tjenestemændene tages op til revision.

(1) Der kan herved i første række henvises til de forudsætninger, som lå til grund for arbejdet på pensionsområdet i lønningskommissionen af 1954.

Kommissionens betænkning indeholder herom side 41 ff. de nedenfor refererede synspunkter:

Hovedprincipperne i tjenestemandspensionsordningen siden 1919 havde – som det også fremgår af kapitel 3 – ikke været underkastede væsentlige ændringer før indførelsen af folkepension. Pensionerne havde været fastsat således, at pensionisterne i almindelighed var udelukket fra at supplere deres indtægt med aldersrente eller andre ydelser i henhold til den sociale lovgivning.

Mens tjenestemændene efter forslaget til lov om folkepension var udelukkede fra at kunne oppebære folkepensionens mindstebeløb og undtagne fra bidragspligten, blev de under folketingsbehandlingen inddraget under bidragspligten. I betænkningen fra folketingsudvalget angående forslag til lov om folkepension udtaltes i denne forbindelse en henstilling om, at pensionsforholdene for fremtidigt ansatte tjenestemænd indrettedes således, at disse tjenestemænd blev inddraget under folkepensionsordningen.

Endvidere fandt lønningskommissionen, at

forholdet mellem lønninger og pensioner ikke længere kunne anses for hensigtsmæssigt, idet pensionen for adskillige egenpensionister samt mange enkepensionisters vedkommende udgjorde for høj en procent af lønningen. Dette skyldtes den som følge af prisudviklingen siden 1946 gennemførte regulering af de forskellige tillæg til lønninger og pensioner.

På denne baggrund sattes det som mål for revisionen af den i tjenestemandsløven af 1946 hjemlede pensionsordning dels at kombinere pensionsreglerne med rettighederne og pligterne efter folkepensionsloven, dels at regulere forholdet mellem lønning og samlet efterløn.

Ved revisionen af tjenestemandsløvgivningen i 1958 skete der en tilnærmelse mellem tjenestemandspensions- og folkepensionsordningen derved, at den i 1957 indførte pligt for tjenestemændene til at yde folkepensionsbidrag blev modsvaret af adgang til at oppebære folkepensionens mindstebeløb, der kom til at indgå som en integrerende bestanddel af den samlede efterlønsordning for de nuværende tjenestemænd. Ved opbygningen af pensionsordningen gik man ud fra de gældende bestemmelser om folkepension, herunder reglerne om mindstebeløbets fastsættelse. Der var således tale om en begyndende samordning af tjenestemandspension og folkepension, idet der ved kombination af de to systemer tilvejebragtes et samlet efterlønsniveau af en højde, der fandtes passende.

De foran nævnte principielle forudsætninger, som i forhold til folkepensionen lå til grund for revisionen af tjenestemændenes efterlønsordning i 1958, har efter udvalgets opfattelse stadig gyldighed.

Dertil kommer, at der ved gennemførelsen af loven om fuld folkepension og ved ATP-ordningen er tilvejebragt en offentlig sikring, der i nogen grad er beslægtet med tjenestemandspensionsordningen. Disse fællestræk vil

blive understreget, hvis der gennemføres en udbygning af tillægspensionsordningen efter de retningslinier, som ligger til grund for arbejdet i det foran side 24 omtalte udvalg, der i 1964 er nedsat under socialministeriet for at udarbejde forslag til og belyse virkningen af en alle omfattende tillægspensionsordning, der tilsikrer en pension, som står i forhold til den tidligere erhvervsindtægt.

Den anførte udviklingslinje i den sociale lovgivning gør det yderligere nærliggende at befordre en samordning.

(2) Man kan formentlig regne med, at der fremtidig gennemføres yderligere udbygning af den bestående offentlige alderssikring i form af folkepension og Arbejdsmarkedets Tillægspension.

Efter nærværende udvalgs opfattelse bør efterlønsordningen for tjenestemændene derfor søges tilrettelagt således, at ordningen kommer til at fremtræde så elastisk i sit princip og indhold, at den til stadighed i størst muligt omfang vil være i harmoni med eventuelt kommende ændringer i og udbygning af reglerne for den offentlige sikring.

(3) Under udvalgets arbejde er det fra organisationernes side tilkendegivet, at der for en række lønningsklassers vedkommende er ønske om en pensionsmæssig forbedring. Der er herved henvist til, at reglerne i lønnings- og pensionslovens §§ 54 og 64 om reduktion af de lønstørrelser, der medtages ved beregningen af henholdsvis egen- og enkepension, efter den stedfundne udvikling må anses for at være for strenge.

Udvalget finder af de i det foran anførte grunde, at tjenestemændenes efterlønsordning inden for en nærmere fremtid bør optages til revision med henblik på at tilpasse ordningen til den stedfindende udvikling i den offentlige alderssikring.

KAPITEL 7.

Tekniske muligheder for ændret opbygning af efterlønsordningen for tjenestemænd

Den enkleste løsning på de problemer, der melder sig ved overgangen til fuld folkepension og indførelsen af Arbejdsmarkedets tillægspension, ville være en sammenlægning uden nogen begrænsning af folkepensionen, ATP-ydelsen og den nuværende tjenestemandspension.

Der gør sig imidlertid det forhold gældende, at såvel folkepensionen som tjenestemandspensionen hver for sig er tilrettelagt med henblik på at sikre pensionisten en passende indtægt i alderdommen. De er derfor udarbejdet ud fra den forudsætning, at fuld ydelse fra den ene ordning ikke kan oppebæres sammen med fuld ydelse fra den anden ordning.

Såfremt der uden videre skete en sammenlæg-

ning af de to ordninger – og ATP-ydelsen eventuelt blev lagt til – ville der derfor fremkomme resultater, som i hvert fald for store tjenestemandsgruppers vedkommende måtte forekomme mindre rimelige.

Til belysning af virkningerne af en sammenlægning af folkepension og tjenestemandspension gengives den følgende tabel 6, der for udvalgte lønningsklasser viser slutløn pr. 1. januar 1965 med stedtillæg efter sats c, størrelsen af højeste egenpension med tillæg af folkepension efter forsørgersatsen samt højeste enkepension med tillæg af folkepension efter satsen for ikke-forsørgere. Endelig vises den samlede efterlønsydelse som procent af lønnen.

TABEL 6.

Forholdet mellem tjenestemandsløn og -pension med tillæg af folkepension.

Lkl.	Slutløn	Højeste egenpension + fuld folkepension for forsørgere, 7.656 kr.	Højeste enkepension + fuld folkepension for ikke-forsørgere, 5.064 kr.	(3) i % af (2)	(4) i % af (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	kr.	kr.	kr.	pct.	pct.
3.	20.788	21.828	16.316	105,0	78,5
7.	22.124	22.495	16.847	101,6	76,1
15.	28.364	25.351	19.710	89,4	69,5
24.	42.516	33.187	24.195	78,1	56,9
26.	49.779	37.632	26.129	75,6	52,5
29.	66.590	45.474	31.152	68,3	46,8

Det vil af denne tabel ses, at summen af folkepension og tjenestemandspension i en del tilfælde væsentligt overstiger slutlønnen i vedkommende lønningsklasse. Da dette ikke kan anses for holdbart, må man se bort fra en løsning bestående i ubegrænset sammenlægning af tjenestemandspension og folkepension.

Udvalget har derefter på baggrund af de i det foregående nævnte præmisser overvejet,

hvilke alternative muligheder der med rimelighed kan opstilles.

Disse alternative muligheder kan opdeles i tre hovedgrupper: (1) opbygning af en selvstændig tjenestemandspensionsordning, der ikke kombineres med ydelserne fra den offentlige sikring, (2) samordning af tjenestemandspension og ydelser fra den offentlige sikring og (3) afvikling af tjenestemandspensionsordning-

gen, således at tjenestemændenes efterløn udelukkende kommer til at bestå af ydelser fra den offentlige sikring.

For så vidt angår det sidstnævnte alternativ bemærkes, at det – som anført i kapitel 1 – efter udvalgets opfattelse ligger uden for dets

kommissorium at beskæftige sig med en sådan ordning, hvis gennemførelse ville være ensbetydende med en ophævelse af det traditionelle tjenestemandsbegreb.

I det følgende vil derfor alene de to førstnævnte alternativer blive nærmere belyst.

1. Opbygning af en selvstændig tjenestemandspensionsordning, der ikke kombineres med ydelser fra den offentlige sikring

Ud fra et rent teoretisk og pensionsteknisk synspunkt vil det formentlig være muligt at opbygge en tjenestemandspensionsordning, der fuldt ud virker som et lukket system.

Ved vurderingen af dette alternativ må man imidlertid understrege de principielle synspunkter, som er berørt foran side 27, og efter hvilke det ud fra samfundsmæssige synspunkter tillægges betydelig vægt, at den offentlige sikring så vidt muligt bliver den for hele samfundet grundlæggende i henseende til efterlønsordning.

Hertil kommer, at hvis man tænker sig opbygget en tjenestemandspensionsordning, der helt løsrives fra den offentlige sikring, ville dette rejse et særligt spørgsmål om, hvorvidt tjenestemændene i så fald skulle undtages fra bidragspligten til folkepension og ATP. Tjenestemændenes bidrag til deres efterlønsordning måtte da alene fastlægges over pensionsbidraget til tjenestemandspension. Dette må ud fra principielle synspunkter anses for at være en uheldig ordning.

Endvidere må det tages i betragtning, at den nuværende tjenestemandspensionsordning langt fra er et sådant lukket system. Ganske vist vil den bestående samordning, hvorefter tjenestemandspensionister er berettigede til at oppebære folkepensionens mindstebeløb, kunne afvikles uden større tekniske vanskeligheder.

Men dernæst er der i dag mulighed for at supplere tjenestemandspensionen med ydelser i henhold til den sociale lovgivning, først og fremmest med indtægtsbestemt folkepension, men også med invalide- og enkepension samt med ydelser fra ulykkesforsikringen og sygeforsikringen.

Disse suppleringsmuligheder bygger på, at der til grund for den offentlige sikring er lagt synspunkter, som delvis afviger væsentligt fra dem, der ligger til grund for tjenestemandspensionsordningen. Det vil volde næsten uoverstigelige vanskeligheder at afvikle denne sam-

ordning uden sænkning af det samlede efterlønsniveau for de pågældende pensionister.

I praksis må man derfor regne med, at selv om der i øvrigt søgtes opbygget en tjenestemandspensionsordning, der i princippet hviler i sig selv, ville det fortsat være nødvendigt at åbne adgang til at kombinere de laveste tjenestemandspensioner med ydelser fra den offentlige sikring.

En yderligere praktisk vanskelighed vil opstå ved udbygning af en tillægspensionsordning, som bygger på, at den samlede offentlige efterlønsydelse skal udgøre en vis procentdel af indtægten i de aktive år. For tjenestemænd med betydende biindtægter eller emolumenter kunne der opstå den uholdbare situation, at den offentlige sikring ville udbringe dem en større samlet efterløn, end tjenestemandspensionsordningen hjemler. I denne forbindelse vil det spille en rolle, at de stedtillæg, der er fastsat i lønnings- og pensionsloven – og som i hovedstadsområdet for tiden udgør 1.356 kr. årligt – ikke indgår i det løngrundlag, der anvendes ved beregningen af tjenestemandspension, hvorimod de ville indgå i beregningsgrundlaget for en sådan tillægspension.

Ved en vurdering af relationerne mellem et lukket tjenestemandssystem og en udbygget tillægspensionsordning må det tages i betragtning, at såfremt tjenestemændene ikke inddrages under tillægspensionsordningen, vil det blive vanskeligere for tjenestemændene at overgå til et privat ansættelsesforhold, ligesom det bliver vanskeligere at tiltrække arbejdskraft til offentlige stillinger fra privat beskæftigelse. I denne sammenhæng peger udvalget på, at der som en nydannelse i lønnings- og pensionsloven af 1958 indførtes adgang for tjenestemænd til ved fratreden af deres stilling på visse vilkår at få overført det dobbelte beløb af det af dem indbetalte pensionsbidrag med renter til en godkendt pensionsordning. Denne ændring gen-

nemførtes efter forslag af lønningskommissionen af 1954, der ikke mindst af rekrutterings-hensyn anså det for betydningsfuldt, at der blev videre adgang end hidtil til overgang fra ansættelse i staten til anden offentlig ansættelse eller privat beskæftigelse. Kommissionen fandt derfor, at der ikke burde være hindringer af pensionsmæssig karakter for en sådan overgang, medmindre afgørende grunde taler derfor.

Udvalget finder, at såvel de principielle som

de praktiske synspunkter, som er fremdraget i det foregående, taler afgørende imod, at der opbygges en selvstændig tjenestemandspensionsordning uden adgang til kombination med ydelser fra den offentlige sikring.

Valget må derfor alene stå mellem muligheder, der bygger på en samordning af ydelser fra den offentlige sikring med en tjenestemandspensionsordning.

2. Efterlønsordninger, der bygger på samordning af tjenestemandspension og folkepension m.v.

Udgangspunktet må her være, at der søges tilvejebragt en samordning mellem tjenestemandspension og ydelserne fra den offentlige sikring, således at det tilsikres pensionisterne, at deres samlede efterløn fra de to systemer ligger på et niveau, der findes passende. Udvalget har ved sine overvejelser forudsat, at eventuel samordning tilrettelægges på en sådan måde, at ingen pensionist som følge af samordningen får en mindre samlet efterlønsydelse end efter de bestående ordninger. Man finder dog anledning til allerede her at fremhæve, at der ved udformningen af de nedennævnte alternativer efter ønske vil kunne gennemføres ændringer i pensionsniveauet.

Ved overvejelse af samordningsmulighederne vil det i øvrigt være påkrævet at tage hensyn til den forskelligartede struktur i tjenestemandspensionsordningen og den offentlige sikring.

I det følgende vil en række af de mest betydende forskelle blive belyst. Under den derefter følgende gennemgang af de enkelte alternativer vil det nærmere blive anført, i hvilken udstrækning disse forskelle påvirker samordningsmulighederne.

Aldersbetingelserne.

For så vidt angår aldersbetingelserne bemærkes, at de typisk er sammenfaldende, idet alderspension under begge systemer kan opnås fra det fyldte 67. år. Der forekommer dog en række forskelle. Inden for den offentlige sikring er enker, der opfylder visse betingelser med hensyn til anden indkomst og børnetal, berettigede til enkepension fra det fyldte 45. år, mens enker (som ikke selv har tjenstemandsansættelse) efter tjenstemænd, der havde tjenstgjort i mindst fem år efter det fyldte 30. år, er berettigede til enkepension uden hensyn til størrelsen af en eventuel supplerende indkomst. For enker,

hvis ægtefælle er død som følge af tilskadekomst i tjenesten eller efter at have været pensioneret som følge af tilskadekomst i tjenesten, gælder ingen betingelser med hensyn til tjenstealderens længde; sådanne enker oppebærer i alle tilfælde højeste enkepension.

Under den offentlige sikring kan enlige kvinder, der er fyldt 62 år, opnå folkepension. Fradragsregler vedrørende eventuel supplerende indkomst vil dog også efter 1970 være gældende for sådanne kvinder i alderen 62-67 år. Tjenestemandspensionsordningen har - når bortses fra den nedenfor nævnte adgang til tidligere alderspensionering for plejepersonale m. v. - ingen særregler for kvindelige tjenstemænds adgang til at opnå tjenstemandspension, men har alene de generelle regler om adgangen til pensionering som følge af svagelighed.

Endelig har forskellige tjenstemandsgrupper - inden for polititjenesten, plejepersonale, militære tjenstemænd samt tjenstemænd, der tjenstgør i Grønland - efter særlige regler adgang til at opnå højeste pension før det fyldte 67. år.

Virkingen af en forudgående eller supplerende indkomst.

Mens fuld folkepension udgør samme beløb til alle personer over 67 år uanset størrelsen af deres forudgående indkomst, afhænger tjenestemandspensionens størrelse af såvel den pensionsgivende indkomst som (bortset fra tilskadekomstspensionsforhold) tjenestetidens længde. Omvendt gælder det, at størrelsen af den tjenstemandspension, der kommer til udbetaling, ikke påvirkes af størrelsen af eventuelle andre indtægter, tjenstemandspensionisten oppebærer. Når bortses fra mindstebeløbet, er folkepensionen derimod stærkt afhængig af eventu-

elle supplerende indkomster. Efter 1970 vil dette dog i almindelighed kun gælde for personer under 67 år; for personer over 67 år er størrelsen af eventuelle supplerende indkomster af betydning for det pr. 1. april 1965 indførte pensionstillæg.

Såfremt der indføres en tillægspensionsordning, efter hvilken den samlede efterløn sættes i forhold til indtægten i de aktive år, vil uensartetheden mellem den offentlige sikring og tjenestemandspensionsordningen blive yderligere fremhævet, idet en del tjenestemænd oppebærer så store ikke-pensionsgivende indtægter, at de som følge af tillægspensionsordningen vil være berettigede til en større efterlønsydelse fra den offentlige sikring end efter tjenestemandreglerne.

Reguleringsbestemmelserne.

Mens tjenestemandspensionen reguleres i takt med reallønreguleringer for de aktive tjenestemænd, tager lovgivningsmagten frit stilling til spørgsmål om eventuel standardforbedring af folkepensionen. Heri ligger, at der – i hvert fald over en årrække – meget vel kan tænkes forskelle i udviklingen af tjenestemandspensionen og folkepensionen.

Endelig bemærkes, at ATP-ydelser i denne ordnings nuværende skikkelse er fastsat til kronebeløb, som hverken dyrtids- eller reallønreguleres. Regulering af ydelseens niveau kan kun ske efter beslutning af bestyrelsen for Arbejdsmarkedets Tillægspension.

Andre forskelle.

Dernæst gælder det, at der efter tjenestemandspensionsordningen er en videregående adgang til at oppebære pension før det fyldte 67. år, end tilfældet er efter den offentlige sikring.

Dette skyldes især, at de kriterier, der opstilles ved stillingtagen til spørgsmål om ydelse af svagelighedspension, er fastsat uafhængigt af de forhold, som er bestemmende for retten til at oppebære ydelser efter lovgivningen om invalidepension og ulykkesforsikring.

Endvidere er der en noget videregående adgang til at yde børnepension efter lønnings- og pensionsloven end efter den sociale lovgivning.

Alternativer for samordningen.

Der kan herefter tænkes tre forskellige typer af samordning: (a) et system, der som grundlag har tjenestemandspensionsordningen, og hvortil føjes ydelser fra den offentlige sikring

som et supplement, (b) et system, der baseres på den offentlige sikring, og til hvilket tjenestemandspensionsordningen knyttes som et supplement, samt (c) et system, som så at sige kombinerer de to førstnævnte, idet der vel bevares en tjenestemandspensionsordning, men under hvilket de offentlige ydelser normalt bringes til fradrag i tjenestemandspensionen; viser det sig omvendt, at ydelserne fra den offentlige sikring bliver størst, bortfalder tjenestemandspensionen.

a. Tjenestemandspension som grundlag.

Under dette alternativ forudsættes tjenestemandspensionsordningen at være tilrettelagt på en sådan måde, at der normalt sker komplettering med ydelser fra den offentlige sikring. Den nuværende tjenestemandspensionsordning kan siges at have denne karakter, idet den suppleres med folkepensionens mindstebeløb, ligesom pensioner under en vis størrelse kan suppleres med ydelser i henhold til den sociale lovgivning.

Allerede ved den nuværende ordning anvendes således to af de metoder, der vil kunne bringes i anvendelse ved denne form for samordning: ydelserne fra den offentlige sikring tager dels form af et fast kronebeløb (folkepensionens mindstebeløb), dels – under visse betingelser – af en procent af folkepensionens højstesats (d.v.s. som indtægtsbestemt folkepension).

Ved dette system spiller uensartetheden i de to nuværende ordningers struktur ikke ind, og teoretisk vil der formentlig intet være til hinder for, at systemet kunne opretholdes og eventuelt udbygges i relation til folkepensionen m. v., men der kan fremføres en række omstændigheder, der taler imod ordningen.

For det første vil en samordning, efter hvilken en del af ATP-ydelsen udbetales som supplement til tjenestemandspensionen, være praktisk uanvendelig, eftersom ATP-ordningen i sin nuværende form må betragtes som et sluttet system, som tjenestemændene enten må indtræde i fuldt ud eller må holdes udenfor.

Hvis der sker en udbygning af tillægspensionsordningen, således at ydelserne sættes i forhold til medlemsanciennitet og indkomst i alle eller en del af medlemsårene, vil ordningen – i slægt med tjenestemandspensionsordningens graduering af pensionen efter tjenestetid og tjenestemandslønnens størrelse – udbringe varierende beløb, som det ikke skønnes muligt på rimelig vis at kombinere med tjenestemandspensionen.

Endvidere må det tages i betragtning, at såfremt ydelsen fra den offentlige sikring sker i form af et fast kronebeløb, således som tilfældet er med mindstebeløbet i dag, vil et sådant beløb – såfremt ikke andre forhold taler derimod – med administrative fordele kunne inkorporeres i tjenestemandspensionsordningen, eventuelt i form af et fast pensionstillæg. Det forhold, at mindstebeløbet hidtil har været en generel ydelse til alle andre over 67 år, har gjort det velbegrundet, at tjenestemændene ikke kom til at indtage en undtagelsestilling. Men begrundelsen for at opretholde ydelsen af dette supplement til tjenestemandspensionen svækkes efter udvalgets opfattelse meget væsentligt, når mindstebeløbet efter 1970 ikke længere ydes generelt til alle, der er fyldt 67 år, men kun til tjenestemænd og tjenestemandspensionister.

Tilsvarende gælder det, at hvis ydelsen fra den offentlige sikring fastsættes til en bestemt procent enten af den hidtidige lønning eller af ydelsen fra den offentlige sikring, vil det være mere enkelt at indbygge ydelsen i tjenestemandspensionsordningen.

Såfremt supplementet fra den offentlige sikring ydes som en variabel procent af fuld folkepension, vil der ligeledes med administrativ fordel kunne tages hensyn hertil ved fastlæggelsen af tjenestemandspensionsordningens niveau og struktur, eftersom denne ordning i forvejen bygger på pensionsydelser, der varierer med størrelsen af den oppebårne lønning.

Endelig bemærkes, at også denne ordning vil gøre spørgsmålet om, hvorvidt tjenestemændene bør yde bidrag til folkepensionsordningen, aktuelt.

Efter udvalgets skøn vil en samordning, der som grundlag har tjenestemandspensionen, således ikke kunne tilvejebringe en tilfredsstillende løsning, eftersom supplementet fra den offentlige sikring under den ændrede tilrettelæggelse af folkepensionsordningen fra 1970 vanskeligt kan undgå at blive andet end en administrativt komplicerende formalitet.

b. Den offentlige sikring som grundlag.

Udgangspunktet for de tekniske muligheder, der foreligger med den offentlige sikring som grundlag, er, at alle eller en del af ydelserne fra den offentlige sikring betragtes som det primære, og således at tjenestemandspensionen ydes som et supplement hertil.

Rent praktisk må man formentlig gå ud fra, at den eneste af den offentlige sikrings ydelser,

der kunne blive tale om at skille ud, er ATP-ydelsen, således at grundlaget enten kommer til at bestå af fuld folkepension, enkepension og invalidepension eller af disse sammen med ydelserne fra ATP.

Det er vel ikke på forhånd givet, at de forhold, som gør det ønskeligt at betragte folkepensionen som det primære, også fuldt ud er gyldige for en tillægspensionsordnings vedkommende. Under hensyn til de synspunkter, der er indeholdt i den som bilag 1 optagne redegørelse, har udvalget imidlertid ikke fundet nærmere at burde undersøge et alternativ, i henhold til hvilket ATP (og eventuelt senere en udbygget tillægspensionsordning) holdes uden for det pensionsgrundlag, som indgår i samordningen.

En samordning, der tager sit udgangspunkt i den offentlige sikring og ATP, kunne tænkes gennemført således, at tjenestemandspensionsordningen kom til at fremtræde som en supplerende tillægspension. Denne fremgangsmåde er imidlertid behæftet med store praktiske ulemper, som formentlig må siges at ophæve dens principielle fordele.

Efter denne fremgangsmåde måtte tjenestemandspensionsordningen nemlig opretholdes fuldt ud for at dække sådanne situationer, i hvilke der i dag er adgang til tjenestemandspension, men ikke til ydelser fra den offentlige sikring. Her spiller således de to pensionssystemers uensartede opbygning ind. Idet der henvises til det foran side 30–31 anførte herom, kan det nævnes, at denne samordningsmetode ikke uden opretholdelsen af en selvstændig tjenestemandspensionsordning vil sikre en efterlønsydelse til tjenestemænd, der kan afskediges med alderspension før det 67. år (d.v.s. polititjenestemænd, militære tjenestemænd m. fl.) fra pensioneringstidspunktet og indtil de fylder 67 år. Tilsvarende gælder det, at kun en selvstændig tjenestemandspensionsordning kan sikre en efterlønsydelse før det 67. år i tilfælde af svagelighed, der berettiger til tjenestemandspension, men ikke til invalidepension, samt til enker, der nu kan oppebære tjenestemandspensionsordningens enkepension, men som ikke er berettiget til enkepension i henhold til den sociale lovgivning.

Endvidere kan det anføres, at samordningen mellem tjenestemandspension og den offentlige sikring vil frembyde meget store praktiske vanskeligheder i en del af de tilfælde, i hvilke der i dag er adgang til at supplere tjenestemandspension med indtægtsbestemt invalide- og folke-

pension, såfremt samordningen efter dette alternativ måtte søges gennemført ved reduktion af tjenestemandspensionen. Dette skyldes, at mens invalide- og folkepensionens størrelse alene er afhængig af størrelsen af den eventuelle supplerende indkomst, bestemmes tjenestemandspensionens størrelse af såvel den hidtidige lønning som af pensionsalderens længde. En samordning på tjenestemandspensionssiden forekommer så kompliceret, at dette forhold må tale stærkt mod en samordning på det heromhandlede grundlag.

Endelig bemærkes, at denne fremgangsmåde synes at måtte forudsætte ensartet dyrtids- og standardregulering af ydelser i henhold til de to systemer.

En i Sverige overvejet anden fremgangsmåde – den såkaldte skabelonmetode – ses ikke at kunne få praktisk betydning i de danske overvejelser. Denne metode tager sit udgangspunkt i en reduktion af tjenestemandspensionen i overensstemmelse med forholdet mellem pensionsprocenten i henhold til tjenestemandspensionen og den offentlige sikring. Som eksempel er nævnt, at hvis tjenestemandspensionen udgør 65 pct. af den hidtidige lønningsindtægt og den offentlige sikring kun 50 pct., skal tjenestemandspensionen reduceres med $\frac{50}{65}$, når betingelserne for opnåelse af ydelser fra den offentlige sikring er til stede. Denne fremgangsmåde bygger således nok på den offentlige sikring, men den nødvendiggør – på linie med den foran nævnte metode – opretholdelsen af tjenestemandspension i fuldt omfang med henblik på de tilfælde, i hvilke der ikke er adgang til ydelser fra den offentlige sikring. Dertil kommer, at fremgangsmåden bliver upraktisk ud fra danske forudsætninger, eftersom hverken den offentlige sikring i nuværende udformning eller tjenestemandspensionen udgør en blot tilnærmelsesvis fast procent af den hidtidige indkomst – hverken generelt eller for den enkelte på forskellige tidspunkter i hans liv.

Af de anførte grunde anser udvalget ikke de heromhandlede alternativer for anvendelige.

c. Kombinationsmetoden.

Interessen synes derfor at måtte samle sig om en fremgangsmåde, i henhold til hvilken tjenestemandspensionssystemet opretholdes helt eller i det væsentlige i sin nuværende skikkelse, men således at der i tjenestemandspensionen – når betingelserne for opnåelse af ydelser fra den offentlige sikring er til stede – normalt sker fradrag i tjenestemandspensionen med et beløb,

som svarer til, hvad den offentlige sikring udbringer.

Ved denne fremgangsmåde, der er beslægtet med den i Sverige gennemførte bruttosamordningsmetode, vil tjenestemandspensionen fortsat komme til udbetaling i sådanne tilfælde, i hvilke tjenestemandspensionisten ikke er berettiget til ydelser fra den offentlige sikring, mens disse på den anden side normalt fuldt ud kommer til fradrag, når betingelserne for deres udbetaling er til stede. Denne mulighed er med andre ord individualiseret og indebærer, at der ikke fremkommer de samme ulemper som ved de foran omtalte, mere summariske metoder. De vanskeligheder, der hænger sammen med de nuværende to systemers uensartede opbygning, bliver således eliminerede ved denne fremgangsmåde.

Det tilføjes, at et system, der bygger på denne form for samordning, inden for et stort spillerum ikke vil påvirkes af ændringer i den offentlige sikring – som f.eks. indførelse og udbygning af en udvidet tillægspensionsordning. Det bemærkes herved, at pensionisten forudsættes altid at få udbetalt den pensionsydelse, der er størst – hvad enten denne er tjenestemandspensionen eller ydelserne fra den offentlige sikring.

Som ved de øvrige alternativer melder sig også ved den her skitserede fremgangsmåde spørgsmålet om, i hvilket omfang tjenestemandene bør bidrage til samfundets efterlønsordninger. Hverken besvarelsen af dette spørgsmål eller de problemer, der med rimelighed kan ventes at opstå i forbindelse med udbygning af den sociale sikring, synes dog uløselige inden for rammerne af systemet.

Som foran nævnt er denne samordningsmetode beslægtet med den i Sverige gennemførte bruttosamordningsmetode. Også nærværende udvalg finder, at denne fremgangsmåde er den bedst egnede til at kombinere to pensionssystemer, der herhjemme – ligesom i Sverige – har udviklet sig på forskellig måde ud fra sine særlige forudsætninger og for bedst muligt at kunne dække forskellige behov. Fremgangsmåden synes endvidere at opfylde det foran side 27 nævnte ønske om tilrettelæggelsen af en ordning, som efter sit indhold og princip er så elastisk, at den skulle kunne holde gennem en længere årrække.

I det følgende er det skitseret, hvorledes en samordning mellem den offentlige sikring og tjenestemandspensionsordningen kan tænkes gennemført ved anvendelse af kombinationsmetoden.

KAPITEL 8.

Skitse til ændret opbygning af efterlønsordningen for tjenestemænd

Den følgende redegørelse har til formål at vise, hvorledes en samordning af tjenestemandspensionsordningen og den offentlige sikring kan gennemføres efter den kombinationsmetode, som er nævnt i slutningen af kapitel 7. Efter denne metode opretholdes tjenestemandspensionsordningen i noget nær sin nuværende udformning, men således at ydelser i henhold til den sociale pensionslovgivning – herunder loven om Arbejdsmarkedets Tillægspension – normalt fradrages i tjenestemandspensionen, når betingelserne for deres udbetaling er til stede.

Fastlæggelsen af pensionsniveauet.

Ved den praktiske gennemførelse af en pensionsordning efter det anførte princip vil det være nødvendigt at tage stilling til, hvilket niveau der skønnes passende for den samlede efterløn i forhold til tjenestemandslønnen. En stillingtagen hertil falder uden for udvalgets kommissorium, og redegørelsen bygger derfor forudsætningsvis på det nuværende efterlønsniveau, som dog for så vidt angår normal alderspension for egenpensionister tænkes suppleret med 600 kr., hvilket tilnærmelsesvis svarer til ATP-ydelsen i de nærmeste år. Da enker først efter 1974 vil kunne oppebære enkepension fra ATP-ordningen, har udvalget ment at burde lægge det nuværende pensionsniveau for enkepensioner til grund for sine overvejelser.

Grundlaget for pensionsberegningen.

1. Pensioner beregnet med anvendelse af højeste pensionskvotient.

Det ønskede pensionsniveau vil være bestemt af, i hvilket omfang tjenestemandslønnen indgår i pensionsberegningen, samt af den kvo-

tient, der anvendes ved opgørelsen af pensionen.

For så vidt angår beregningen af den »pensionsgivende del af lønnen« (grundløn med alderstillæg og eventuelle pensionsgivende tillæg) er det efter 1958-lovens regler således, at der ved lønninger ud over et vist minimum sker en reduktion af den del af lønnen, der medtages ved pensionens beregning. I lønnings- og pensionslovens § 54, stk. 1, er det således bestemt, at følgende procentdel af lønnen indgår i beregningen af egenpension:

af de første 4.000 kr.....	100 pct.
af de følgende beløb over 4.000 kr. indtil 8.000 kr.....	95 -
af de følgende beløb over 8.000 kr. indtil 12.000 kr.....	85 -
af de følgende beløb over 12.000 kr. indtil 16.000 kr.....	75 -
af de følgende beløb over 16.000 kr.....	70 -

Tilsvarende er det i § 64, stk. 2, bestemt, at følgende procentdel af lønnen indgår i beregningen af enkepension:

af de første 6.000 kr.....	100 pct.
af de følgende beløb over 6.000 kr. indtil 12.000 kr.....	95 -
af de følgende beløb over 12.000 kr. indtil 18.000 kr.....	80 -
af de følgende beløb over 18.000 kr.....	55 -

Den pensionskvotient, der skal bringes i anvendelse, er fastlagt i to skalaer. For egenpensionernes vedkommende anvendes, jfr. lønnings- og pensionslovens § 54, stk. 3,

ved en pensionsalder	
under 10 år	50 pct.
fra 10 til 12 -	52 -
- 12 - 14 -	54 -
- 14 - 16 -	56 -
- 16 - 18 -	58 -
- 18 - 20 -	60 -
- 20 - 22 -	62 -
- 22 - 24 -	64 -
- 24 - 26 -	66 -
- 26 - 28 -	69 -
- 28 - 30 -	72 -
- 30 - 31 -	73 -
- 31 - 32 -	74 -
på 32 år og derover	75 -

For enkepensionernes vedkommende anvendes den i § 64, stk. 3, indeholdte skala:

når mandens pensionsalder udgjorde	
under 7 år	35 pct.
fra 7 til 12 -	38 -
- 12 - 16 -	41 -
- 16 - 20 -	44 -
- 20 - 24 -	47 -
- 24 - 28 -	50 -
- 28 - 32 -	53 -
- 32 år og derover	56 -

Som det fremgår af det foranstående, må spørgsmålet om pensionskvotientens størrelse ses i sammenhæng med reduktionsreglernes indhold.

Ved de følgende beregninger har man for at nå det nuværende pensionsniveau (med tillæg af 600 kr.) anvendt en højeste pensionskvotient for egenpensioner på 70 pct. samt en noget ændret reduktionsskala, efter hvilken der finder fuld medregning sted af lønninger indtil 14.000 kr., mens overskydende beløb kun medregnes med tre fjerdedele.

Det bemærkes i denne forbindelse, at gennemførelsen af det foreslåede system ikke vil være afhængig af den ovenfor forudsatte kvotient (70 pct.), idet et ønsket slutresultat altid vil kunne nås ved kombinationer af kvotientens størrelse og reduktionsreglernes indhold.

Efter de gældende regler har alle fra det fyldte 67. år ret til folkepensionens mindstebeløb. Efter loven om fuld folkepension skal mindstebeløbet fra 1970 imidlertid alene komme til udbetaling til tjenestemænd og tjenestemandspensionister over 67 år. Herefter må det ud fra de synspunkter, som ligger til grund for det heromhandlede alternativ, systematisk set foretrækkes, at mindstebeløbet udskilles fra den

offentlige sikring og i stedet inddrages under tjenestemandspensionsordningen. Det vil da være mest rationelt at beregne mindstebeløbet som et pensionstillæg til tjenestemandspensionen.

Mindstebeløbets højeste sats beregnes som 10 pct. af den gennemsnitlige bruttoindkomst for forsørgere og reguleres hvert år pr. 1. april. Beløbet er således (omend med nogen forsinkelse) dyrtids- og velstandssikret. I betragtning heraf vil det være rimeligt, om det også fremtidig underkastes en dyrtids- og levefodsregulering. Endvidere forekommer det mest praktisk, om det nuværende mindstebeløb samt det ovenfor nævnte beløb på 600 kr., som af udvalget på indeværende tidspunkt er forudsat tillagt pensionerne, slås sammen i eet tillæg.

Hvis folkepensionens mindstebeløb skal indgå i et pensionstillæg, vil det få betydning, om der skal regnes med beløbet for ægtepar, når ægtefællerne begge opfylder betingelserne: for tiden 1.680 kr. årligt; eller om der skal regnes med beløbet for enlige samt for ægtepar, af hvilke kun den ene ægtefælle opfylder betingelserne: for tiden 1.116 kr.

Ved omlægningen af tjenestemandspensionsordningen i 1958 blev egenpensionens niveau imidlertid fastsat under hensyntagen til mindstebeløbets forsørgersats. Ved den her skitserede ændring af pensionernes opbygning vil det derfor være mest rimeligt, om pensionstillægget til egenpensioner ligeledes fastlægges på grundlag af forsørgersatsen. Det må dog bemærkes, at der heri ligger en ekstraordinær forbedring af pensionsniveauet for egenpensionister, der er enlige, eller hvis ægtefælle ikke opfylder betingelserne for at oppebære mindstebeløbet.

Den teknisk set enkleste fremgangsmåde ved udarbejdelsen af et regulerbart pensionstillæg vil være at beregne det efter samme retningslinier som de såkaldte finanslovshonorarer, der ud over dyrtidsregulering også er underkastet en regulering, som nøje svarer til virkningen af overenskomsttillægget for lønningerne. Et således beregnet pensionstillægs grundydelse vil - hvis det skulle opgøres pr. 1. januar 1965 - passende kunne fastsættes til 700 kr., hvorved det pr. 1. januar 1965 vil udgøre 2.288 kr. Folkepensionens mindstebeløb ændres for ægtepar, når ægtefællerne begge opfylder betingelserne, pr. 1. april 1964 1.680 kr.; efter den ovennævnte beregning vil tillægget således komme til at udbringe 608 kr. ud

over mindstebeløbet, hvilken difference tilnærmevis svarer til den ATP-ydelse, som er forudsat tillagt pensionerne.

En anden fremgangsmåde vil være at regulere pensionstillægget efter samme regler som pensionerne. Den teknisk set mest enkle fremgangsmåde vil da være at regulere grundpensioner og tillæg under eet, således at grundpension og tillæg betragtes som en helhed ved regulering med dyrtids- og overenskomstillæg.

Denne fremgangsmåde frembyder imidlertid et problem i forbindelse med intervalinddelingen i skalaen for overenskomstillæggets portionsstørrelse, jfr. lønnings- og pensionslovens § 88.

For grundpensioner på indtil 5.100 kr. fastsattes i 1958 en portion overenskomstillæg til 12 kr., hvorefter portionsstørrelsen steg med 12 kr. for hvert interval på 3.400 kr. Ved den i 1963 gennemførte ændring af overenskomstillæggets skala forhøjedes som omtalt side 25 portionsstørrelsen for grundpensioner under 5.100 kr. fra 12 til 18 kr. og for grundpensioner i intervallet 5.100–8.499 kr. fra 24 til 30 kr. I intervallet 8.500–11.899 kr. er portionsstørrelsen uforandret 36 kr., ligesom der ikke i øvrigt skete ændringer i overenskomstillæggets skala for så vidt angår pensionerne.

Denne forskel er særlig betydningsfuld for de mindste pensioner, fordi intervallængden – de 3.400 kr. – er særligt stor målt i forhold til disse pensioner.

Ved fastsættelsen af pensionstillægget til 1.440 kr. vil dette pr. 1. januar 1965 som følge af regulering med dyrtids- og overenskomstillæg gennemsnitligt udbringe 2.226 kr. for grundpensioner (plus det netop nævnte pensionstillæg) på 8.500 kr. og derover. Såfremt ydelsen af et pensionstillæg ikke bevirker, at en intervalgrænse overskrides, vil den samlede pension kun stige med pensionstillæggets beløb samt med forøgelsen af dyrtidstillægget. Hvis derimod en intervalgrænse overskrides, bevirker pensionstillægget desuden en forhøjelse af den samlede pension pr. 1. januar 1965 med gennemsnitligt 1.210 kr. (97 portioner overenskomstillæg à 12 kr., hvortil kommer dyrtidstillæg); den eneste undtagelse fremkommer ved sammenstilling af grundpensioner i intervallerne 5.100–8.499 kr. og 8.500–11.899 kr., idet portionsstørrelserne her er henholdsvis 30 kr. og 36 kr., således at forskellen her kun bliver

97 x 6 kr. = 582 kr.; inclusive dyrtidstillæg bliver forskellen gennemsnitligt 605 kr.

»Intervalspringene«, hvis størrelse vil øges i det omfang, antallet af overenskomstillægsporportioner vokser, har allerede nu en sådan størrelse, at det ved en kommende revision af pensionsordningen vil være nærliggende at overveje en omlægning, eventuelt således at overenskomstillægget til pensionerne principielt ydes med samme procent som den, overenskomstillægget udgør af tjenestemandslønningerne. Under denne forudsætning må det foretrækkes at indregne det nævnte bruttobeløb på noget under 2.300 kr. som et pensionstillæg på 1.440 kr. i pensionen.

Regneeksempel med anvendelse af højeste pensionskvotient for egenpensionister.

I tabel 7 er for lønninger pr. 1. april 1958 fra 1.000 kr. til 48.000 kr. med intervaller på 1.000 kr. i kolonnerne (2) og (3) vist de dertil svarende egenpensioner med højeste pensionskvotient målt i procent af lønnen pr. 1. april 1958 og pr. 1. januar 1965. Endvidere er i kolonne (4) vist størrelsen af højeste egenpension pr. 1. januar 1965 med tillæg af 1.680 kr., svarende til folkepensionens mindstebeløb for ægtefæller, der begge er fyldt 67 år, samt 600 kr., svarende til første års ATP-ydelse til oprindelige medlemmer, der er fyldt 67 år. I kolonne (5) er vist størrelsen af tjenestemandspension, udregnet med en pensionskvotient på 70 pct., plus et pensionstillæg på 1.440 kr., der er lagt til grundpensionen forinden opgørelsen af dyrtids- og overenskomstillæggenes størrelse; løn indtil 14.000 kr. er medregnet fuldt ud ved pensionsberegningen, hvorimod overskydende løn kun indgår i beregningen med tre fjerdedele. Endelig er i kolonne (6) vist forskellen mellem de i kolonnerne (5) og (4) angivne pensionsbeløb.

Det vil af kolonnerne (2) og (3) ses, at der for de mellemste og højeste lønninger kun er sket relativt små forskydninger i forholdet mellem løn og pension i de forløbne år. Derimod udgør en række af de laveste pensioner nu en væsentlig større del af lønnen, end tilfældet var i 1958. Dette skyldes dels den i 1963 gennemførte forøgelse af overenskomstillæggets portionsstørrelse med seks kroner for grundpensioner under 8.500 kr., dels overenskomstillæggets ensartede størrelse inden for intervaller, der er meget store i forhold til grundpensionen.

TABEL 7.

Størrelsen af udvalgte egenpensioner (alderspension) pr. 1. januar 1965.
Faktisk udbetalt pension (plus 600 kr.) og pensionsstørrelser beregnet efter ændring af
tillæg, pensionskvotient og reduktionsregler.

Løn 1/4 1958	Pension i procent af løn		Faktisk pension + folkepensionens mindstebeløb (1680 kr.) + 600 kr.	Pensionskvotient 70 ⁰ / ₁₀ . Pensionstillæg 1440 kr. Løn under 14.000 kr. medregnes fuldt; overskydende med tre fjerdedele	(5) ÷ (4)
	1/4 1958	1/1 1965			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
kr.	pct.	pct.	kr.	kr.	kr.
1.000	75.0	91.3	5.025	4.341	÷ 684
2.000	75.0	87.6	5.955	5.219	÷ 736
3.000	75.0	82.7	6.735	6.096	÷ 639
4.000	75.0	81.9	7.665	6.824	÷ 841
5.000	74.3	80.8	8.555	7.702	÷ 853
6.000	73.8	69.0	9.296	9.791	÷ 495
7.000	73.4	80.3	11.398	10.519	÷ 879
8.000	73.1	79.8	12.288	11.396	÷ 892
9.000	72.1	74.4	12.951	12.274	÷ 677
10.000	71.3	74.0	13.764	13.002	÷ 762
11.000	70.6	73.6	14.577	14.485	÷ 92
12.000	70.0	67.8	15.240	15.363	÷ 123
13.000	68.9	70.4	16.580	16.241	÷ 339
14.000	68.0	69.9	17.315	16.969	÷ 346
15.000	67.3	68.8	17.900	17.665	÷ 235
16.000	66.6	65.2	18.635	19.421	÷ 786
17.000	65.7	64.3	19.181	20.117	÷ 936
18.000	65.0	64.1	19.876	20.663	÷ 787
19.000	64.3	64.8	21.633	21.358	÷ 275
20.000	63.8	64.6	22.329	21.904	÷ 425
21.000	63.2	63.9	22.875	22.600	÷ 275
22.000	62.7	63.7	23.570	24.357	÷ 787
23.000	62.3	60.9	24.116	25.053	÷ 937
24.000	61.9	60.9	24.812	25.599	÷ 787
25.000	61.5	63.6	26.569	26.294	÷ 275
26.000	61.2	61.5	27.264	26.990	÷ 274
27.000	60.8	61.1	27.810	27.536	÷ 274
28.000	60.5	61.0	28.506	28.232	÷ 274
29.000	60.3	59.0	29.052	29.988	÷ 936
30.000	60.0	59.0	29.748	30.684	÷ 936
31.000	59.8	58.9	30.444	31.230	÷ 786
32.000	59.5	61.1	32.200	31.926	÷ 274
33.000	59.3	59.6	32.896	32.472	÷ 424
34.000	59.1	59.3	33.442	33.168	÷ 274
35.000	58.9	59.3	34.138	34.924	÷ 786
36.000	58.8	57.7	34.684	35.620	÷ 936
37.000	58.6	57.7	35.380	36.166	÷ 786
38.000	58.4	59.5	37.136	36.862	÷ 274
39.000	58.3	59.5	37.832	37.408	÷ 424
40.000	58.1	58.3	38.378	38.104	÷ 274
41.000	58.0	58.4	39.074	38.650	÷ 424
42.000	57.9	58.3	39.620	40.556	÷ 936
43.000	57.7	57.4	40.315	41.102	÷ 787
44.000	57.6	57.3	40.861	41.798	÷ 937
45.000	57.5	59.2	42.768	42.493	÷ 275
46.000	57.4	58.1	43.314	43.039	÷ 275
47.000	57.3	58.2	44.010	43.735	÷ 275
48.000	57.2	58.1	44.556	45.492	÷ 936

Forskellen mellem kolonnerne (5) og (4) svinger mellem plus 937 kr. og minus 879 kr.; den gennemsnitlige afvigelse mellem de to kolonner andrager imidlertid kun 24 kr., således at den nuværende pensionsfastsættelse og den skitserede beregningsmåde taget som helhed giver praktisk taget samme resultat.

For så vidt angår grundpensioner under ca. 9.200 kr. for forsørgere og ca. 5.100 kr. for ikke-forsørgere kan der ske supplerende af tjenestemandspensionen med *indtægtsbestemt folkepension*. Det vil derfor være nødvendigt at anvende en særlig beregningsmåde for den samlede efterløn for tjenestemandspensionister med sådanne pensioner (jfr. nærmere herom nedenfor side 44). Herved kan ved anvendelsen af en ændret generel pensionsopbygning – som det fremgår af kolonne (5) – fremkomne nedgange i de lavere tjenestemandspensioner elimineres eller væsentligt afbødes.

Det vil således være muligt at tilrettelægge en efterlønsordning, hvis niveau (incl. et grundpensionstillæg på 1.440 kr. og med anvendelse af en forenklet reduktionsskala samt en pensionskvotient på 70 pct.) for egenpensioner med højeste pension *gennemsnitligt* svarer nøje til det nuværende niveau (incl. folkepensionens mindstebeløb) forhøjet med 600 kr. Specielt bemærkes, at det ved en teknisk omlægning af overenskomsttillægsberegningen som anført vil være muligt at hindre »intervalspringene« i at vokse i betydning.

Supplerende bemærkninger om beregningsgrundlaget for enkepensioner.

Ved fastsættelsen af pensionstillægget til tjenestemandsoverenskomstens enkepension må der for det første tages hensyn til folkepensionens mindstebeløb for enlige, for tiden 1.116 kr. årligt. Dette beløb kan konverteres til et tillæg på 720 kr. til grundpensionen (pr. 1. januar 1965 for grundpensioner plus pensionstillæg gennemsnitligt svarende til 1.097 kr.).

Men dernæst er beregningerne vedrørende egenpension foretaget med udgangspunkt i en højeste pensionskvotient på 70 pct. i stedet for 75 pct. For at bevare et passende forhold mellem egenpension og enkepension er højeste pensionskvotient for enkepensioner derfor forudsat ændret fra de nuværende 56 pct. til 53 pct. Under denne forudsætning bør pensionsstillægget for højes med 240 kr. til 960 kr., svarende til to trediedele af det for egenpensioner benyttede, 1.440 kr.

For enkepensionens vedkommende er der ikke samme begrundelse som for egenpensionens vedkommende til at tage hensyn til nogen ATP-ydelse. Som anført foran side 34 vil der i henhold til ATP-ordningen kun kunne ske udbetaling af enkepension til enker efter personer, som i mindst ti år havde været medlem af ordningen. Da medlemsskab tidligst kunne påbegyndes den 1. april 1964, vil enkepension først kunne komme til udbetaling fra 1. april 1974. I øvrigt bemærkes, at enkepensionsydelsen er fastsat til halvdelen af egenpensionsbeløbet og ikke kan komme til udbetaling til enker under 62 år.

Hvis der i fremtiden for de heromhandlede enkepensionister ønskes taget hensyn også til ydelser fra ATP-ordningen, vil dette umiddelbart kunne ske ved regulering af pensionstillægget.

Regneeksempel med anvendelse af højeste pensionskvotient for enkepensionister.

Ligesom for egenpensionernes vedkommende er det vist, hvorledes der i forbindelse med ydelse af et pensionstillæg og nedsættelse af højeste pensionskvotient gennem omlægning af reduktionsreglerne kan tilvejebringes et pensionsniveau, som gennemsnitligt svarer til det nuværende. I den foretagne beregning er anvendt følgende lempede reduktionsregel: Lønningsindtægter til og med 16.000 kr. medregnes fuldt ud, hvorimod overskydende løn kun indgår i beregningen med 56 pct.

I tabel 8 er for lønninger pr. 1. april 1958 fra 1.000 kr. til 48.000 kr. med intervaller på 1.000 kr. i kolonnerne (2) og (3) vist de dertil svarende højeste enkepensioner målt i procent af lønnen pr. 1. april 1958 og 1. januar 1965. I kolonne (4) er anført størrelsen af højeste enkepension pr. 1. januar 1965 med tillæg af 1.116 kr., svarende til folkepensionens mindstebeløb for enlige. I kolonne (5) er vist pensionsstørrelserne, som de ville blive ved anvendelsen af den i foranstående afsnit omtalte beregningsmåde. Kolonne (6) angiver forskellen i udbetalt pension ved anvendelse af de to pensionsberegninger.

I tabellens kolonne (7) er det vist, hvorledes det ved opgivelse af en selvstændig beregning af enkepension er muligt at nå praktisk taget det nuværende niveau. I denne kolonne er enkepensionen beregnet som 76 pct. af den i tabel 7 kolonne (5) viste egenpension for grundlønninger under 18.000 kr. For højere

TABEL 8.

Størrelsen af udvalgte enkepensioner (alderspension) pr. 1. januar 1965.
 Faktisk udbetalt pension og pensionsstørrelser beregnet efter ændring af tillæg,
 pensionskvotient og reduktionsregler.

Løn 1/4 1958	Pension i procent af løn		Faktisk pension + folke- pensionens mindstebeløb (1116 kr.)	Pensionskvotient 53 ⁰ / ₀ . Pensionstillæg 960 kr. Løn på 16.000 kr. og derunder medregnes fuldt; overskydende med 56 ⁰ / ₀	(5) ∴ (4)	76 ⁰ / ₀ af den i tabel 7 kol. (5) for lønninger under 18.000 kr. beregnete egenpension 56 ⁰ / ₀ af overskydende egenpensionsbeløb	(7) ∴ (4)		
	1/4 1958	1/1 1965						(1)	(2)
kr.	pct.	pct.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	
1.000	56.0	84.8	3.664	3.515	∴ 149	3.299	∴ 365		
2.000	56.0	74.6	4.246	4.216	∴ 30	3.966	∴ 280		
3.000	56.0	70.4	4.905	4.917	∴ 12	4.633	∴ 272		
4.000	56.0	67.6	5.560	5.468	∴ 92	5.186	∴ 374		
5.000	56.0	66.7	6.293	6.169	∴ 124	5.854	∴ 439		
6.000	56.0	56.7	6.875	6.720	∴ 155	7.441	566		
7.000	55.6	56.9	7.578	7.421	∴ 157	7.994	416		
8.000	55.3	55.9	8.131	9.183	1.052	8.661	530		
9.000	55.1	53.8	8.834	9.884	1.050	9.328	494		
10.000	54.9	61.1	10.598	10.435	∴ 163	9.882	∴ 716		
11.000	54.7	60.9	11.301	11.136	∴ 165	11.009	∴ 292		
12.000	54.6	56.9	12.004	11.688	∴ 316	11.676	∴ 328		
13.000	53.8	55.9	12.470	12.388	∴ 82	12.243	∴ 227		
14.000	53.2	55.0	12.936	12.940	4	12.896	∴ 40		
15.000	52.6	54.8	13.552	14.246	694	13.425	∴ 127		
16.000	52.2	51.4	14.018	14.797	779	14.760	742		
17.000	51.7	53.7	15.239	15.256	17	15.289	50		
18.000	51.3	53.1	15.705	15.565	∴ 140	15.704	∴ 1		
19.000	50.3	50.4	16.175	15.872	∴ 303	16.093	∴ 82		
20.000	49.3	49.5	16.495	16.331	∴ 164	16.399	∴ 96		
21.000	48.4	48.7	16.815	16.640	∴ 175	16.789	∴ 26		
22.000	47.6	47.9	17.136	16.949	∴ 187	17.773	637		
23.000	46.9	46.0	17.606	17.408	∴ 198	18.162	556		
24.000	46.2	45.4	17.926	17.715	∴ 211	18.468	542		
25.000	45.6	44.8	18.246	19.235	989	18.857	611		
26.000	45.0	43.3	18.716	19.544	828	19.247	531		
27.000	44.5	45.8	20.247	20.002	∴ 245	19.553	∴ 694		
28.000	44.0	45.2	20.568	20.311	∴ 257	19.943	∴ 625		
29.000	43.5	43.9	21.038	20.619	∴ 419	20.926	∴ 112		
30.000	43.1	43.5	21.358	21.078	∴ 280	21.316	∴ 42		
31.000	42.7	43.0	21.678	21.387	∴ 291	21.622	∴ 56		
32.000	42.4	43.0	22.148	21.695	∴ 453	22.011	∴ 137		
33.000	42.0	41.6	22.469	22.004	∴ 465	22.317	∴ 152		
34.000	41.7	41.2	22.789	22.462	∴ 327	22.707	∴ 82		
35.000	41.4	40.9	23.109	22.771	∴ 338	23.690	581		
36.000	41.1	40.0	23.580	24.290	710	24.080	500		
37.000	40.8	39.7	23.900	24.749	849	24.386	486		
38.000	40.5	41.5	25.431	25.058	∴ 373	24.775	∴ 656		
39.000	40.3	41.5	25.901	25.366	∴ 535	25.081	∴ 820		
40.000	40.0	40.5	26.221	25.824	∴ 397	25.471	∴ 750		
41.000	39.8	40.3	26.541	26.133	∴ 408	25.777	∴ 764		
42.000	39.6	40.3	26.912	26.442	∴ 470	26.844	∴ 68		
43.000	39.4	39.5	27.332	26.751	∴ 581	27.159	∴ 182		
44.000	39.2	39.4	27.652	27.208	∴ 444	27.540	∴ 112		
45.000	39.0	39.5	28.122	27.517	∴ 605	27.929	∴ 193		
46.000	38.8	38.7	28.443	27.826	∴ 617	28.235	∴ 208		
47.000	38.7	38.6	28.763	28.285	∴ 478	28.624	∴ 139		
48.000	38.5	38.5	29.083	29.804	721	29.608	525		

enkepensioner er tillagt 56 pct. af egenpensionens overskydende beløb.

I kolonne (8) er vist forskellen mellem den i kolonne (7) beregnede pension og den faktisk udbetalte pension (kolonne (4)).

Det fremgår af kolonnerne (2) og (3), at de laveste enkepensioner efterhånden såvel ved sammenligning med de højere enkepensioner som med de laveste egenpensioner er kommet til at udgøre en større del af lønnen. Derimod er forholdet mellem løn og pension – ligesom ved egenpensionerne – nogenlunde uforandret fra 1958 til 1965 for de mellemste og højere pensioners vedkommende.

Endvidere fremgår det af tabellen, at »intervalspringene« er af relativt stor betydning for enkepensionerne. Dette skyldes, at enkepensionsniveauet er lavere end egenpensionsniveauet, mens overenskomsttillæggets portionsstørrelser og intervaller anvendes uændrede.

Den i kolonne (6) viste forskel i pensionsstørrelserne varierer mellem plus 1.051 kr. og minus 617 kr. Den gennemsnitlige forskel mellem pensionsbeløbene for de 48 viste pensionsstørrelser beregnede efter den nuværende regel samt efter skitsen er minus 61 kr.

Når det for i kolonne (7) at nå et niveau, der falder sammen med det nuværende, er nødvendigt at foretage en særlig reduktion af enkepensioner med en grundpension beregnet

i forhold til lønninger over 18.000 kr., skyldes det, at de nuværende reduktionsregler indeholder en særligt kraftig begrænsning for de højere lønninger, idet kun 55 pct. af beløb ud over 18.000 kr. indgår i pensionsberegningen. – Af kolonne (8) fremgår det, at forskellen mellem den i kolonne (7) beregnede pension og den faktisk udbetalte pension varierer fra plus 637 kr. til minus 820 kr. Den gennemsnitlige afvigelse udgør minus 36 kr.

Ligesom ved egenpensionerne gælder det også her, at det for de laveste pensionsstørrelser, der kan suppleres med indtægtsbestemt folkepension, vil være nødvendigt at opstille særlige regler. De viste pensionsnedgange ved opstillingen af et nyt, generelt system behøver derfor ikke at få praktisk betydning.

2. Pensioner beregnet med anvendelse af lavere pensionskvotienter.

Såfremt højeste pensionskvotient nedsættes fra 75 pct. til 70 pct. for egenpensioner og fra 56 pct. til 53 pct. for enkepensioner, vil det være nødvendigt at opstille en ændret skala for de lavere kvotienter.

Udvalget skønner imidlertid ikke, at der ud fra tekniske synspunkter vil være forbundet særlige vanskeligheder med opstillingen af en sådan skala, såfremt omlægningen sker i forbindelse med en samlet løn- og pensionsreform.

Virkningerne af efterlønsordningens ændrede opbygning.

I det følgende belyses virkningerne af en samlet efterlønsordning, som bygger på, dels at ydelserne i henhold til den offentlige pensionslovgivning, herunder tillægspension fra ATP, normalt bringes til fradrag i tjenestemandspensionen, dels at tjenestemændenes nuværende efterlønsniveau bevares (dog for egenpensionister, der er fyldt 67 år, med en forhøjelse på 600 kr.), mens højeste pensionskvotient i forbindelse med lempelse af reduktionsreglerne fastsættes til 70 pct. for egenpensioner og med tilsvarende ændringer i beregningsmåden for enkepensioner.

Til brug for denne belysning af virkningerne opdeles tjenestemandspensionisterne i tre hovedgrupper, hvis stilling på en række punkter er forskellig:

- I. Tjenestemandspensionister, der alene er berettigede til at supplere tjenestemandspensionen med ikke-indtægtsbestemte ydelser fra den offentlige sikring.

- II. Tjenestemandspensionister, der er berettigede til at supplere tjenestemandspensionen med indtægtsbestemte ydelser fra den offentlige sikring.
- III. Tjenestemandspensionister, der ikke er berettigede til at supplere tjenestemandspensionen med ydelser fra den offentlige sikring.

Under I. vil også blive omtalt forholdene for aktive tjenestemænd, der er fyldt 67 år, og som efter de nuværende regler er berettigede til at oppebære folkepensionens mindstebeløb.

ad I. Tjenestemandspensionister, der alene er berettigede til at supplere tjenestemandspensionen med ikke-indtægtsbestemte ydelser fra den offentlige sikring.

Den offentlige sikrings ikke-indtægtsbestemte ydelser omfatter:

- A. Folkepensionens mindstebeløb
- B. Invalidpensionens såkaldte trediedelsbeløb
- C. Bistands- og plejetillæg

ad A. Folkepensionens mindstebeløb.

1. Tjenestemandspensionister, der er fyldt 67 år.

Denne gruppe af tjenestemandspensionister omfatter alle, hvis tjenestemandspension pr. 1. januar 1965 ligger over:

- ca. 12.700 kr. for egenpensionister, hvis ægtefælle også er fyldt 67 år;
- ca. 11.100 kr. for egenpensionister, hvis ægtefælle ikke er fyldt 67 år;
- ca. 7.700 kr. for enlige egenpensionister samt enkepensionister.

Det understreges, at der her og i det følgende er bortset fra, at tjenestemandspensionister kan oppebære andre indtægter end tjenestemandspensionen, hvilke indtægter vil kunne øve indflydelse på deres adgang til at oppebære indtægtsbestemte ydelser i henhold til den sociale lovgivning.

I den heromhandlede gruppe af tjenestemandspensionister befinder sig det overvejende flertal af egen- og enkepensionister over 67 år, og fremgangsmåden ved beregningen af den samlede efterløn vil direkte kunne foretages på det i det foregående afsnit angivne grundlag.

Ved overgangen til fuld folkepension kan samordningen ske derved, at ydelser i henhold til den sociale lovgivning umiddelbart fradrages i tjenestemandspensionen.

2. Aktive tjenestemænd, der er fyldt 67 år.

Da tjenestemænd efter de nugældende regler er berettigede til at oppebære folkepensionens mindstebeløb fra det fyldte 67. år, synes det mest naturligt at omtale deres forhold i denne sammenhæng.

Hvis tjenestemændene inddrages under ATP-ordningen, vil de endvidere være berettigede til at oppebære normal ATP-ydelse. Disse udbetalinger er uafhængige af, om tjenestemændene forbliver i tjeneste eller pensioneres.

Fra 1970 vil andre end tjenestemænd være berettigede til at oppebære fuld folkepension fra det fyldte 67. år, hvad enten de fortsætter deres beskæftigelse eller ej.

Det forekommer tvivlsomt, om aktive tjenestemænd fra det fyldte 67. år bør kunne oppebære fuld folkepension som supplement til deres løn. På den anden side vil det stille tjenestemændene ugunstigt – og formentlig stimulere interessen i en tidlig pensionering – såfremt de mister den i 1958 indførte adgang til at supplere tjenestemandslønnen med et pensionsbeløb.

Udvalget peger på, at dette problem eksempelvis vil kunne løses ved at yde tjenestemænd, der fortsætter deres tjeneste efter det 67. år, et særligt pensionstillæg.

Man gør i øvrigt opmærksom på den sammenhæng, der er mellem det heromhandlede spørgsmål og de almindelige aldersgrænseregler for tjenestemænd.

ad B. Invalidepensionens såkaldte trediedelsbeløb.

Invalidepension kan oppebæres, når erhvervs- evnen er nedsat med mindst to trediedele. Såfremt invalidepensionisten oppebærer anden indkomst, sker der (når bortses fra et fradragsfrit beløb) nedsættelse af pensionen. Invalidepensionen kan dog aldrig nedsættes under en trediedel af grundbeløbet. – Med trediedelsbeløbet kan sidestilles den invaliditetsydelse på for tiden 1872 kr., som kommer til udbetaling til personer, der skønnes at ville være berettigede til invalidepension, såfremt de ikke udførte erhvervs-mæssigt arbejde.

Når en invalidepensionist fylder 67 år, erstattes invalidepensionen af folkepension; ej heller folkepensionen kan imidlertid for pensionister, der før det 67. år har oppebåret invalidepension, nedsættes til under en trediedel af grundbeløbet.

For tjenestemandspensionister, der efter de gældende regler er berettigede til invalidepensionens trediedelsbeløb, kan man tænke sig to fremgangsmåder:

Der sker i dag ingen samordning mellem tjenestemandspensionen og trediedelsbeløbet, således at pensionisten oppebærer begge ydelser uafkortet. Denne fremgangsmåde vil også kunne anvendes i fremtiden. Når sådanne pensionister fylder 67 år, vil de som alle andre få pensionstillæg. Ganske vist er pensionstillægget fastsat under hensyntagen til indførelsen af ATP-ordningen, og svageligheds- samt tilskadekomstpensionister vil ikke altid opfylde betingelserne for at oppebære fuld ATP-ydelse. I den her foreslåede form for samordning synes man imidlertid at kunne bortse fra sådanne tilfælde.

Den anden mulighed er, at der for sådanne pensionister – i hvert fald fra det fyldte 67. år – gennemføres en formel samordning i den forstand, at pensionstillægget forhøjes med et beløb svarende til invalidepensionens trediedel for pensionister under 67 år, og således at beløbet fra det fyldte 67. år fastsættes under hen-

syn til forskellen mellem trediedelsbeløbet og folkepensionens mindstebeløb.

Hvis pensionstillægget for egenpensionister (hvis ægtefælle er berettiget til at oppebære offentlig pension) forhøjes fra de anførte 1.440 kr. til 2.010 kr., vil det gennemsnitligt give sådanne tjenestemand- og invalidepensionister samme efterløn før og efter det fyldte 67. år. For enlige egenpensionister og enkepensionister, der er berettigede til invalidepensionens trediedelsbeløb, kan samordning ske ved forhøjelse af det skitserede pensionstillæg med 360 kr. til henholdsvis 1.800 kr. og 1.320 kr., hvorved der tilsikres sådanne pensionister samme efterløn før og efter det fyldte 67. år.

Efter udvalgets opfattelse synes rent praktisk-administrative forhold at måtte være afgørende for, hvilken af de to muligheder der bør foretrækkes.

ad C. Bistands- og plejetillæg.

Der kan, i det omfang en invalidepensionists forhold tilsiger det, ydes bistands- eller plejetillæg til invalidepensionen. Desuden kan personer, som ville være berettigede til invalidepension, såfremt de ikke udøvede erhvervsmæssigt arbejde, oppebære en invaliditetsydelse. Vurderingen af behovet for sådanne tillæg sker uafhængigt af invalidepensionistens eventuelle supplerende indkomst. Afgørelsen af, om sådanne tillæg skal ydes, træffes af invalideforsikringsretten eller af dennes ankenævn.

Der sker efter de hidtidige regler ingen samordning mellem tjenestemandspension på den ene side og bistands- og plejetillæg samt invaliditetsydelse på den anden side. De to sæt af ydelser bliver således uden nogen form for afkortning sammenlagt, og udvalget finder, at der ejheller fremtidig bør ske nogen afkortning.

ad II. Tjenestemandspensionister, der er berettigede til at supplere tjenestemandspensionen med indtægtsbestemte ydelser fra den offentlige sikring.

Den offentlige siktungs indtægtsbestemte ydelser omfatter:

- A. Enkepension, der altid er indtægtsbestemt.
- B. Indtægtsbestemt invalidepension.
- C. Indtægtsbestemt folkepension.

1. Grundbeløbet

- a. Ægtepar, når begge ægtefæller er berettigede til offentlig pension.
- b. Enlige.

2. Tillæg til grundbeløbet
  - a. Ægteskabstillæg.
  - b. Ventetillæg.
  - c. Alderstillæg.
  - d. Børnetillæg.

Enkepensionen samt invalidepensionen erstattes fra henholdsvis det fyldte 62. år og det fyldte 67. år med indtægtsbestemt folkepension. For enlige kvinder er der dog mulighed for at oppebære indtægtsbestemt folkepension fra det fyldte 62. år.

Fradragsreglerne ved opgørelse af supplerende indtægter er i loven om fuld folkepension opretholdt uændrede for alle under 67 år. Da disse regler stort set er ens for enkepension samt indtægtsbestemt invalide- og folkepension, forekommer det mest naturligt at behandle de nævnte tre pensionsarter under eet. For så vidt angår folkepensionen vil det dog, forinden mulighederne for en samordning nærmere behandles, være rimeligt at gennemgå dennes enkelte bestanddele med henblik på at konstatere, i hvilket omfang der bør finde en samordning sted.

Grundbeløbet ydes med to satser: for ægtepar, når begge opfylder betingelserne for at få pension: 7.656 kr. årligt, og for enlige: 5.064 kr. årligt. Det vil derfor være nødvendigt først at tage stilling til, i hvilket omfang de to satser skal danne udgangspunkt for overvejelserne. Den betydelige forskel mellem satserne synes at gøre det nødvendigt, at der ved en samordning for egenpensionisternes vedkommende tages hensyn til de tre situationer, der kendes fra folkepensionen i dag: 1) Ægtepar, når begge ægtefæller opfylder betingelserne for at oppebære folkepension, 2) enlige, og 3) ægtepar, når kun den ene ægtefælle opfylder betingelserne for at oppebære offentlig pension. I gruppe 3) er udgangspunktet for beregningen grundbeløbet for enlige; hertil kommer så *ægteskabstillægget*. Enkepensionisterne vil efter sagens natur altid være enlige i folkepensionslovens forstand.

Spørgsmålet om tjenestemændenes adgang til at oppebære *ventetillæg* må ses i sammenhæng med den stilling, der tages til spørgsmålet om de aktive tjenestemænds adgang til at oppebære fuld folkepension fra det fyldte 67. år, jfr. side 41. *Alderstillægget* ydes fra folkepensionistens fyldte 80. år og er fastsat under hensyn til de udgifter, som normalt kommer til, når så høj en alder nås. Udvalget finder, at de

forhold, som begrundet ydelsen af alderstillæg til 80-årige pensionister i øvrigt, også kan anføres for tjenestemandspensionisternes vedkommende, hvorfor det ville være nærliggende at forhøje pensionstillægget med 270 kr. til 1.710 for egenpensionister, når såvel de som deres ægtefælle er 80 år, med 180 kr. til 1.620 kr. for andre egenpensionister, der fylder 80 år, og med 180 kr. til 1.140 kr. for enkepensionister, der fylder 80 år. *Børnetillægget* er omtalt nedenfor side 46-47.

Efter det således anførte vil de egentlige samordningsproblemer samle sig om forholdet mellem tjenestemandspensionen og folkepensionens grundbeløb, hvortil svarer enkepensionen og invalidepensionens grundbeløb.

Efter de nugældende regler indvirker det ikke på tjenestemandspensionens fastsættelse, hvorvidt en tjenestemandspensionist er berettiget til en indtægtsbestemt ydelse fra den offentlige sikring eller ikke. Samordningen sker med andre ord alene på den offentlige sikrings side. Det vanskeliggør en individualiseret samordning, at størrelsen af ydelsen fra den offentlige sikring afhænger af størrelsen af den supplerende indkomst, mens tjenestemandspensionen fastsættes på grundlag af dels lønnens størrelse, dels pensionsalderens længde (for erker: længden af mandens pensionsalder) og eventuelt pensioneringsårsagen (ved tilskadekomst under tjenestens udøvelse).

Udvalget finder, at der ikke er grundlag for hverken generelt at ændre reglerne for tjenestemandspensionens beregning, således at tjenestemandspensionen får en sådan størrelse, at den ikke vil kunne kombineres med indtægtsbestemte ydelser fra den offentlige sikring, eller at afskære fremtidige pensionister fra en forhøjelse af den samlede efterløn svarende til de nu bestående muligheder for at oppebære indtægtsbestemte ydelser fra den offentlige sikring.

Det var nærliggende, om man kunne anvende en lignende samordningsfremgangsmåde som i Sverige. Der har pensionister, som ikke oppebærer fuld tjenestemandspension, adgang til at supplere tjenestemandspensionen med folkepension efter følgende enkle regel: når en tjenestemandspensionist kun har ret til $\frac{2}{3}$ tjenestemandspension, suppleres med $\frac{1}{3}$ folkepension; har han ret til $\frac{3}{5}$ tjenestemandspension, suppleres med $\frac{2}{5}$ folkepension, og så fremdeles.

Denne regel må imidlertid ses i relation til den særlige historiske baggrund i Sverige, herunder dels den særlige beregningsmåde for tje-

nestemandspensionen, efter hvilken ancienniteten øges med en tredjedel for hvert års ansættelse og med medregning af år efter afskedigelse på grund af svagelighed, dels at der først i de senere år er sket en væsentlig forhøjelse af folkepensionens grundbeløb.

Såfremt man indførte en tilsvarende regel herhjemme, ville det indebære, at f.eks. svagelighedspensionerede tjenestemænd i de højere lønningsklasser blev berettigede til at oppebære delvis folkepension, hvilket ikke er i overensstemmelse med den historiske baggrund for den danske sociallovgivning. Dette særlige problem vil kunne løses ved som kriterium ikke alene at anvende den brøkdelt af fuld tjenestemandspension, som en pensionist er berettiget til, men også grundpensionens størrelse, hvorved det bliver muligt at begrænse den heromhandlede adgang til forhøjelse af efterlønnen til de grupper, som efter det traditionelle socialpolitiske synspunkt bør komme i betragtning ved en supplerer af den efterløn, som tjenestemandspensioneringen indebærer.

Ved den samordning, der efter de nugældende regler finder sted mellem tjenestemandspension og indtægtsbestemt folkepension, ses der ved fastsættelsen af folkepensionsbeløbet bort fra 30 pct. af tjenestemandspensionen (dog højst 1.350 kr. for forsørgere og 900 kr. for enlige). I den således reducerede indkomst fradrages personlige skatter (bortset fra folkepensionsbidraget) og udgifter til kontingenter i anledning af medlemskab i ulykkes-, syge-, begravelses- og arbejdsløshedsforsikring samt kontingent til fagforening.

Indkomstopgørelsen er således for tjenestemandspensionister med en given tjenestemandspensionsstørrelse afhængig dels af skatteforholdene i deres opholdskommune, dels af deres individuelle forsikringsudgifter.

Disse variationer gør det i praksis umuligt at tilrettelægge en individualiseret samordning.

En tilnærmet nøjagtig samordning ville kunne gennemføres, såfremt der opstilledes en skala, i hvilken det fastsættes, hvor stor en procentdel af den fulde folkepension der skal lægges til tjenestemandspensionerne, idet disse opdeles efter såvel grundpensionens størrelse som pensionskvotientens højde. For at kunne bestemme tillægsbeløbets størrelse ville det formentlig være nødvendigt at omregne folkepensionsbeløbet, således at der skete reduktion for den gennemsnitlige størrelse af dyrtids- og overenskomsttillæg.

Denne fremgangsmåde vil imidlertid for det første være administrativt vanskelig at gennemføre, for det andet vil dens resultater være meget følsomme over for ændringer i folkepensionens størrelse samt i fradragsreglerne. Dette sidste vil -- hvis der ikke sker samordning på dette punkt -- være af betydning for alle tjenestemandspensionister, som vil kunne oppebære indtægtsbestemt folke- eller invalidepension før det fyldte 67. år. Endvidere vil det være nødvendigt at påse, at de fremkomne resultater til enhver tid står i et passende forhold til tjenestemandspensioner, som ikke vil kunne suppleres ud fra de netop anførte synspunkter.

Det må derfor anses for udelukket at anvende en sådan form for samordning.

Ved overvejelse af en mere praktisk anvendelig fremgangsmåde får det betydning, at der -- bortset fra det nedenfor omtalte vedrørende tjenestemænd, der pensioneres fra 1. lønningsklasse -- ikke i praksis vil kunne forekomme egenpensioner med en grundpension på under 5.100 kr., d.v.s. med et udbetalt beløb pr. 1. januar 1965 på under 9.100 kr. Af den følgende tabel 9 vil det ses, at summen af tjenestemandspension og folkepension, når begge ægtefæller er berettigede til at oppebære offentlig pension, svinger mellem 14.364 og 14.512 kr., når den udbetalte tjenestemandspension vokser fra 9.000 kr. til 12.700 kr., som er den egenpensionsstørrelse, ved hvilken adgangen til at oppebære indtægtsbestemt folkepension ophører. -- Det må understreges, at de her og i det følgende nævnte tal alle bygger på skatteberegninger vedrørende Københavns kommune. De anførte tal kan derfor kun betragtes som en illustration af, hvorledes en samordning kan gennemføres. Såfremt metoden skal finde anvendelse, må det ske på grundlag af nøje beregninger i socialministeriet og skattedepartementet.

Den meget ringe forskel i den faktisk oppebårne, samlede efterløn synes at burde føre til, at det som en generel regel bestemmes, at ingen egenpension kan fastsættes til et mindre grundbeløb end 9.200 kr. -- svarende til 14.547 kr. -- for egenpensionister, der er invalidepensionister eller fyldt 67 år, og hvis ægtefælle er berettiget til offentlig pension. Da den indtægtsbestemte folke- eller invalidepension altid er større end folkepensionens mindstebeløb, bør pensionstillægget, der ydes fra det 67. år, reduceres til 390 kr. (svarende til ATP-ydelsen).

For så vidt angår tjenestemandspensionister,

TABEL 9.

Beregnet folkepension og samlet pension for ægtepar, når begge ægtefæller er berettigede til folkepension

Udbetalt tjenestemandspension kr.	Folkepension kr.	Samlet pension kr.
3.000	7.536	10.536
4.000	7.332	11.332
5.000	7.140	12.140
6.000	6.936	12.936
7.000	6.732	13.732
7.300	6.676	13.976
7.400	6.600	14.000
8.000	6.180	14.180
9.000	5.364	14.364
10.000	4.512	14.512
11.000	3.444	14.444
12.000	2.400	14.400
12.600	1.776	14.376
12.700	1.680	14.380
13.000	1.680	14.680

der er fyldt 67 år, men hvis ægtefælle ikke opfylder betingelserne for at oppebære offentlig pension, vil det ses af den følgende tabel 10, at summen af tjenestemandspension og folkepension (incl. ægteskabstillæg) svinger mellem 11.960 kr. og 12.216 kr., når den udbetalte tjenestemandspension øges fra 8.000 kr. til 11.100 kr., som er den egenpension, ved hvilken retten til at oppebære indtægtsbestemt folkepension ophører.

TABEL 10.

Beregnet folkepension og samlet pension for ægtepar, når kun een ægtefælle er berettiget til folkepension

Udbetalt tjenestemandspension kr.	Folkepension*) kr.	Samlet pension kr.
3.000	5.676	8.676
4.000	5.472	9.472
5.000	5.280	10.280
6.000	5.076	11.076
6.700	4.932	11.632
6.800	4.860	11.660
7.000	4.692	11.692
8.000	3.960	11.960
9.000	3.144	12.144
10.000	2.196	12.196
11.000	1.164	12.164
11.100	1.116	12.216
12.000	1.116	13.116

*) Grundbeløb -- ægteskabstillæg.

En fuldstændig samordning vil herefter kunne ske ved at fastsætte den mindste grundpension for gifte tjenestemandspensionister, der er invalidepensionister eller fyldt 67 år, men hvis ægtefælle ikke er berettiget til offentlig pension, til 7.700 kr., svarende til 12.232 kr. pr. 1. januar 1965. Også i dette tilfælde bør pensionstillægget reduceres til 390 kr. ved ydelsen fra det fyldte 67. år.

Som det fremgår af den følgende tabel 11, svinger summen af tjenestemandspension og folkepension mellem 8.520 kr. og 8.880 kr., når den udbetalte tjenestemandspension øges fra 3.900 kr. til 7.700 kr., som er den pensionsstørrelse for enlige, ved hvilken adgangen til at oppebære indtægtsbestemt folkepension opføres. En fuldstændig samordning vil derfor kunne gennemføres ved fastsættelse af en mindste grundpension for enlige egenpensionister samt for enkepensionister, der er invalidepensionister eller som er fyldt 67 år (for enlige kvinder: 62 år). Pensionstillægget, der i alle tilfælde ydes fra det 67. år, forudsættes reduceret til 240 kr., jfr. foran side 38. Mindstepensionen kan passende fastsættes til 5.100 kr., svarende til 9.079 kr.

Ved denne relativt enkle, summariske fremgangsmåde vil det være muligt at gennemføre fuld samordning mellem tjenestemandspension og folkepension, således at fuld folkepension også for de tjenestemandspensionister, som efter

TABEL 11.

Beregnet folkepension og samlet pension for enlige

Udbetalt tjenestemandspension kr.	Folkepension kr.	Samlet pension kr.
3.000	4.800	7.800
3.900	4.620	8.520
4.000	4.536	8.536
5.000	3.720	8.720
6.000	2.880	8.880
7.000	1.752	8.752
7.600	1.128	8.728
7.700	1.116	8.816
8.000	1.116	9.116

de nugældende regler er berettigede til at supplere deres indkomst med indtægtsbestemt folkepension, med bevarelse af det samlede efterlønsniveau fuldt ud kan bringes til fradrag i tjenestemandspensionen.

Der opstår imidlertid et problem i forbindelse med tjenestemandspensionister, der er pensio-

nerede fra 1. lønningsklasse, som omfatter deltidsbeskæftigede landpostbude. Selv om hovedparten af disse pensionister uden vanskelighed vil kunne indpasses i den skitserede samordning, vil der være et mindre antal, som ville lide nedgang i den samlede efterløn ved den nævnte fremgangsmåde. Dette kan føre til, at der sker en omlægning af pensionsberegningen for 1. lønningsklassens vedkommende, f.eks. således at tjenestemandspensionen fastsættes til et fikseret beløb plus et tillæg, der bestemmes af den brøkdelt, deres tjeneste har udgjort af fuld beskæftigelse. Ved en sådan omlægning af pensionsberegningen for denne lønningsklasse vil der i øvrigt kunne tages hensyn til, at tjenestemænd i (og pensionister fra) 1. lønningsklasse som deltidsbeskæftigede i særlig grad nyder godt af forhøjelsen af overenskomsttillæggets to laveste portionsstørrelser.

Et mindre problem kan opstå i forbindelse med pensionister, der selv eller hvis ægtefælle er afskediget efter tjenesteforløb og med nedsat pension i henhold til lønnings- og pensionslovens § 61. Disse pensionisters forhold vil dog kunne tilgodeses ved fastsættelsen af tjenestemandspensionens størrelse.

– Ved væsentlige ændringer i størrelsen af folkepensionens grundbeløb vil det være naturligt at overveje ændringer i tjenestemandspensionens mindstebeløb.

ad III. Tjenestemandspensionister, der ikke er berettigede til at supplere tjenestemandspensionen med ydelser fra den offentlige sikring.

Denne hovedgruppe af pensionister omfatter tjenestemandspensionister, der alle er under 67 år.

A. Egenpensioner.

Højeste egenpension kan med to undtagelser kun oppebæres af pensionister, som har taget deres afsked efter at være fyldt 67 år. Disse to undtagelser er: 1) Egenpensionister, der som aktive har gjort tjeneste som polititjenestemand, militær tjenestemand, i plejestilling eller i Grønland, og som har været omfattet af de særegne regler, der gør det muligt, at sådanne tjenestemænd kan – eventuelt skal – afskediges med højeste pension før det 67. år. 2) Egenpensionister, der er afskedigede som følge af tilskadekomst under udøvelsen af tjenesten, og som på pensioneringstidspunktet endnu ikke var fyldt

67 år; for sådanne tjenestemænd er fastsat den regel, at de altid pensioneres med højeste pensionskvotient.

De to nævnte grupper af pensionister er, før de fylder 67 år, ikke berettigede til at oppebære folkepensionens mindstebeløb, ligesom de ikke – hvis tjenestemændene var tilsluttede ATP-ordningen – ville være berettigede til pension efter denne ordning.

Fra det fyldte 67. år er de imidlertid efter de nugældende regler berettiget til folkepensionens mindstebeløb og – såfremt de før pensioneringstidspunktet havde været medlem af ATP-ordningen – til en ATP-ydelse, hvis størrelse ville være afhængig af medlemsancienniteten.

For sådanne egenpensionister vil pensionen, hvis den indtil det 67. år beregnes efter de foran skitserede regler, men uden pensionstillæg, give nogenlunde samme pensionsniveau som efter de nugældende regler. Fra det fyldte 67. år vil pensionerne umiddelbart kunne beregnes efter de foranstående regler.

Svarende til de tilfælde, i hvilke der i dag beregnes pension med anvendelse af lavere kvotienter, vil det som anført side 40 være nødvendigt at opstille en skala med kvotienter indtil 70 pct. mod i dag indtil 75 pct.

Svagelighedspensionerede og i visse tilfælde tilskadekomstpensionerede vil ikke altid have optjent ret til fuld ydelse fra ATP-ordningen og kan derfor siges at udgøre en særlig gruppe. Det bør til sin tid overvejes, om denne gruppe kan følge hovedreglen.

B. Enkepensioner.

For så vidt angår enkepensionister vil højeste enkepension efter de nugældende regler i tre tilfælde kunne oppebæres af enker, hvis ægteskab havde været i mindst 25 år, og som er under 67 år: 1) Enker under 67 år, hvis mand pensioneredes med højeste pensionskvotient og efter at være fyldt 67 år; 2) Enker under 67 år, hvis mand er omkommet under udførelsen af tjenesten eller efter at have været tilskadekomstpensioneret; 3) Enker under 67 år, hvis mand pensioneredes med højeste pension efter de særlige regler for militære tjenestemænd m.fl.

Så længe sådanne enker er under 67 år, er de efter de nugældende regler ikke berettigede til folkepensionens mindstebeløb. Såfremt højeste pensionskvotient som omtalt i det foregående

nedsættes fra 56 pct. til 53 pct., vil der for disse pensionister – i tiden indtil de fylder 67 år og opnår pensionstillæg – blive tale om en indtægtsnedgang i forhold til de nuværende pensioner. For at opretholde det nuværende pensionsniveau synes det rimeligt at regne med et pensionstillæg på 240 kr. til grundpensionerne. Ved ydelse af et sådant tillæg vil det nuværende pensionsniveau gennemsnitligt blive opretholdt.

Når de fylder 67 år, vil deres samlede efterlønsydelse umiddelbart kunne beregnes efter regler som de foran skitserede.

For pensioner, der beregnes efter lavere kvotienter, vil det også på enkepensionsområdet blive nødvendigt at opstille en ændret skala, jfr. foran side 40.

C. Børnepensioner.

Såvel egen- som enkepensionister oppebærer et tillæg til grundpensionen på 1.500 kr. for hvert barn under 18 år, over for hvilket de har forsørgelsespligt. Forældreløse børn af tjenestemænd og enker efter tjenestemænd oppebærer børnepension på 2.400 kr.

I henhold til den sociale lovgivning ydes der børnetillæg med for tiden 1.356 kr. årligt pr. barn til invalide- og folkepensionister, der har forsørgelses- eller bidragspligt over for børn under 15 år (i visse tilfælde 18 år). Tilsvarende ydes børnebidrag til børn af enker og enkemænd samt til forældreløse børn (i sidstnævnte tilfælde med 2.256 kr. årligt pr. barn). Tillægget kan ikke ydes til personer, der oppebærer folkepensionens mindstebeløb.

Såvel tillægget som bidraget forudsættes i lovgivningen indtægtsbestemt også efter 1970, og de anførte beløb kommer kun fuldt ud til udbetaling, når indkomsten for den berettigede såvel som for barnet er under visse grænser. Ved højere indkomster aftrappes beløbet for hurtigt at bortfalde helt.

Reglerne for ydelse af tjenestemandsløvgivningens børnepensionstillæg samt den sociale lovgivnings børnetillæg og -bidrag er således ret forskellige, hvortil kommer at fradragsreglerne er andre end de ved de sociale pensioner i øvrigt anvendte. Da der imidlertid er ret få tjenestemandspensionister, der efter de gældende regler er berettigede til børnetillæg eller -bidrag, er samordningsproblemet af ringe praktisk betydning.

Under hensyn hertil samt til at en særlig

hensyntagen er på sin plads i disse enkelttilfælde, forekommer det udvalget mest nærliggende, at der ikke finder nogen samordning sted mellem de to sæt af børneydelser. Det tilføjes, at denne fremgangsmåde også synes at måtte foretrækkes ud fra praktisk-administrative synspunkter.

Samordning af pensionsydelse- rnes udbetaling.

Efter de gældende regler udbetales alle ydelser fra den offentlige sikring gennem den sociale lovgivnings administrative organer, mens tjenestemandspension (med enkelte mindre betydende, historisk betingede afvigelser) anvises af post- og telegrafvæsenet eller statsbanerne for pensionister, hvis efterløn hidrører fra ansættelsesforhold i en af disse styrelser, samt af finansministeriet for så vidt angår alle andre pensionsydelser. Fra 1. april 1965 vil ATP-institutionen påbegynde udbetalingen af ATP-ydelser.

Såfremt tjenestemændene inddrages under ATP-ordningen, vil de således kunne oppebære efterlønsydelser fra mindst tre forskellige steder. Efter det heromhandlede alternativ forudsættes det imidlertid som den alt overvejende hovedregel, at ydelserne fra den offentlige sikring bringes til fradrag i tjenestemandspensionen. Det vil derfor indebære en væsentlig forenkling, om der sker samlet udbetaling til pensionisterne af efterlønsydelsen.

Fordelene vil især samle sig om følgende:

- 1) Pensionisterne modtager efterlønsydelsen samlet og skal således kun kvittere een gang. Dette vil formentlig også lette forståelsen af en samhørighed mellem de forskellige efterlønsydelser.
- 2) Pensionisterne vil umiddelbart få andel i den offentlige sikrings ydelser fra det tidspunkt og i det omfang det er forudsat ved samordningen.
- 3) Det vil være en administrativ forenkling samt en forenkling for postvæsenet, at udbetalingernes antal nedbringes. Denne forenkling vil få sin største betydning, hvis der træffes ekspeditionslettende ordninger vedrørende pensionsmidlernes overføring mellem de offentlige institutioner.

Udvalget finder derfor, at medmindre tungtvejende grunde taler derimod, bør alle efterlønsydelser til tjenestemandspensionister fra offentlige myndigheder udbetales centralt.

Tjenestemændenes bidragspligt.

Tjenestemændene bidrager i dag til tjenestemandspensionsordningen med 4 pct. af deres lønning (bortset fra eventuelt stedstillæg) og desuden til finansieringen af den offentlige sikring på linie med alle andre borgere. Inddragelse af tjenestemændene under ATP-ordningen vil forudsætte, at tjenestemændene bidrager med en trediedel af det samlede bidrag pr. medlem, eller for tiden med 7,20 kr. af et samlet bidrag på 21,60 kr. månedligt.

Det vil såvel i forbindelse med denne skitse som ved nærmere overvejelser af de øvrige af de nævnte alternativer være nødvendigt at tage stilling til tjenestemændenes bidragspligt til samfundets efterlønsordninger. Da det heromhandlede alternativ bygger på det synspunkt, at tjenestemændene ikke kan modtage fuld ydelse fra såvel tjenestemandspensionsordningen som den offentlige sikring, forekommer det rimeligt at tage hensyn hertil ved fastsættelsen af deres bidragspligt. Og da ydelserne fra den offentlige sikring normalt vil blive bragt fuldt ud til afkortning i tjenestemandspensionen, kan man rejse spørgsmålet, om ikke tjenestemændenes bidragspligt til den offentlige sikring bør indskrænkes. Såvel principielle som praktiske forhold taler imidlertid imod en sådan løsning.

Ud fra principielle synspunkter må det være at foretrække, at alle borgere yder bidrag til den sociale lovgivnings formål. Det har da også hidtil været således, at tjenestemændene på linie med andre, som på grund af deres indkomst, formue eller efterlønsordnings karakter principielt har været afskåret fra at nyde godt af disse ordninger, dog måtte bidrage til deres finansiering efter de fastlagte, generelle retningslinier.

Problemet om tjenestemændenes bidragspligt opstår imidlertid, når ydelserne fra den offentlige sikring begynder at ændre karakter. Denne problemstilling er vel første gang blevet aktuel med indførelsen af folkepensionens mindstebeløb, som kan oppebæres af alle, der er fyldt 67 år, uden hensyn til deres indkomst, formue og eventuelle efterlønsordnings karakter. For tjenestemændenes vedkommende blev det dog først muligt at oppebære folkepensionens mindstebeløb efter pensionsreformen i 1958, som netop tog hensyn til denne ændring i opbygningen af den offentlige sikring.

Det er især overgangen til fuld ikke-ind-

tægtsbestemt folkepension, som har aktualiseret spørgsmålet om tjenestemændenes bidrag til de to ordninger, af hvilke de i praksis kun vil kunne påregne at drage reel fordel af den ene. Spørgsmålets betydning er siden øget ved indførelsen af ATP-ordningen.

Man kunne teoretisk tænke sig, at tjenestemændene -- som den øvrige befolkning -- bidrager til, hvad man kunne betegne som den sociale grundsikring, men at de fritages for at yde bidrag til den del af udgifterne, som går herudover.

En sådan mulighed må imidlertid betragtes som praktisk uigennemførlig, dels fordi det langt fra lader sig gøre at drage noget skarpt skel mellem »grundsikring« og videregående sociale ydelser, dels fordi det ikke i finansieringsmåden er muligt at skelne mellem de to ydelser -- den offentlige sikring finansieres med enkelte undtagelser over skatter og afgifter; den væsentligste undtagelse er ATP-ordningen, som er selvfinansierende. Det lader sig ikke gøre at udskille dele af beskatningen som anvendt til nærmere angivne sociale formål. I denne forbindelse kan man pege på, at ej heller folkepensionsbidraget med rette kan siges at dække nogen bestemt del af folkepensionsudgifterne. Det er nærliggende at betragte bidraget som en skat, der vel har fået en særlig udformning, men som dog ikke ved en umiddelbar betragtning adskiller sig i væsentlig grad fra andre skatter.

Efter udvalgets skøn vil det derfor næppe være muligt at fastholde, at der bør ske nogen begrænsning i tjenestemændenes bidrag til folkepensionsudgifterne eller andre dele af den offentlige sikring.

Som ATP-ordningen er opbygget, vil tjenestemændene ved inddragelse under ordningen ej heller med rimelighed kunne undtages fra at yde bidrag til denne. Denne side af problemet kan imidlertid få fornyet aktualitet, såfremt der gennemføres en udvidet tillægspensionsordning, eventuelt i forbindelse med en ændring af finansieringsformen.

Da imidlertid en del taler for, at tjenestemændenes samlede bidrag til efterlønsordningerne mindskes, og da en sådan lempelse som anført næppe bør gennemføres i forbindelse med den sociale lovgivning, vil en eventuel reduktion kunne ske i form af en afvikling af tjenestemændenes eget bidrag til tjenestemandspensionsordningen. Bidraget udgør som anført 4 pct. af den normerede lønning (bortset fra

eventuelt stedtillæg). Ved en aftrapning af dette bidrag, hvilket synes passende at kunne ske i tiden indtil 1970, vil der efter udvalgets opfattelse kunne tilvejebringes en passende ligevægt i forholdet mellem tjenestemændenes efterlønsordning og deres bidrag til den offentlige sikring.

– Ud over det normale pensionsbidrag på 4 pct. betaler en del tjenestemænd et yderligere bidrag, som er fastsat under hensyn til en ved den helbredsmæssige vurdering forud for fastansættelsen konstateret risiko for tidlig afgang fra tjenesten. Efter udvalgets opfattelse vil det fortsat være rimeligt at foretage en særlig afkortning i lønnen for sådanne tjenestemænd.

En afvikling af tjenestemændenes pensionsbidrag rejser spørgsmålet om, hvorvidt en sådan nyordning bør føre til, at der sker ændring for så vidt angår de allerede betalte pensionsbidrag. Dette vil efter udvalgets opfattelse ikke være velbegrunder. Nyordningen må nemlig ses i sammenhæng med de ændringer, der efter skitsen gennemføres i den fremtidige opbygning af tjenestemandspensionsordningen som følge af de ændringer, der efter det nu foreliggende vil blive virkeliggjort på folke- og tillægspensionsområdet i tiden indtil 1970. Disse fremtidige virkninger ses ikke at påvirke de forudsætninger, der har ligget til grund for den hidtidige pensionsbidragsordning.

Udvalget finder, at der ved fratræden af tjenestemandsstilling som hidtil bør ske tilbagebetaling af pensionsbidrag (eventuelt dobbelt pensionsbidrag, når det samlede beløb indbetales til en godkendt pensionsordning, jfr. løn- og pensionslovens § 50, stk. 3), som er fradraget i henhold til 1958-loven og tidligere pensionslovgivning.

For tjenestemænd, der ansættes efter en gennemførelse af den skitserede ordning, vil der efter sagens natur ikke blive spørgsmål om tilbagebetaling af egne pensionsbidrag, og for tjenestemænd, der er ansat i henhold til tidligere lovgivning, vil retten til at få tilbagebetalt eget eller dobbelt pensionsbidrag få stadigt aftagende betydning.

Da formålet med tilbagebetaling af dobbelt bidrag har været at lette overgangen mellem stats-tjenesten og anden beskæftigelse, og da en afskaffelse, henholdsvis afvikling af ordningen vil gøre det vanskeligere for tjenestemænd, der fratræder deres stilling i staten, at tilvejebringe en passende pensionsordning, vil der efter udvalgets opfattelse ved tilrettelæggelsen af

den kommende ordning være grund til at overveje, hvorvidt staten i sådanne tilfælde bør tegne en livrente for de pågældende, baseret på deres tjenestetid i staten og med begyndende udbetaling f.eks. ved det 67. år. Det tilføjes, at en livrentecordning indgår i det svenske efterlønsystem for tjenestemændene.

Såfremt det besluttes at lade tjenestemændenes eget bidrag til tjenestemandspensionen bortfalde, vil der endvidere opstå et problem i relation til ulykkesforsikrings ydelser, idet disse normalt fastsættes til forskellen mellem erstatningen og den del af tjenestemandspensionen, der er tilvejebragt for statens midler. Bortfalder egetbidraget, vil hele tjenestemandspensionen blive tilvejebragt for statens midler, og dette vil umiddelbart bevirke en nedsættelse af ydelserne fra ulykkesforsikringen. Da dette ikke er tilsigtet, må ydelserne i så fald fastsættes ud fra andre synspunkter. Man kunne f.eks. tænke sig, at ydelserne ud fra en gennemsnitsbetragtning opgjordes som forskellen mellem erstatningen og en vis brøkdel af tjenestemandspensionen.

Tjenestemændenes stilling ved udbygning af den offentlige sikring.

Forbedring af ydelserne i henhold til den sociale lovgivning forudsættes som anført fuldt ud at blive bragt til fradrag i tjenestemandspensionen, mens på den anden side de skattemæssige stigninger pålignes tjenestemændene fuldt ud på linie med andre borgere.

Udvalget er klar over, at gennemførelse af forbedringer i den offentlige sikring kan gøre spørgsmålet om at yde tjenestemændene kompensation herfor aktuelt. En sådan situation kommer også til at foreligge, efterhånden som ydelsen fra ATP-ordningen forhøjes.

Da det imidlertid ikke på nuværende tidspunkt er muligt at opgøre, hvorledes forbedringer af den anførte karakter vil kunne påvirke tjenestemændenes lønnings- og pensionsmæssige status, lader det sig ikke på forhånd fastslå, i hvilken form en sådan eventuel kompensation kan gives.

Generelt kan det imidlertid anføres, at der inden for rammerne af det skitserede alternativ vil kunne ydes kompensation for forbedringer af den offentlige sikrings standard gennem forbedringer i pensionsniveauet som helhed, f.eks. ved forhøjelse af de tidligere omtalte pensionstillæg eller ved lempelse af reduktionsreglerne i forbindelse med en omlægning

af skalaen for pensionskvotienterne. Endelig vil en kompensation kunne gives i form af en forhøjet løn.

Skitsens finansielle virkninger.

Ved opstillingen af den i nærværende kapitel omhandlede skitse til en efterlønsordning har man som beregningsgrundlag forudsat praktisk taget uforandret opretholdelse af tjenestemandspensionens niveau, dog at der for egenpensionister over 67 år sker en niveauførhøjelse af størelsesordenen 600 kr. årligt. Samtidig er tjenestemændene forudsat inddraget under ATP-ordningen.

Ved at ydelserne fra den offentlige sikring bringes til fradrag i tjenestemandspensionen, vil statsregnskabets § 24, pensioner, blive nedbragt med et beløb, som svarer til fuld folkepension til tjenestemandspensionister. Til gengæld vil § 15.A. 3.05, folkepension, blive belastet med det tilsvarende beløb.

Gennem denne ompostering vil blive opnået et klarere billede af statens udgifter til folkepension og tjenestemandspension, hvilket synes at have en selvstændig værdi.

Et særligt problem, som det falder uden for udvalgets kommissorium at belyse nærmere, vedrører den skitserede ordnings indvirkning på byrdefordelingen mellem stat og kommuner i henseende til pensionsudgifter.

Efter de nuværende regler afholder kommunerne en del af folkepensionsudgifterne, og ordningen vil derfor umiddelbart indebære en belastning af kommunernes økonomi.

Det vil virke i modsat retning, såfremt de kommunale tjenestemænd i efterlønsmæssig henseende ligestilles med den for statstjenestemændene skitserede ordning. Herved vil nemlig kommunernes nettopensionsudgifter for de kommunale tjenestemandspensionister gå ned med den del af folkepensionsudgiften, som afholdes af statskassen.

Som anført foran side 35 indebærer det en merudgift for statskassen, såfremt pensionstillægget for egenpensionister baseres på folkepensionens mindstebeløb for ægtefæller, der begge er fyldt 67 år – uanset om dette er tilfældet for egenpensionisternes vedkommende.

Forhøjelsen af egenpensionerne med ca. 600 kr. årligt forudsættes modsvaret af, at ATP-ydelsen ligeledes bringes til fradrag i tjenestemandspensionen.

Det fremgår af bilag 1, at tjenestemændenes

inddragelse under ATP-ordningen med virkning fra 1. april 1964 vil indebære en merudgift for statskassen på 172,80 kr. årligt for hver tjenestemand. Den samlede merudgift vil for så vidt angår tjenestemænd og aspiranter i stat, folkekirke og folkeskole udgøre godt 15 mill. kr. årligt, hvortil kommer en merudgift vedrørende de såkaldte tilskudsinstitutioner på 4-5 mill. kr. årligt.

En aftrapning af tjenestemændenes eget pensionsbidrag på 4 pct. af lønningen (bortset fra eventuelt stedtillæg) vil indebære en årlig merudgift på ca. 20 mill. kr. for hver procent, hvorved pensionsbidraget nedsættes for tjenestemænd i staten, folkekirken og folkeskolen; den tilsvarende merudgift er for de såkaldte tilskudsinstitutioner noget under fem mill. kr. under forudsætning af, at der også gennemføres en sådan aftrapning i forholdet til de statsunderstøttede pensionskasser.

Den foran omhandlede aftrapning af det selvstændige tjenestemandspensionsbidrag må i økonomisk henseende vurderes på baggrund af, at tjenestemændene som nævnt foran side 48 forudsættes at skulle yde normalt folkepensionsbidrag.

Overgangsproblemer.

Som anført side 26 er der ikke i de nu gennemførte udvidelser af den offentlige sikring nogen lovteknisk nødvendighed for at foretage ændringer i tjenestemandsløvgivningen.

I løbet af de kommende år vil det imidlertid blive nødvendigt at tage stilling til, i hvilket omfang udbygningen af den offentlige sikring kan begrunde ændringer i tjenestemændenes lønnings- og pensionsvilkår med virkning fra 1. april 1970, som er det tidspunkt, på hvilket der sker endelig overgang til den fulde, ikke-indtægtsbestemte folkepension.

Såfremt det beslutes at foretage en aftrapning af tjenestemændenes pensionsbidrag, jfr. nærmere herom side 48, bliver det imidlertid påkrævet at ændre lønnings- og pensionslovens §§ 50 og 67, som indeholder bestemmelserne om tjenestemændenes eget pensionsbidrag.

For så vidt angår overgangstiden indtil 1970 bemærkes i øvrigt, at det vil være i overensstemmelse med principperne i den i det foregående opstillede skitse, om tjenestemændene allerede nu inddrages under ATP-ordningen. Det forekommer i så fald mest rimeligt, om ydelserne fra Arbejdsmarkedets Tillægspension i tiden, indtil der er truffet endelig bestemmelse angående en eventuel samordning mellem tjenestemandspensionen og ydelserne fra den offentlige sikring, uden afkortning udbetales til de tjenestemænd og tjenestemandspensionister, som efter loven om Arbejdsmarkedets Tillægspension opfylder de almindelige betingelser herfor.

Det bemærkes, at såfremt tjenestemændene tilsluttes ATP-ordningen med virkning fra 1. april 1964, vil hverken de pensionister, som er født før 1. marts 1898 eller de pensionister, som er pensionerede mere end et halvt år før 1. april 1965, være berettigede til at oppebære nogen ydelse i henhold til ATP-ordningen. I princippet vil disse pensionister således være sidestillede med de tilsvarende folkepensionister, som ej heller er berettigede til at oppebære nogen ATP-ydelse.

Endelig bemærkes, at man i nærværende udvalg ikke har fundet anledning til at drøfte, hvilke ændringer en omlægning af efterlønsordningen for de aktive tjenestemænd gør nødvendige eller ønskelige for de aktuelle pensionister — herunder spørgsmålet om en samordning af efterlønsydelse efter de samme principper som foran skitseret for de aktive tjenestemænd og de fremtidige pensionister.

Det forekommer udvalget naturligt, at den samlede problemstilling for pensionister, der er pensioneret, før en eventuel nyordning for de aktive tjenestemænd træder i kraft, behandles i et særligt udvalg, hvori pensionisterne er repræsenteret, på tilsvarende måde som tilfældet har været ved nedsættelsen i 1958 af et særligt udvalg efter gennemførelsen af lønnings- og pensionsloven af 7. juni 1958.

KAPITEL 9.

Resumé

Ifølge sit kommissorium har udvalget haft til opgave at overveje og nærmere belyse de problemer, som gennemførelsen af en almindelig folkepension rejser for statstjenestemændenes og statspensionisternes vedkommende samt at opstille alternative tekniske muligheder for løsningen af disse problemer. Det har dog herudover været forudsat, at også spørgsmålet om tjenestemændenes forhold til Arbejdsmarkedets Tillægspension inddrages under overvejelserne i udvalget, jfr. herved *kapitel 1* samt udvalgets redegørelse af 23.12.1964, optrykt som bilag 1.

Efter at der i *kapitel 2-4* er redegjort dels for indholdet af den gældende tjenestemandspensionsordning og dennes historiske forudsætninger dels for de undersøgelser, udvalget har ladet foretage med henblik på at belyse pensionsreglernes økonomiske rækkevidde, er det i *kapitel 5* nærmere beskrevet, hvorledes udviklingen på folkepensionsområdet i tiden efter indførelsen af den gældende tjenestemandspensionsordning ved lønnings- og pensionsloven af 1958 har hidført ændringer i størrelsesforholdet mellem tjenestemandspension og andre former for efterløn.

For det første er der ved ændring af folkepensionslovgivningen gennemført regler om en væsentlig lempet adgang for personer med pensionsindtægter af anden art end tjenestemandspension til at supplere indkomsten med indtægtsbestemt folkepension. De økonomiske fordele, som privatpensionister herved har opnået fremfor tjenestemandspensionister, er illustreret i tabellerne foran side 21 og 22. For det andet er der ved gennemførelsen af reglerne om etapevis overgang i løbet af en 5-årig periode til indførelse af fuld, ikke-indkomstreguleret folkepension fra 1970 skabt en undtagelsesstilling for tjenestemændene, som er udelukkede fra denne ordning men har adgang på samme måde som hidtil til at supplere tjenestemandspensionen

med folkepensionens mindstebeløb eller med indtægtsbestemt folkepension, såfremt indkomstforholdene i det enkelte tilfælde ikke måtte være til hinder herfor. Endvidere har den stedfundne udbygning af folkepensionen været ledsaget af forhøjelse af det bidrag til folkepensionsudgifternes finansiering, som afkræves skatteyderne – derunder også tjenestemændene – med en ensartet procentdel af skala-indkomsten.

Den heraf følgende relative forringelse af tjenestemandspensionen er yderligere blevet markeret ved indførelse af tillægspensionsordningen for lønmodtagere i henhold til loven om Arbejdsmarkedets Tillægspension, idet tjenestemænd ved denne lovs vedtagelse blev undtaget fra medlemskab af ATP. Det bemærkes i denne forbindelse, at der er indledet overvejelser med henblik på at søge tillægspensionsordningen i dens nuværende form omdannet til et mere omfattende og videregående efterlønssystem, som sikrer erhvervsudøvere mulighed for at opnå pensionsydelse på indtil omkring 60 pct. af erhvervsindtægten.

Af redegørelsen i *kapitel 5* fremgår, at det således opståede relationsproblem har nær berøring med spørgsmålet om bevarelse af tjenestemandssystemet som den normale ansættelsesform i statstjenesten, eftersom en privilegeret efterlønmæssig sikring er indgået som en central bestanddel af det rettighedsindhold, der knytter sig til tjenestemandsansættelse i traditionel forstand, og tilstedeværelsen heraf til staidighed har øvet indflydelse ved fastlæggelsen af aflønningsforholdene for tjenestemænd under den aktive tjeneste.

Imidlertid har det ligget uden for udvalgets opgave at overveje mulige ændringer i tjenestemandsførlørdets struktur, og fremstillingen er derfor koncentreret om, hvorledes forholdene inden for tjenestemandsområdet vil kunne

tilpasses efter udviklingen på det sociale sikringsområde, når det forudsættes, at der bevarer ret til som en integrerende del af tjenestemandsansættelsen at opnå en selvstændig efterlønsydelse fra staten. I denne sammenhæng bemærkes, at foranstaltninger med dette formål for øje synes at burde sigte mod en ændret opbygning af efterlønsordningen for tjenestemændene, fremfor at der udelukkende ad lønningsmæssig vej søges givet kompensation for den relativt forringede stilling i efterlønmæssig henseende, jfr. herved bemærkningerne i *kapitel 6*.

I *kapitel 7* er der herefter gjort rede for, hvilke principielle retningslinier der kan tænkes lagt til grund ved udformning af en ændret efterlønsordning. Da en ordning, hvorefter der gives adgang til uden nogen begrænsning at oppebære almindelig folkepension og eventuelt tillægspension som supplement til tjenestemandspensionen i dennes nuværende form i hvert fald for de lavere tjenestemandstillingers vedkommende ville udbringe efterlønsydelse, der overstiger lønnen under aktiv tjeneste, og derfor lades ude af betragtning, samler overvejelserne sig omkring muligheden for enten at opbygge en tjenestemandspensionsordning, som ikke kombineres med ydelser fra den offentlige sikring eller at tilvejebringe et system, der hviler på samordning af ydelserne fra den offentlige sikring med tjenestemandspensionen, således at der opnås en samlet efterløn inden for et størrelsesniveau, som skønnes passende.

For så vidt angår det førstnævnte alternativ er det – jfr. side 29 – anført, at en udbygning af tjenestemandspensionsordningen som et fra den offentlige sikring adskilt system foruden at fremkalde behov for særregler angående tjenestemænds bidragspligt i relation til folkepension og tillægspension ville skabe vanskeligheder af teknisk art, i det omfang der ville blive spørgsmål om at afvikle adgangen til inden for de bestående rammer at supplere tjenestemandspensionen med indtægtsbestemt folkepension samt visse andre sociale pensionsydelse. Endvidere må det tages i betragtning, at ydelserne fra en udvidet tillægspensionsordning muligt i visse tilfælde ville kunne udbringe en efterløn, der er højere end tjenestemandspensionens beløb efter et lukket system, ligesom tjenestemændenes udelukkelse fra tillægspensionsordningen ville gøre det vanskeligt at overgå fra ansættelse i statstjenesten til beskæftigelse uden for tjenestemandsområdet.

Derimod vil et efterlønsystem, der bygger på en vidt gennemført samordning af tjenestemandspension og ydelser hidrørende fra den offentlige sikring, betegne en videreførelse af de principper, der blev lagt til grund ved udformningen af pensionsordningen i henhold til lønningssloven af 1958, for så vidt som folkepensionens mindstebeløb efter denne ordning blev inkorporeret som en del af tjenestemændenes efterløn.

Ved overvejslen af, hvorledes en samordning vil kunne etableres, kan flere alternative muligheder tages i betragtning, jfr. side 30–33. Der kan således tænkes en ordning, hvorefter tjenestemandspensionen som den grundlæggende ydelse suppleres med en nærmere fastsat del af ydelserne fra den offentlige sikring. En sådan ordning ville dog vanskeligt kunne forenes med ATP-ordningens virkeform; og i øvrigt ville det reelle formål, som systemet skulle tjene, mest enkelt kunne nås ved at forhøje tjenestemandspensionens beløb. – Som modstykke hertil kan tænkes en samordningsmetode, hvorefter den offentlige sikring betragtes som den primære ydelse, hvortil tjenestemandspension føjes som et supplement. En konsekvent gennemført ordning af denne art ville imidlertid føre til en pensionsmæssigt forringet stilling i tilfælde, hvor de gældende tjenestemandsregler hjemler ret til pension, uden at der samtidig haves adgang til at opnå ydelser fra den offentlige sikring.

Under disse omstændigheder samler interessen sig om en fremgangsmåde, beslægtet med den i Sverige anvendte bruttosamordningsmetode, hvorefter tjenestemandspensionssystemet opretholdes i det væsentlige i sin nuværende skikkelse, men således at der, når betingelserne for opnåelse af ydelser i henhold til den sociale pensionslovgivning er til stede, normalt sker fradrag i tjenestemandspensionen med et beløb svarende til, hvad den offentlige sikring i hvert enkelt tilfælde udbringer. Inden for rammerne af dette system vil det være muligt i enkeltheder at tilrettelægge en efterlønsordning, der sikrer ydelser af et sådant størrelsesniveau, som skønnes ønskeligt.

I *kapitel 8* er skitseret, hvorledes en efterlønsordning, der hviler på en kombination i overensstemmelse med den sidstnævnte metode for samordning af tjenestemandspension og den sociale pensionslovgivnings ydelser, kan tænkes udformet i praksis.

Til illustration er valgt en ordning, der byg-

ger på opretholdelse af det nuværende samlede efterlønsniveau, som dog for så vidt angår egenpension tænkes forhøjet med 600 kr., hvilket tilnærmelsesvis svarer til ATP-ydelsens årlige beløb i den nærmeste tid. Det beregningsmæssige grundlag for en sådan ordning ville med anvendelse af lempede reduktionsregler kunne fastlægges med udgangspunkt i en højeste pensionskvotient på 70 pct. for så vidt angår egenpension og 53 pct. for enkepensioners vedkommende. Fra det 67. år forudsættes folkepensionens nuværende mindstebeløb og den ovenfor omtalte ATP-ydelse indregnet i efterlønnen gennem ydelse af et pensionstillæg, der sammenlægges med tjenestemandspensionen og reguleres efter samme regler som denne.

Under den anførte forudsætning om et efterlønsniveau af samme højde som det nuværende (for egenpensionen dog forhøjet med 600 kr.) ville det omhandlede pensionstillæg til egen- og enkepension kunne fastsættes til henholdsvis 1440 kr. og 960 kr. årlig, jfr. i denne forbindelse fremstillingen side 34-40.

Som nævnt forudsættes ydelser, der opnås i henhold til den sociale pensionslovgivning, fradraget i efterlønnen. Da folkepensionens mindstebeløb tænkes indregnet ved opgørelsen af efterlønnens beløb, ville et sådant fradrag ikke påvirke nedgang i samlet efterløn, såfremt ydelsen fra den offentlige sikring - således som det hyppigst er tilfældet - alene omfatter folkepensionens mindstebeløb. Det ville endvidere være muligt ved samordningen at tage hensyn også til eventuelle andre offentlige ydelser, som udbetales uafhængigt af modtagerens økonomiske forhold, herunder f.eks. invalidepensionens såkaldte trediedelsbeløb, jfr. herved side 41-42.

I de tilfælde, hvor tjenestemandspensioner inden for visse beløbsgrænser i dag kan kombineres med indtægtsbestemt invalidepension, folkepension eller offentlig enkepension, ville en individualiseret samordning efter den her beskrevne fremgangsmåde derimod ikke umiddelbart være anvendelig, jfr. herom side 43-45. Udvalget peger imidlertid på muligheden af, at der i de heromhandlede tilfælde fastsættes mindstepensioner, der inkluderer den indtægtsbestemte ydelse fra den offentlige sikring, hvorved det gøres muligt at foretage samordning, uden at der herved sker forskydning af det hidtidige samlede efterlønsniveau.

For så vidt angår de grupper af tjenestemænd og tjenestemandsenker, som efter de gældende regler er berettigede til tjenestemandspension forud for det 67. år uden samtidig at have ret til ydelser efter den sociale pensionslovgivning, måtte denne pensionsadgang opretholdes uden forringelse af det hidtidige pensionsniveau, jfr. side 45-46.

Den praktiske gennemførelse af en samordning efter de skitserede linier kan, som anført side 47, tilrettelægges på den måde, at udbetalingen af efterløn sker under eet og forestås af een central myndighed, såfremt dette af administrative grunde skønnes ønskeligt.

Angående finansieringsformen er det side 47-49 anført, at tjenestemænd må påregnes vedvarende at være omfattet af pligten til at svare folkepensionsbidrag, ligesom det forudsættes, at bidragsreglerne i forhold til ATP-ordningen finder anvendelse for tjenestemændenes vedkommende. Under hensyn til den forskydning i grundlaget for efterlønnens tilvejebringelse, som den foreliggende skitse er udtryk for, synes hel eller delvis afvikling af egetbidraget til tjenestemandspension med rimelighed at kunne overvejes.

Udvalget har side 49 påpeget, at en efterlønsordning af den her omtalte beskaffenhed efter sin struktur vil være så rummelig, at det inden for systemets rammer vil være muligt at tilpasse efterlønsforholdene efter skiftende behov, således at der med bevarelse af systemet vil kunne skabes en rimelig balance i forhold til den udvikling, som fremover måtte blive fulgt på det almindelige efterlønsområde.

Det bemærkes, at der ikke foreligger nogen lovteknisk nødvendighed for at foretage en gennemgribende omlægning af tjenestemandspensionsordningen inden for den nærmeste fremtid; men den stedfindende udbygning af den offentlige sikring synes at aktualisere spørgsmålet om en nyordning i hvert fald for tiden efter 1. april 1970, da endelig overgang til fuld, ikke-indkomstreguleret folkepension vil finde sted. I forbindelse med en omlægning af tjenestemandspensionsordningen vil der være anledning til at tage spørgsmålet om regulering af efterlønsforholdene for personer, der aktuelt oppebærer tjenestemandspension, op til selvstændig overvejelse.

UDTALELSE AF TJENESTEMANDSORGANISATIONERNES REPRÆSENTANTER
I UDVALGET:

Repræsentanterne for tjenestemændenes centralorganisationer samt Danmarks Lærerforening bemærker, at det, som det fremgår af foranstående, har været udvalgets opgave at opstille alternative tekniske muligheder for løsningen af statstjenestemændenes pensionsproblemer. Man skal derfor understrege, at de skitser m.v., der indeholdes i nærværende betænkning, kun kan anses som anvisning på, hvorledes problemerne teknisk kan løses, men ikke som udtryk for udvalgets indstilling med hensyn til, hvorledes tjenestemændenes samlede løn- og pensionsni-

veau bør være nu under den fremtidige udvikling af Arbejdsmarkedets Tillægspension og den offentlige sikring. Gennemførelsen af ATP og den fulde folkepension betyder en så væsentlig forrykkelse af tjenestemændenes forhold, at det må medføre en revision af tjenestemændenes samlede ansættelsesvilkår. Dette spørgsmål samt spørgsmålet om en eventuel afvikling af tjenestemændenes eget bidrag til tjenestemandspensionsordningen forudsættes forhandlet mellem finansministeren og de forhandlingsberettigede centralorganisationer.

København, i marts 1965.

Bodil Andersen	Ulrik Andersen <i>formand</i>	E. Arntzen	
H. C. Fedders	Marie Frank	Aage Nielsen	Stinus Nielsen
Egon Rasmussen	E. Svendsen	V. Wedell-Wedellsborg	
<hr/>		P. H. Matson	Sven Reiermann

Til finansministeren

Under 18. juni 1963 nedsatte finansministeren nærværende udvalg med den opgave at overveje og nærmere belyse de problemer, som gennemførelsen af en almindelig folkepension efter de af folkepensionskommissionen angivne retningslinier vil rejse for statstjenestemændenes og statspensionisternes vedkommende, samt at opstille alternative tekniske muligheder for løsningen af disse problemer. Endvidere er det forudsat, at også spørgsmålet om tjenestemændenes forhold til arbejdsmarkedets tillægspensionsordning (ATP) gøres til genstand for overvejelse i udvalget, jfr. bemærkningerne nedenfor side 2 ff.

Under arbejdet i udvalget, der består af repræsentanter for statstjenestemændenes centralorganisationer, Danmarks lærerforening samt finansministeriet og socialministeriet, har tjenestemandsrepræsentanterne nu stillet forslag om, at tjenestemændene med virkning fra 1. april 1964 henføres under ATP og således, at tjenestemændene mod indbetaling af dels normalt arbejdsgiverbidrag fra staten, dels normalt eget bidrag får adgang til at oppebære pension fra ATP på linie med andre lønmodtagere. Man har samtidig henstillet, at der til brug ved de videre overvejelser af dette forslag afgives en foreløbig redegørelse fra udvalget, som det i øvrigt er pålagt at afgive sin endelige betænkning inden udgangen af finansåret 1964/65.

På denne baggrund fremkommer udvalget med følgende redegørelse:

Ved lov nr. 46 af 7. marts 1964 indførtes en tillægspensionsordning, der omfatter alle lønmodtagere i alderen 18–66 år undtagen tjenestemænd i pensionsberettigede stillinger samt læringe og personer med ganske kort arbejdstid.

Ordningen er i sine hovedtræk tilrettelagt således, at der for lønmodtagere under 67 år til ATP indbetales et arbejdsgiverbidrag på – for

månedslønnede – 14,40 kr. om måneden og et eget bidrag på 7,20 kr. månedligt. Sådanne lønmodtagere er berettigede til at oppebære en tillægspension fra det 67. år; pensionens størrelse vokser med det antal år, medlemsforholdet i ATP har været, og udgør efter 40 års forløb 2.400 kr. årligt. Enker efter lønmodtagere, der selv var medlemmer af ATP, kan efter nærmere fastsatte regler oppebære en enkepension på maksimalt 1.200 kr. årligt. Tillægspensionen – såvel egen- som enkepension – kan oppebæres uden afkortning i folkepensionens grundbeløb.

Lønmodtagere, der forbliver beskæftigede efter deres fyldte 67. år, er – når de opfylder ovennævnte betingelser – berettigede til at oppebære tillægspension som supplement til deres løn.

Som en overgangsordning for lønmodtagere, der optages under ATP inden ét år efter ordningens ikrafttræden den 1. april 1964, er gennemført særligt gunstige anciennitetsregler: ved pensionering efter ét års medlemskab ydes en årlig tillægspension på 600 kr., og højstepensionen, 2.400 kr., opnås allerede efter 27 års medlemskab.

Loven om arbejdsmarkedets tillægspension er blevet til på grundlag af en betænkning afgivet af et under arbejdsministeriet den 18. april 1963 nedsat tillægspensionsudvalg. I udvalgets betænkning hedder det om tjenestemændenes stilling, at de ikke på forhånd kan anses for udelukkede fra deltagelse i tillægspensionsordningen. Udvalget tilføjer imidlertid:

»Det står dog udvalget klart, at spørgsmålet om at tilpasse en tillægspension til tjenestemandspensionen rummer betydelige vanskeligheder af teknisk karakter, ikke mindst efter at spørgsmålet om at yde fuld folkepension til tjenestemændene ligeledes er blevet rejst. Udvalget er bekendt med, at finansministeren den 18. juni 1963 har nedsat et udvalg med den opgave at overveje og nærmere belyse de problemer, som gen-

nemførelsen af en almindelig folkepension efter de af folkepensionskommissionen angivne retningslinier vil rejse for statstjenestemændenes og statspensionisternes vedkommende, samt at opstille alternative tekniske muligheder for løsning af disse problemer.

Under disse omstændigheder har tillægspensionsudvalget ikke ment uden videre at kunne medtage tjenestemændene under den foreslåede tillægspensionsordning, jfr. § 4. stk. 1, b) i det af udvalget udarbejdede lovforslag, idet dette spørgsmål rettelig findes at måtte afgøres i sammenhæng med de allerede iværksatte overvejelser vedrørende den for tjenestemændene gældende pensionsordning og i øvrigt ved forhandlingerne mellem finansministeren og de forhandlingsberettigede tjenestemandsorganisationer.

Denne fremgangsmåde udelukker efter udvalgets opfattelse ikke tjenestemandsgruppen fra på et senere tidspunkt at blive tilsluttet Arbejdsmarkedets Tillægspension, såfremt beslutning måtte blive truffet herom, idet det samtidig er udvalgets opfattelse, at de rettigheder, som gælder for lønmodtagere, der opnår medlemskab ved tillægspensionsordningens etablering, også bør gælde for tjenestemandsgruppen ved en eventuel senere tilslutning. De nærmere vilkår herfor kan formentlig mest hensigtsmæssigt drøftes mellem finansministeren eller vedkommende fagminister og de forhandlingsberettigede tjenestemandsorganisationer på den ene side og tillægspensionsordningens ledelse på den anden side.«

I bemærkningerne til det af udvalget udarbejdede lovudkast anføres efter en omtale af arbejdernes og funktionærernes stilling:

»Udvalgets flertal foreslår, at den tredje store lønmodtagergruppe, tjenestemændene og dermed i pensionsmæssig henseende ligestillede lønmodtagere, ikke medtages i ordningen, idet dette spørgsmål efter udvalgets opfattelse må finde sin afgørelse i forbindelse med de allerede iværksatte overvejelser af de problemer, som gennemførelsen af en almindelig folkepension vil rejse for statstjenestemændenes vedkommende, og i øvrigt ved forhandlinger mellem finansministeren og de forhandlingsberettigede tjenestemandsorganisationer.«

Mindretallet (repræsentanten for sammenslutningen af landbrugets arbejdsgiverforeninger) fandt det naturligst, at ordningen kommer til at omfatte hele befolkningen, uden at udtalelsen dog havde direkte sigte på tjenestemændenes forhold.

I bemærkningerne til lovforslaget om arbejdsmarkedets tillægspension er gentaget det i ovennævnte bemærkninger til lovudkastet indeholdte for så vidt angår tjenestemændenes stilling.

Ved forelæggelsen af lovforslaget i folketinget udtalte arbejdsminister Erling Dinesen, at regeringen tilsluttede sig udvalgets opfattelse, at tjenestemændene ikke på forhånd kunne anses for udelukkede fra deltagelse i tillægspen-

sionsordningen, men at spørgsmålet om at tilpasse en tillægspension til tjenestemandspensioner rummer betydelige vanskeligheder af teknisk karakter, ikke mindst efter at spørgsmålet om at yde fuld folkepension til tjenestemændene er blevet rejst. Regeringen kunne derfor tiltræde ATP-udvalgets standpunkt: at spørgsmålet måtte finde sin afgørelse i forbindelse med overvejelserne i nærværende udvalg.

Arbejdsministeren udtalte videre:

»Såvel udvalget som regeringen forudsætter imidlertid, at såfremt det ved disse overvejelser ikke lykkes at finde frem til en tilfredsstillende løsning af tjenestemændenes særlige problemer, skal der være adgang for tjenestemændene til tilslutning til tillægspensionsordningen på de betingelser, der gælder for andre lønmodtagere, der fra lovens ikrafttræden omfattes af ordningen. Jeg har forstået, at tjenestemandsorganisationerne er enig i denne fremgangsmåde.«

Under folketingsbehandlingen gennemførtes forskellige ændringer i forslaget. Blandt disse er her alene grund til at nævne to: Mens der efter lovforslaget var adgang til at undtage lønmodtagere, hvis pensionsordning var af mindst samme værdi som ATP, slettedes denne adgang under folketingsbehandlingen. Mens lovforslaget ikke indeholdt regler om enkepension, stemmer loven, at enker efter et medlem af ATP eller efter en tillægspensionist får ret til ATP-enkepension, såfremt ægteskabet har været i mindst ti år og afdøde har opnået mindst ti års anciennitet.

Udvalget har på baggrund af kommissoriet af 18. juni 1963 og de ved behandlingen af lovforslaget om ATP fremsatte udtalelser i folketinget betragtet det som sin opgave ud fra tekniske, efterlønmæssige synspunkter at belyse de problemer, som gennemførelsen af lovene om en almindelig folkepension og om ATP-ordningen gør aktuelle for statstjenestemændenes vedkommende, og så vidt muligt at opstille alternative tekniske muligheder for disse problemers løsning.

Som led i udvalgets overvejelser indgår muligheden af som et af flere alternativer at anvise en ordning, hvorefter adgang for tjenestemænd til at oppebære almindelig folkepension og tillægspension er udgangspunkt ved etableringen af tjenestemændenes samlede efterlønsordning.

Udvalgets arbejde er imidlertid ikke på indeværende tidspunkt så langt fremskredet, at et sådant alternativ til den bestående pensionsordning er udarbejdet i nærmere enkeltheder. End-

videre kan der tænkes andre alternativer, der ikke i samme grad bygger på folkepension og tillægspension.

Der er i udvalget enighed om, at det foreliggende emne er af en så omfattende og kompliceret karakter og har en sådan sammenhæng dels med problemer af lønningsmæssig karakter, dels med spørgsmål om ændringer i det reelle indhold af statstjenestemandslovens pensionsregler, at det ikke vil være muligt uden en videregående behandling af sagen, efter at udvalget inden 1. april 1965 har afgivet sin betænkning, at tage stilling til tjenestemændenes fremtidige efterlønmæssige status på længere sigt.

Det anførte kunne til en vis grad tale for, at det isolerede spørgsmål om tjenestemændenes optagelse i ATP-ordningen stilles i bero. En udskydelse af spørgsmålet vil imidlertid, jfr. senere side 9, medføre administrative problemer vedrørende tjenestemændenes tilslutning pr. 1. april 1964 samt betyde rentetab for ATP.

Som begrundelse for det af centralorganisationerne i udvalget stillede forslag er det anført, at det såvel under ATP-udvalgets arbejde som under lovforslagets behandling i folketinget blev forudsat, at det i realiteten overlodes til tjenestemændene selv at afgøre, hvorvidt de ønskede optagelse under ATP på de oprindelige betingelser. Den del af lønnen, som tjenestemandspension, folkepensionens mindstebeløb samt ATP udgør i tiden indtil 1970, da der forudsættes at være tilvejebragt en definitiv afklaring på tjenestemændenes pensionsproblemer, vil ikke blive urimeligt stor. Endvidere finder tjenestemændene det rigtigst, at den forbedring, der er givet lønmodtagerne i almindelighed ved etableringen af ATP-ordningen, gennemføres for tjenestemændene på tilsvarende måde og ikke gennem kompensation på anden vis. En sådan kompensation ville i øvrigt på grund af fordelingsprincippet i ATP vanskeligt kunne tilrettelægges således, at den blev rimelig for ældre tjenestemænd.

Det fremgår af de foran citerede udtalelser i tillægspensionsudvalgets betænkning, af bemærkningerne til lovforslaget og i folketinget ved arbejdsministerens forelæggelse af lovforslaget, at tjenestemændene forudsættes at blive inddraget under ATP-ordningen, såfremt det ikke i forbindelse med overvejelserne lykkes at finde frem til en tilfredsstillende løsning af tjenestemændenes pensionsproblemer. Det er endvidere i de citerede udtalelser forudsat, at

tjenestemændene i så fald opnår de samme rettigheder, som gælder for lønmodtagere, der opnåede medlemsskab ved tillægspensionsordningens etablering, og der ses ikke at være fastsat nogen frist for tjenestemændenes tilslutning på de oprindelige vilkår.

Nærværende udvalg har foretaget sine overvejelser ud fra disse forudsætninger.

På denne baggrund ønsker udvalget at udtale følgende vedrørende konsekvenserne af centralorganisationernes forslag:

a. Såfremt centralorganisationernes forslag imødekommes, vil den personkreds, der indrages under ATP-ordningen, bestå af tjenestemænd, der er ansat med pensionsret i staten, folkeskolen og folkekirken, og som er født den 1. marts 1898 eller senere. I tilslutning hertil må der formentlig endvidere ske inddragelse under ATP eksempelvis af det personale, der gennem medlemsskab af statsunderstøttede pensionskasser, tjenestemandsansættelse i kommuner samt pensionsrettigheder i henhold til civilarbejderloven har adgang til en tjenestemandslignende pension, jfr. herved bemærkningerne til § 4 i lovforslaget om arbejdsmarkedets tillægspension.

Uanset om der åbnes adgang for tjenestemænd til at blive inddraget under ATP-ordningen på de herom gældende almindelige vilkår, vil de tjenestemænd, som inden 1. april 1965 (d. v. s. med mindre end eet års anciennitet i ATP) er afgået fra tjenesten med pension, samt tjenestemænd, der inden 1. marts 1964 var fyldt 66 år, som følge af denne begrænsning – ligesom alle andre lønmodtagere – ikke få adgang til at erhverve tillægspension gennem medlemsskab af ATP.

En som følge af tillægspensionen forhøjet efterløn til tjenestemandspensionister, som omfattes af ATP-ordningen, vil medføre en vis forskydning af det samlede efterlønsniveau set i relation til de efterlønmæssige forhold for tjenestemandspensionister, som ikke vil kunne udnytte adgangen til tillægspension, herunder bl. a. tjenestemænd, der er pensionerede i henhold til de forud for 1. april 1958 gældende regler, og som er omfattet af de i lov nr. 81 af 21. marts 1959 indeholdte bestemmelser om fradrag i pensionen fra det tidspunkt, da pensionisten opnår ret til at få udbetalt folkepensionens mindstebeløb. Tilsvarende forskydninger opstår dog også for andre lønmodtagere med pensionsordninger, og forskydningerne vil ofte i disse tilfælde være forholdsvis større.

Tjenestemandorganisationernes repræsentanter i udvalget er indforståede med, at tjenestemændene ved eventuel tilslutning til ATP bliver omfattet af de herom gældende almindelige regler for alle lønmodtagere, der optages under ordningen, således at den personkreds, der vil kunne opnå efterlønmæssige fordele gennem medlemskab af ATP, begrænses på den foran angivne måde. Det er herved lagt til grund, at ATP-ordningen i finansiel henseende er baseret på at skulle hvile i sig selv uden tilskud fra det offentlige, samt at adgangen til at opnå tillægspension for de persongrupper, der omfattes af loven om ATP, er betinget af, at indtræden som medlem af ATP finder sted, førend den aktive virksomhed som lønmodtager er bragt til ophør.

b. En gennemførelse af forslaget vil indebære en merudgift for statskassen på 172,80 kr. årligt for hver tjenestemand. Med virkning fra 1. april 1964 vil den samlede merudgift for statskassen for så vidt angår tjenestemænd og aspiranter i stat, folkeskole og folkekirke udgøre godt 15 mill. kr. årligt, hvortil kommer en merudgift vedrørende de såkaldte tilskudsinstitutioner på 4-5 mill. kr. årligt. For tjenestemændene selv vil den årlige udgift blive 86,40 kr., også med tilbagevirkende kraft fra 1. april 1964.

c. Til belysning af forholdet mellem lønnen og den samlede efterlønsordning er vedlagt bilagstabellerne 1 a-c, der viser, hvilken procentdel tjenestemandspensionen (alderspension) med tillæg af folkepensionens mindstebeløb (der efter den nuværende lovgivning ubeskåret kan komme til udbetaling til tjenestemænd og disses enker efter det fyldte 67. år) samt ATP udgør af lønnen i udvalgte lønningsklasser med de pr. 1. januar 1965 gældende tillæg og beregnet for stedtillægssatserne a (hovedstadsområdet), c (mellemstore købstæder m. v.) samt e (flertallet af sognekommuner). Der er for så vidt angår ATP regnet med indtræden på de oprindelige vilkår og vist stillingen efter 5 og 10 års forløb under forudsætning af, at der ikke sker ændring i tjenestemandslønninger og -pensioner samt i folkepensionens mindstebeløb.

Det vil af tabellerne ses, at den nuværende tjenestemandspension med tillæg af folkepensionens mindstebeløb udgør en faldende del af lønnen, jo større denne er. For 3. lkl. (postbude, portører m. fl.) udgør den samlede pensionsydelse således 74,0 pct. af lønnen (incl.

stedtillæg efter sats a), mens den samlede pensionsydelse i 29. lkl. (departementschefer, amt-mænd m. fl.) udgør 58,7 pct. af lønnen. Det bemærkes i denne forbindelse, at tjenestemandspensionen beregnes i forhold til den pensionsgivende lønning, således at eventuelle biindtægter ikke indvirker på pensionens størrelse. Adgangen til at oppebære biindtægter er meget varierende, men for de højere lønningsklasser udgør biindtægterne ofte en ikke ubetydelig del af de samlede indtægter fra staten, ligesom der findes andre tjenestemandsgupper, der oppebærer ikke-pensionsgivende emolumenter. For sådanne tjenestemænd udgør pensionen således en mindre del af de samlede indtægter fra staten, end hvad der fremgår af bilagstabellerne, der alene medtager den pensionsgivende indtægt i hovedstillingen.

Som det fremgår af bilagstabel 1 a, vil egenpensionister pr. 1. april 1965 (efter de pr. 1. januar 1965 gældende satser), såfremt de som aktive har været tilknyttet ATP med virkning fra denne ordnings etablering, opnå en samlet efterlønsydelse, der udgør fra 76,8 pct. for 3. lkl. til 59,6 pct. for 29. lkl.

Ved vurdering af forholdet mellem tjenestemænd med en efterlønsordning og lønmodtagere uden en sådan særskilt ordning kan henvises til den i bilag 2 anførte oversigt over størrelsen af den indtægtsbestemte folkepension til ægtepar, når begge ægtefæller er berettigede til folkepension, og til enlige, i begge tilfælde med tillæg af ATP. Ved opgørelsen af folkepensionen pr. 1. april 1965 er medregnet pensionstillægget, som kan oppebæres af folkepensionister, der har ingen eller kun meget lille indtægt i øvrigt. Tillægget udgør med de gældende satser 432 kr. årligt pr. 1. april 1965 og stiger til 924 kr. årligt pr. 1. april 1967. Endvidere er medregnet værdien af det sygekassekontingent (her ansat til 144 kr. årligt), som af det offentlige afholdes for denne gruppe af folkepensionister. Disse pensionsbeløb er her efter sat i forhold til lønnen. Der er her regnet med årslønnen for samtlige faglærte og samtlige ufaglærte arbejdere i gennemsnit (opgjort som $2340 \times$ timelønnen i april kvartal 1964, som er det sidste, for hvilket der er offentliggjort oplysninger); endvidere er der - ligesom ovenfor - regnet med uændrede løn- og pensionsstørrelser.

Det vil heraf ses, at den samlede efterlønsydelse for et ægtepar, når begge ægtefæller er berettigede til folkepension og kun den ene

ægtefælle er berettiget til ATP, udgør en lavere del af lønnen end efterlønnen for en tjenestemand. Oversigterne viser kun forholdet til øvrige lønmodtagere uden pensionsordninger. For mange lønmodtagere med pensionsordninger (det gælder både privatfunktionærer og overenskomstansatte under det offentlige) stiller forholdene sig dog betydeligt bedre.

Det tilføjes, at ordningen i øvrigt vil indebære, at tjenestemænd ligesom andre lønmodtagere er berettigede til at oppebære tillægspension som supplement til deres lønindtægt, så længe de forbliver i arbejde. Der kan ikke optjenes yderligere tillægspensionsanciennitet efter det fyldte 67. år, men for hvert halve år, begæring om udbetaling af ATP udskydes efter det fyldte 67. år – dog højst indtil det fyldte 70. år – forhøjes pensionen med 5 pct.

Det bemærkes dernæst, at tjenestemænd, der som følge af svagelighed pensioneres før deres fyldte 67. år, fra det tidspunkt, da de fylder 67 år, vil være berettigede til tillægspension. Hvis de ikke har anciennitet til fuld tillægspension, beregnes pensionsancienniteten forholdsmæssigt. Tillægspension kommer dog ikke til udbetaling til tjenestemænd, der ved ordningens etablering har en så høj alder, at deres anciennitet ved pensioneringen kun berettiger til tillægspensioner på under 300 kr.

d. Det fremgår af § 19 i loven om arbejdsmarkedets tillægspension, at der – når et flertal, herunder specielt et flertal af arbejdsgiver- og lønmodtagerrepræsentanterne, i tillægspensionsordningens bestyrelse går ind herfor – kan ske ændring i såvel medlemsbidraget som tillægspensons størrelse.

Den anførte bestemmelse åbner således i hvert fald teoretisk mulighed for, at der i kommende år kan ske forhøjelser af tillægspensionen.

e. Endelig bemærkes, at det tillægspensionsudvalg, der er nedsat under socialministeriet, og som har til formål at belyse problemerne i forbindelse med gennemførelsen af en ordning, der efter svensk mønster indebærer ydelsen af en pension, som udgør en bestemt procentdel af indkomsten i en række af de år, i hvilke den har været størst, må forventes at afgive betænkning i en overskuelig fremtid, og at de forslag, som dette udvalg måtte fremkomme med, sandsynligvis vil medføre ændringer i den nuværende ATP-ordning.

f. Udvalget er klar over, at en eventuel fremtidig udbygning af tillægspensionsordningen vil kunne aktualisere spørgsmålet om samordning

mellem tjenestemandspension, folkepension og tillægspension.

For så vidt angår de praktiske spørgsmål i forbindelse med tjenestemændenes eventuelle inddragelse under ATP-ordningen bemærkes først, at inddragelsen forudsætter ændring af loven om arbejdsmarkedets tillægspension.

I øvrigt må det efter det for udvalget oplyste antages, at tjenestemændenes optagelse i ATP med virkning fra 1. april 1964 ikke vil volde særlige vanskeligheder, idet det herved forudsættes, at indbetalingen af bidrag for tjenestemændenes vedkommende sker til samme terminer som fastsat for andre lønmodtagere under ordningen, og at der snarest efter beslutningen om tjenestemændenes optagelse sker en à conto-indbetaling af bidrag med henblik på begrænsning af ATP's rentetab ved den i forhold til optagelsen pr. 1. april 1964 forsinkede indbetaling.

Hvad angår den rent praktiske gennemførelse af optagelsen af tjenestemænd med virkning fra 1. april 1964 vil arbejdet hermed efter det oplyste næppe tage under 2 måneder. Der vil derfor kunne opstå nogen forsinkelse med ATP's udbetaling af de første pensionsydelse, der kan ske fra 1. april 1965. Dog må der påregnes at ville medgå noget længere tid til optagelse af tjenestemænd og de første pensionsudbetalinger til disse, såfremt arbejdet først kan påbegyndes omkring 1. april 1965, idet der på dette tidspunkt vil påhvile ATP et betydeligt arbejde, dels med modtagelse af indbetalinger, dels med de første pensionsudbetalinger for så vidt angår allerede optagne medlemmer af ordningen.

Det kan i denne forbindelse i øvrigt tilføjes, at en hurtig tilmeldelse af tjenestemænd under ATP-ordningen vil mindske omfanget af de problemer, der kan opstå vedrørende tjenestemænd, der er pensionerede eller døde i tiden efter 1. april 1964, ligesom renteproblemerne som følge af den senere tilmeldelse vil blive af beskeden størrelsesorden.

P. u. v.

Ulrik Andersen

/ P. H. Matson Reiermann

Underbilag til bilag 1

bilag 1 a

Størrelsesforholdet mellem tjenestemandsløn i forskellige lønningsklasser og tjenestemandspension kombineret med folkepensionens mindstebeløb og tillægspension fra Arbejdsmarkedets Tillægspension.

a. Tjenestemandslønninger pr. 1/1 1965 med stedtillæg efter sats a.

I. Egenpension – folkepension efter satsen for ægtepar – ATP.

Løn-klasse	Slutløn 1/1-65	Højeste egenpension + folkepension 1680 kr.		Egenpension + folkepension + ATP					
				600 kr. (1 år)		696 kr. (5 år)		960 kr. (10 år)	
	kr.	kr.	% af løn	kr.	% af løn	kr.	% af løn	kr.	% af løn
3.	21.436	15.852	74,0	16.452	76,8	16.548	77,2	16.812	78,4
7.	22.772	16.519	72,5	17.119	75,2	17.215	75,6	17.479	76,8
9.	24.045	17.300	71,9	17.900	74,4	17.996	74,9	18.260	76,0
15.	29.012	19.375	66,8	19.975	68,9	20.071	69,2	20.335	70,1
21.	38.322	24.180	63,1	24.780	64,7	24.876	64,9	25.140	65,6
24.	43.164	27.211	63,0	27.811	64,4	27.907	64,7	28.171	65,3
26.	50.427	31.656	62,8	32.256	64,0	32.352	64,2	32.616	64,7
29.	67.238	39.498	58,7	40.098	59,6	40.194	59,8	40.458	60,2

II. Egenpension – folkepension efter satsen for enlige – ATP.

Løn-klasse	Slutløn 1/1-65	Højeste egenpension + folkepension 1116 kr.		Egenpension + folkepension + ATP					
				600 kr. (1 år)		696 kr. (5 år)		960 kr. (10 år)	
	kr.	kr.	% af løn	kr.	% af løn	kr.	% af løn	kr.	% af løn
3.	21.436	15.288	71,3	15.888	74,1	15.984	74,6	16.248	75,8
7.	22.772	15.955	70,1	16.555	72,7	16.651	73,1	16.915	74,3
9.	24.045	16.736	69,6	17.336	72,1	17.432	72,5	17.696	73,6
15.	29.012	18.811	64,8	19.411	66,9	19.507	67,2	19.771	68,2
21.	38.322	23.616	61,6	24.216	63,2	24.312	63,4	24.576	64,1
24.	43.164	26.647	61,7	27.247	63,1	27.343	63,4	27.607	64,0
26.	50.427	31.092	61,7	31.692	62,9	31.788	63,0	32.052	63,6
29.	67.238	38.934	57,9	39.534	58,8	39.894	58,9	39.894	59,3

b. Tjenestemandslønninger pr. 1/1 1965 med stedtillæg efter sats c.

I. Egenpension – folkepension efter satsen for ægtepar – ATP.

Løn-klasse	Slutløn 1/1-65	Højeste egenpension + folkepension 1680 kr.		Egenpension + folkepension + ATP					
				600 kr. (1 år)		696 kr. (5 år)		960 kr. (10 år)	
	kr.	kr.	% af løn	kr.	% af løn	kr.	% af løn	kr.	% af løn
3.	20.788	15.852	76,3	16.452	79,1	16.548	79,6	16.812	80,9
7.	22.124	16.519	74,6	17.119	77,4	17.215	77,8	17.479	79,0
9.	23.397	17.300	73,9	17.900	76,5	17.996	76,9	18.260	78,0
15.	28.364	19.375	68,3	19.975	70,4	20.071	70,8	20.335	71,7
21.	37.674	24.180	64,2	24.780	65,8	24.876	66,0	25.140	66,7
24.	42.516	27.211	64,0	27.811	65,4	27.907	65,6	28.171	66,3
26.	49.779	31.656	63,6	32.256	64,8	32.352	65,0	32.616	65,5
29.	66.590	39.498	59,3	40.098	60,2	40.194	60,4	40.458	60,8

II. Egenpension – folkepension efter satsen for enlige – ATP.

Løn-klasse	Slutløn 1/1-65	Højeste egenpension + folkepension 1116 kr.		Egenpension + folkepension + ATP					
				600 kr. (1 år)		696 kr. (5 år)		960 kr. (10 år)	
	kr	kr.	% af løn	kr.	% af løn	kr	% af løn	kr.	% af løn
3.	20.788	15.288	73,5	15.888	76,4	15.984	76,9	16.248	78,2
7.	22.124	15.955	72,1	16.555	74,8	16.651	75,3	16.915	76,5
9.	23.397	16.736	71,5	17.336	74,1	17.432	74,5	17.696	75,6
15.	28.364	18.811	66,3	19.411	68,4	19.507	68,8	19.771	69,7
21.	37.674	23.616	62,7	24.216	64,3	24.312	64,5	24.576	65,2
24.	42.516	26.647	62,7	27.247	64,1	27.343	64,3	27.607	64,9
26.	49.779	31.092	62,5	31.692	63,7	31.788	63,9	32.052	64,4
29.	66.590	38.934	58,5	39.534	59,4	39.630	59,5	39.894	59,9

Underbilag til bilag 1

bilag 1 c

c. Tjenestemandslønninger pr. 1/1 1965 med stedstillæg efter sats e.

I. Egenpension – folkepension efter satsen for ægtepar – ATP.

Løn- klasse	Slutløn 1.1-65	Højeste egenpension + folkepension 1680 kr.		Egenpension + folkepension + ATP					
				600 kr. (1 år.)		696 kr. (5 år)		960 kr. (10 år)	
	kr.	kr.	% af løn	kr.	% af løn	kr.	% af løn	kr.	% af løn
3.	20.320	15.852	78,0	16.452	81,0	16.548	81,5	16.812	82,7
7.	21.656	16.519	76,3	17.119	79,1	17.215	79,5	17.479	80,7
9.	22.929	17.300	75,5	17.900	78,1	17.996	78,5	18.260	79,6
15.	27.896	19.375	69,5	19.975	71,6	20.071	71,9	20.335	72,9
21.	37.206	24.180	65,0	24.780	66,6	24.876	66,9	25.140	67,6
24.	42.048	27.211	64,7	27.811	66,1	27.907	66,4	28.171	67,0
26.	49.311	31.656	64,2	32.256	65,4	32.352	65,6	32.616	66,1
29.	66.122	39.498	59,7	40.098	60,6	40.194	60,7	40.458	61,2

II. Egenpension – folkepension efter satsen for enlige – ATP.

Løn- klasse	Slutløn 1.1-65	Højeste egenpension + folkepension 1116 kr.		Egenpension + folkepension + ATP					
				600 kr. (1 år.)		696 kr. (5 år)		960 kr. (10 år)	
	kr.	kr.	% af løn	kr.	% af løn	kr.	% af løn	kr.	% af løn
3.	20.320	15.288	75,2	15.888	78,2	15.984	78,7	16.248	80,0
7.	21.656	15.955	73,7	16.555	76,4	16.651	76,9	16.915	78,1
9.	22.929	16.736	73,0	17.336	75,6	17.432	76,0	17.696	77,2
15.	27.896	18.811	67,4	19.411	69,6	19.507	69,9	19.771	70,9
21.	37.206	23.616	63,5	24.216	65,1	24.312	65,3	24.576	66,0
24.	42.048	26.647	63,4	27.247	64,8	27.343	65,0	27.607	65,6
26.	49.311	31.092	63,1	31.692	64,3	31.788	64,5	32.052	65,0
29.	66.122	38.934	58,9	39.534	59,8	39.630	59,9	39.894	60,3

Størrelsesforholdet mellem gennemsnitlig årsløn for mandlige faglærte og ufaglærte arbejdere efter de i april kvartal 1964 gældende timelønninger og indtægtsbestemt folkepension kombineret med tillægspension fra Arbejdsmarkedets Tillægspension.

	Løn	Indtægtsbestemt folkepension 1/4-64		Indtægtsbestemt folkepension + ATP					
				600 kr. (1 år)		696 kr. (5 år)		960 kr. (10 år)	
	kr.	kr.	% af løn	kr.	% af løn	kr.	% af løn	kr.	% af løn
<i>Ægtepar</i>									
Faglærte.....	22.160	7656	34.6	8976	40.5	9564	43.2	9828	44.4
Ufaglærte.....	17.737	7656	43.2	8976	50.6	9564	53.9	9828	55.4
<i>Enlige</i>									
Faglærte.....	22.160	5064	22.9	6240	28.2	6828	30.8	7092	32.0
Ufaglærte.....	17.737	5064	28.6	6240	35.2	6828	38.5	7092	40.0

Redegørelse for det svenske tjenestemandssystem

Indledning.

Regler om ansættelsesforholdene for tjenestemænd i offentlig tjeneste er fastsat i et betydeligt antal forordninger, reglementer, kundgørelser, cirkulærer og andre bestemmelser af overvejende administrativ karakter. Visse forskrifter, herunder navnlig bestemmelser af generel eller mere omfattende finansiell betydning, fremtræder dog som udfærdiget med støtte i rigsdagsbeslutning.

De vigtigste regler angående tjenestemandforholdet er optaget i Statens allmänna avlöningsteglemente (Saar) og hertil hørende tillægsbestemmelser, der blev udfærdiget i 1948, men som senere er ajourført ved adskillige ændringer, senest i 1964. Reglementet har, hvor der ikke er truffet anden afvigende individuel ordning, virkning for statens tjenestemænd og tjenestemænd ved rigsdagen, for rektorer og lærere ved visse statsunderstøttede, kommunale og private skoler samt for tjenestemænd ved Nordiska Museet m. m. For övningslärare (faglærere) gælder et særligt lønningsteglement. – En række emner af generel, tjenestemandretlig interesse, herunder fremgangsmåden ved ansættelse, ferieforhold, forholdsregler af disciplinær art m. m., er behandlet i en kgl. anordning af 1955, kaldet Allmän verksstadga.

Om personalpensionsordningen for statsansatte m. fl. er der truffet bestemmelser i statens pensionslöneförordning og statens allmänna tjänstepensionsreglemente af 1959 med senere ændringer, hvortil knytter sig forskellige supplerende regler til dels af overgangsmæssig karakter.

Det bemærkes i denne forbindelse, at det i sammenhæng med de verserende overvejelser om ændringer i den svenske grundlov (regeringsformen) er blevet fremhævet, at grundlæggende bestemmelser om tjenestemandsligter og rettigheder bør træffes ved lov, idet det ud fra almindelige synspunkter findes at være

af betydning, at statstjenestemænd indtager en i forhold til regeringen selvstændig stilling. Det er herunder fremhævet, at den hidtil gældende ordning, hvorefter bestemmelser på dette område forefindes i en flerhed af regelsæt på uensartet hjemmelsgrundlag, fremtræder som mindre hensigtsmæssig og vanskeliggør overskueligheden.

På baggrund heraf og som resultat af overvejelser om de offentlige tjenestemandshandlingsret er der udarbejdet forslag til lag om statens tjänstemän, indeholdende bestemmelser bl. a. om ansættelse, almindelige tjenestpligter, disciplinær forfølgning, ansættelsesforholdets ophør og tjenestemandshandlingsret under arbejdskonflikter. Det her nævnte lovforslag forventes forelagt rigsdagen i løbet af den kommende samling.

Det svenske tjenestemandssystem afviger på en række væsentlige punkter fra det danske. Dette skyldes dels den stats- og forvaltningsretlige udvikling, dels den store bevægelighed, der præger det svenske samfund, og som har bevirket, at det svenske tjenestemandssystem i udstrakt grad har måttet tilpasses de almindeligt gældende forhold på det private arbejdsmarked. Bevægeligheden bevirker også, at det svenske system forudsiger, at ansættelse som regel kan ske uden aldersmæssige begrænsninger samt ofte i flere omgange med mellemliggende private ansættelsesforhold. Bevægeligheden på det svenske arbejdsmarked under eet fik afgørende betydning såvel ved overvejselsen af, om statstjenestemændene burde eller kunne holdes uden for den almindelige tillægspensionsordning, hvilket ikke skønnedes gennemførligt, som ved valget af samordningsmetode for pensionsydelse.

Sverige har gennem en årrække haft fuld beskæftigelse, hvilket har virket yderligere fremmende for bevægeligheden på arbejdsmarkedet.

I. Tjenestemandsbegrebet.

Betegnelsen »tjänsteman« anvendes såvel for funktionærer i privat virksomhed som for ansatte i offentlig tjeneste.

Det offentlige tjenestemandshold er som anført reguleret gennem en flerhed af regler. Disse bestemmelser indeholder imidlertid ikke nogen definition, der kan tjene til at afgrænse tjenestemandsbegrebet i tjenestemandretlig forstand, og den begrebsbestemmelse, der kan udledes af andre regler vedrørende offentlige tjenestemænd, f. eks. den svenske straffelovs bestemmelser om embedsansvar, kan ikke anses for dækkende.

Et almindeligt kendetegn for tjenestemandsholdet er, at der skal foreligge en ansættelse, således at begrebet ikke indbefatter f. eks. indehavere af hverv, der har karakter af borgerligt ombud. På den anden side omfatter tjenestemandsbegrebet ikke udelukkende personer, der varetager en i den forvaltningsmæssige opbygning mere varigt inkorporeret stilling. De krav, som navnlig de moderne samfundsforhold stiller om bevægelighed og smidighed i forvaltningen, har ført til stadig øget anvendelse af beskæftigede med mindre fast tilknytning, uden at dette udelukker, at de pågældende ved antagelsen erhverver tjenestemandshold.

Ordinarie – ikke-ordinarie tjenestemænd.

Gennem tiderne har der udviklet sig en sondring mellem ordinarie og ikke-ordinarie tjenestemænd. Denne opdeling, hvortil der er knyttet visse forskelle med hensyn til retsvirkningen, har sin oprindelse i budgetkontrollen med forvaltningen, som på et tidligt tidspunkt medførte krav om udarbejdelse af overslag over det finansielle behov, såkaldte stater, der havde til formål at skabe faste rammer for finansiell stabilitet over et længere tidsrum. I overensstemmelse hermed blev på personalstat alene rubriceret faste stillinger, hvis indehavere som ordinære tjenestemænd var sikret de med tjenesten forbundne ydelser og udstyret med vidtgående beskyttelse mod afskedigelse. Imidlertid opstod der som led i statsforvaltningens videre udvikling ved siden heraf et efterhånden betydeligt antal ekstrastillinger, som ikke opførtes på personalstat, og hvis indehavere oprindeligt var ansat på væsentlig ringere vilkår end ordinære tjenestemænd. De oppebar gennemgående lavere løn, manglede pensionsret og havde ringe beskyttelse imod afskedigelse.

Udviklingen i løbet af de seneste årtier har tenderet i retning mod en udjævning af forskellene mellem ordinarie og ikke-ordinarie tjenestemænd, idet man dels har søgt i rimeligt omfang at overføre ikke-ordinarie personale til ordinarie status, dels har skabt tryggere ansættelsesforhold for personale, der beklæder ikke-ordinarie tjenester.

Efter den terminologi, der anvendes i Saar, skelnes der inden for gruppen af ikke-ordinarie tjenestemænd mellem følgende kategorier:

extraordinarie,

hvortil hører personale i tjenester, der normalt udføres af tjenestemænd med ordinarie status, men som ikke er klassificeret som ordinarie;

extra,

der anvendes som betegnelse for tjenestemænd, for hvilke ansættelsen f. eks. på grund af høj alder, helbredsmangler eller som følge af begrænset ansættelsestid ikke har den relative fasthed, som ekstraordinær tjeneste giver;

aspiranter,

omfattende personale, hvis egnethed undergives prøve i en vis tid, førend endelig ansættelse finder sted. Det bemærkes herved, at aspirantansættelse ikke generelt udgør et obligatorisk led i tjenesten. I adskillige forvaltningsgrene finder første ansættelse ofte sted som extraordinarie eller extra.

Med hensyn til tjenestestillingers etablering gælder ifølge Saar, at ordinære tjenester og højere lønnede extraordinarie oprettes af kongen (d. v. s. i henhold til den særlige svenske statskik af statsrådet under forsæde af kongen) med støtte af rigsdagsbeslutning. Andre ekstraordinære samt aspirant- og ekstratjenester oprettes af vedkommende myndighed.

Som en særlig, fra såvel ordinære som ikke-ordinære tjenestemænd afvigende gruppe kan endelig nævnes personale, der er ansat i henhold til såkaldt arvodesbefattning. Betegnelsen finder anvendelse for visse ansatte, der lønmæssigt ikke er placeret i de sædvanlige lønklasser, og som nærmest må sidestilles med honorarlønnede personale. Arvodeslønnede hverv er efterhånden i betydelig udstrækning erstattet af stillinger som extraordinarie eller extra, og anvendelsesområdet for arvodesbefattning er

herefter hovedsagelig begrænset til personale under 17 år samt bibeskæftigelse og mere tilfældige hverv.

Til belysning af, i hvilken udstrækning de her nævnte stillingskategorier finder anvendelse, kan nævnes, at der af i alt omkring 225.000 egentlige tjenestemænd findes ca. 92.000 med status som ordinarie, 88.000 extraordinarie, 38.000 extra og 7000 aspiranter. Hertil kommer ca. 26.000 arvodister med mindst halvtids-tjeneste.

Forskelle i ansættelsesformer.

Som berørt har udviklingen ført til en styrkelse af de ikke-ordinarie tjenestemandsgruppers retlige status, og i lønmæssig henseende består der ikke længere nævneværdige forskelligheder beroende på skellet mellem ordinarie og ikke-ordinarie tjeneste. Derimod er tjenestemandsansættelsen i de enkelte tilfælde forbundet med forskellig grad af beskyttelse imod afskedigelse og stillingsmæssige forandringer. Efter de gældende regler og den udviklede sædvane er retsstillingen på dette område afhængig af formen for den forvaltningsakt, hvorved udnævnelse er sket i de enkelte tilfælde.

De almindeligt forekommende former for skriftligt ansættelsesbevis er fuldmagt, konstitutorial og förordnande. Endvidere finder ansættelse i et vist omfang sted i henhold til kontrakt. Denne ansættelsesform er dog ret sjældent benyttet på tjenestemandsområdet, men forekommer inden for visse styrelser, hvor tjenester besættes i henhold til kontrakt for bestemt tid.

Fuldmagt, der ikke anvendes som ansættelsesbevis uden i forbindelse med ordinarie tjeneste, er den oprindeligt benyttede ansættelsesform for statstjenestemænd. De tjenestemænd, der er udnævnt ifølge fuldmagt, har i modsætning til andre i medfør af regeringsformens § 36 en særlig grundlovssikret ret til tjenesten, idet den opfattelse efterhånden har vundet anerkendelse, at denne bestemmelse alene omfatter sådanne tjenestemænd. Den nævnte grundlovsbestemmelse foreskriver, at dommere samt alle andre embeds- og tjenestemænd end såkaldte förtroendeembedsmænd ikke kan afsættes af kongen uden efter retslig undersøgelse og dom, ligesom de ej heller uansøgt kan forfremmes til anden tjeneste eller forflyttes.

Af denne bestemmelse følger, at tjenestemanden uden for de tilfælde, hvor han måtte blive fradømt stillingen som straf for begået forbry-

delse, er uafsættelig og er sikret mod indgreb i nogen af de ydelser, der tillægges ham ved tjenestens tiltrædelse. Han kan som konsekvens heraf nægte at overgå til aflønning efter nye, ændrede lønregler, og han kan, uden at det influerer på hans økonomiske stilling, vægre sig ved at fortsætte tjenesten, dersom denne gøres til genstand for forandring, eller afvise tilbud om anden tjeneste.

Uafsætteligheden indebærer derimod ikke noget værn imod, at der af organisatoriske hensyn foretages ændringer af vedkommende tjeneste, eller at tjenesten eventuelt nedlægges i forbindelse med en forvaltningsmæssig omlægning. Bliver tjenestemandens arbejdskraft under sådanne forhold overflødig, har han uafhængigt heraf krav på at bevare sin garanterede indtægt.

Endvidere er det anerkendt, at tjenestemanden uanset uafsætteligheden har pligt til at fratræde, når han opnår den for tjenesten gældende afgangsalder, samt i tilfælde af indtrædende invaliditet. Desuden gælder, at tjenestemanden må træde tilbage, såfremt han ophører med at indehave den for stillingens bestridelse fornødne kompetence, f. eks. mister svensk statsborgerret.

Formelt undtagne fra reglen om uafsættelighed er ifølge regeringsformens § 35 visse særskilt opregnede stillingsindehavere, der som förtroende-embedsmænd kan afskediges af kongen, når han finder, at rigets interesser fordrer det. Opregningen omfatter foruden ministre bl. a. cheferne for visse centrale styrelser, landshøvdinge, højere militære og visse embedsmænd inden for udenrigstjenesten.

Den beskyttelse, der følger af regeringsformens regel om uafsættelighed, er imidlertid i praksis blevet modificeret i væsentlig grad gennem indskrænkende forbehold enten individuelt ved udfærdigelsen af ansættelsesbeviset eller ved forskrifter omfattende et større antal tjenestemænd. Ad denne vej er der således sket en radikal ændring af uafsættelighedsreglens indhold for så vidt angår forbudet mod forflyttelse. Herom indeholder Saar nu som almindelig regel bestemmelse gående ud på, at indehavere af ordinarie stilling, som er udnævnt i henhold til fuldmagt eller konstitutorial, er pligtige at lade sig forflytte til andet tjenestested eller anden ordinarie tjeneste inden for samme styrelse eller, om det findes hensigtsmæssigt, til ordinarie stilling ved anden styrelse, for hvilken Saar finder anvendelse. —

Om dommere bestemmes samme sted, at indehavere af ordinarie tjeneste som dommer alene er pligtige at lade sig forflytte til anden ordinarie dommertjeneste inden for samme løngrad, dersom organisatoriske hensyn gør det påkrævet.

Konstitutorial er betegnelse for et skriftligt ansættelsesbevis, hvorved en person konstitueres i en bestemt stilling. Begrebet fandt oprindeligt alene anvendelse ved besættelse af mere tilfældige eller tidsbegrænsede hverv, men har undergået en udvikling, der for længst har ført til anerkendelse af konstitutorialet som normal, endelig ansættelsesform i forbindelse med ordinarie tjeneste. Jævnside hermed har konstitutorialet på andet retligt grundlag end den foran omtalte bestemmelse i regeringsformens § 36 fået et tjenestemandsrættligt indhold, der ligger nær op ad forholdene for de tjenestemænd, som er udnævnt i henhold til fuldmagt. Forskellen i forhold til fuldmagtsindehavere ligger nu på det processuelle plan, idet afskedigelse, hvor der er tale om konstitutorial, kan finde sted ved administrativ foranstaltning på grund af fejl eller forsømmelse i tjenesten.

Om retten til tjenesten ved stillingsmæssige forandringer og forholdene i henseende til forflyttelse gælder på samme måde som anført med hensyn til indehavere af fuldmagt, at vilkårene i vid udstrækning er reguleret gennem begrænsende forbehold.

Udgangspunktet for anvendelsen af den ansættelsesform, der betegnes som *förordnande*, er, at ansættelsen har karakter af provisorisk virksomhed. Udviklingen har imidlertid medført, at der som hovedregel er tillagt ansættelse i henhold til *förordnande* et selvstændigt indhold. *Förordnande* virker som den naturlige ansættelsesform, hvor der er tale om besættelse af stilling som extraordinarie, extra eller aspirant, og i disse tilfælde meddeles *förordnande* normalt indtil videre. Begrebsmæssigt indebærer denne konstruktion, at beskikkelsen kan bringes til ophør når som helst af den ansættende myndighed, men efterhånden er det i praksis anerkendt, at afskedigelse ikke foretages, medmindre foreliggende objektive hensyn, såsom f. eks. indtrædende arbejdsmangel, organisatoriske forandringer eller begærede fejl og forsømmelser i tjenesten, gør det nødvendigt. Endvidere er det formelt anerkendt, at opsigelse skal ske med skriftlig motivering og efter varsel. Herom er det i Saar som almindelig regel bestemt, at opsigelsesvarslet for så vidt angår extraordinarie tjenestemænd skal være mindst 3 måneder fra

styrelsens side og mindst 1 måned fra tjenestemandens side. For aspiranter er det gensidige opsigelsesvarsel 1 måned. Om extra tjenestemænd er det bestemt, at vedkommende styrelse kan beslutte, at meddelelse om opsigelse skal gives skriftligt. Sådant beslutning er ikke gældende over for tjenestemanden, medmindre denne forud for tiltrædelsen har fået underretning om, at skriftlig opsigelse skal iagttages, og herpå sigtende vilkår er indføjet i ansættelsesbeviset. Også for extra tjenestemænd er det normale opsigelsesvarsel 1 måned, uanset fra hvilken side opsigelsen sker.

Af væsentlig faktisk betydning for beskyttelsen mod afskedigelse er endvidere, at der i praksis består adgang for tjenestemandsoverorganisationerne til at optage forhandling med styrelserne angående spørgsmål om personaleafskedigelse.

Ved siden heraf forekommer *förordnande* i en vis udstrækning som normal ansættelsesform i forbindelse med ordinarie stilling enten som *förordnande* uden tidsbegrænsning eller for bestemt tid, i sidste fald med den virkning, at ansættelsen, medmindre den forlænges, bortfalder ved tidsfristens udløb, jfr. nærmere nedenfor. I disse tilfælde beror *förordnande*-indehaverens retlige status først og fremmest på, hvad der måtte være bestemt herom i selve ansættelsesbeviset. Den omstændighed, at der er tale om virksomhed i ordinarie tjeneste, indebærer imidlertid isoleret set en høj grad af beskyttelse, og heraf kan i enkelttilfælde flyde retsvirkninger, som ikke kan udledes af *förordnandet* alene.

Anvendelse af ansættelsesformerne.

I verksinstruktioner o. lign. er det med hensyn til anvendelsesområdet for de forekommende ansættelsesformer som almindelig regel foreskrevet, at ansættelse i ordinarie stilling, som er henført til de lavere løntrin efter lønplan A, sker i henhold til konstitutorial, samt at anden ordinarie tjeneste besættes ifølge fuldmagt. Som undtagelser gælder dels, at visse højere ordinarie stillinger besættes i henhold til *förordnande*, dels at fuldmagt ikke anvendes inden for foretningsdrivende institutioner.

Ansættelse i henhold til fuldmagt er den hyppigt anvendte form, hvor der er tale om stillinger, som stiller krav til uafhængighed, selvstændighed og kontinuitet i tjenesten. — Imidlertid har konstitutorialet bl. a. som et resultat af, at tjenestemandenes uafsættelighed under-

tiden i reformperioder har dannet hindring for gennemførelse af planlagte forvaltningsomlægninger, udviklet sig til at være den mest udbredte ansættelsesform på tjenestemandsområdet, hvilket atter har været medvirkende til, at konstitutorialet efterhånden har fået et retligt indhold, der placerer konstitutorialet som en mellemting mellem fuldmagt og förordnande.

Saar giver nærmere anvisning på, hvorledes forening af flere løngradsplacerede tjenester kan finde sted. Det bestemmes således, at forening kan ske af ordinarie eller extraordinarie stilling med ordinarie stilling, der besættes i henhold til förordnande tillis videre, eller af ordinarie stilling med højere extraordinarie.

Der næst fremtræder förordnande på bestemt tid i ret udbredt grad som ansættelsesform også

for tjenestemænd i ledende stillinger, som ikke har nogen anden statstjeneste at vende tilbage til. Systemet finder anvendelse på områder, hvor der stilles særlige krav om effektivitet, eller hvor det er ønskeligt at tilføre teknisk, forretningsmæssig eller anden erfaring fra privat erhvervsvirksomhed. F. eks. er stillingerne som generaldirektør og en række andre ledende stillinger inden for postverket, televerket, statens jernväger og statens vattenfallsverk besat i henhold til förordnande for bestemt tid.

Den her nævnte ansættelsesform indebærer, at ansættelsen ophører, såfremt den ikke forlænges ved ansættelsesperiodens udløb, og giver mulighed for opnåelse af pension efter en relativ kortvarig statstjeneste – jfr. herom s. 74.

II. Lønningssystemet.

Der findes ca. 320.000 tjenestemænd, for hvem aflønningen er fastsat i en statslig lønningssplan; dertil kommer et mindre antal honorarlønnede.

Systemet bygger på fem lønplaner, A–E, af hvilke lønplan A omfatter det store flertal af tjenestemænd, B de egentlige chefstillinger, C ca. 30 embedslæger, D knap 300 distriktsdyrlæger og lønplan E ca. 700 kontraktansatte ved forsvaret. I det følgende er kun omhandlet lønplanerne A og B.

Lønplan A består af 30 løntrin («lönklasser»), af hvilke ethvert trin (incl. højeste stedtillægssats) ligger ca. 5,3 pct. højere end det nærmest underliggende. Lønplanen omfatter lønningsklasserne («lönegraderne») 1–27, der hver består af fire løntrin, af hvilke det laveste har samme nr. som lønningsklassen, mens de øvrige tre trin er de nærmest højereliggende. Herefter består f. eks. lkl. 10 af løntrinene 10, 11, 12 og 13.

Til lønningerne, der er nettolønninger, dvs. at der ikke fremtræder noget pensionsbidrag, ydes et stedtillæg, der er indregnet i lønplanslønnen. Sverige er opdelt i tre grupper; til gruppe 5 er henført Stockholm og nærmeste omegn samt det nordligste amt, Norrbottens län, tilligemed et antal af de nordligst beliggende kommuner i Västernorrlands, Jämtlands og Västerbottens län. Til gruppe 4 henføres en række af Stockholms omegnskommuner, Göteborg og nærmeste omegn samt de nordligst beliggende kommuner, der ikke er henført til gruppe 5. Alle øvrige kommuner er henført til

gruppe 3. (Grupperne 1 og 2 eksisterer således ikke længere.)

Fastsættelsen af stedtillægssatserne er sket på grundlag af indgående pris- og forbrugsundersøgelser, der med nogle års mellemrum underkastes revision. Det statslige stedtillægssystem anvendes i vid udstrækning af industrien ved dennes fastsættelse af minimallønninger for arbejdere. Derimod anvendes stedtillægssystemet som hovedregel ikke ved fastsættelsen af privatfunktionærens lønninger.

For så vidt angår de første 11 løntrin udgør lønnen i stedtillægsgroupe 4 og 3 henholdsvis 94,5 og 89 pct. af lønnen i stedtillægsgroupe 5. Forskellen udlignes gradvis for de højere løntrin, og for 30. løntrin ligger lønnen i stedtillægsgrupe 4 og 3 henholdsvis 1,5 og 3 pct. under lønnen i stedtillægsgroupe 5.

I 1963 udgjorde lønningerne i lønplan A følgende beløb på de enkelte trin:

Lönklass nr.	Ortsgrupp		
	3	4	5
	Årslön, kronor		
1	8.952	9.528	10.080
2	9.420	10.008	10.596
3	9.924	10.560	11.148
4	10.440	11.112	11.748
5	11.016	11.676	12.372
6	11.604	12.300	13.044
7	12.204	12.972	13.716
8	12.828	13.632	14.424
9	13.512	14.352	15.204
10	14.244	15.144	16.032
11	14.988	15.924	16.884

12	15.864	16.836	17.760
13	16.824	17.760	18.696
14	17.796	18.732	19.704
15	18.816	19.776	20.736
16	19.932	20.892	21.840
17	21.084	22.032	22.992
18	22.332	23.280	24.204
19	23.616	24.540	25.488
20	24.996	25.908	26.844
21	26.460	27.360	28.260
22	28.008	28.872	29.748
23	29.640	30.492	31.320
24	31.320	32.160	32.988
25	33.144	33.936	34.740
26	35.064	35.832	36.588
27	37.128	37.824	38.520
28	39.276	39.912	40.560
29	41.532	42.120	42.708
30	43.944	44.448	44.976

Lønplan B består af ti løntrin, der hver udgør en lønningsklasse. Der ydes ikke stedtillæg til lønninger i denne lønplan. Det laveste løntrin i lønplan B ligger ca. ti pct. højere end det højeste løntrin i lønplan A. Afstanden mellem de enkelte løntrin øges i lønplan B fra ca. 5 pct. mellem løntrinene 1 og 2 til 11 pct. mellem løntrinene 9 og 10.

De enkelte trin i 1963 udgjorde følgende beløb:

Løneklass nr.	Arsløn, kronor
1	49.716
2	52.224
3	54.816
4	57.564
5	61.032
6	65.292
7	70.524
8	76.860
9	84.540
10	93.852

Til lønninger i henhold til lønplanerne kan ud over særlige ydelser m. v. af samme karakter som i Danmark ydes »kallortstillæg« i den nordlige del af landet. Tillægget er opdelt i fire grupper og andrager fra sv. kr. 120 årlig i gruppe A for løngrad A 1 til sv. kr. 7.488 årlig i gruppe D for løngrad B 10. Tillægget må i det væsentligste betragtes som indført af rekrutteringshensyn.

Formen for forhandling vedrørende tjenestemændenes løn- og arbejdsvilkår.

De svenske tjenestemænd er samlede i fire hovedorganisationer, som ikke har nogen klar indbyrdes grænsedragning og derfor hver for

sig kun delvis kan sammenlignes med de danske tjenestemænds centralorganisationer.

Statstjänarekartellen har ca. 80.000 tjenestemandsmedlemmer og ca. 60.000 medlemmer, for hvilke der slutes kollektivaf tale efter samme regler som for privatansatte arbejdere. Organisationen er tilsluttet den faglige Landsorganisation.

Statstjänstemannasektionen under tjänstemännens centralorganisation har ca. 150.000 medlemmer.

Statstjänstemännens riksförbund har ca. 17.000 medlemmer.

Statstjänstemannasektionen under Sveriges akademikers centralorganisation har ca. 30.000 medlemmer.

Organisationerne har således tilsammen ca. 277.000 medlemmer ud af et samlet antal tjenestemænd på ca. 320.000.

Forhold vedrørende tjenestemændenes løn og arbejdsvilkår henhører under civildepartementet, der i 1950 udskiltes fra finansdepartementet.

Mellem civildepartementet og de fire hovedorganisationer indgås – med forbehold af riksdagens tilslutning – aftaler, der i praksis omfatter samme tidsrum som det private arbejdsmarkeds hovedaftaler.

Forhandlingerne omfatter følgende spørgsmål:

1. generelle løn- og pensionsændringer,
2. revision af enkelte stillingers lønegradsplacering som følge af ændringer i stillingsindehaverens arbejdsopgaver,
3. revision af de enkelte stillingsgruppers indbyrdes placering i lønsystemet, og
4. revision af øvrige ansættelsesvilkår (f. eks. tjenestetid, særlige ydelser og ferie).

Forhandlingerne føres i reglen i en række nogenlunde parallelt arbejdende udvalg, og således at der hen imod slutningen sker en koordination.

Det er et udgangspunkt for forhandlingerne, at der i det store og hele er ligevægt mellem tjenestemandslønnen og lønnen på det private arbejdsmarked. Det bemærkes i denne forbindelse, at der efter det foreliggende i den svenske statstjeneste stort set kun er knaphed på visse grupper af teknikere samt et »gennemtræksproblem« vedrørende yngre kontorfunktionærer.

Som grundlag for forhandlingerne anvendes dels den procentvise stigning i det omhandlede udtryk for timelønnen for voksne mandlige in-

dustriarbejdere uden for byggefagene siden sidste forhandlingsrunde, dels den i samme tidsrum konstaterede stigning i den gennemsnitlige tjenestemandsløn. (Det tilføjes, at det nævnte udtryk for lønstigningen for svenske industriarbejdere også anvendes ved prisfastsættelsen for landbrugsvarer.)

Det kan i denne forbindelse bemærkes, at arbejdslønnen i byggefagene ikke indgår i materialet af historiske årsager, idet statistikken oprindelig indsamledes på mere varige arbejdspladser og derfor ikke medtog byggeriets som regel relativt kortvarige arbejdspladser. Arbejds lønstatistikken offentliggøres to, tre måneder efter udløbet af den periode, den omfatter. Den svenske stat lader udarbejde et detaljeret talmateriale over de enkelte tjenestemænds placering i løngrad og -klasse, stedtillægsgruppe, etc. Det er almindeligt akcepteret, at de to gennemsnit kan jävnføres uden løntekniske korrektioner. Ved en sammenligning mellem de to procenter søges forlods opgjort, hvor stor en del af tjenestemændenes lønstigning der kan henføres til den gamle aftaleperiode og med andre ord er udtryk for lønglidningen på det private arbejdsmarked og dermed tjenestemandslønningernes efterslæbning. Fastsættelsen af efterslæbningens talmæssige værdi giver i øvrigt som regel anledning til nogen diskussion mellem civildepartementet og organisationerne ved opgørelsen af grundlaget for forhandlingerne.

Endvidere indgår i forhandlingsgrundlaget en kompensation til tjenestemændene for den almindelige tillægspensionsordning samt even-

tuelle lovmæssige ændringer i regler om f. eks. sygeløn og ferie.

Endelig indgår i forhandlingsgrundlaget den i reglen umiddelbart før forhandlingernes slutfase tilvejebragte ordning for lønfastsættelsen på det private arbejdsmarked.

Herefter fordeles den procentvise stigning, om hvilken der er opnået enighed. Det bemærkes herved, at der ikke findes nogen automatisk dyrtidsregulering på det svenske arbejdsmarked, samt at der ikke i lovgivningen er tilsikret tjenestemandspensionerne dyrtids- eller realindkomstregulering. Gennem en årrække har der været enighed om, at den aftalte generelle lønstigning fuldt ud kommer pensionisterne til gode, hvorimod de normeringsmæssige forbedringer samt forhøjelse af særlige ydelser m. v. efter sagens natur ikke kan tilgodese pensionisterne.

De senere år har de generelle forbedringer udgjort omkring to trediedele og de specielle forbedringer omkring en trediedel af det samlede forhandlingsresultat.

Det er fremhævet, at der ved de senere forhandlinger ikke har fundet drøftelse sted af statens finansielle situation, samfundskøkonomien eller udviklingen i pristal og reallønninger. Endvidere bemærkes, at den generelle lønstigning gennem en længere årrække er ydet med samme procent til alle tjenestemænd, og at der ikke med de normeringsmæssige forbedringer er tilsigtet nogen forskydning mellem de højere- og laverelønnede tjenestemænds stilling.

III. Reformovervejelser.

Som berørt i det indledende afsnit er visse af de forfatningsmæssige ændringer, som for tiden er under overvejelse, af særskilt tjenestemandretlig interesse.

Det forslag til grundlovsændringer, der foreligger udarbejdet, indeholder således bl. a. udkast til ændret affattelse af den nugældende bestemmelse i regeringsformens § 35 om de såkaldte förtroende-tjenester. Udkastet indebærer, at denne form for tjeneste ikke opretholdes for fremtiden undtagen for så vidt angår medlemmer af statsrådet. De hensyn, som den hidtidige regel har skullet tjene, findes på det egentlige tjenestemandsområde at kunne varetages gennem ansættelse i henhold til förordnande tills vidare.

Endvidere er der stillet forslag om ændret affattelse af reglen om uafsættelighed i regeringsformens § 36. Dette forslag begrænser den grundlovssikrede uafsættelighed til alene at omfatte dommere, idet det bestemmes, at den, som er udnævnt til dommer, kun kan afsættes ifølge dom efter tiltale eller i henhold til beslutning om afskedigelse i forbindelse med pensionering. Dog kan en dommer, såfremt det findes påkrævet af organisatoriske hensyn, forflyttes til anden sideordnet dommertjeneste. — Derudover foreskrives, at grundlæggende bestemmelser i øvrigt om statens tjenestemænd fastsættes i lov.

I overensstemmelse med den tankegang, der ligger til grund for grundlovsforslagets bestemmelse på dette punkt, er der herefter tillige

udarbejdet udkast til lag om statens tjänstemän. Det ledende princip ved udformningen af dette lovforslag har været så vidt muligt at søge lovfæstet sådanne hovedregler om tjenestemandsforsholdet, som er udtryk for nugældende ret. Samtidig er der imidlertid som en nydannelse i forslaget optaget bestemmelser, der tager sigte på at indføre lignende adgang for statens tjenestemænd som for arbejdere og funktionærer inden for private erhverv til gennem deres organisationer at føre lønforhandlinger samt indgå kollektive aftaler.

Forslaget undtager i de indledende bestemmelser en række anliggender fra aftalemæssig regulering. Det bestemmes, at aftale ikke må indgås med hensyn til sådanne ansættelses- og arbejdsvilkår, hvorom bestemmelser er fastlagt i loven, eller hvorom der ifølge loven træffes bestemmelse af kongen, rigsdagen eller myndighederne. Som eksempler på emner, som det således med udtrykkelig hjemmel i lovforslaget er forbeholdt myndighederne alene at bestemme om, kan nævnes fastlæggelsen af, hvilke aldersbetingelser, helbreds- og uddannelseskra v m. m., der skal være opfyldt, for at tjenestemandsansættelse kan finde sted, og regler om fremgangsmåden ved besættelse af ledige stillinger. Fremdeles undtages fra aftalemæssig regulering spørgsmål om tjenesteorganisationens opbygning, spørgsmål om tjenesteforretningernes fordeling mellem myndighederne, ledelsen og fordelingen af arbejdet inden for styrelserne og lignende spørgsmål, der inden for privat virksomhed normalt beror på arbejdsgivernes afgørelse.

Lovforslaget giver ligesom den hidtidige ordning anvisning på fuldmagt, konstitutorial eller förordnande som ansættelsesform, hvor der er tale om ordinarie tjeneste, og förordnande i forbindelse med ikke-ordinarie tjeneste. Det foreskrives, at der som hovedregel skal tilstilles den ansatte skriftligt bevis for, at han er ansat som tjenestemand, og at det af beviset skal fremgå, hvilken ansættelsesform der er benyttet.

Lovforslaget opstiller regler, som har til formål udtømmende at angive, under hvilke forudsætninger ansættelsen kan bringes til ophør uden afskedsansøgning, og disse regler må for så vidt angår fuldmagtsindehavere, der ikke beklæder dommerstillinger, ses som modstykke til den nugældende regel i regeringsformens § 36.

Det fastslås i lovforslaget, at en tjenestemand, der er udnævnt med fuldmagt, kan afsættes ved dom efter tiltale og derudover alene er pligtig

at afgå fra tjenesten, når betingelserne for at opnå alderspension er til stede, eller såfremt hans arbejdsdygtighed på grund af svigtende helbred nedsættes i en sådan grad, at han må afgå.

Tilsvarende adgang til afskedigelse gælder efter forslaget for tjenestemænd med konstitutorial og for så vidt angår tjenestemænd med förordnande for bestemt tid inden for den periode, for hvilken förordnandet gælder. Disse grupper af tjenestemænd kan dog desuden afskediges administrativt som straf for begåede fejl eller forsømmelser.

Om tjenestemænd, der er udnævnt i henhold til förordnande tills vidare, bestemmes, at opsigelse kan finde sted efter varsel, såfremt tjenestemanden har vist sig uskikket til tjenesten, eller der sker nedlæggelse af stillingen, eller i tilfælde af, at opsigelse i øvrigt ud fra almindelige synspunkter findes påkrævet. Dersom vedkommende tjenestemandorganisation, efter at opsigelse er besluttet, fremsætter anmodning om drøftelse af spørgsmålet, bliver opsigelsen dog ikke virksom, førend sådan drøftelse har fundet sted.

Særskilt for tjenestemænd inden for udenrigstjenesten, forsvaret og politiet er det ud fra sikkerhedsmæssige hensyn bestemt, at disse er pligtige at afgå fra tjenesten, dersom kongen under hensyn til rigets tarv træffer beslutning herom. En tjenestemand, der afskediges i henhold hertil, er pligtig at stå til rådighed.

Som en nydannelse i forhold til de nu gældende regler indføres efter lovforslaget bestemmelser om adgang for tjenestemænd til at fratræde efter eget ønske. Det fastslås, at tjenestemænd med fuldmagt, konstitutorial eller förordnande tills vidare er berettigede til at fratræde tjenesten ved opsigelsesfristens udløb efter derom afgivet skriftlig opsigelse, samt at der på begæring kan bevilges tjenestemænd med förordnande for bestemt tid afsked før ansættelsesperiodens udløb, dersom der foreligger særlige grunde herfor.

Vedrørende forflyttelse bestemmes, at en stillingsindehaver, der er udnævnt i henhold til fuldmagt eller konstitutorial, kan forflyttes til anden stilling, der besættes med anvendelse af samme ansættelsesform som for den stilling, hvorfra forflyttelse finder sted. Reglen giver mulighed for at overflytte tjenestemanden til anden stilling også uden for den egentlige stats-tjeneste, f. eks. til tjeneste i aktieselskaber, hvor staten ejer aktiemajoriteten. Finder sådan for-

flyttelse sted, er den pågældende fremdeles omfattet af tjenestemandslovens regler angående ansættelsens ophør.

Som anført foran tilsikrer lovforslaget stats-tjenestemændene samme ret som privatansatte lønmodtagere til som ligestillet part at forhandle med arbejdsgiveren om løn- og arbejdsvilkår. Som en konsekvens heraf indeholder lovforslaget bestemmelser, der indebærer, at det private arbejdsmarkeds kollektive pressionsmidler (lock-out, strejke, boykot m. v.) kan bringes i anvendelse i forholdet mellem staten og tjenestemændene. Forudsætningen herfor er imidlertid en frivillig aftale til forebyggelse af samfundsfarlige arbejdskonflikter på statstjenestemandsområdet. Med forbehold af lovgivningsmagtens tiltrædelse er mellem civildepartementet og stats-

tjenestemændenes centralorganisationer sluttet en sådan foreløbig aftale om forhandlingsregler samt foranstaltninger til forebyggelse af samfundsfarlige konflikter inden for statstjenestemandsområdet.

I denne aftale indeholdes tillige regler om oprettelse af et statstjenestenevæn med det formål at hindre samfundsfarlige konflikter. Hvis en af parterne mener, at en sådan konflikt truer, og enighed ikke kan opnås ved forhandling, henskydes spørgsmålet til nævnet, hvilket har opsættende virkning på konflikten efter visse nærmere regler. Nævnet, der er paritetisk sammensat, kan kun ved flertalsbeslutning kende en konflikt samfundsfarlig, og den kan da ikke lovligt gennemføres.

IV. Pensionsordningen.

En mere omfattende tjenestemandspensionsordning gennemførtes første gang i 1907, da der indførtes bestemmelser om ret til pension samt pligt til at afgå fra tjenesten ved det 67. år eller i tilfælde af indtrædende arbejdsudygtighed på grund af svigtende helbred.

Denne ordning blev i løbet af 1930'erne suppleret med bestemmelser, hvorved nye kategorier af statsansatte sikredes pensionsret, og i 1947 udarbejdedes samtidig med ændrede aflønningsregler et nyt almindeligt tjänstepensionsreglement. De væsentligste nydannelser, som gennemførtes i denne forbindelse, var, at de pensionsbidrag, der efter den hidtidige ordning var blevet afkrævet tjenestemændene, afskaffedes, og at der blev etableret en vis samordning mellem den statslige tjenstepension og folkepensionen.

De nugældende hovedbestemmelser angående tjenestemandspensionen, kaldet personalpension, indeholdes i statens pensionsløneforordning og statens allmänna tjänstepensionsreglemente af 1959 med senere ændringer.

Da pensionsforholdene for tjenestemænd og andre statsansatte efter de gældende regler er baseret på et samspil mellem den statslige personalpension og andre pensionsydelse, der er hjemlet i den sociale lovgivning, er der i det følgende under afsnit 1-3 redegjort for hovedindholdet af statens personalpensionsordning, den almindelige folkepensionsordning og den almindelige tillægspensionsordning, medens den samordning, som finder sted med hensyn til

de her nævnte former for offentlig pension omtales under afsnit 4.

1) Statens personalpensionsordning.

Tjänstepensionsreglementet finder anvendelse for indehavere af statslige lønegradsplacerede stillinger, arbejdere i statens tjeneste samt visse nærmere opregnede stillingsindehavere uden for statstjenesten. Det er en forudsætning for at være omfattet af reglementets bestemmelser, at den ansatte er fyldt 20 år, at han under ansættelsen forretter mindst halvtidstjeneste, at der foreligger tilfredsstillende lægeerklæring vedrørende helbredstilstanden, og - for andre end ordinære eller extraordinarie tjenestemænd - at visse krav om kvalifikationstid er opfyldt.

Pensionsordningen giver ret dels til egenpension (i form af alderspension, sygepension eller førtidspension) og egenlivrente dels til familiepension og familielivrente.

Pensionernes størrelse beregnes på grundlag af lønnen på fratrædelsestidspunktet og det opnåede antal tjenesteår.

Lønningsindtægten til pensionsberegning er for stillinger til og med løngrad B 4 lig med lønnen i løngradens slutlønningsklasse. For højere placerede stillingers vedkommende medregnes ved opgørelsen af lønningsindtægten til pensionsberegning halvdelen af det beløb, hvorved lønningsindtægten overstiger lønnen efter løngrad B 4. Lønningsindtægt, der er højere end den for løngrad B 7 gældende løn indgår ikke i beregningsgrundlaget.

Det bemærkes, at pensionsberegningen nu foretages med udgangspunkt i lønningsindtægten efter den ortsgroup, hvortil pågældende stilling er henført, hvorimod pensionerne tidligere blev beregnet efter lønnen i ortsgroup 2.

Endvidere gælder, at lønningsindtægten til pensionsberegning ikke må overstige gennemsnittet af den pensionsgivende lønningsindtægt, den ansatte har oppebåret inden for de sidste 5 år før fratrædelsen. I tilfælde af flytning mellem forskellige ortsgroups foretages opgørelsen af lønningsindtægten til pensionsberegning på grundlag af den gennemsnitlige lønningsindtægt i de sidste 15 år før afskedigelsen. – Gennemsnitsberegningen knytter sig til det lønniveau, der gælder på fratrædelsestidspunktet.

Statsansatte mandlige arbejdere, der aflønnes efter kollektiv overenskomst, henføres i pensionsmæssig henseende til lønegrade A 8, A 9, A 10 eller A 11.

Til opnåelse af fuld pension kræves som hovedregel 30 års tjenestetid. Hvor der er tale om stillinger, der besættes med forordnede for bestemt tid, kan fuld pension opnås efter mindst 12 års tjenestetid. For tjenestetidsberegningen gælder som hovedregel, at deltidsbeskæftigelse medregnes forholdsmæssigt under forudsætning af, at der er forrettet mindst halvtidstjeneste.

Med hensyn til afgangsalderen gælder, at det for hver enkelt stillingskategori er fastsat, hvilken af nedennævnte 3 pensioneringsperioder der under hensyn til de krav, som tjenesten stiller, skal lægges til grund:

Pensioneringsperiode I:	60–63 år
–	II: 63–65 –
–	III: 65–66 –

En ansat er berettiget til at afgang fra tjenesten med pension ved pensioneringsperiodens nedre grænse og er i almindelighed pligtig at fratrage først, når den øvre grænse nås.

For visse stillingsgrupper, bl. a. inden for forsvaret, gælder andre pensioneringsperioder eller en fast pensioneringsalder.

Alderspension udbetales, når afgang finder sted fra tjenesten, tidligst ved pensioneringsperiodens nedre grænse. Fuld alderspension udgør for 67 års alderen 65 % af lønningsindtægten. I tilfælde hvor den pensionsgivende tjenestetid ikke berettiger til fuld alderspension, nedsættes pensionen efter forholdet mellem det antal tjenesteår, der aktuelt kan medregnes, og det til opnåelse af fuld pension udkrævede antal

tjenesteår. Fra det 67. år ydes et alderstillæg på for tiden 94 kr. mdl.

Fuld alderspension for 67 års alderen, beregnet efter 1963-lønniveauet for stillinger med tjenestested i Stockholm, udgør for de i lønsystemet lavest placerede stillinger ca. 10.000 kr. årlig og for tilsvarende stillinger i de højeste lønklasser ca. 40.000 kr. årlig.

Sygepension ydes i tilfælde, hvor den ansatte af helbredsmæssige årsager mister sin arbejdsevne. Sygepension opgøres på samme måde som alderspensionen, hvorved bemærkes, at tiden fra pensioneringen og indtil pensioneringsperiodens øvre grænse i denne henseende betragtes som tjenestetid.

Førtidspension kan ydes ansatte, som afgår fra tjenesten tidligst 5 år før pensioneringsperiodens nedre grænse. Det er en betingelse for at opnå førtidspension, at fratrædelsen ikke er i modstrid med det offentliges interesse, og at tjenesten berettiger til medregning af mindst 20 tjenesteår. Førtidspension kan tillægges fra det tidspunkt, da pensioneringsperiodens nedre grænse nås eller fra fratrædelsestidspunktet, i sidste fald mod en vis afkorting i pensionsbeløbet.

Egenlivrente tilkommer den, der tidligst ved opnåelse af 30 års alderen afgår fra tjenesten uden ret til alders-, syge- eller førtidspension, og som har tilbagelagt mindst 3 tjenesteår. Egenlivrente, der beregnes med udgangspunkt i 95 % af lønningsindtægten, udbetales i almindelighed fra det 65. år.

Familiepension tilkommer efterlevende ægtefælle, såvel enke som enkemand, samt børn under 19 år, af personer, som ved afgang fra tjenesten ville være berettiget til egenpension, eller som ved dødsfaldet oppebar sådan pension. Endvidere er en fraskilt ægtefælle berettiget til familiepension efter visse nærmere regler. Det er et vilkår for udbetaling, at ægteskabet er indgået senest ved den ansattes fyldte 60. år, og udbetalingen ophører, såfremt den efterlevende ægtefælle indgår nyt ægteskab. – Familiepension til en efterlevende ægtefælle udgør halvdelen af den beregnede egenpension. Er der 2 efterlevende forhøjes pensionen med 40 % og for hver yderligere efterlevende med 20 %, hvorved bemærkes, at efterlevende ægtefælle og fraskilt ægtefælle regnes som en efterlevende.

Familielivrente udredes til efterladte efter ansatte, der er afgået fra tjenesten før pensio-

neringsalderen, og som oppebar egenlivrente, eller som ville have fået tillagt egenlivrente ved opnåelse af 65 års alderen.

Pensionsydelse i henhold til pensionsreglementet er hidtil efter forhandling blevet forhøjet i takt med generelle lønreguleringer.

2) Folkepension.

Den almindelige folkepension (AFP) omfatter alderspension, enkepension, børnepension og invalidepension samt en del specielle tillæggydelser. Hertil kommer indkomstregulerede kommunale boligtillæg, hvis størrelse varierer mellem de enkelte kommuner.

Alderspensionen ydes uden indkomstregulering til alle over 67 år og vil i tiden indtil 1968 gradvis blive forhøjet til følgende beløb (opgjort efter pristallet i 1957):

For ægtefæller, der begge er pensionsberettigede	5400 kr. årlig
For enlige samt pensionister, hvis ægtefælle ikke er pensionsberettiget	3600 kr. årlig

Der er adgang til at søge alderspension tidligere end ved det 67. år, dog tidligst fra 63 års alderen; men i så fald nedsættes pensionen med 0,6 % for hver måned, som pensionisten ved pensioneringen mangler i at opnå 67 års alderen. Ved udsættelse af begæring om pension udover 67 års alderen forhøjes alderspensionen med 0,6 % for hver måned, pensionsbegæringen er udsat udover det 67. år, dog længst til det 70. år.

Enkepension udbetales til:

- Enker, som har hjemmeboende børn under 16 år.
- Enker, som ved mandens død efter mindst 5 års ægteskab er fyldt 36 år.
- Enker, der oppebærer enkepension som nævnt under a), og som er fyldt 36 år på det tidspunkt, da retten til enkepension opfører ved barnets fyldte 16. år.

Fuld enkepension ydes med samme beløb som alderspensionen for enlige.

Børnepension udgør:

For børn under 16 år, såfremt den ene af forældrene er afgået ved døden ...	1000 kr. årlig
For forældrelose børn under 16 år ...	1400 kr. årlig

Pensionerne reguleres ved indekstiltæg, som beregnes under hensyn til svingningerne i forbrugerpriserne.

Det bemærkes endvidere, at folkepensionen

finansieres delvis ved hjælp af en afgift på 4 % af den indtægt, hvoraf der svares indkomstskat til staten. Afgiften er dog – såvel for enlige som ægtepar – maksimeret til 600 kr. årlig. Personer, som er omfattet af statens pensionsreglement, får imidlertid kompensation for den del af folkepensionsafgiften, der overstiger 1,8 %.

3) Almindelig tillægspension.

Udover den almindelige folkepension vil personer, der er født 1896 eller senere, kunne opnå almindelig tillægspension (ATP), der baseres på indkomst af erhvervsarbejde som lønmodtager eller selvstændig erhvervsdrivende. Statens tjenestemænd er omfattet af denne ordning.

Den almindelige tillægspension sikrer alderspension fra det 67. år, invalidepension og familiepension, bestående af enke- og børnepension.

Alderspension beregnes med udgangspunkt i den pensionsberettigende erhvervsindtægt fra det 16. til det 65. år.

Pensionsberettigende er kun den del af en persons årsindtægt, som overstiger et såkaldt grundbeløb, der udgør 4000 kr., udtrykt i pristallet for 1957. Grundbeløbet reguleres periodisk efter det månedligt udarbejdede pristal og er pr. 1. januar 1963 fastsat til 4700 kr. Når kun den del af indkomsten, som overstiger grundbeløbet, er »pensionsberettigende«, begrundes dette med, at folkepensionen giver tilstrækkelig pensionsmæssig dækning for den del af en persons årsindtægt, der ikke overstiger grundbeløbet. Personer, der aldrig har tjent mere pr. år end grundbeløbet, får altså ingen tillægspension (men kun folkepension), og hvis en person i et enkelt år ikke har tjent mere end grundbeløbet, oparbejder han ingen ret til tillægspension for dette år.

Svarende til dette »gulv« regnes der med et »loft«, idet den del af en persons årsindtægt, der overstiger $7\frac{1}{2}$ gange grundbeløbet (altså 30.000 kr. i 1957-priser eller 35.250 kr. efter reguleringen pr. 1. januar 1963), ikke er »pensionsberettigende«.

Der gives pensionspoints for hvert år, begyndende med 1960, i hvilket man således har haft pensionsberettigende indtægt. Det antal pensionspoints, der tilkommer en person for et givet år, beregnes på den måde, at den forsikrede pensionsberettigende indtægt i vedkommende år divideres med det for dette år gældende grundbeløb. Hvis en forsikret f. eks. har haft

en arbejdsindtægt på 11.000 kr. i 1963, hvor grundbeløbet udgør 4.700 kr., er den pensionsberettigende indtægt 11.000 kr. $\div$ 4.700 kr. = 6.300 kr., og antallet af pensionspoints bliver $6.300 : 4.700 = 1,34$.

Når en person skal pensioneres på grund af alder, optælles det antal pensionspoints, han har haft i hvert af de år, i hvilke han har haft pensionsgivende indkomst. Derefter udfindes de 15 år, i hvilke den pågældende har haft flest points, og man udregner gennemsnitstallet af pensionspoints for disse 15 år.

Har den pågældende haft pensionsberettigende indtægt i det antal år, der kræves for at få fuld pension (30 år), udgør pensionen 60 % af et beløb, der fremkommer ved at gange det på pensioneringstidspunktet gældende grundbeløb med det gennemsnitlige antal pensionspoints for de 15 »bedste år«.

Hvis en person har været forsikret tilstrækkeligt længe til at få fuld pension, og det gennemsnitlige årlige antal pensionspoints for de 15 bedste år er 1,5, medens grundbeløbet i pensioneringsåret er 5.000 kr., bliver tillægspensionen altså 60 % af 7.500 kr. eller 4.500 kr. årlig.

Ændringer i grundbeløbet på grund af ændringer i prisniveauet medfører automatisk regulering af den udbetalte pension. Hvis grundbeløbet i et senere år stiger til 5.400 kr., vil tillægspensionen i det nævnte eksempel blive forhøjet til 60 % af 8.100 kr. eller 4.860 kr. årlig.

Betingelsen for at opnå fuld tillægspension efter de foran omtalte regler er, at den forsikrede har haft pensionsberettigende indkomst i 30 år. For hvert år, der mangler heri, fradrages $\frac{1}{30}$ i pensionen, og har den forsikrede ikke haft pensionsberettigende indkomst i mindst 3 år, opnår han ikke tillægspension. – Efter de overgangsregler, som er knyttet til tillægspensionsordningen, har de ældre aldersgrupper, som omfattes af ordningen, dog adgang til at optjene fuld pension i løbet af kortere tid end 30 år.

Tillægspension kan begæres allerede fra det 63. år. I så fald foretages der et »førtids-fradrag« efter tilsvarende regler, som gælder ved almindelig alderspension. Ved udsættelse af begæring om tillægspension ud over det 67. år ydes der ventetillæg med $\frac{6}{10}$ % for hver måned, hvormed modtagelse af pension udsættes indtil det 70. år, ligeledes efter tilsvarende regler, som gælder ved almindelig alderspension.

Invaliddepension ydes til en forsikret, der inden 67 års alderen rammes af en nedsættelse af arbejdsevnen med mindst 50 %. Er der tale om fuldstændig arbejdsudygtighed, bliver pågældende berettiget til den tillægspension, som han ellers først ville være berettiget til ved 67 års alderen, idet beregningen bygger på et efter nærmere regler foretaget skøn over størrelsen af den indtægt, han ville have opnået i de følgende år, såfremt han ikke var blevet arbejdsudygtig. Ved delvis arbejdsudygtighed ydes, alt efter invalideringsgraden $\frac{2}{3}$ eller $\frac{1}{3}$ af den fulde tillægspension, han ville være blevet berettiget til. Enker og børn efter forsikrede bliver ved den forsikredes død berettiget til en tillægspension, der udgør en vis procentdel af, hvad den forsikrede ville have opnået i tillægspension ved 67 års alderen.

Familiepension ydes, såfremt den forsikrede ved sin død var berettiget til invalidepension eller alderspension. Efter kvindelige forsikrede ydes der kun børnepension.

Enkepension ydes, såfremt ægteskabet har været i mindst fem år og er indgået senest ved den forsikredes fyldte 60. år. Retten til enkepension ophører ved indgåelse af nyt ægteskab.

Enkepension udgør, hvis der er efterladt pensionsberettigede børn, 35 % og ellers 40 % af den forsikredes egenpension.

Børnepension ydes til børn (adoptivbørn) under 19 år og udgør, hvis den forsikrede tillige efterlader sig ægtefælle, 15 % af egenpensionen. Er der ingen ægtefælle, udgør barnets pension 40 % af egenpensionen. Disse satser forhøjes med 10 % for hvert barn ud over det første.

Tillægspensionsordningen finansieres ved afgifter, der for lønmodtageres vedkommende betales af arbejdsgiveren og for selvstændige erhvervsdrivendes vedkommende af den forsikrede selv. Pensionsafgiften udgør for året 1964 7 % af den beregnede lønudgift.

4) Samordning af statslig personalpension med almindelig folkepension og tillægspension.

I 1914 indførtes en almindelig folkepensionsordning, der gav adgang for alle til at opnå alderspension fra det 67. år samt hjælp i tilfælde af indtrædende invaliditet. Denne ordning gennemgik i årenes løb forskellige ændringer, men først i 1948 blev pensionerne lagt på et niveau, der i højere grad end tidligere svarede til leveomkostningerne.

Oprindelig oppebar statspensionister offentlig alders- eller invalidepension samtidig med, at den fra ansættelsen i statstjenesten hidrørende pension udbetaltes uafkortet; men fra 1948 foretoges i personalpensionen et ensartet fradrag på 800 kr., svarende til ægtefællepensionen, fra det tidspunkt, da pensionisten erhvervede ret til folkepension.

Imidlertid fik problemerne omkring forholdet mellem de generelle socialforsikringsordninger og den eksisterende personalpensionsordning væsentlig større dimensioner i forbindelse med de overvejelser, som i 1959 førte til beslutning om indførelse af almindelig tillægspension. Der opstod herved på bredere basis spørgsmål om at afstemme de ydelser, der indtjenes efter forskellige pensionssystemer på en sådan måde, at der ved kombinationen opnås et passende samlet resultat.

Den samordning, som efter de gældende regler nu finder sted mellem statslig personalpension og mere socialt betonedede ydelser, er udformet ud fra den hovedbetragtning, at det ligger uden for motiverne for et udbygget socialforsikringsystem, at personalpensionsydelse, hidrørende fra allerede eksisterende efterlønsordninger, uafkortet skal kunne sammenlægges med forbedrede socialforsikringsydelse. Herved ville kunne fremkomme resultater, der må anses for efter omstændighederne helt urimelige.

Ved afgørelsen af, på hvilken måde samordning af socialforsikringsydelse med pensionsydelse, der er indtjent som led i offentligt eller privat ansættelsesforhold, kan gennemføres, har man foretaget en afvejning af følgende tekniske muligheder:

A. Samordning på personalpensionssiden, således at udbetaling af folkepension og tillægspension finder sted efter de almindelige regler herom:

1. Personalpensionen afvikles.

2. Personalpensionsordningen omarbejdes, således at pensionen nedsættes til en sådan størrelse, at den uden videre kan sammenlægges med de sociale pensionsydelse og rent formelt kommer til at fremtræde som en med disse ikke samordnet ydelse (nettometoden).

3. Personalpensionen reduceres med et fast procentvis fradrag fra det tidspunkt, da pensionisten opnår ret til pension efter socialforsikringsordningerne (skabelonmetoden).

4. Personalpensionen nedsættes fra det tidspunkt, da pensionisten opnår ret til pension efter socialforsikringsordningerne med et efter disse individuelt afpasset beløb (bruttometoden).

B. Samordning på socialforsikringsiden, uforandret ydelse af personalpension:

1. Pensionisten undtages fra adgangen til at opnå ydelser fra socialforsikringsordningerne.

2. De ansatte henføres formelt under socialforsikringsordningerne, men således at arbejdsgiveren indtræder i retten til at oppebære ydelserne, når disse kommer til udbetaling.

I forbindelse med overvejelserne af, hvilken af de foreliggende muligheder der må anses for mest velegnet inden for det område, som den svenske statstjenestemandspensionsordning omfatter, er det blevet fremhævet, at de systemer, der er nævnt oven for under B., hvorefter de ansatte forudsættes unddraget fra ydelserne i henhold til socialforsikringen, vil medføre en række tekniske problemer, som gør disse løsninger uacceptable. Sådanne problemer vil bl. a. kunne forekomme ved beregningen af pension til statsansatte arbejdere, idet personalpensionen på dette område – i modsætning til tillægspensionen – baseres på en normal indkomst, der kan ligge over eller under den faktiske, individuelle indkomst. Endvidere vil systemerne kunne fremkalde komplicerede problemer i tilfælde af overgang f. eks. fra statslig til privat virksomhed.

Med hensyn til den løsning, der er nævnt under A. 1., og som forudsætter fuldstændig inddragelse af den statslige personalpension, er det blevet anført, at en sådan ordning ikke tilgodeser hensynet til, at samordning ikke bør føre til nedsættelse af de ydelser, der haves adgang til at opnå efter det hidtidige system. – Det samme gælder den såkaldte nettometode, der i modsætning til et system, som medfører fuldstændig afvikling af personalpensioneringen, indebærer, at personalpension opgøres på et i øvrigt uændret beregningsgrundlag, men udbetales med lavere beløb end efter den hidtidige ordning. (Forudsætter man f. eks., at pensionsprocenten udgør 65 % efter personalpensionsordningen og 50 % efter socialforsikringsordningen, medfører nettosamordning, at personalpensionsprocenten nedsættes til 15.)

Selv om der efter nettometoden kun er tale om delvis afvikling af personalpensionen, kan det ikke fastslås, at der herved opnås garanti mod forringelse af den hidtidige ordning.

Den såkaldte skabelonmetode forudsættes gennemført på den måde, at personalpensionen, når retten til udbetaling af folkepension og tillægspension indtræder, reduceres efter forholdet mellem størrelsen af ydelserne efter hver af ordningerne (i det ovenfor nævnte eksempel med $50/65$). Værdien af den her nævnte samordningsmetode er ligesom for nettometodens vedkommende afhængig af, at der er ret nøje overensstemmelse mellem de systemer, hvorefter de samordnede ydelser gøres op. Hvor der er tale om uligheder mellem systemerne, opstår der behov for særregler til sikring af, at nedsættelsen af personalpensionen i enkelttilfælde modsvares af forhøjede ydelser efter den sociale forsikring, ligesom metoden forudsætter, at der træffes forholdsregler med henblik på muligheden for en videre udbygning af de sociale forsikringsordninger.

Man har herefter samlet sig om en løsning på grundlag af den såkaldte bruttometode, som indebærer, at personalpensionssystemet bibeholdes og kombineres med en ordning, hvorefter personalpensionen nedsættes fra det tidspunkt, da pensionisten opnår folkepension og tillægspension, med et til disse ydelser svarende beløb. Herved opnås dels, at det beløb, som den ansatte ifølge personalpensionsordningen er berettiget til ved afgang fra tjenesten, opretholdes som bruttopensionsniveau, dels at personalpensionen ikke i noget tilfælde reduceres med større beløb end det, som ydes i form af folkepension og tillægspension.

Samordning af personalpension med folkepension og almindelig tillægspension gennemføres således på den måde, at ydelserne fra socialforsikringen indgår i den ydelse, som efter personalpensionsreglerne tilkommer pensionisten. Fra det tidspunkt, retten til udbetaling af

folkepension og tillægspension indtræder, virker personalpensionen dermed som en kompletterende ydelse, der sikrer, at den samlede efterlønsydelse til enhver tid svarer til bruttopensionsniveauet efter reglerne i pensionsreglementet. — Såfremt folkepension og tillægspension i noget tilfælde måtte overstige personalpensionsniveauet, udbetales det største beløb.

Folkepension og almindelig tillægspension indregnes principielt fuldt ud i egenpension efter personalpensionsordningen. Dog berøres den eventuelle ægtefælles folkepension ikke af samordningen. Endvidere gælder, at en forholdsmæssig del af folkepensionen fritages for samordning i de tilfælde, hvor antallet af tjenestår ikke måtte berettigge til fuld egenpension. Hvis en halv tjenestemand oppebærer f. eks. halv egenpension, udbetales herefter fra det 67. år folkepension, der kun for halvdelens vedkommende samordnes med personalpensionsbeløbet.

Samordning mellem enkepension efter folkepensionsordningen og familiepension efter pensionsreglementet foretages efter noget lempeligere regler.

Ved samordning af afkortet personalpension med tillægspension afhænger resultatet af, om ydelserne er indtjent i løbet af samme eller adskilte tidsperioder.

Børnepension i henhold til folkepensionsordningen samordnes i princippet fuldt ud med pension efter pensionsreglementet.

Yderligere bemærkes, at samordningsspørgsmålet har rejst en række komplicerede problemer for pensionister, der har fået tillagt personalpension efter ældre regler. Sådanne pensioner samordnes på tilsvarende måde som pensioner efter det nugældende pensionsreglement med aktuelle socialforsikringsydelse. Samtidig er der gennemført en trinvis forhøjelse af de ældre pensioner med henblik på at bringe disse i overensstemmelse med pensionsniveauet efter det nye tjenstepensionsreglement.

Redegørelse for det norske tjenestemandssystem

I. Tjenestemandforholdet.

Regler om tjenestemænds almindelige retlige stilling blev indført ved lov af 15. februar 1918 om offentlige tjenestemænd.

Med vedtagelsen af denne lov imødekom man ønsker, der gennem flere år var blevet fremført fra underordnede tjenestemandsgruppers side om en lovmæssig ordning, der kunne løse den tvivl, som hidtil havde rådet om den retlige stilling, navnlig med hensyn til spørgsmålet om grænserne for administrationens adgang til at afskedige tjenestemænd. Det bemærkes herved, at regler af generel karakter angående afskedigelsesretten i tiden forud for tjenestemandsløvens vedtagelse alene var indført for de af kongen udnævnte tjenestemænd – embedsmænd – som ifølge den norske grundlov ikke kan afsættes uden ved dom.

Formålet med tjenestemandsløven af 1918, der fremdeles med enkelte ændringer er gældende lov, var at tilvejebringe et så vidt muligt fast og trykt retsgrundlag for personer, der indtræder i et ansættelsesforhold i offentlig tjeneste. Dette formål ligger til grund for lovens definition af begrebet »offentlig tjenestemand«, hvorved forstås enhver, der er ansat i statens eller en kommunes tjeneste, og som lønnes af det offentlige. (Det bemærkes herved, at loven ikke er blevet sat i kraft for rent kommunale tjenestemænd.) Uden for tjenestemandsbegrebet falder personer, der midlertidigt udfører sådan tjeneste, eller som er ansat på prøve, samt de i den højere almenskole eller i folkeskolen ansatte lærere. Det bestemmes i denne forbindelse, at afgørelsen i tvivlstilfælde af, hvem der skal anses som offentlig tjenestemand, træffes af kongen. Ved sådan afgørelse bør der tages hensyn til, om stillingen er den pågældendes hovederhverv eller blot har karakter af bierhverv. Der kan ligeledes tages hensyn til, om det pågældende arbejde er af offentligretlig eller privatretlig beskaffenhed.

Loven indeholder i tre kapitler nærmere bestemmelser om fremgangsmåden ved ansættelse, om ferierettigheder, tjenestemænds forhold un-

der sygdom og ved død samt regler om afsked og disciplinær straf. Endvidere var der i den oprindelige lov fastsat regler om tjenestemænds forhandlingsret. Disse bestemmelser er senere afløst af reglerne i tjenestetvistloven, der omtales i det følgende.

Lovens bestemmelser om tjenestemandforholdet er udarbejdet ud fra det princip, at reglerne alene fastsætter grundlæggende retningslinier med adgang for administrationen til at udforme detaljer efter hver enkelt forvaltningsgrens egenart og særlige behov.

Om ansættelse af statens tjenestemænd er det foreskrevet, at kongen træffer bestemmelse om ansættelsesretten og om fremgangsmåden ved ansættelse. Udover kongen ikke selv retten til at ansætte, kan ansættelsesretten henlægges til et regeringsdepartement, et kollegialt styre for en tjenestegren eller et ansættelsesråd. Der kan fastsættes særregler om indstillingsret med henblik på at sikre varetagelsen af lokale styrelses interesse i personvalget i de tilfælde, hvor ansættelsesretten er henlagt til et regeringsdepartement, og loven giver nærmere anvisning på, hvilken fremgangsmåde der kan følges i tilfælde af uoverensstemmelse mellem den indstillende og den ansættende myndighed.

Ved loven tilsikres der tjenestemænd en årlig ferie i 14 sammenhængende dage som minimum.

Under fravær på grund af sygdom har en tjenestemand efter loven ret til fuld løn i indtil 3 måneder inden for et kalenderår. Er han efter udløbet af dette tidsrum fortsat ikke i stand til at genoptage sin tjeneste, kan der efter den ansættende myndigheds skøn tilstås ham tjenestefrihed med fuld eller afkortet løn i yderligere indtil 9 måneder. Pengeydelse, den pågældende måtte oppebære under sygdom som medlem af en offentlig sygekasse, fradrages i lønnen. Skyldes sygdommen ulykkestilfælde, som står i årsagsforbindelse med tjenesten, har tjenestemanden krav på fuld løn i indtil 6 måneder, og styrelsen kan under sådanne omstændigheder forlænge den periode, i hvilken der

udbetales fuld løn, indtil det tidspunkt, da tjenestemanden på ny er arbejdsfør. I tilfælde, hvor en tjenestemand måtte komme til skade under udførelse af tjenesten, er der endvidere efter loven hjemmel til at yde skadeserstatning til den pågældende selv eller, hvis tilskadestemmen har døden til følge, til hans enke og efterladte børn.

Når en offentlig tjenestemand afgår ved døden, tilkommer der efter loven de efterladte som efterindtægt løn for 1 måned efter dødsfaldet, idet pension samtidig udbetales for den måned, i hvilken dødsfaldet indtræder.

Med hensyn til afskedigelser gælder som tidligere anført, at kongelig udnævnte embedsmenn ifølge grundloven alene kan afsættes i henhold til dom. Grundloven indeholder desuden forbud imod, at embedsmenn forflyttes mod deres vilje. Derimod er embedsmenn pligtige at afgå fra tjenesten uden forudgående dom, når de har nået den for stillingen fastsatte aldersgrænse.

Efter tjenstemandsloven kan en offentlig tjenestemand afskediges af den myndighed, hvem ansættelsesretten er tillagt, a) når han viser sig at være varig uskikket til at udføre tjenesten forsvarligt, eller han ikke længere opfylder de nødvendige eller foreskrevne betingelser for at indehave stillingen, samt b) når han gør sig skyldig i grov uforstand i tjenesten, med vilje krænker sine tjenesteplichter, trods skriftlig advarsel eller irettesættelse udviser forsømmelighed i tjenesten, har været beruset under tjeneste, eller når han ved drikfældighed eller ved usømmelig adfærd i eller uden for tjenesten viser sig uværdig til at beklæde stillingen eller nedbryder den agtelse og tillid, som stillingen kræver.

En tjenestemand, som påtænkes afskediget på grund af forhold, der omfattes af de nævnte bestemmelser, skal gøres bekendt med de klager, der rettes imod ham, og de oplysninger, som ligger til grund for klagen. Afskedigelse kan ikke iværksættes, førend tjenestemanden har haft lejlighed til at ytre sig. Der kan såvel

af tjenestemanden som af den myndighed, der træffer afgørelsen, kræves indledet efterforskning efter straffeprocesslovens regler. — En offentlig tjenestemand, som er afskediget, har efter loven adgang til med opsættende virkning at indbringe afskedigelsespåstanden for højere myndighed. Er afgørelsen truffet af et regeringsdepartement, kan sagen forelægges kongen, medens der i andre tilfælde haves adgang til rekurs til vedkommende regeringsdepartement. I forbindelse med behandling af retssager, som anlægges til prøvelse af en afskedigelses lovlighed, kan afgørelser, der hviler på et skøn, ikke tages under påkendelse af domstolene.

Ved siden af adgangen til afskedigelse som disciplinær forholdsregel hjemler loven administrationen ret til at afskedige tjenestemænd efter opsigelse. Det er herom bestemt, at tjenestemænd, som har forrettet tjeneste i mindre end 3 år, kan opsiges med 3 måneders varsel. Er tjenestetiden mindre end 1 år, kan opsigelsesfristen nedsættes til 1 måned. Det bemærkes, at de første 3 års tjeneste betragtes som prøvetid. For tjenestemænd, som har tilbagelagt 3 års tjenestetid eller derover, gælder, at opsigelse kan finde sted, dersom stillingen bliver overflødig eller nedlægges. Tjenestemænd, der beklæder ledende stillinger inden for virksomheder af forretnings- eller erhvervsmaessig art, kan ligeledes siges op. Opsigelsesfristen er i disse tilfælde 6 måneder, men kan, hvor der er tale om tjenestemænd med mindre end 6 års tjenestetid, nedsættes til 3 måneder.

En opsagt tjenestemand med mindst 15 års tjenestetid kan i indtil 2 år kræve at få udbetalt 60 % af sin løn som ventepenge. Ventepengene falder bort, såfremt den pågældende nægter at modtage ansættelse i anden lignende stilling med en lønningsindtægt svarende til mindst 80 % af lønnen for den tidligere stilling.

En offentlig tjenestemand, som ikke er ansat for bestemt tid, er efter loven berettiget til selv at opsiges sin stilling med et varsel på 3 måneder.

II. Tjenestevistloven.

Forholdet mellem staten som arbejdsgiver og tjenestemændene som lønmodtagere er reguleret i lov af 18. juli 1958 om offentlige tjenestevister.

Spørgsmålet om tjenestemændenes ret til for-

handling om deres arbejdsvilkår og indholdet af en sådan ret blev første gang taget op til nøjere overvejelse ved forberedelsen af den første arbejdsvistlov af 1915. Man anså imidlertid dengang det offentlige tjenesteforhold for at

være så egenartet, at de almindelige arbejdsretlige regler ikke kunne finde anvendelse herpå. Loven kom derfor kun til at gælde statsarbejdere, som arbejdede på akkord eller havde mindre end 14 dages opsigelse og som ikke blev anset som offentlige tjenestemænd i straffelovens forstand (d.v.s. at de ikke udøver offentlig myndighed); i 1949 forlængedes opsigelsesfristen til to måneder.

Tjenestemandsløven af 1918, som ikke fik større betydning i denne henseende, indførte særlige tjenestemandsudvalg, der kunne udtale sig om tjenestespørgsmål af forskellig art.

Ved en lov af 1933 sikredes der tjenestemændenes forhandlingsret. Denne lov hjemlede også oprettelsen af en særlig domstol til behandling af konflikter mellem staten og organisationerne om forståelsen og anvendelsen af gældende bestemmelser om løn- og arbejdsvilkår. Lønkonflikter med arbejdsnedlæggelse i 1954 og 1955 fremskyndede reformplaner, og med 1958-loven er de arbejdsretlige regler for den øvrige del af arbejdsmarkedet i princippet knæsat også for forholdet mellem staten og tjenestemændene.

Loven finder anvendelse på arbejdstagere, som er ansatte i statens tjeneste med en opsigelsesfrist på mindst to måneder, og for hvem løn- og arbejdsvilkår fastsættes af statslige myndigheder. Loven omfatter f. eks. Norsk Rikskringkasting, da lønvilkårene i institutioner af denne art er fastsat af kongen med stortingets godkendelse. Fremdeles anses indehavere af bihverv i staten for at være omfattet af loven, for så vidt deres opsigelsesfrist er mindst to måneder. Derimod omfatter loven ikke pensionister samt ansatte i de af statens virksomheder, der optræder som selvstændige juridiske personer (f. eks. Marinens hovedverft samt virksomheder, der er organiserede som aktieselskaber).

Staten samt de forhandlingsberettigede organisationers pligtige område for forhandlinger omfatter: (1) indgåelse af overenskomster om løn- og arbejdsvilkår (»tariffaftaler«), (2) fastsættelse af nye eller forandringer af gældende almindelige løn- og arbejdsvilkår, som ikke omfattes af tariffaftalen, samt (3) retskonflikter med udgangspunkt i tariffaftale eller gældende løn- og arbejdsvilkår, som ikke omfattes af aftale.

Loven omfatter ikke de statslige styrelseres ret til at lede og fordele arbejdet. Det er antaget, at loven heller ikke gælder f. eks. spørgsmål om

ansættelse, disciplinærstraf, afskedigelse m. v. af enkelte tjenestemænd (det forudsættes imidlertid, at sådanne spørgsmål fortsat vil kunne drøftes i uformelle møder mellem administration og organisationer). På samme måde forholder det sig med klassifikation af nyoprettede stillinger samt bihverv. Spørgsmål vedrørende ændret klassificering af bestående stillinger anses derimod for omfattet af loven, og forhandling herom finder nu sted i forbindelse med de ordinære tarifrevisioner.

For så vidt angår spørgsmålet om forhandlingsberettigede organisationer bemærkes, at ud over de egentlige tjenestemandsgenforeninger åbner loven adgang for, at der kan indrømmes selvstændig forhandlingsret for tjenestemandssammenslutninger, der er selvstændige fraktioner under landsomfattende faglige organisationer, som også optager medlemmer uden for statstjenesten; efter denne bestemmelse er især en række akademikerorganisationers tjenestemandsfractioner indrømmet forhandlingsret.

Fører forhandlinger om tariffaftale eller om andre løn- og arbejdsvilkår ikke til enighed, kan eller i visse tilfælde skal Riksmæglingssmannen foretage mægling. Riksmæglingssmannen har tilsvarende opgaver efter den for det private arbejdsmarked gældende arbejdstvistlov; under forberedelserne til tjenestetvistloven var fremsat forslag om oprettelse af en særlig stilling som »statsmæglingssmann«, men man fandt, at en fælles mæglingssinstans gav den bedste garanti for, at overenskomstforhandlingerne i staten og på det private arbejdsmarked blev set i sammenhæng.

Riksmæglingssmannen kan kræve, at et mæglingssforslag, der er fremsat vedrørende flere forskellige organisationer, udsendes til urafstemning blandt disses medlemmer, og at afgørelsen træffes på grundlag af det samlede antal stemmer i de organisationer, som på denne måde er sammenkædede.

Loven giver adgang til lockout, strejke, blokade og boykot, dog ikke i retskonflikter samt i interessekonflikter kun efter udløbet af mæglingsfrister m. v. To grupper af tjenestemænd er udelukkede fra adgangen til at strejke: embetsmændene, der indtager en særlig grundlovsbeskyttet stilling, samt politiets tjenestemænd. For den sidste gruppes vedkommende går interessekonflikter, der ikke er løst ved mægling, direkte til Rikslønnsnemnda, der i konflikter af denne art fungerer som tvungen voldgift.

Kongen har ret til at pålægge tjenestemænd,

som har opsagt deres stillinger på lovlig måde, at forblive i tjenesten i tre måneder efter opsigelsesvarslets udløb, såfremt deres fratræden udsætter vigtige samfundsinteresser for fare.

Retskonflikter vedrørende tariffaftaler afgøres med bindende virkning for parterne af Arbejdsretten, såfremt parterne ikke har vedtaget privat voldgift. Denne domstol har tilsvarende beføjelser efter arbejdstvistloven, men den har en særlig sammensætning, når den skal behandle konflikter inden for tjenstemandsområdet. — Andre retskonflikter end de, der angår tariffaftaler, henhører under de almindelige domstole; også her er dog åbnet adgang til afgørelse ved privat voldgift.

Rikslønnsnemnda, som er oprettet ved lov om lønnsnemnd i arbejdstvister, skal som medlemmer i sager vedrørende tjenstemandsområdet have en repræsentant for tjenstemandsinteresser og en statsrepræsentant. Parterne kan selv indbringe spørgsmål for Rikslønnsnemnda, der da virker som en frivillig voldgift, men stortinget kan — ligesom for så vidt angår det private arbejdsmarked — bestemme, at en aktuel konflikt skal indbringes for Rikslønnsnemnda, der da virker som tvungen voldgift.

Ved tjenestetvistloven oprettedes Statens lønsudvalg, der er paritetisk sammensat og har et neutralt formandskab på tre personer, som udpeges af Riksmeglingsmannen.

Lønudvalget er en nydannelse, som har til formål at give en voldgiftslignende behandling af interessetvister af ikke-generel karakter, først og fremmest justerings- og klassificeringskonflikter. Lønudvalgets afgørelse er bindende for vedkommende tariffperiode.

Parterne kan for lønudvalget indbringe konflikter, der ikke ved afslutningen af en tariffaf-

tale er opnået enighed om, angående (1) klassificering af stillinger i tariffaftale eller regulativ, (2) ændring i fordelingen af grupper af tjenstemandsstillinger inden for aftalte lønningsklasser samt (3) ændringer i regler om overtidsbetaling eller begrænsede løntillæg, for så vidt regulering ikke følger af tariffaltens generelle bestemmelser. Som eksempler på spørgsmål under pkt. (3) er bl. a. nævnt polititillæg og flytillæg. Det er i motiverne præciseret, at udvalget ikke har mandat til at behandle lønkrav, der i realiteten vil have karakter af generel lønregulering. Det bemærkes endvidere, at kun krav, der rejses under overenskomstforhandlinger, kan indbringes for lønudvalget, men ikke krav, der rejses i overenskomstperioden. Denne overenskomstperiode kan være helt speciel for enkelte tillægs vedkommende og behøver derfor ikke altid at følge den generelle overenskomstperiode.

Det har været en forudsætning for denne lovgivning, at der skal gælde gensidig fredspligt. Der er i tilslutning til tjenestetvistloven indgået en hovedaftale mellem Lønns- og prisdepartementet på den ene side og de daværende tre hovedorganisationer på den anden side. Aftalen giver nærmere regler for lokale forhandlinger, bebuder udformning af regler for kollektive opsigelser og bestemmer, at tarifforslag som regel skal udsendes til urafstemning blandt de medlemmer, der omfattes af en interessekonflikt; hvis ikke flertallet af medlemmer har stemt for eller imod forslaget, er afgørelsen kun bindende, hvis mindst to trediedele af medlemmerne har deltaget i afstemningen. Er dette ikke tilfældet, træffer hovedorganisationerne den endelige afgørelse.

III. Lønningssystemet.

Der findes ca. 140.000 ansatte i den norske stats tjeneste. Af disse er ca. 100.000 tjenestemænd, ca. 20.000 arbejdere med en tjenestemandslignende løn og noget under 20.000 overenskomstlønnede arbejdere og funktionærer. Herudover findes et antal deltidsbeskæftigede, som i det væsentlige er honorarlønnede.

Det overvejende flertal af tjenestemænd er henført til det ordinære lønningsregulativ og ca. 1600 til sjefsregulativet.

Det ordinære regulativ omfatter 23 lønningsklasser, af hvilke de første 18 består af fem

løntrin. Hvert af disse løntrin er 5–6 pct. højere end det nærmest foregående. Lønningsklasserne har samme nummer som det laveste løntrin i klassen, og de øvrige fire løntrin er de nærmest højere liggende. Herefter består f. eks. lønningsklasse 10 af løntrinene 10, 11, 12, 13 og 14. Lønningsklasse 19 består af tre løntrin og lønningsklasserne 20–23 hver af to løntrin; forskellen mellem hvert af disse løntrin er også 5–6 pct.

Lønningerne er bruttolønninger, og pensionsfradraget udgør 6 pct. af lønnen til og med

lønningsklasse 22; for lønningsklasse 23 og for lønninger i henhold til sjefsregulativet er pensionsfradraget 6 pct. for den del af lønnen, som svarer til den for lønningsklasse 22 fastsatte slutløn, og 2 pct. af resten.

Der ydes ikke stedtillæg til lønningerne (men i visse tilfælde særlige tillæg til tjenestemænd i de nordligste dele af landet).

I 1963 udgjorde lønningerne i henhold til det ordinære regulativ følgende beløb på de enkelte trin:

Lønnskasser/lønstrinn				Regulativlønn kr.
1 ⁰				9.500
2 ⁰	1 ¹			10.100
3 ⁰	2 ¹	1 ²		10.700
4 ⁰	3 ¹	2 ²	1 ³	11.300
5 ⁰	4 ¹	3 ²	2 ³	11.950
6 ⁰	5 ¹	4 ²	3 ³	12.650
7 ⁰	6 ¹	5 ²	4 ³	13.350
8 ⁰	7 ¹	6 ²	5 ³	14.100
9 ⁰	8 ¹	7 ²	6 ³	14.900
10 ⁰	9 ¹	8 ²	7 ³	15.700
11 ⁰	10 ¹	9 ²	8 ³	16.550
12 ⁰	11 ¹	10 ²	9 ³	17.450
13 ⁰	12 ¹	11 ²	10 ³	18.350
14 ⁰	13 ¹	12 ²	11 ³	19.250
15 ⁰	14 ¹	13 ²	12 ³	20.200
16 ⁰	15 ¹	14 ²	13 ³	21.200
17 ⁰	16 ¹	15 ²	14 ³	22.200
18 ⁰	17 ¹	16 ²	15 ³	23.250
	18 ¹	17 ²	16 ³	24.400
19 ⁰		18 ²	17 ³	25.600
	19 ¹		18 ³	27.000
		19 ²	18 ⁴	28.550
20 ⁰			19 ³	30.300
21 ⁰	20 ¹			32.100
22 ⁰	21 ¹			33.900
23 ⁰	22 ¹			35.800
	23 ¹			37.800

I en række tilfælde er der fastsat særlige regler om anvendelsen af lønningsklasserne. Af generelle regler kan nævnes, at en kontorassistent II (lkl. 4) oprykkes til kontorassistent I (lkl. 6) efter to års forløb og til kontorfuldmægtig II (lkl. 7) efter yderligere seks års tjeneste. I øvrigt gælder den generelle regel, at tjenestemænd i stillinger, som direkte er henført til en af lønningsklasserne 4-6, efter seks års lønningsanciennitet henføres til den nærmest højere lønningsklasse. Tjenestemænd i stillinger, som direkte er henført til lkl. 7, oprykkes efter to års tjeneste til lkl. 8. Af specielle oprykningsregler kan nævnes, at ved statsbanerne er stillingen som stasjonsbetjent II henført til lkl. 6, og oprykning til lkl. 7 sker efter de generelle regler efter seks års lønningsanciennitet;

det er imidlertid derudover bestemt, at 425 stasjonsbetjenter I efter stillingsanciennitet oprykkes til lkl. 8 som stasjonsbetjent i særklasse. Af overkonduktørerne er 40 pct. henført til lkl. 10 og de resterende 60 pct. til lkl. 11.

Blandt de mest komplicerede oprykningsregler kan nævnes bestemmelserne vedrørende de akademisk uddannede lærere. Disse henføres som adjunkter til lkl. 14 og oprykkes efter to års forløb til denne lønningsklassens andet trin, efter yderligere to år til fjerde løntrin i lkl. 14, to år senere til tredje løntrin i lkl. 16, efter atter to år til slutløn i lkl. 16, to år senere til slutløn i lkl. 18 og endelig efter endnu fire år til slutløn i lkl. 19. For lektorer gælder delvis individualiserede regler (eksempelvis placeres lektorer med doktorgrad en lønningsklasse højere, end de ellers ville blive); hovedreglen er imidlertid, at de henføres til begyndelsesløn i lkl. 16 og efter to års forløb får to alders-tillæg og efter yderligere to år endnu to alders-tillæg; to år senere oprykkes de til slutløn i lkl. 17, efter to år til slutløn i lkl. 18; efter endnu to år henføres de til slutløn i lkl. 20, og to år senere opnås slutløn i lkl. 21.

Placeringsregler som de ovennævnte omfattes af bestemmelserne om adgang til justering, jfr. herom nedenfor.

Sjefsregulativet udgøres af otte lønningsklasser, der hver består af eet løntrin. Den laveste lønningsklasse i sjefsregulativet ligger knap 10 pct. over slutløn i lkl. 23, og afstanden mellem de enkelte lønningsklasser er 4-5 pct.

Regulativlønnen androg i 1963 følgende beløb:

Lønnskasser	Regulativlønn kr.
1	40.400
2	42.400
3	44.500
4	46.600
5	48.600
6	50.600
7	52.600
8	54.600

Fastsættelsen af tjenestemændenes løn- og arbejdsvilkår.

De norske tjenestemænd er samlede i fire hovedsammenslutninger, som ikke har nogen klar indbyrdes grænsedragning og derfor hver for sig kun delvis kan sammenlignes med de danske tjenestemænds centralorganisationer. - Desuden er en del tjenestemænd, f. eks. syge-

plejersker og visse teknikergrupper, medlemmer af organisationer, som ikke er tilsluttet nogen hovedsammenslutning.

Statstjenestemannskartellet har ca. 100.000 medlemmer, af hvilke ca. 60.000 er statstjenestemænd, ca. 20.000 kommunale tjenestemænd og ca. 20.000 statsansatte arbejdere. Organisationen er tilsluttet den faglige Landsorganisation.

Statstjenestemannsforbundet har ca. 15.600 medlemmer, af hvilke ca. 14.000 er statstjenestemænd.

Embetsmændenes Landsforbund har ca. 14.000 medlemmer, der alle er statstjenestemænd.

Den fjerde hovedorganisation er Yrkesorganisationenes Hovedsammenslutning for embets- og statstjenestemænd, der anerkendtes i maj 1964 og består af organisationer af militære befalingsmænd, visse polititjenestemandorganisationer, Folkeskolelærerne i Oslo og forskellige andre organisationer. Dannelsen af denne organisation må ses som en følge af de i tjenestetvistloven indførte begrænsninger i de enkeltstående organisationers forhandlingsret. Organisationen har formentlig noget nær 10.000 medlemmer.

Endelig står forskellige organisationer, væsentligst Norges Lærerineforbund og Norges Lærerlag (som har dannet et fælles forhandlingsudvalg), uden for hovedorganisationerne.

Forhold vedrørende tjenestemændenes løn- og arbejdsvilkår henhører under Lønns- og prisdepartementet, der i 1956 udskiltes fra Finansdepartementet.

Der findes ikke noget fastlagt mønster for forhandlingerne, men i 1948 søgte man frem til forskellige hovedgrupper af lønmodtagere i det private erhverv, med hvilke større grupper af statstjenestemænd kunne sammenlignes, f. eks. fagarbejdere. Man fastsatte derefter statstjenestemændenes løn nogenlunde svarende til disse gruppers gennemsnitlige tidløns ved fuld beskæftigelse, idet der dog fastsattes et tillæg for manglende adgang til akkord aflønning. Siden er det ved den statslige lønfastsættelse søgt at bevare lønrelationerne i forhold til privatansatte industriarbejdere. Et hovedudgangspunkt for forhandlingerne har været de gennemsnitlige timelønninger ifølge Norsk Arbeidsgiverforenings lønstatistik. Andre forhold er imidlertid også inddraget ved valg af udgangspunkt for forhandlingerne. Tidligere har det således spillet en stor rolle at sikre, at statslønningerne var konkurrencedygtige i forhold til kommu-

nale lønninger; på dette område er imidlertid sket en samordning (som dog ikke omfatter Oslo kommune). Endvidere er rekrutteringssynspunktet tillagt vægt, ikke mindst i forholdet til kontorgruppen. Udviklingen i nationalproduktet hører ligeledes til de faktorer, som er indgået i forhandlingsgrundlaget.

Det antages, at der for de laverelønnede stillingers vedkommende i det store og hele er ligevægt mellem tjenestemandslønnen og lønnen på det private arbejdsmarked. For de højerelønnede tjenestemænd er der problemer, som bl. a. giver sig udslag i, at adskillige tjenestemænd efter uddannelse i statstjenesten, hvilket ofte synes at være et plus, søger privat ansættelse.

Forhandlingsresultatet har været af ret varierende udformning de senere år. I 1956 ydedes således et fast beløb som tillæg til alle tjenestemænd. I 1958 rykkedes næsten alle og i 1960 alle tjenestemænd en lønningsklasse op; i 1962 rykkedes de alle to lønningsklasser op, og samtidig skete en relativ forbedring af de højerelønnedes stilling. I 1964 slettedes de tre første – og ikke længere anvendte – lønningsklasser, og for de resterende gennemførtes en procentvis nogenlunde lige stor forhøjelse.

Til belysning af forhandlingsgangen refereres kort forløbet af »Lønnsoppgjøret« i 1964: Tidligt på året opsagde de daværende tre hovedsammenslutninger den overenskomst, der i 1962 efter forudgående forhandlinger og frivillig mægling med stortingets samtykke var indgået for tiden 1. juni 1962 – 31. maj 1964. Efter at forhandlingerne mellem hovedsammenslutningerne og Lønns- og prisdepartementet var brudt sammen, påbegyndte Riksmæglingensmanden tvungen mægling i henhold til tjenestetvistloven. Denne resulterede i fremsættelsen af et mæglingsforslag, som parternes repræsentanter anbefalede. (Den fjerde hovedsammenslutning anerkendtes først efter, at Riksmæglingensmanden havde påbegyndt sin mægling; også denne organisation anbefalede mæglingsforslaget.)

Mæglingsforslaget, der senere konfirmeredes ved en stortingsbeslutning, baseredes på den ordning, som – ligeledes på grundlag af et mæglingsforslag – umiddelbart før var truffet for det private arbejdsmarked. Et særligt problem for tjenestemændene udgjordes af dyrtidsreguleringen, idet det private arbejdsmarkeds forudgående aftale havde haft eet års varighed, mens tjenestemandslønningerne havde været uændrede i to år. Tjenestemændenes lønstigning blev

derfor noget større end de privatansatte lønmodtageres. I begge tilfælde kom den nye ordning til at gælde for en to-årig periode fra 1. maj 1964 til 30. april 1966. I begge sæt af ordninger indførtes en dyrtidsreguleringsbestemmelse, i henhold til hvilken den interesserede part ved udsving i konsumprisindeksen på knap fem procent kan kræve optaget forhandling om en lønændring (af højst samme procentvise størrelse som ændringen i indeksen). Opnås ikke enighed ved sådanne forhandlinger, kan overenskomsten opsiges.

Ordningen (som ikke vedrørte sjefsregulativet) indebar en øjeblikkelig gennemsnitlig lønfremgang på knap ni pct. og det følgende år en yderligere lønfremgang på godt 1 pct. Desuden afsattes et mindre beløb til justeringer og normeringer for at rette op på mulige skævheder i regulativet; såfremt enighed herom ikke

opnås mellem parterne, træffes afgørelsen af et paritetisk sammensat nævn. — For pensionisterne gennemførtes en forhøjelse i to tempi med de anførte generelle procentsatser.

Endvidere indeholdt mæglingsforslaget forskellige mindre ændringer af lønsregulativets generelle bestemmelser, forskellige forbedringer af reglerne om særlige ydelser samt forhøjelse af fradrag for bolig og kost. Yderligere bestemtes det, at bistillingsgodtgørelser, »som er direkte uledet af en hovedstillings lønn«, skal kunne reguleres.

Det blev gjort til forudsætning for den nye ordning, at tvist om krav, som ikke afgjordes ved mæglingsforslagets bestemmelser, ikke kan løses ved deponering af opsigelser i aftaleperioden.

Endelig indeholdt ordningen visse mindre pensionsforbedringer.

IV. Pensionsordningen.

1) Tjenestepension.

Pensionsforholdene for tjenestemænd og andre ansatte i den norske statstjeneste er baseret på medlemskab af eksisterende pensionskasseordninger, blandt hvilke de vigtigste er Statens Pensjonskasse, Statsbanenes pensjonskasse og Pensionsordningen for statens arbeidere.

Gennem disse ordninger, om hvilke nærmere bestemmelser er fastsat ved lov, er der sikret de ansatte ret til en af ansættelsen afledt tjenestepension. Desuden omfattes de ansatte af de almindelige bestemmelser efter den sociale lovgivning om alders- og uføretrygd. Om beløbsmæssig samordning af tjenestepension (herunder også lovbestemte tjenestepensionsydelse på andre erhvervsområder, f. eks. for sømænd, fiskere og skovarbejdere) med gældende trygdeydelse er der fastsat regler i lov af 6.7.1957 om samordning af pensions- og trygdeydelse med tillægslov af 6.4.1962.

Statens Pensjonskasse.

De nugældende regler om Statens Pensjonskasse, som blev oprettet i 1917, indeholdes i lov af 28.7.1949 med senere ændringer. Kassen, der er garanteret af staten, henhører i administrativ henseende under Socialdepartementet.

Indehavere af stillinger, som er oprettet af

eller i henhold til bemyndigelse fra Stortinget og er opført på statens almindelige lønregulativ, indtræder automatisk som medlemmer af kassen, medmindre Stortinget træffer anden afvigende bestemmelse. Det samme gælder indehavere af stillinger, som er opført på et af Stortinget godkendt særregulativ. Dog kan retten til medlemskab for sådanne stillingsindehavere gøres betinget af, at visse minimumskrav med hensyn til løn eller arbejdstid er opfyldt.

Alle statslige tjenestegrene med undtagelse af statsbanerne dækkes af pensionskassens område. Endvidere kan indehavere af offentlige, blandet offentlig-kommunale og lignende stillinger uden for den egentlige statstjeneste optages som medlemmer af pensionskassen. Bestemmelse om, hvilke stillinger der skal henføres under pensionskassen, træffes af kongen med Stortingets samtykke. — Det samlede medlemstal er for tiden ca. 122.000 aktive medlemmer og ca. 31.500 pensionister.

Udelukket fra medlemskab er personer, som ved ansættelsen har nået en så høj alder, at tjenestetiden sammenlagt med tjenestetid under eventuel tidligere ansættelse vil være mindre end 5 år, når afgangsalderen indtræder. — For et medlem, som på grund af sin helbredstilstand må antages at ville påføre kassen en særlig stor risiko, kan det bestemmes, at medlemskabet i

et nærmere bestemt tidsrum på indtil 10 år ikke skal berettiget til enke-, invalide- eller børnepension, såfremt invaliditet indtræder, eller medlemmet måtte afgå ved døden på grund af følgerne efter sygdom eller svagelighed, som han var lidende af ved ansættelsen.

Medlemmerne svarer bidrag til pensionskassen med som hovedregel 6 % af regulativlønnen incl. indtjente alderstillæg. Ved beregningen af bidraget medregnes dog kun $\frac{1}{3}$ af den del af lønningsindtægten, som overstiger regulativlønnen efter lønningsklasse 22 i statens almindelige lønregulativ. Udover egetbidraget indbetales i almindelighed for de medlemmer, der beklæder stillinger uden for den egentlige statstjeneste, et virksomhedsbidrag til pensionskassen.

Ydelserne fra Statens Pensjonskasse omfatter alderspension, invalidepension, vartpenge, enkepension og børnepension.

Ret til *alderspension* opnås i almindelighed ved fratræden efter det fyldte 70. år. Ved særskilt lov er der dog for en række specielle stillinger fastsat bestemmelser om en lavere afgangsalder. Desuden gælder som almindelig regel, at et medlem af pensionskassen er berettiget til alderspension ved fratræden tidligst 3 år før aldersgrænsen, såfremt levealderen og tjenestetiden sammenlagt er mindst 85 år.

Alderspensionen beregnes som en procentdel af det beløb, hvoraf medlemmet svarer pensionsbidrag på fratrædelsestidspunktet og i forhold til tjenestetiden. Fuld alderspension, der opnås med en tjenestetid på 30 år eller derover, udgør 66 % af den pensionsgivende lønningsindtægt. Er tjenestetiden mindre end 30 år, afkortes pensionen forholdsmsigt.

Et medlem, der efter mindst 3 års tjenestetid fratræder sin stilling uden pension, får en hvilende pensionsret og erhverver ret til alderspension i forhold til lønnen på afgangstidspunktet. Opsat alderspension, der udbetales ved opnåelse af den for stillingen fastsatte afgangsalder, dog tidligst fra det 65. år, udgør så mange tredivtede dele af fuld pension, som svarer til antallet af tjenesteår.

Som en særordning for åremålstilsatte (f. eks. generaldirektøren for Norges statsbaner, rasjonaliseringsdirektøren og riksmeklingsmannen) gælder, at alderspension ydes ved fratræden efter 6 års tjenestetid med et beløb, som svarer til fuld alderspension efter lønklasse 22 i statens almindelige lønregulativ. Er tjenestetiden længere, forhøjes pensionen med $\frac{1}{20}$ for hvert

tjenesteår udover 6 år, dog højst for ydelligere 6 års tjenestetid.

For hvert barn under 18 år ydes et børnetillæg på 10 % af alderspensionen. Alderspension og børnetillæg må dog tilsammen ikke overstige 90 % af den lønningsindtægt, der ligger til grund for pensionsberegningen.

Højeste alderspension (uden børnetillæg) udgjorde pr. 1.5.1964 30.012 kr. årlig.

Invalidepension ydes til medlemmer, der fratræder på grund af sygdom eller tilskadekomst, og som af sådan årsag findes ude af stand til at varetage tjenesten. Ret til invalidepension opnås ikke, såfremt utjenstydgtighed forsætligt er hidført af den pågældende selv, eller såfremt de forhold, der betinger utjenstydgtighed, indtræder inden to år efter ansættelsen og skyldes sygdom eller svagelighed, som han var lidende af på ansættelsestidspunktet, og som han da må antages at have været bekendt med.

Invalidepension opgøres i almindelighed efter tilsvarende regler som for alderspension i forhold til den pensionsgivende løn på det tidspunkt, da pensionsudbetaling påbegyndes, og på grundlag af den tjenestetid den pågældende ville have haft, såfremt han var forblevet i stillingen indtil opnåelse af sædvanlig afgangsalder. -- Såfremt det godtgøres, at invaliditeten skyldes følger efter ulykkestilfælde i tjenesten, sættes pensionen uanset tjenestetiden lig med fuld alderspension.

Invalidepension kan afkortes eller inddrages, såfremt pensionisten må antages at kunne skaffe sig andet passende arbejde, og spørgsmålet om fortsat ydelse af invalidepension kan til enhver tid tages op til ny behandling. Endvidere bemærkes, at invalidepension skal fastsættes under hensyntagen til visse former for sygehjælp, som tilkommer den pågældende i henhold til den sociale lovgivning.

Vartpenge kan af pensionskassens styrelse tilstås et medlem, hvis stilling nedlægges, eller som afskediges uden egen skyld og uden at være berettiget til at bevare sin lønningsindtægt. Tilståelse af vartpenge er betinget af, at det findes umuligt eller vanskeligt for den pågældende at skaffe sig andet tilfredsstillende erhverv. Vartpenge kan højst udgøre et årligt beløb, som svarer til fuld alderspension, og skal fastsættes for mindst et og højst tre år ad gangen.

Enkepension udgør 60 % af den alderspension, manden oppebar eller ville have fået tillagt, såfremt han var forblevet i tjenesten med

uændret pensionsgivende lønningsindtægt indtil opnåelse af afgangsalderen. Skyldes mandens død umiddelbare følger efter tilskadekomst i tjenesten, udgør enkepensionen uden hensyn til tjenestetiden 60 % af fuld alderspension. For enker efter medlemmer, der havde ret til hvilende pension, andrager pensionen 60 % af den opsatte ydelse.

Uberettigede til enkepension er enker efter medlemmer, som afgår ved døden, inden der er forløbet to år fra ansættelsen eller fra tidspunktet for ægteskabets indgåelse, når dødsfaldet skyldes sygdom, som den pågældende var lidende af ved ansættelsen eller ved ægteskabets indgåelse, og som en af ægtefællerne da må antages at have haft kendskab til. – Endvidere gælder, at ret til enkepension ikke opnås, når ægteskabet er indgået efter medlemmets fyldte 60. år, eller efter at medlemmet er fratrukket sin stilling eller afskediget med invalidepension.

Et kvindeligt medlems efterladte ægtefælle er berettiget til enkemandspension efter de for beregning af enkepension gældende regler, såfremt det godtgøres, at manden blev forsørgt af hustruen. Der kan ydes reduceret enkemandspension i tilfælde, hvor manden delvis blev forsørgt af hustruen.

Børnepension tilkommer efterladte børn under 18 år, herunder adoptivbørn og eventuelt plejebørn, men udbetalingen kan forlænges indtil barnets fyldte 21. år, såfremt forsørgelsen fortsættes, og hensynet til barnets uddannelse gør det rimeligt. Børnepension beregnes som en procentdel af alderspensionen og udgør, når der tillige ydes enke- eller enkemandspension, 20 % af alderspensionen for et barn, stigende med 10% for hvert barn indtil 60 % for fem børn eller derover. Er begge forældre døde, udgør børnepensionen fra 50 % til 100 % af alderspensionen afhængigt af antallet af efterladte børn.

Om forhøjelse og nedsættelse af pensionsydelse fra Statens Pensjonskasse gælder, at spørgsmålet om regulering af pensionerne skal forelægges Stortinget, såfremt der sker forhøjelse af statstjenestemændenes tariffmæssigt fastsatte lønninger, eller der ydes dyrtids-, krise-, regulerings- eller andre lignende tillæg til disse, samt i tilfælde af nedsættelse af tjenestemandslønnen.

Statsbanenes Pensjonskasse.

For Statsbanenes Pensjonskasse gælder i det væsentlige tilsvarende regler som for Statens

Pensjonskasse. Dog er medlemsbidraget begrænset til 4 % af den pensionsgivende løn.

Kassen omfatter ca. 21600 aktive medlemmer og ca. 10600 pensionister.

Pensjonsordningen for statens arbejdere.

Ordningen omfatter tariflønnede arbejdere, der beskæftiges i statstjenesten. Arbejdere inden for selvstændige statsvirksomheder, der drives uafhængigt af statsbevillinger, kan ligeledes indgå under ordningen. Endvidere er der åbnet adgang for fylkes- og herredskommuner til mod indbetaling af et særligt arbejdsgiverbidrag at indmelde kommunalt ansatte vejarbejdere i ordningen.

Den personkreds, som dækkes af ordningen, omfatter for tiden ca. 30000 aktive medlemmer og omkring 12900 pensionister.

Fra de ansattes side svares et bidrag til pensionsordningen på 4 % af et nærmere opgjort indskudsgrundlag, der forskydes, når regulering af tariflønningerne finder sted. Den del af udgifterne, som ikke dækkes af pensionsbidragene, afholdes af staten.

Ydelserne fra pensionsordningen omfatter alderspension, invalidepension, enkepension og børnepension.

Aldersgrænsen for opnåelse af *alderspension* er i almindelighed 68 år for mænd og 65 år for kvinder, men for visse erhvervsgrupper gælder lavere aldersgrænser. Der er adgang til at udskyde afgangstidspunktet og indtjene yderligere pension i indtil 5 år efter aldersgrænsen, såfremt forholdene gør dette ønskeligt. Endvidere er der for visse grupper af arbejdere adgang til at fratruede og begære alderspension indtil 3 år før opnåelse af den sædvanlige aldersgrænse.

Retten til alderspension er betinget af mindst 36 måneders pensionsgivende tjenestetid. Fuld pension, der opnås med en samlet tjenestetid på 360 måneder, udgør for tjenestetid efter 1.5.1962 66 % af indskudsgrundlaget på fratrædelsestidspunktet. Er tjenestetiden mindre end 360 måneder, nedsættes pensionen i forhold til antallet af tjenestemåneder. For tjenestetid forud for 1.5.1962 udgør pensionen for tiden fra 25,21 kr. til 21,82 kr. for hver pensionsgivende tjenestemåned.

Til alderspensionen ydes tillæg med 10 % af pensionsbeløbet for hvert barn, som pensionisten forsørger. Alderspension og børnetillæg kan dog tilsammen ikke overstige 90 % af pensionsgrundlaget.

Invalidepension ydes i almindelighed ved fra-træden på grund af sygdom eller tilskadekomst, som sætter den pågældende ude af stand til at udføre tjenesten. Invalidepensionen ydes med det beløb, alderspensionen ville have udgjort ved fortsat tjeneste i tilsvarende arbejdsforhold indtil pensioneringsalderen. Pensionen kan afkortes eller bortfalde, såfremt arbejderen må antages at kunne skaffe sig andet arbejde.

Enkepension udgør 60 % af den alderspension, manden oppebar eller ville have fået tillagt ved fortsat tjeneste indtil pensioneringsalderen. Pensionen udbetales til enker, som har børn under 18 år, fra tidspunktet for mandens død og i tilfælde, hvor enken ikke har børn, fra det fyldte 55. år. Er enken ved mandens død ikke fyldt 55 år, tillægges der hende som overgangsmæssig hjælp en ydelse svarende til højst 2 års pension.

Børnepension i forbindelse med enkepension udgør fra 20 % til 60 % af alderspensionen, afhængigt af antallet af børn. Er begge forældre døde, udbetales børnepension med 50 % til 100 % af alderspensionen.

2) Alders- og uføretrygd.

I 1936 gennemførtes bestemmelser om alderstrygd pension fra det 70. år. Efter denne ordning blev der ydet indkomstregulerede mindstepensioner, idet pensionerne fastsattes ud fra det princip, at ydelsen skulle være af en sådan størrelse, at en enkeltperson uden anden indkomst sikredes det nødvendige til underhold inden for vedkommende kommune. For ægtepar var pensionen 50 % højere end for enkeltpersoner.

Med virkning fra 1.1.1959 afløstes den heromhandlede ordning af de nugældende bestemmelser i loven om alderstrygd af 6.7.1957.

Efter denne lov er enhver, som har haft ophold i riget i de sidste 5 år, før alderstrygd begæres, berettiget til pension fra det 70. år uden hensyn til formue og indtægt. Ægtefæller har ret til ægteparpension, såfremt enten begge er fyldt 70 år, og mindst en af dem opfylder vilkårene om ophold, eller manden er fyldt 70 år og opfylder vilkårene om opholdstid, og hustruen forsørges af manden.

Den årlige ydelse udgør fra 1.1.1964 5.664 kr. for ægtepar og 3.780 kr. for enlige og er med virkning fra 1.1.1965 forhøjet til henholdsvis 6.300 kr. og 4.200 kr. For hvert barn under 18 år, som pensionisten forsørger, ydes der et tillæg på 900 kr. årlig.

Til de ovenfor nævnte beløb kan der ydes kommunale tillægspensioner enten uden indkomstregulering eller under hensyntagen til anden indkomst, som pensionisten måtte oppebære. De kommunale tillægspensionsydelse i Oslo, som er de højeste, udbetales fra 1.1.1964 med 2.400 kr. for ægtepar og 1.320 kr. for enlige.

Udgifterne til alderstrygden dækkes dels gennem en præmie, der afkræves alle sygeforsikrede under 70 år, og hvis provenue samtidig anvendes til finansiering af andre trygdeydelse, dels ved tilskud fra arbejdsgivere, kommuner og stat. Den nævnte fællespræmie, hvis størrelse varierer efter indtægten fra 3,30 kr. til 20 kr. pr. uge, fordeles med 64,15 % på alderstrygden, 23,70 % på uføretrygden, 8,40 % på enke- og morsrygden, 2,15 % på forsørgertrygden for børn og 1,6 % på krigspensioneringen. Fra arbejdsgiverside betales fra 4.1.1965 tilskud svarende til 125 % af præmien, medens kommunerne som tilskud yder 25 % og staten 20 % af præmien.

Alderstrygden forvaltes af lokale trygdekasser med Rikstrygdeverket som øverste administrative instans.

Personer over 18 år, hvis erhvervsevne er nedsat til en trediedel eller derunder, er efter loven om uføretrygd berettigede til uførepension, der fra 1.1.1965 udbetales med 4.200 kr. årlig, eller, hvor samlevende ægtefæller begge opfylder betingelserne for at opnå pension, 6.300 kr. årlig. Ved siden af pensionen i henhold til uføretrygdloven kan der efter kommunalbestyrelsesbeslutning ydes kommunale tillæg til den lovmæssige ydelse.

3) Samordning af tjenstepension med trygdeydelse.

I tiden forud for 1.1.1959 blev der ikke ved opgørelsen af pensioner fra Statens Pensjonskasse og Statsbanenes Pensjonskasse taget hensyn til muligheden for at supplere pensionen med ydelse fra alderstrygden. Alderstrygden var som anført indtægtsgradueret, og som følge heraf fik pensionister med pensioner over en vis størrelse enten reduceret alderstrygd eller opnåede overhovedet ingen alderstrygd pension.

Andre pensionsordninger, herunder f. eks. Pensjonsordningen for statens arbejdere, hvilede derimod efter deres oprindelse på en forudsætning om, at pensionisten til sin tid ville opnå ret til indtægtsbestemt alderstrygd.

I forbindelse med indførelsen af almindelig,

ikke-indkomstreguleret alderstrygd fra 1.1.1959 opstod der imidlertid for begge sæt af pensionsordninger behov for at tilvejebringe regler til sikring af, at der ved kombination af tjenestepension med alderstrygd fremkommer et rimeligt forhold mellem størrelsen af den samlede efterløn og lønnen under aktiv tjeneste.

Bestemmelser herom blev indført ved lov af 6.7.1957 om samordning af pensions- og trygdeydelse.

Ordningen efter denne lov hviler på det princip, at samordning gennemføres ved beløbsmæssig afkorting i tjenestepensionen, hvilket teknisk set giver den enkleste løsning og stemmer med det princip, at alderstrygden må betragtes som en grundydelse, der uafkortet tilfalder enhver, som opfylder de almindelige betingelser for at opnå denne ydelse. – Under overvejelserne af spørgsmålet om samordningsfradragets størrelse samlede man sig om en løsning, hvorefter tjenestepensionen ved opnåelse af alderstrygd nedsættes med et til halvdelen af alderstrygdens grundpension for ægtefæller svarende beløb.

I overensstemmelse hermed er det i samordningsloven bestemt, at samordning i de tilfælde, hvor der ydes fuld tjenestepension, sker ved nedsættelse af tjenestepensionen med et beløb, der svarer til halvdelen af alderstrygdens grundpension for ægtepar. I tilfælde, hvor pensionisten ikke oppebærer fuld tjenestepension, udgør fradraget i tjenestepensionen en forholds­mæssig del af det nævnte beløb.

Samordningsfradrag i fuld tjenestepension foretages således efter den gældende ordning med et fast årligt beløb på halvdelen af 6.300 kr. = 3.150 kr., hvad enten der er tale om egenpension eller enkepension. Ydes der derimod tjenestepension med f. eks. $\frac{2}{3}$ af fuld pension, reduceres fradraget til $\frac{2}{3}$ af 3.150 kr.

De heromhandlede regler gælder tilsvarende for samordning af tjenestepension med pension efter loven om uføretrygd.

Bestemmelserne i samordningsloven om beløbsmæssig kombination af trygdeydelse efter den sociale lovgivning og tjenestepensioner har virkning for ydelse hidrørende fra enhver tjenestepensionsordning, som er fastsat ved lov eller i henhold til beslutning af Stortinget samt for pensioner til kommunale tjenestemænd og arbejdere. Derimod omfattes tjenestepensionsordninger inden for private virksomheder ikke af loven, men på dette område blev der i for-

bindelse med samordningslovens ikrafttræden truffet bestemmelse om, at private tjenestepensioner til personer, hvem der samtidig tilkommer uføretrygd eller alderstrygd-pension, ikke kan overstige det beløb, der fremkommer ved samordning af tilsvarende pension fra Statens Pensjonskasse med pension fra uføretrygd eller alderstrygd.

Det bemærkes, at de ved samordningsloven indførte regler gav anledning til et sagsanlæg imod socialdepartementet, hvorunder Landslaget for Statspensionister nedlagde påstand om, at de pensionister fra Statens Pensjonskasse, som ved lovens ikrafttræden d. 1.1.1959 var fyldt 70 år, kendes berettigede til uanset reglerne om samordningsfradrag at få udbetalt tjenestepensionen ubeskåret.

Under sagen blev det fra Landslagets side gjort gældende, at pensionsnedsættelsen efter samordningsloven er i strid med forbudet i den norske grundlov mod at give love tilbagevirkende kraft, samt at det må anses for uforeneligt med et konstitutionelt lighedsprincip, at statspensionister, som på lige fod med andre har adgang til at opnå alderstrygd, fratages en del af tjenestepensionen, medens andre befolkningsgrupper uafkortet bevarer indtægter, de måtte have ved siden af alderstrygden.

Resultatet af sagen, der pådømtes i første instans af Oslo byret, og som blev indanket såvel for lagmannsretten som for højestret, blev, at socialdepartementet frifandtes i samtlige tre instanser. Ved dommen i højestret blev det lagt til grund, at bestemmelserne om samordningsfradrag må ses i sammenhæng med indførelsen af reglerne om alderstrygd. Det har ikke været hensigten med disse regler at give statspensionister adgang til at opnå fuld alderstrygd som supplement til tjenestepensionen, og det skyldes alene tekniske hensyn, at den beløbsmæssige tilpasning foretages gennem nedsættelse af tjenestepensionen og ikke ved at yde statspensionister reduceret alderstrygd. Da samordningen endvidere er gennemført på en sådan måde, at den ikke har medført nogen økonomisk forringelse af den efterlønmæssige stilling, idet ingen pensionist får mindre i samlet statspension og alderstrygd, end der ville blive udbetalt i form af statspension uden adgang til alderstrygd, findes der ikke ved samordningsfradraget at være sket noget reelt indgreb i pensionisternes lovmæssige status.

V. Overvejelser om indførelse af en folkepensionsordning.

Det er tidligere nævnt, at der ved siden af de eksisterende pensionsordninger for ansatte i offentlig tjeneste findes en række pensionsordninger, gældende for forskellige erhvervsområder inden for det norske samfund. Sådanne ordninger, der er etableret på forskelligartet grundlag, og som efter deres indhold er meget varierede, har til formål at sikre, at de personkredse, der omfattes heraf, vil kunne opnå en vis efterløn som overbygning på de gældende lovbestemte socialforsikringsydelser.

Som en af de seneste nydannelser af denne art kan nævnes den tillægspensionsordning – Fellesordningen for tariffestet pensjon (FTP) – der blev indført fra 1. januar 1962 efter aftale mellem Landsorganisasjonen i Norge og Norsk Arbeidsgiverforening. Denne ordning, der giver mulighed for opnåelse af en alderspension på indtil 2.400 kr. årlig fra det 70. år og enkepensioner på indtil 1.500 kr. årlig, gælder for lønmodtagere ansatte hos arbejdsgivere, som har overenskomst med forbund under Landsorganisasjonen.

Den udbygning, som successivt er foregået på pensionsområdet, har givet anledning til overvejelser om muligheden for indførelse af en offentlig pensionsordning, som i princippet omfatter hele den norske befolkning, og som vil kunne udbringe rimelige alders- og familiepensioner til supplerende af alderstrygden. Spørgsmålet herom blev i januar 1962 taget op til behandling i en kommission, der afgav indstilling i november 1963, og på grundlag heraf har socialdepartementet udarbejdet en skitse til en folkepensionsordning, som forudsættes at kunne træde i kraft med virkning fra 1. januar 1967.

Skitsen hviler på den hovedbetragtning, at tillægspensionen og grundpensionen fra alderstrygden slås sammen til en folkepension, der gradueres i forhold til arbejdsindtægt og beskæftigelsestid, men som samtidig sikrer enhver berettiget et vist mindstebeløb uden hensyn til indtægts- og beskæftigelsesforhold. Det forudsættes, at ordningen bliver obligatorisk for alle lønmodtagere og selvstændige erhvervsdrivende, som ikke er fyldt 68 år ved ordningens ikrafttræden.

Aldersgrænsen for udbetaling af alderspension foreslås fastsat til 70 år, og det antal år, der kræves for at få fuld alderspension, sættes til 40 år. Der forudsættes dog tilvejebragt sær-

regler, som i en overgangsperiode vil gøre det muligt at indtjene fuld pension i løbet af kortere tid end 40 år.

Beregningen af alderspension baseres på størrelsen af den berettigedes arbejdsindtægt år for år, således at den højeste arbejdsindtægt, der skal kunne tages i betragtning, sættes lig med $10 \times$ alderstrygdens grundbeløb for enlige, d.v.s. 42.000 kr. årlig med et grundbeløb på 4.200 kr. Der foreslås indført et system, hvorefter der gives pensionspoints for hvert år, i hvilket den berettigede har haft pensionsberettigende indtægt. Pensionspoints udfindes på den måde, at forskellen mellem arbejdsindtægten i det enkelte år og alderstrygdens grundbeløb divideres med grundbeløbet. Er grundbeløbet 4.200 kr. og arbejdsindtægten f. eks. 15.000 kr., udgør antallet af pensionspoints således $10.800 : 4.200 = 2,57$. Når pensionsudbetaling skal finde sted, beregnes pensionen herefter på grundlag af gennemsnittallet af pensionspoints for de 15 »bedste« år, således at alderspensionen sættes lig med grundbeløbet + halvdelen af grundbeløbet multipliceret med det gennemsnitlige antal pensionspoints for de 15 »bedste« år.

Størrelsesforholdet mellem arbejdsindtægt og fuld alderspension efter forslaget fremgår af følgende oversigt, der forudsætter, at grundbeløbet gennem hele indtjeningsperioden konstant udgør 4.200 kr. årlig, og at der i de 15 »bedste« år indtjenes uændret arbejdsindtægt:

Arbejdsindtægt	Ugifte:		Gifte:	
	Pension	Pensionsprocent	Pension	Pensionsprocent
kr.	kr.		kr.	
4.200	4.200	100,0	6.300	150,0
5.000	4.600	92,0	6.700	134,0
7.000	5.600	80,0	7.700	110,0
9.500	6.850	72,1	8.950	94,2
12.500	8.350	66,8	10.450	83,6
16.000	10.100	63,1	12.200	76,2
20.000	12.100	60,5	14.200	71,0
24.000	14.100	58,8	16.200	67,5
28.000	16.100	57,5	18.200	65,0
42.000	23.100	55,0	25.200	60,0

Til personer, som ikke når at indtjene pension gennem 40 år, ydes der efter forslaget forholdsmæssig nedsat alderspension.

Endvidere indeholder den foreliggende skitse forslag om at inkorporere bestemmelser om

enke- og børnepensioner samt om invalidepensioner i folkepensionsordningen.

Ordningen tænkes finansieret ved afgifter, som det pålægges arbejdstagere, arbejdsgivere og selvstændige erhvervsdrivende at udrede, ligesom det forudsættes, at en del af udgifterne afholdes af kommuner og staten.

Man er opmærksom på, at der ved gennemførelse af en ordning som den nævnte vil opstå

særlige problemer med hensyn til beløbsmæssig tilpasning af pensionsydelser fra eksisterende pensionsordninger, som f. eks. Statens Pensjonskasse, med ydelser hidrørende fra folkepensionsordningen. De herhen hørende spørgsmål er taget op til særskilt overvejelse, og der er ikke på nuværende tidspunkt taget stilling til, efter hvilke retningslinier samordning på disse områder kan tænkes gennemført.

Eksempler til belysning af tjenestemandspensionens kapitalværdi.

Som anført i betænkningens kapitel 4 har udvalget ladet foretage en række beregninger til anskueliggørelse dels af størrelsen af den kapital, der måtte hensættes ved en tjenstemands fastansættelse, for at den fremtidige pensionsudgift, når forholdene tænkes at udvikle sig ad nærmere angivne baner, fuldt ud kunne afholdes af den henlagte kapital med påløbne renter, dels af hvilket eengangsbeløb der måtte præsteres på ansættelsestidspunktet, for at beløbet med renter kunne svare til et gennem hele ansættelsestiden indbetalt eget pensionsbidrag på 4 % af lønnen.

Det bemærkes, at de her omtalte undersøgelser blev tilrettelagt i efteråret 1963 og med de på dette tidspunkt gældende løn- og pensionsstørrelser som grundlag. Det beregningsarbejde, som er udført i forbindelse med undersøgelserne, er foretaget af I/S Datacentralen af 1959. Et udsnit af de tilvejebragte beregningsresultater er gengivet som de i det følgende opstillede eksempler 1-15.

Til hvert af de opførte eksempler på ansættelsesforløb er knyttet to sæt af beregninger, idet det i første beregningssæt er vist, hvilken størrelse pensionsgodets kapitalværdi er opgjort til, når der bortses fra værdien af de folke- og invalidepensionsydelse, der kunne opnås uden tjenstemandspensionsordningen og dernæst i det andet sæt af beregninger er illustreret, hvilke kapitalværdistørrelser (betegnet som forskelsværdi), der fremkommer efter fradrag af folke- eller invalidepensionens beregnede kapitalværdi. I begge beregningssæt er kapitalværdibeløbene sammenstillede med pensionsbidragenes kapitaliserede beløb.

De enkelte regneeksempler belyser, hvorledes en rentefod af varieret højde og forskellige forudsætninger med hensyn til vækst i løn og pension som følge af pris- og lønudviklingen indvirker på kravene til størrelsen af de tænkte kapitalhenlæggelser. I hvert eksempel er der

således regnet med en gennem hele forløbet konstant rentefod inden for et interval fra 3,5 % p.a. til 7,0 % p.a., og det har herved været forudsat, at rentetilskrivning finder sted en gang om året*). Som variationsmuligheder med hensyn til løn- og prisudviklingen er der regnet dels med et i forhold til udgangssituationen uforandret løn- og prisniveau under hele forløbet dels med en årlig stigning på 3 %, 4 %, 5 %, 6 % og 7 % i forhold til den i det forudgående år oppebårne løn eller pension.

I eksemplerne på to nær forudsættes tjenstemanden at indgå ægteskab som 26-årig. Der er – overensstemmende med gennemsnittet for befolkningen som helhed – regnet med, at hustruen er tre år yngre end sin mand, og at der fødes to børn i ægteskabet. Af hensyn til de senere beregninger er det forudsat, at tjenstemanden er henholdsvis 28 og 30 år gammel, når børnene fødes, hvilket er en noget højere alder end den gennemsnitlige for befolkningen.

Ved alderspensionering er regnet med aldrene 67 og 70 år, som er de typiske. I det gengivne eksempel med svagelighedspensionering er benyttet den vilkårligt valgte pensionsalder 45 år.

Der er i et enkelt tilfælde regnet med dødsalderen 45 år, i alle andre tilfælde er der regnet med, at tjenstemanden dør enten som 70-årig eller som 80-årig. 70 år er i underkanten af den for befolkningen som helhed gennemsnitlige dødsalder for personer, der har oplevet den alder, i hvilken de kunne tjenstemandsansættes, 80 år er til gengæld noget højere end den

*) I tabellerne er alle beløb fremkommet ved afrunding til nærmeste hele antal kroner. Afvigelserne på de sidste cifre i udregningen af forskelsværdien mellem den samlede pension og invalide- og folkepensionen for de overenskomstansatte sekretærer og de tilsvarende tjenstemænd skyldes afvigelser i afrundingsmetoderne ved udregningen af kapitalværdien af den samlede pension.

gennemsnitlige dødsalder for den nævnte persongruppe.

En foretagen undersøgelse vedrørende de i finansåret 1962/63 døde pensionister viser, at af de i alt 1059 døde egenpensionister var 581 – eller lidt over halvdelen – i sin tid pensionerede på grund af alder, heraf halvdelen som 65-årige (den før 1. april 1959 laveste alder, ved hvilken normal alderspensionering kunne finde sted). Denne gruppe af pensionister levede gennemsnitligt 11,4 år efter afskedigelsen. Pensionister, der var pensionerede som 66-årige, levede gennemsnitligt 12,5 år efter afskedigelsen, mens pensionister, der var afskediget som 67–70-årige gennemsnitligt levede i ca. 10 år efter pensioneringen. 193 enkepensionister, som afgik ved døden inden for tidsrummet 1.4.1962–31.3.1963, havde gennemsnitligt overlevet deres som følge af alder pensionerede ægtefælle med 10,5 år. I de nedenfor gengivne eksempler er det overalt forudsat, at enken dør som 80-årig. Den gennemsnitlige dødsalder for de ovennævnte 193 enker var 81,9 år.

Ved udvælgelsen af eksemplerne er der således for så vidt angår de befolkningsstatistiske forudsætninger hovedsageligt anvendt situationer, der ligger nær det formodede gennemsnit, men der er dog også vist enkelte eksempler, der går ud fra mere usædvanlige situationer, og som kan være egnede til belysning af variationerne i tjenestemandsgodets kapitalværdi.

For så vidt angår ansættelsesalderen er gennemgående valgt den normale ansættelsesalder i de fremdragne lønningsklasser, men i et enkelt eksempel er desuden valgt en ret sen ansættelsesalder for at belyse virkningen heraf.

Endelig bemærkes, at der ved karriereforløbene er søgt anvendt eksempler, der kan siges at illustrere typiske forløb i de enkelte lønningsklasser. De gengivne eksempler indeholder flest variationer for 3. lkl. og 19. lkl., som er henholdsvis laveste og højeste normale lønningsklasse, i hvilken mandlige tjenestemænd ansættes ved deres indtræden i statstjenesten. Desuden er ved enkelte eksempler illustreret forholdene for de mellemste lønningsklasser.

Af beregningstekniske grunde indgår der i de opstillede eksempler visse fælles, skematiske forudsætninger. Der er således i hvert eksempel regnet med, at fast ansættelse i tjenestemandstilling finder sted den 1. april 1964, og som udgangspunkt for fremtidige bevægelser i løn

og pension er valgt de løn- og pensionsstørrelser, der var gældende pr. 1. oktober 1963.

Ligeledes er beregningerne over den forskelsværdi, der fremkommer efter fradrag af folke- og invalidepensionens kapitalværdi, foretaget med folke- og invalidepensionsydelse pr. 1. oktober 1963 som udgangspunkt. Der er i denne henseende regnet med ydelse af fuld folke- eller invalidepension, og det har været forudsat, at disse ydelser fremover forhøjes i samme takt som tjenestemandslønninger og -pensioner. Alle tidsbestemte begivenheder, såsom ydelse af forhøjet dyrtids- eller overenskomststillæg til løn og pension, oprykning til højere lønningsklasse, afgang fra tjenesten med pension og tidspunktet for dødens indtræden, tænkes at indtræffe den 1. april i det pågældende år.

Ved opgørelsen af tjenestemandspensionens kapitalværdi er folkepensionens mindstebeløb holdt uden for beregningerne. Endvidere er der bortset fra eventuel adgang til at supplere tjenestemandspensionen med indtægtsbestemt folkepension eller invalidepension, ligesom der er bortset fra folkepensionsbidraget.

Eksempel 1 hviler på den forudsætning, at en tjenestemand, der er ansat i 3. lkl., som 21-årig og er gift, pensioneres fra en stilling i samme lønningsklasse i en alder af 67 år og derefter afgår ved døden som 70-årig, medens hustruen lever indtil det fyldte 80. år.

Af tabellerne kan udlæses, dels hvilken beløb pensionsgodets kapitalværdi uden og med fradrag af folkepensionens beregnede værdi er opgjort til under de betragtede rentefods- og lønudviklingsforudsætninger, dels hvorledes pensionsbidragets kapitaliserede beløb forholder sig til disse værdier.

Det ses af de beregnede tal, hvad der også er karakteristisk for udregningerne i de følgende eksempler, at kravene til størrelsen af den kapitalhenlæggelse, hvoraf pensionsudbetalingen tænkes finansieret, øges betydeligt, jo lavere rentefod der anvendes, og jo større årlig løn- og pensionsstigning der forudsættes. I det foreliggende tilfælde måtte den kapital, der er beregnet at kunne dække udgifterne til tjenestemandspensionen, således forøges med mere end 60 %, dersom rente- eller lønstigningsforudsætningen ændres med 1 % i henholdsvis ned- eller opadgående retning. (F.eks. er kapitalhenlæggelsen ved en rentefod på 4 % p.a. opgjort til 93.732 kr., når det forudsættes, at løn og pension stiger med 3 % årlig, medens

kapitalbeløbet er udregnet til 156.513 kr., d.v.s. ca. 67 % mere, såfremt der regnes med en årlig løn- og pensionsstigning på 4 %.)

De beløb, der i tabellerne er betegnet som forskelsværdi, d.v.s. tjenestemandspensionens kapitalværdi efter fradrag af beregnet folkepension, illustrerer, at pensionens kapitalværdi formindskes i væsentlig grad, når der ved opgørelsen heraf sker fradrag af folkepensionens værdi. I det her betragtede eksempel bevirker fradraget således nedsættelse af den opgjorte kapitalværdi af tjenestemandspensionen med mere end halvdelen.

Beregningerne tjener endvidere til illustration af, at forskellen mellem pensionens og pensionsbidragets kapitaliserede beløb mindskes ved en høj rentefod og under et lønudviklingsforløb, der indebærer ingen eller kun ringe stigning i løn og pension. Denne tendens afspejles bl.a. i tabellernes første kolonne (årlig lønstigning 0), hvoraf fremgår, at den beregnede værdi af pension og egetbidrag balancerer ved en rentefod på 5 % p.a., medens pensionsbidragets kapitaliserede beløb overstiger pensionens kapitalværdi, såfremt der regnes med en rentefod på 5,5 % p.a. eller derover.

Tilsvarende bevægelser kan konstateres ud fra beregningerne i *eksempel 2*, der er bygget op på lignende forudsætninger med hensyn til ansættelsesforløbet m.v. som eksempel 1, men hvor det forudsættes, at tjenestemanden i en alder af 30 år avancerer fra 3. lønningsklasse til en stilling i 7. lønningsklasse og pensioneres fra sidstnævnte stilling. De beregnede kapitalværdier figurerer som følge af den i forhold til det foregående eksempel højere tjenestemandspension, som herved opnås, med beløbsstørrelser, der gennemgående er omkring 5 % – og for forskelsværdiens vedkommende – omkring 12 % større end de tilsvarende beløb i eksempel 1.

Eksempel 3 belyser kapitalværdiforholdene under et forløb, hvor der i ansættelsestiden sker oprykning fra 3. lønningsklasse til 7. lønningsklasse og derfra til en stilling i 10. lønningsklasse. Det forudsættes, at tjenestemanden ved fastansættelsen i 3. lønningsklasse er 21 år gammel, at avancerementerne finder sted i en alder af henholdsvis 30 og 44 år, samt at den pågældende forbliver i tjenesten indtil 70 års alderen. Endvidere er der regnet med, at tjenestemanden og dennes tre år yngre hustru begge opnår en levealder af 80 år.

Til trods for at pensionering i det forelig-

gende tilfælde tænkes at ske fra 10. lønningsklasse, og egenpension forudsættes udbetalt over et længere tidsrum end i eksempel 2, afviger de beregnede kapitalværdibeløb og forskelsværdier ikke i nogen væsentlig grad fra og er under adskillige forudsætninger en del mindre end de tilsvarende talstørrelser i eksempel 2. Den tilnærmelse mellem kapitalværdibeløbenes størrelse, som således kan konstateres ved en sammenligning mellem tallene i de to eksempler, står i forbindelse med det forhold, at tjenestemanden i det sidst omtalte eksempel forudsættes først at have fået tillagt alderspension samtidig med opnåelse af den pligtige afgangsalder ved det fyldte 70. år.

Eksempel 4 er bygget over en ekstrem situation, idet det er lagt til grund, at en gift tjenestemand, som forudsættes ansat i 3. lønningsklasse, pensioneres som følge af svigtende helbred i en alder af 45 år og oppebærer pension indtil sin død som 80-årig.

Den her forudsatte lange pensionsudbetalingstid giver sig udslag i de beregnede kapitalværdibeløb, der fremtræder med talstørrelser, som i sammenligning med tallene i de foregående eksempler er meget høje; men tallene udviser et meget væsentligt fald i pensionsgodets kapitalværdi, når der heri foretages fradrag af den offentlige sikrings kapitaliserede værdi. Det bemærkes herved, at det i eksemplet er forudsat, at den pågældende, såfremt der ikke blev ydet tjenestemandspension, ville have fået tillagt invalidepension efter den sociale lovgivning fra det fyldte 45. år.

De efterfølgende tre eksempler har alle som udgangspunkt, at første ansættelse som tjenestemand finder sted i en stilling i 8. lønningsklasse i en alder af 22 år, samt at der via 15. lønningsklasse sker oprykning til 18. lønningsklasse i en alder af 40 år.

Eksempel 5 og *6* har endvidere som fælles forudsætninger, at alderspensionering finder sted ved det fyldte 67. år, samt at tjenestemanden og dennes hustru opnår en levealder af henholdsvis 70 og 80 år. Medens tjenestemanden i eksempel 5 tænkes pensioneret fra en stilling i 18. lønningsklasse, er det derimod i eksempel 6 forudsat, at der i en alder af 45 år sker forfremmelse til en slutstilling i 21. lønningsklasse.

Disse eksempler tjener til belysning af den beløbsmæssige forskel mellem de erhvervede pensionsydelse fra de nævnte to forskellige placerede slutstillinger, idet samtlige beregnede

kapitalværdibeløb og forskelsværdier efter eksempel 6 gennemgående er 9–15 % højere end de dertil svarende beløbsstørrelser efter eksempel 5. Endvidere fremgår det af beregningerne, at pensionsbidragets kapitaliserede beløb i eksempel 6 er opført med størrelser, som udgør en relativt mindre andel af pensionens kapitalværdi end pensionsbidragets kapitaliserede beløb i eksempel 5 set i forhold til de beregnede kapitalværdistørrelser efter dette eksempel.

De i *eksempel 7* illustrerede kapitalværdiforhold har som grundlag en situation, hvor en tjenestemand efter oprykning til 18. lønningsklasse som 40-årig tænkes at afgå ved døden i en alder af 45 år, efterladende tre år yngre hustru og to mindreårige børn. Det forudsættes, at hustruen oppebærer enkepension indtil sin død i en alder af 80 år.

Den betydning, som pensionsudbetaling over en lang tidsperiode får ved opgørelsen af pensionens kapitalværdi, afspejles i de relativt høje kapitalværdier og forskelsværdier, som er opført i tabellerne i dette eksempel. Beregningerne viser endvidere under alle de betragtede forudsætninger betydelig afstand mellem pensionens og pensionsbidragets kapitaliserede beløb.

De derefter følgende to eksempler vedrører tjenestemænd, som forudsættes at være ugifte. I *eksempel 8* tænkes egenpensionen udbetalt i en tre-årig periode, idet det er lagt til grund, at at tjenestemanden, der forudsættes ansat som 22-årig i en stilling i 8. lønningsklasse, pensioneres som 67-årig og afgår ved døden i en alder af 70 år. *Eksempel 9* angår en tjenestemand, der forudsættes ansat som lærer i folkeskolen i en alder af 24 år og pensioneret fra en stilling som overlærer ved det 70. år. I dette eksempel er det lagt til grund, at den pågældende oppebærer pension i ti år indtil sin død som 80-årig.

Eksemplerne 10 og 11 belyser, hvorledes avancement til en stilling i 26. lønningsklasse i den givne situation influerer på opgørelsen af pensionens kapitalværdi. I begge eksempler forudsættes, at første ansættelse finder sted i en stilling i 19. lønningsklasse i en alder af 27 år, at tjenestemanden pensioneres som 67-årig og afgår ved døden som 70-årig, medens enkepension tænkes udbetalt indtil hustruens fyldte 80. år. I eksempel 10 er lagt til grund, at tjenestemanden ikke avancerer udover 19.–24. lønningsklasse, hvorimod tjenestemanden under eksempel 11 tænkes udnævnt til kontorchef i

26. lønningsklasse i en alder af 45 år og pensioneret fra denne stilling.

Ved at sammenholde opgørelserne ses, at de beregnede kapitalværdier af pensionsgodet i eksempel 11 overstiger de tilsvarende beløbsstørrelser i eksempel 10 med gennemgående omkring 12–14 %, samt at forskelsværdierne i eksempel 11 er ca. 18 % højere end de dertil svarende tal i det andet eksempel. Beregningerne udviser endvidere en gennemgående forskel på omkring 12 % mellem værdien af de kapitaliserede pensionsbidrag efter de to sæt af skemaer.

Medens de forudgående eksempler har til forudsætning, at første ansættelse i tjenestemandstilling finder sted i en alder fra 21 år til 27 år, er *eksempel 12* bygget over en situation, hvor en tjenestemand tænkes ansat i en relativt sen alder, som 32-årig, i en stilling i 19. lønningsklasse, og hvor det i øvrigt forudsættes, at den pågældende avancerer til 26. lønningsklasse i en alder af 48 år og pensioneres som 70-årig, hvorefter pension til tjenestemanden og dennes hustru tænkes udbetalt, indtil hver af parterne afgår ved døden i en alder af 80 år.

Beregningerne kan sammenstilles med resultaterne efter eksempel 11, hvorved bl. a. ses, at såvel pensionens som forskelsværdiens kapitaliserede beløb er ikke uvæsentligt højere end de tilsvarende beløbsstørrelser i eksempel 11, hvorimod kapitalværdien af pensionsbidraget efter eksempel 12 i alle tilfælde er lavere end i det forudgående eksempel.

Som led i de stedfundne undersøgelser har man endvidere opstillet nogle regneeksempler med henblik på at søge belyst, hvorledes tjenestemandspensionens kapitalværdi i forskellige situationer må antages at forholde sig til værdien af efterlønsydelser, der vil kunne opnås af personale, som indtræder i statstjenesten med overenskomstmæssig ansættelse og med adgang til pension fra en privat etableret pensionsordning, hvortil der, så længe ansættelsen består, ydes bidrag såvel af de pågældende selv som af statskassen, jfr. betænkningen side 21.

Som grundlag for beregningerne er anvendt eksempler, der bygger på, dels at den ansatte i hele tjenestetiden forbliver på overenskomstvilkår, dels at der på et givet tidspunkt finder overgang sted til tjenestemandsansættelse, således at den forudgående medlemstid i en privat pensionsordning medregnes ved fastsættelsen af

pensionsalderen i tjenstemandsstillingen mod overførelse af udtrædelsesgodtgørelse til statskassen.

Til illustration har man valgt situationer, i hvilke det forudsættes, at ansættelse sker i henhold til finansministeriets overenskomst med Danmarks Juristforbund, og at den ansatte, så længe overenskomstansættelsen løber, står som medlem af Juristforbundets Pensionskasse.

I det først viste eksempel af denne art, opført som *eksempel 13*, er der regnet med overenskomstmæssig ansættelse i en periode, der strækker sig fra den ansattes 27. år, og indtil afgang fra tjenesten finder sted i en alder af 67 år. Det forudsættes, at den pågældende selv opnår en levealder af 70 år og ved sin død efterlader hustru, som lever indtil 80 års alderen. Eksemplet er efter sin opbygning således sammenligneligt med det ovenfor omtalte eksempel 10.

I de to sæt af beregninger, som knytter sig til eksemplet, vises først den beregnede kapitalværdi af den pensionskassepension, som forudsættes ydet, samt de indbetalte egne pensionsbidrags kapitaliserede beløb under de betragtede varierede rentefods- og lønudviklingsforudsætninger.

Beregningsresultaterne viser, at den opgjorte kapitalværdi af pensionskassepensionen fremtræder med tal, som alt overvejende er adskiltigt mindre end pensionsgodets opgjorte kapitalværdi i eksempel 10, og at beløbsstørrelserne navnlig viser betydelig indbyrdes afstand, når der regnes med forudsætninger om en lønudvikling, der udbringer relativt store forhøjelser af den årlige løn og dermed også af tjenstemandspensionens beløb år for år. Omvendt figurerer de tal, der i eksempel 13 illustrerer den kapitaliserede værdi af egne pensionsbidrag, i samtlige relationer med størrelser, der er omkring $\frac{1}{3}$ højere end pensionsbidragets kapitaliserede beløb efter eksempel 10.

De foreliggende tal kan imidlertid ikke siges at give noget adækvat udtryk for kapitalværdiforholdene i efterlønmæssig henseende i en overenskomstansættelsessituation som den i eksemplet forudsatte, idet der ved bedømmelsen ikke kan bortses fra, at privat pensionskassepension fra 1970 uden nogen begrænsning vil kunne kombineres med fuld, ikke-indkomstreguleret folkepension efter de herom gældende regler. Under hensyn hertil er det i det andet sæt af beregninger, der knytter sig til eksempel 13, vist, hvilke beløbsstørrelser der fremkom-

mer, når pensionskassepensionens kapitaliserede værdi sammenlægges med folkepensionens beregnede værdi. De således udregnede tal viser sig under adskillige af de betragtede forudsætninger at være højere end eller sammenfaldende med de beregnede forskelsværdier i eksempel 10.

Beregningerne under *eksempel 14* har til udgangspunkt, at overenskomstansættelse finder sted i en alder af 27 år, og at denne ansættelse afløses af tjenstemandsansættelse i en stilling i 26. lønningsklasse ved det fyldte 45. år. I øvrigt er eksemplet opbygget ud fra lignende forudsætninger om tidspunktet for pensionering, ægteskabelig stilling og levealder som eksempel 11.

Da den ansatte som nævnt i dette tilfælde tænkes at afgå fra tjenesten med tjenstemandspension fra en stilling i 26. lønningsklasse, er de tal, der repræsenterer de beregnede kapitalværdier og forskelsværdier sammenfaldende med de dertil svarende talstørrelser i eksempel 11, hvorimod det forhold, at ansættelsen fra det 27. til det 45. leveår forudsættes baseret på overenskomstmæssige vilkår, giver sig udslag i forskellene mellem de tal, som i de to eksempler belyser pensionsbidragenes kapitaliserede beløb.

Endelig er det gennem de som *eksempel 15* opstillede beregningsresultater søgt belyst, hvorledes statens udgifter til aflønning og pensionering i en situation som den, eksempel 14 er bygget over, og hvor det forudsættes, at den ansatte forud for tjenstemandsudnævnelsen har været overenskomstansat, forholder sig til de løn- og pensionsudgifter, der påføres staten, når ansættelsesforholdet, som det er forudsat i eksempel 11, i hele ansættelstiden tænkes baseret på tjenstemandsreglerne.

Af de to tabeller kan udlæses, hvilke beløb de kapitaliserede lønningsudgifter og pensionsudgifter er opgjort til i hver situation. Det bemærkes, at lønningsudgiften i overenskomst-eksemplet inkluderer statens tilskud til pensionering under overenskomstansættelsen, og at den kapitaliserede lønudgift i tjenstemands-eksemplet er udregnet med tjenstemandsbruttoløn som grundlag. De beløbsstørrelser, der illustrerer statens pensionsudgift, er i overenskomst-eksemplet opgjort som forskellen mellem på den ene side den udbetalte pensions kapitalværdi og på den anden side den kapitaliserede værdi dels af den udtrædelsesgodtgørelse, som ved tjenstemandsansættelse tænkes overført til statskassen, dels af folkepensionen. I tjenstemands-eksemplet fremtræder pensionsudgiftens

beløb som forskellen mellem tjenestemandspensionens kapitaliserede værdi og kapitalværdien af den folkepension, der ville komme til udbetaling uden tjenestemandspensionsordningen.

Ved at sammenholde de to opstillinger ses, at det i sammenligning med tjenestemandslønnen højere arbejdsvederlag, som ydes under overenskomstansættelse, bevirker, at lønningsudgiften i overenskomsteksemplet overalt fremtræder med beløb, der er højere end den beregnede kapitaliserede lønningsudgift i tjenestemandseksemplet. Omvendt er pensionsudgif-

tens kapitaliserede størrelse i tjenestemandseksemplet overalt væsentligt højere end de dertil svarende beløb i overenskomsteksemplet, hvilket skyldes størrelsen af den udtrædelsesgodtgørelse, som i overenskomsteksemplet forudsættes overført til statskassen. Forskellen mellem pensionsudgiftens kapitaliserede beløb efter de to opstillinger opvejer imidlertid ikke det beløb, hvormed den beregnede lønningsudgift i overenskomsteksemplet overstiger lønningsudgiften ifølge tjenestemandseksemplet.

Eksempel 1

Tjenestemandsansættelse i 3. kl. som 21-årig.

Alderspensionering som 67 årig.

Gift.

Mandens og hustruens alder ved død: henholdsvis 70 år og 80 år.

		ÅRLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST OPPEBARNE LØN/PENSION.											
		0	3	4	5	6	7						
REN	TE- FØD	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		
		IALT PENS. BIDRAG	IALT PENS. BIDRAG	IALT PENS. BIDRAG	IALT PENS. BIDRAG	IALT PENS. BIDRAG	IALT PENS. BIDRAG	IALT PENS. BIDRAG	IALT PENS. BIDRAG	IALT PENS. BIDRAG	IALT PENS. BIDRAG		
PCT. P.A.		KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.		
3.50		25513	14995	121280	26881	202721	33592	337880	42552	561557	54597	930694	70884
3.75		22459	14372	106595	25461	178084	31691	296666	39987	492807	51113	816342	66126
4.00		19779	13788	93732	24144	156513	29932	260597	37620	432672	47905	716369	61753
4.25		17427	13241	82456	22920	137613	28302	229011	35432	380038	44947	628908	57730
4.50		15361	12728	72568	21782	121049	26791	201342	33408	333954	42219	552370	54027
4.75		13546	12246	63894	20724	106525	25389	177096	31536	293589	39700	485364	50617
5.00		11950	11792	56280	19738	93784	24086	155835	29802	258214	37372	426668	47472
5.50		9311	10965	43723	17962	72785	21750	120821	26702	199997	33229	330144	41894
6.00		7268	10230	34023	16413	56583	19725	93832	24030	155168	29674	255890	37130
6.50		5682	9575	26520	15058	44062	17963	72996	21718	120593	26615	198675	33052
7.00		4449	8989	20706	13868	34368	16425	56880	19711	93877	23973	154512	29548

KAPITALVÆRDIEN AF TJENESTEMANDSPENSIONEN EFTER
FRADRAG AF INVALIDE- OG FOLKEPENSION M.V.

		ÅRLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST OPPEBARNE LØN/PENSION.											
		0	3	4	5	6	7						
REN	TE- FØD	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		
		FOR- SKELS VÆRDI	FOR- SKELS VÆRDI	FOR- SKELS VÆRDI	FOR- SKELS VÆRDI	FOR- SKELS VÆRDI	FOR- SKELS VÆRDI	FOR- SKELS VÆRDI	FOR- SKELS VÆRDI	FOR- SKELS VÆRDI	FOR- SKELS VÆRDI		
PCT. P.A.		I EGET TJMS. PENS. BIDRAG	I EGET TJMS. PENS. BIDRAG	I EGET TJMS. PENS. BIDRAG	I EGET TJMS. PENS. BIDRAG	I EGET TJMS. PENS. BIDRAG	I EGET TJMS. PENS. BIDRAG	I EGET TJMS. PENS. BIDRAG	I EGET TJMS. PENS. BIDRAG	I EGET TJMS. PENS. BIDRAG	I EGET TJMS. PENS. BIDRAG		
		KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.		
3.50		11585	14995	55560	26881	93122	33592	155614	42552	259276	54597	430730	70884
3.75		10191	14372	48799	25461	81750	31691	136545	39987	227391	51113	377582	66126
4.00		8968	13788	42881	24144	71800	29932	119866	37620	199519	47905	331143	61753
4.25		7896	13241	37697	22920	63087	28302	105269	35432	175138	44947	290538	57730
4.50		6955	12728	33193	21782	55456	26791	92489	33408	153802	42219	255022	54027
4.75		6129	12246	29170	20724	48769	25389	81298	31536	135126	39700	223949	50617
5.00		5403	11792	25676	19738	42907	24086	71490	29802	118768	37372	196744	47472
5.50		4203	10965	19919	17962	33254	21750	55393	26702	91872	33229	152045	41894
6.00		3276	10230	15477	16413	25816	19725	42930	24030	71185	29674	117699	37130
6.50		2557	9575	12047	15058	20075	17963	33352	21718	55251	26615	91264	33052
7.00		1939	8989	9392	13868	15636	16425	25953	19711	42953	23973	70886	29548

Eksempel 2

Tjenestemandsansættelse i 3. kl. som 21-årig.

Avancement til 7. kl. som 30-årig.

Alderspensionering som 67-årig.

Gift.

Mandens og hustruens alder ved død: henholdsvis 70 år og 80 år.

	ÅRLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST OPPEBARENE LØN/PENSION.											
	0		3		4		5		6		7	
	PENSIONSGODETETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETETS KAPITALVÆRDI	
REN												
TE-	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF
FOD	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET
	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT
PCT.	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG
P.A.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	26903	15650	127890	28334	213772	35514	356301	45109	592177	58018	981449	75486
3.75	23683	14986	112405	26817	187791	33480	312838	42362	519677	54284	860859	70382
4.00	20856	14366	98841	25410	165044	31598	274803	39827	456263	50846	755433	65692
4.25	18376	13784	86949	24103	145114	29855	241495	37484	400758	47676	663202	61379
4.50	16197	13239	76521	22888	127646	28239	212318	35319	352161	44753	582488	57409
4.75	14282	12727	67375	21758	112330	26741	186749	33316	309595	42056	511828	53753
5.00	12600	12247	59346	20707	98895	25350	164329	31461	272290	39564	449932	50384
5.50	9818	11369	46105	18813	76751	22855	127406	28147	210898	35129	348143	44407
6.00	7663	10591	35877	17163	59666	20694	98946	25291	163626	31325	269839	39306
6.50	5991	9898	27966	15720	46462	18815	76974	22823	127164	28055	209505	34941
7.00	4691	9278	21834	14455	36240	17177	59980	20681	98993	25233	162933	31193

KAPITALVÆRDIEN AF TJENESTEMANDSPENSIONEN EFTER
FRADRAG AF INVALIDLØS OG FOLKEPENSION M.V.

	ÅRLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST OPPEBARENE LØN/PENSION.											
	0		3		4		5		6		7	
	PENSIONSGODETETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETETS KAPITALVÆRDI	
REN												
TE-	FØR-	EGET	FØR-	EGET	FØR-	EGET	FØR-	EGET	FØR-	EGET	FØR-	EGET
FOD	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.
	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.
PCT.	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG
P.A.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	12975	15650	62170	28334	104173	35514	174035	45109	289896	58018	481485	75486
3.75	11415	14986	54609	26817	91457	33480	152717	42362	254261	54284	422099	70382
4.00	10045	14366	47990	25410	80331	31598	134072	39827	223110	50846	370207	65692
4.25	8845	13784	42190	24103	70588	29855	117753	37484	195859	47676	324632	61379
4.50	7791	13239	37106	22888	62053	28239	103465	35319	172009	44753	285140	57409
4.75	6865	12727	32651	21758	54574	26741	90951	33316	151132	42056	250413	53753
5.00	6053	12247	28742	20707	48018	25350	79984	31461	132844	39564	220008	50384
5.50	4710	11369	22301	18813	37220	22855	61938	28147	102773	35129	170044	44407
6.00	3671	10591	17331	17163	28899	20694	48044	25291	79643	31325	131648	39306
6.50	2866	9898	13493	15720	22475	18815	37330	22823	61822	28055	102094	34941
7.00	2241	9278	10520	14455	17508	17177	29053	20681	48069	25233	79307	31193

Eksempel 3

Tjenestemandsansættelse i 3. kl. som 21-årig.
 Avancement til 7. kl. som 30-årig og til 10. kl. som 44-årig.
 Alderspensionering som 70-årig.
 Gift.
 Mandens og hustruens alder ved død: 80 år.

	ARLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST ØPPEBARNE LØN/PENSION.											
	0		3		4		5		6		7	
	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	
REN												
TE-		HERAF		HERAF		HERAF		HERAF		HERAF		HERAF
FOD		EGET		EGET		EGET		EGET		EGET		EGET
	IALT	PENS.	IALT	PENS.	IALT	PENS.	IALT	PENS.	IALT	PENS.	IALT	PENS.
PCT.	BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG	
P.A.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	25215	16484	126283	31196	214359	39840	362475	51652	610627	67912	1024853	90441
3.75	22095	15742	110553	29397	187600	37376	317128	48248	534071	63176	896093	83812
4.00	19369	15051	96821	27737	164249	35108	277568	45124	467307	58842	783836	77759
4.25	16986	14405	84829	26204	143859	33020	243037	42255	409046	54870	685906	72225
4.50	14901	13802	74351	24786	126051	31094	212887	39618	358192	51229	600451	67163
4.75	13078	13239	65193	23473	110492	29318	186552	37191	313788	47887	525856	62529
5.00	11483	12711	57185	22257	96890	27677	163537	34956	274993	44818	460706	58283
5.50	8862	11753	44052	20083	74591	24756	125824	30995	211450	39400	354037	50817
6.00	6849	10909	33985	18205	57512	22250	96955	27617	162938	34806	272482	44518
6.50	5301	10162	26260	16578	44412	20092	74824	24725	125595	30896	210039	39186
7.00	4110	9499	20320	15162	34347	18226	57833	22242	97016	27557	162149	34658

KAPITALVÆRDIEN AF TJENESTEMANDSPENSIONEN EFTER
 FRADRAG AF INVALIDE- OG FOLKEPENSION M.V.

	ARLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST ØPPEBARNE LØN/PENSION.													
	0		3		4		5		6		7			
	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI			
REN														
TE-		FOR-	EGET	FOR-	EGET	FOR-	EGET	FOR-	EGET	FOR-	EGET	FOR-	EGET	
FOD		SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	
		VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	
PCT.	BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG	
P.A.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	
3.50	11706	16484	58979	31196	100320	39840	169994	51652	286979	67912	482681	90441		
3.75	10253	15742	51606	29397	87752	37376	148649	48248	250864	63176	421807	83812		
4.00	8983	15051	45173	27737	76789	35108	130038	45124	219387	58842	368767	77759		
4.25	7875	14405	39559	26204	67222	33020	113801	42255	171934	54870	322521	72225		
4.50	6905	13802	34656	24786	58871	31094	99633	39618	167983	51229	282186	67163		
4.75	6057	13239	30372	23473	51579	29318	87263	37191	147083	47887	246999	62529		
5.00	5317	12711	26628	22257	45207	27677	76458	34956	128630	44818	216283	58283		
5.50	4100	11753	20494	20083	34769	24756	58767	30995	98961	39400	166032	50817		
6.00	3165	10909	15795	18205	26782	22250	45239	27617	76133	34806	127655	44518		
6.50	2448	10162	12194	16578	20663	20092	34879	24725	58662	30896	98301	39186		
7.00	1996	9499	9427	15162	15965	18226	26933	22242	45269	27557	75811	34658		

Eksempel 4

Tjenestemandsansættelse i 3.kl., som 21-årig.
 Svagelighedspensionering som 45-årig.
 Gift.
 Mandens og hustruens alder ved død: 80 år.

	ARLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SÆNEST OPPEBARNE LØN/PENSION.											
	0		3		4		5		6		7	
REN TE- FUD PCT. P.A.	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	
	HERAF EGET IALT	HERAF EGET IALT	HERAF EGET IALT	HERAF EGET IALT	HERAF EGET IALT	HERAF EGET IALT	HERAF EGET IALT	HERAF EGET IALT	HERAF EGET IALT	HERAF EGET IALT	HERAF EGET IALT	HERAF EGET IALT
	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	78450	10359	255261	14322	383635	16065	580506	18079	884091	20408	1354541	23106
3.75	71475	10096	230708	13911	345793	15587	521845	17522	792680	19759	1211438	22347
4.00	65175	9843	208710	13517	311977	15129	469553	16988	711365	19137	1084449	21621
4.25	59478	9599	188979	13138	281724	14689	422886	16476	639004	18540	971637	20926
4.50	54324	9365	171267	12775	254637	14267	381208	15986	574516	17969	871352	20260
4.75	49657	9139	155357	12426	230365	13862	343955	15515	517012	17421	782131	19621
5.00	45426	8921	141046	12090	208594	13472	316623	15063	465684	16896	702674	19010
5.50	38103	8510	116564	11457	171487	12740	254023	14213	378838	15908	568695	17861
6.00	32056	8127	96658	10872	141473	12062	208474	13429	309291	14998	461905	16804
6.50	27047	7771	80419	10330	117113	11436	171694	12704	253411	14160	376509	15832
7.00	22882	7439	67125	9827	97273	10857	141889	12035	208351	13385	307981	14935

KAPITALVÆRDIEN AF TJENESTEMANDSPENSIONEN EFTER
 FRADRAK AF INVALID- OG FOLKEPENSION M.V.

	ARLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SÆNEST OPPEBARNE LØN/PENSION.											
	0		3		4		5		6		7	
REN TE- FUD PCT. P.A.	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	
	FOR- SKELLS VÆRDI	EGET TJMS. PENS. BIDRAG	FOR- SKELLS VÆRDI	EGET TJMS. PENS. BIDRAG	FOR- SKELLS VÆRDI	EGET TJMS. PENS. BIDRAG	FOR- SKELLS VÆRDI	EGET TJMS. PENS. BIDRAG	FOR- SKELLS VÆRDI	EGET TJMS. PENS. BIDRAG	FOR- SKELLS VÆRDI	EGET TJMS. PENS. BIDRAG
	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	14552	10359	41708	14322	59898	16065	86591	18079	126080	20408	184988	23106
3.75	13382	10096	38119	13911	54612	15587	78745	17522	114336	19759	167269	22347
4.00	12313	9843	34867	13517	49834	15129	71674	16988	103788	19137	151403	21621
4.25	11335	9599	31916	13138	45513	14689	65295	16476	94300	18540	137174	20926
4.50	10442	9365	29235	12775	41598	14267	59536	15986	85757	17969	124400	20260
4.75	9625	9139	26802	12426	38051	13862	54330	15515	78061	17421	112928	19621
5.00	8877	8921	24587	12090	34833	13472	49620	15063	71116	16896	102607	19010
5.50	7563	8510	20735	11457	29256	12740	41490	14213	59179	15908	84946	17861
6.00	6457	8127	17532	10872	24642	12062	34800	13429	49409	14998	70573	16804
6.50	5524	7771	14861	10330	20812	11436	29274	12704	41384	14160	58830	15832
7.00	4734	7439	12629	9827	17624	10857	24696	12035	34766	13385	49201	14935

Eksempel 5

Tjenestemandsansættelse i 8. kl. som 22-årig.
 Avancement til 15. kl. som 33-årig og til 18. kl. som 40-årig.
 Alderspensionering som 57-årig.
 Gift.
 Mandens og hustruens alder ved død: henholdsvis 70 år og 80 år.

	ARLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST OPPEBARNE LØN/PENSION.											
	0		3		4		5		6		7	
REN	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	
TE-	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF
FOD	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET
PCT.	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT
P.A.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	37723	19652	173866	36906	287707	46704	474771	59795	781323	77383	1282345	101125
3.75	33291	18758	153200	34838	253378	43929	417907	56050	687391	72301	1127610	94196
4.00	29393	17923	135052	32921	223247	41363	368019	52593	605026	67619	991996	87826
4.25	25962	17141	119102	31141	196780	38987	324224	49399	532755	63301	873062	81961
4.50	22741	16409	105082	29489	173527	36784	285765	46446	469322	59318	768723	76561
4.75	20280	15723	92753	27952	153088	34742	251978	43713	413624	55640	677153	71586
5.00	17935	15079	81905	26523	135113	32847	222280	41183	364690	52242	596743	66997
5.50	14046	13908	63946	23953	105383	29452	173193	36665	283869	46193	464033	58853
6.00	11017	12873	50008	21717	82330	26513	135171	32774	221329	41007	361441	51899
6.50	8655	11955	39172	19767	64427	23963	105673	29414	172858	36547	282007	45945
7.00	6810	11138	30734	18061	50500	21743	82747	26502	135223	32702	220393	40833

KAPITALVÆRDIEN AF TJENESTEMANDSPENSIONEN EFTER
 FRADRAG AF INVALIDE- OG FOLKEPENSION M.V.

	ARLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST OPPEBARNE LØN/PENSION.											
	0		3		4		5		6		7	
REN	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	
TE-	FOR-	EGET	FOR-	EGET	FOR-	EGET	FOR-	EGET	FOR-	EGET	FOR-	EGET
FOD	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.
PCT.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.
P.A.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	23308	19652	107827	36906	178635	46704	295109	59795	486171	77383	798735	101125
3.75	20563	18758	94983	34838	157276	43929	259693	56050	427609	72301	702176	94196
4.00	18150	17923	83707	32921	138534	41363	228628	52593	376272	67619	617571	87826
4.25	16026	17141	73799	31141	122075	38987	201365	49399	331238	63301	543389	81961
4.50	14157	16409	65093	29489	107619	36784	177431	46446	291720	59318	478323	76561
4.75	12511	15723	57439	27952	94915	34742	156408	43713	257030	55640	421235	71586
5.00	11060	15079	50706	26523	83746	32847	137935	41183	226560	52242	371116	66997
5.50	8657	13908	39564	23953	65282	29452	107413	36665	176254	46193	288430	58853
6.00	6786	12873	30922	21717	50971	26513	83785	32774	137346	41007	224541	51899
6.50	5327	11955	24207	19767	39864	23963	65463	29414	107208	36547	175098	45945
7.00	4189	11138	18981	18061	31229	21743	51231	26502	83818	32702	136767	40833

Eksempel 6

Tjenestemandsansættelse i 8. kl. som 22-årig.

Avancement til 15. kl. som 33-årig, til 18. kl. som 40-årig

og til 21. kl. som 45-årig.

Alderspensionering som 67-årig.

Gift.

Mandens og hustruens alder ved død: henholdsvis 70 år og 80 år.

		ARLIG STIGNING I		LØN/PENSION I		PROCENT		AF SENEST		OPPEBARNE		LØN/PENSION.	
		3		4		5		6		7			
		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI	
REN	TE-	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF
FOD	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET
PCT.	IALT	PENS.	IALT	PENS.	IALT	PENS.	IALT	PENS.	IALT	PENS.	IALT	PENS.	IALT
P.A.	KR.	BIDRAG	KR.	BIDRAG	KR.	BIDRAG	KR.	BIDRAG	KR.	BIDRAG	KR.	BIDRAG	KR.
3.50	41305	20367	190149	39015	314533	49720	518847	64100	853557	83517	1400422	109851	
3.75	36457	19412	167565	36766	277029	46684	456745	59980	751009	77899	1231546	102156	
4.00	32191	18521	147729	34683	244107	43880	402260	56183	661080	72730	1083526	95090	
4.25	28436	17688	130294	32753	215189	41287	354422	52679	582166	67969	953701	88593	
4.50	25130	16910	114968	30963	189779	38888	312410	49443	512896	63582	839800	82617	
4.75	22216	16182	101488	29301	167442	36667	275498	46454	452068	59537	739829	77117	
5.00	19652	15501	89627	27758	147796	34608	243051	43690	398622	55804	652034	72051	
5.50	15392	14263	69989	24988	115297	30927	189413	38764	310339	49173	507119	63077	
6.00	12076	13171	54745	22586	90092	27750	147858	34533	242012	43502	395073	55434	
6.50	9489	12206	42891	20498	70515	25002	115613	30890	189046	38640	308304	48907	
7.00	7488	11350	33658	18676	55282	22617	90549	27743	147915	34459	240989	43318	

KAPITALVÆRDIEN AF TJENESTEMANDSPENSIONEN EFTER
FRADRAG AF INVALIDE- OG FOLKEPENSION M.V.

		ARLIG STIGNING I		LØN/PENSION I		PROCENT		AF SENEST		OPPEBARNE		LØN/PENSION.	
		3		4		5		6		7			
		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI	
REN	TE-	FOR-	FOR-	FOR-	FOR-	FOR-	FOR-	FOR-	FOR-	FOR-	FOR-	FOR-	FOR-
FOD	SKELLS	TJMS.	SKELLS	TJMS.	SKELLS	TJMS.	SKELLS	TJMS.	SKELLS	TJMS.	SKELLS	TJMS.	SKELLS
PCT.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI
P.A.	KR.	BIDRAG	KR.	BIDRAG	KR.	BIDRAG	KR.	BIDRAG	KR.	BIDRAG	KR.	BIDRAG	KR.
3.50	26890	20367	124110	39015	205461	49720	339185	64100	558405	83517	916812	109851	
3.75	23729	19412	109348	36766	180927	46684	298531	59980	491227	77899	806112	102156	
4.00	20948	18521	96384	34683	159394	43880	262869	56183	432326	72730	709101	95090	
4.25	18500	17688	84991	32753	140484	41287	231563	52679	380649	67969	624028	88593	
4.50	16346	16910	74979	30963	123871	38888	204076	49443	335294	63582	549400	82617	
4.75	14449	16182	66174	29301	109269	36667	179928	46454	295474	59537	483911	77117	
5.00	12777	15501	58428	27758	96429	34608	158706	43690	260492	55804	426407	72051	
5.50	10003	14263	45607	24988	75196	30927	123633	38764	202724	49173	331516	63077	
6.00	7845	13171	35659	22586	58733	27750	96472	34533	158029	43502	258173	55434	
6.50	6161	12206	27926	20498	45952	25002	75403	30890	123396	38640	201395	48907	
7.00	4847	11350	21905	18676	36010	22617	59033	27743	96510	34459	157363	43318	

Eksempel 7

Tjenestemandssønsættelse i 8. kl. som 22-årig.
 Avancement til 15. kl. som 33-årig og til 18. kl. som 40-årig.
 Gift.
 Mandens og hustruens alder ved død: henholdsvis 45 år og 80 år.

ARLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST OPPEBARNE LØN/PENSION.													
0		3		4		5		6		7			
PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	
REN	TE-	FOD	HERAF	EGET	HERAF	EGET	HERAF	EGET	HERAF	EGET	HERAF	EGET	HERAF
IALT	PENS.	BIDRAG	IALT	PENS.	BIDRAG	IALT	PENS.	BIDRAG	IALT	PENS.	BIDRAG	IALT	PENS.
P.A.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	88347	11992	279982	16738	417583	18820	627401	21221	949223	23991	1445427	27191	
3.75	80680	11677	253554	16247	377095	18250	564987	20558	852474	23219	1294715	26292	
4.00	73743	11373	229840	15776	340861	17703	509275	19922	766319	22480	1160808	25432	
4.25	67458	11082	208535	15324	308397	17178	459484	19312	689510	21771	1041700	24606	
4.50	61760	10801	189381	14889	279287	16674	414955	18727	620986	21091	935684	23815	
4.75	56591	10530	172145	14471	253164	16190	375097	18165	559800	20439	841242	23057	
5.00	51896	10269	156619	14070	229694	15725	339382	17626	505110	19813	757028	22330	
5.50	43745	9776	129991	13312	189602	14848	278605	16611	412390	18636	614752	20964	
6.00	36985	9318	108266	12611	157068	14038	229546	15674	337927	17550	501045	19706	
6.50	31363	8891	90481	11962	130578	13289	189810	14808	277923	16549	409868	18546	
7.00	26671	8494	75868	11360	108928	12595	157506	14007	229394	15624	336496	17476	

KAPITALVÆRDIEN AF TJENESTEMANDSPENSIONEN EFTER
 FRADRAG AF INVALIDE- OG FOLKEPENSION M.V.

ARLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST OPPEBARNE LØN/PENSION.													
0		3		4		5		6		7			
PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	
REN	TE-	FOD	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS
IALT	PENS.	BIDRAG	IALT	PENS.	BIDRAG	IALT	PENS.	BIDRAG	IALT	PENS.	BIDRAG	IALT	PENS.
P.A.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	73285	11992	212024	16738	305810	18820	443983	21221	648920	23991	954865	27191	
3.75	67362	11677	193579	16247	278514	18250	403317	20558	587939	23219	862843	26292	
4.00	61962	11373	176885	15776	253873	17703	366707	19922	533182	22480	780425	25432	
4.25	57031	11082	161758	15324	231605	17178	333704	19312	483953	21771	706518	24606	
4.50	52528	10801	148042	14889	211465	16674	303936	18727	439662	21091	640193	23815	
4.75	48414	10530	135596	14471	193237	16190	277061	18165	399779	20439	580624	23057	
5.00	44649	10269	124290	14070	176719	15725	252772	17626	363825	19813	527063	22330	
5.50	38047	9776	104663	13312	148150	14848	210917	16611	302106	18636	435460	20964	
6.00	32496	9318	88388	12611	124576	14038	176553	15674	251689	17550	361014	19706	
6.50	27821	8891	74853	11962	105064	13289	148248	14808	210369	16549	300306	18546	
7.00	23872	8494	63561	11360	88859	12595	124854	14007	176384	15624	250624	17476	

Eksempel 9

Tjenestemandsansættelse som lærer i folkeskolen* som 24-årig.

Alderspensionering som 70-årig.**

Ugift.

Alder ved død: 80 år.

ARLIG STIGNING I LØN/PENSIION I PROCENT AF SENEST OPPEBARN E LØN/PENSIION.													
		0		3		4		5		6		7	
REN	TEL-	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	
FØD		HERAF	EGET	HERAF	EGET	HERAF	EGET	HERAF	EGET	HERAF	EGET	HERAF	EGET
PCT.		IALT	PENS.	IALT	PENS.	IALT	PENS.	IALT	PENS.	IALT	PENS.	IALT	PENS.
P.A.		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG	
		KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50		31772	22013	140683	41243	229163	52223	371835	66953	601016	86834	967788	113809
3.75		28116	21020	124423	38931	202638	49110	328733	62733	531249	81080	855286	105923
4.00		24890	20092	110082	36790	179248	46234	290732	58843	469749	75786	756134	98683
4.25		22041	19223	97426	34803	158609	43572	257209	55251	415506	70910	688697	92027
4.50		19525	18411	86255	32959	140396	41108	227630	51934	367654	66417	591576	85907
4.75		17302	17650	76391	31246	124317	38825	201522	48869	325426	62274	523532	80274
5.00		15338	16936	67677	29654	110116	36707	178468	46033	288144	58449	463469	75086
5.50		12064	15636	53173	26792	86483	32917	140113	40975	226133	51652	363594	65895
6.00		9502	14487	41831	24305	68011	29642	110145	36626	177702	45835	285618	58064
6.50		7494	13468	32953	22138	53556	26803	86703	32875	139829	40843	224664	51374
7.00		5917	12561	25992	20243	42228	24333	68338	29630	110172	36545	176948	45641

* LØNNINGSKLASSE I HENHOLD TIL LÆRERLØNNINGSLOVEN.

** DER FØRUDSETTES AVANCEMENT FRA 2. TIL 4. LØNNINGSKLASSE TIL NORMAL TIO

KAPITALVÆRDIEN AF TJENESTEMANDSPENSIIONEN EFTER
FRADRAG AF INVALIDE- OG FOLKEPENSIION M.V.

ARLIG STIGNING I LØN/PENSIION I PROCENT AF SENEST OPPEBARN E LØN/PENSIION.													
		0		3		4		5		6		7	
REN	TEL-	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	
FØD		FOR-	EGET	FOR-	EGET	FOR-	EGET	FOR-	EGET	FOR-	EGET	FOR-	EGET
PCT.		SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.
P.A.		VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.
		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG	
		KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50		23206	22013	102754	41243	167379	52223	271586	66953	438978	86834	706865	113809
3.75		20536	21020	90877	38931	148005	49110	240104	62733	388021	81080	624695	105923
4.00		18179	20092	80403	36790	130921	46234	212349	58843	343101	75786	552275	98683
4.25		16099	19223	71159	34803	115847	43572	187864	55251	303483	70910	488412	92027
4.50		14261	18411	63000	32959	102544	41108	166259	51934	268532	66417	432083	85907
4.75		12637	17650	55795	31246	90800	38825	147190	48869	237689	62274	382384	80274
5.00		11203	16936	49431	29654	80428	36707	130351	46033	210458	58449	338514	75086
5.50		8911	15636	38837	26792	63167	32917	102337	40975	165166	51652	265566	65895
6.00		6940	14487	30553	24305	49675	29642	80449	36626	129792	45835	208614	58064
6.50		5474	13468	24069	22138	39117	26803	63327	32875	102130	40843	164093	51374
7.00		4322	12561	18984	20243	30843	24333	49913	29630	80469	36545	129241	45641

Eksempel 10

Tjenestemandsansættelse i 19. kl. * som 27-årig.

Alderspensionering som 67-årig.

Gift.

Mandens og hustruens alder ved død: henholdsvis 70 år og 80 år.

ARLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST OPPEBARNE LØN/PENSION.														
0		3		4		5		6		7				
PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		
REN	TE-	FOO	PCT.	P.A.	REN	TE-	FOO	PCT.	P.A.	REN	TE-	FOO	PCT.	P.A.
HERAF	EGET	IALT	BIDRAG	KR.	HERAF	EGET	IALT	BIDRAG	KR.	HERAF	EGET	IALT	BIDRAG	KR.
3.50	54804	24644	217581	43337	342911	53361	539198	66307	845926	83096	1324167	104950		
3.75	48958	23621	194068	41171	305694	50549	480429	62639	753337	78294	1178636	98640		
4.00	43754	22660	173168	39147	272632	47926	428246	59224	671168	73830	1049546	92782		
4.25	39118	21754	154580	37254	243241	45477	381882	56041	598197	69675	934964	87339		
4.50	34988	20901	138042	35482	217106	43189	340676	53073	533379	65807	833232	82279		
4.75	31305	20098	123324	33822	193858	41051	304041	50304	475779	62204	742877	77574		
5.00	28021	19340	110218	32267	173168	39051	271453	47718	424566	58846	662581	73195		
5.50	22476	17949	88140	29440	138341	35425	216638	43044	338493	52792	527725	65319		
6.00	18055	16706	70594	26948	110688	32242	173162	38955	270292	47513	420975	58475		
6.50	14527	15594	56627	24745	88702	29439	138627	35369	216170	42900	336350	52515		
7.00	11704	14594	45493	22793	71190	26965	111149	32216	173152	38860	269150	47311		

* DER FORUDSÆTTES AVANCEMENT FRA 19. TIL 24. LØNNINGSKLASSE TIL NORMAL TID

KAPITALVÆRDIEN AF TJENESTEMANDSPENSIONEN EFTER FRADRAG AF INVALIDE- OG FOLKEPENSION M.V.

ARLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST OPPEBARNE LØN/PENSION.														
0		3		4		5		6		7				
PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		
REN	TE-	FOO	PCT.	P.A.	REN	TE-	FOO	PCT.	P.A.	REN	TE-	FOO	PCT.	P.A.
FOR-	SKELS	VÆRDI	BIDRAG	KR.	FOR-	SKELS	VÆRDI	BIDRAG	KR.	FOR-	SKELS	VÆRDI	BIDRAG	KR.
3.50	37683	24644	149924	43337	236436	53361	372007	66307	583976	83096	914644	104950		
3.75	33658	23621	133700	41171	210741	50549	331410	62639	519980	78294	814005	98640		
4.00	30075	22660	119282	39147	187919	47926	295368	59224	463196	73830	724748	92782		
4.25	26883	21754	106461	37254	167634	45477	263349	56041	412774	69675	645533	87339		
4.50	24041	20901	95055	35482	149598	43189	234896	53073	367992	65807	575208	82279		
4.75	21507	20098	84906	33822	133557	41051	209604	50304	328203	62204	512758	77574		
5.00	19247	19340	75871	32267	119284	39051	187108	47718	292829	58846	457267	73195		
5.50	15433	17949	60652	29440	95263	35425	149277	43044	233392	52792	364091	65319		
6.00	12393	16706	48562	26948	76195	32242	119282	38955	186309	47513	290354	58475		
6.50	9968	15594	38941	24745	61041	29439	95461	35369	148957	42900	231916	52515		
7.00	8028	14594	31274	22793	48973	26965	76515	32216	119277	38860	185524	47311		

Eksempel 11

Tjenestemandsansættelse i 18. kl. * som 27-årig.

Avancement til 26. kl. som 45-årig.

Alderspensionering som 67-årig.

Gift.

Mandens og hustruens alder ved død: henholdsvis 70 år og 80 år.

	ARLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST OPPEBÅRNE LØN/PENSION.											
	0		3		4		5		6		7	
	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	
REN	HERAF		HERAF		HERAF		HERAF		HERAF		HERAF	
TE-	EGET		EGET		EGET		EGET		EGET		EGET	
FOD	PENS.		PENS.		PENS.		PENS.		PENS.		PENS.	
PCT.	BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG	
P.A.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	62083	26968	245925	48534	387307	60174	608588	75251	954156	94851	1492633	120417
3.75	55471	25798	219388	46026	345333	56908	542349	70979	849865	89243	1328803	113033
4.00	49584	24700	195798	43684	308037	53863	483525	67003	757295	84033	1183460	106181
4.25	44339	23667	174811	41495	274878	51022	431251	63299	675075	79186	1054431	99818
4.50	39664	22695	156138	39449	245387	48370	384784	59848	602027	74677	939856	93906
4.75	35496	21781	139515	37534	219150	45894	343466	56631	537106	70480	838079	88412
5.00	31778	20920	124711	35741	195796	43579	306705	53629	479375	66570	747617	83301
5.50	25500	19342	99767	32487	156474	39390	244859	48209	382322	59529	595654	74118
6.00	20492	17937	79935	29624	125243	35718	195788	43475	305394	53398	475325	66147
6.50	16493	16682	64145	27100	100401	32492	156797	39331	244330	48050	379903	59215
7.00	13293	15558	51551	24867	80608	29650	125762	35694	195776	43372	304106	53172

* DER FORUDSÆTTES AVANCEMENT FRA 19. TIL 24. LØNNINGSKLASSE TIL NORMAL TID

KAPITALVÆRDIEN AF TJENESTEMANDSPENSIONEN EFTER FRADRAG AF INVALIDE- OG FOLKEPENSION N.V.

	ARLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST OPPEBÅRNE LØN/PENSION.											
	0		3		4		5		6		7	
	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	
REN	HERAF		HERAF		HERAF		HERAF		HERAF		HERAF	
TL-	EGET		EGET		EGET		EGET		EGET		EGET	
FOD	SKELLS TJMS.		SKELLS TJMS.		SKELLS TJMS.		SKELLS TJMS.		SKELLS TJMS.		SKELLS TJMS.	
VÆRDI	PENS.		PENS.		PENS.		PENS.		PENS.		PENS.	
PCT.	BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG	
P.A.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	44962	26968	178268	48534	280832	60174	441397	75251	692206	94851	1083110	120417
3.75	40171	25798	159020	46026	250380	56908	393330	70979	616508	89243	964172	113033
4.00	35905	24700	141912	43684	223324	53863	350647	67003	549323	84033	858662	106181
4.25	32104	23667	126692	41495	199271	51022	312718	63299	489652	79186	765000	99818
4.50	28717	22695	113151	39449	177879	48370	279004	59848	436640	74677	681832	93906
4.75	25698	21781	101097	37534	158849	45894	249029	56631	389530	70480	607960	88412
5.00	23004	20920	90364	35741	141912	43579	222360	53629	347638	66570	542303	83301
5.50	18457	19342	72279	32487	113396	39390	177498	48209	277221	59529	432020	74118
6.00	14630	17937	57903	29624	90750	35718	141908	43475	221411	53398	344704	66147
6.50	11934	16682	46459	27100	72740	32492	113631	39331	177117	48050	275469	59215
7.00	9617	15558	37332	24867	58391	29650	91128	35694	141901	43372	220480	53172

Eksempel 12

Tjenestemandsansættelse i 19. lkl. * som 32-årig.
 Avancement til 26. lkl. som 48-årig.
 Alderspensionering som 70-årig.
 Gift.
 Mandens og hustruens alder ved død: 80 år.

ARLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST OPPEBARNE LØN/PENSION.													
0		3		4		5		6		7		7	
REN	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI
TE-	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF
FOD	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET
PCT.	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT	IALT
P.A.	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG
KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	68828	26613	248331	46650	378662	57204	575763	70680	373018	87943	1320108	110124	
3.75	61947	25501	223298	44354	340388	54254	517410	66876	784304	83024	1185610	103745	
4.00	55773	24453	200858	42202	306089	51494	465132	63324	704850	78437	1065187	97803	
4.25	50230	23466	180730	40184	275333	48910	418271	60003	633648	74153	957302	92262	
4.50	45253	22535	162674	38292	247750	46491	376255	56897	569829	70153	860632	87095	
4.75	40783	21656	146469	36515	223005	44223	338574	53991	512610	66416	773985	82274	
5.00	36765	20826	131922	34847	200795	42097	304765	51270	461285	62922	696286	77773	
5.50	29907	19301	107122	31805	162951	38230	247179	46334	373904	56597	564061	69640	
6.00	24359	17937	87094	29112	132407	34818	200728	41993	303462	51050	457527	62529	
6.50	19865	16713	70901	26725	107726	31803	163216	38168	246608	46178	371594	56301	
7.00	16220	15612	57790	24601	87755	29131	132880	34790	200657	41889	302182	50834	

* DER FØRUDSÆTTES AVANCEMENT FRA 19. TIL 24. LØNNINGSKLASSE TIL NORMAL TID

KAPITALVÆRDIEN AF TJENESTEMANDSPENSIONEN EFTER
 FRADRAG AF INVALIDE- OG FOLKEPENSJON M.V.

ARLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST OPPEBARNE LØN/PENSION.													
0		3		4		5		6		7		7	
REN	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI
TE-	FOR-	EGET	FOR-	EGET	FOR-	EGET	FOR-	EGET	FOR-	EGET	FOR-	EGET	FOR-
FOD	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS	TJMS.	SKELS
PCT.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI	PENS.	VÆRDI
P.A.	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG	BIDRAG
KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	49105	26613	177344	46650	270511	57204	411458	70680	624102	87943	944046	110124	
3.75	44192	25501	159454	44354	243148	54254	369726	66876	560633	83024	847788	103745	
4.00	39785	24453	143419	42202	218629	51494	332342	63324	503795	78437	761612	97803	
4.25	35828	23466	129036	40184	196645	48910	298834	60003	452865	74153	684415	92262	
4.50	32276	22535	116136	38292	176931	46491	268794	56897	407219	70153	615248	87095	
4.75	29086	21656	104558	36515	159247	44223	241855	53991	366298	66416	553258	82274	
5.00	26218	20826	94166	34847	143375	42097	217686	51270	329594	62922	497675	77773	
5.50	21325	19301	76452	31805	116335	38230	176525	46334	267116	56597	403099	69640	
6.00	17366	17937	62149	29112	94514	34818	143329	41993	216757	51050	326912	62529	
6.50	14161	16713	50587	26725	76885	31803	116525	38168	176119	46178	265467	56301	
7.00	11961	15612	41226	24601	62622	29131	94853	34790	143280	41889	215844	50834	

Eksempel 13

Ansættelse i henhold til juristoverenskomsten som 27-årig.

Alderspensionering som 67-årig.

Gift.

Mandens og hustruens alder ved død: henholdsvis 70 år og 80 år.

		ARLIG STIGNING I		LØN/PENSION I		PROCENT		AF SENEST		OPPEBARNE		LØN/PENSION.	
		0	3	4	4	5	6	7					
		PENSIONSGODETS		PENSIONSGODETS		PENSIONSGODETS		PENSIONSGODETS		PENSIONSGODETS		PENSIONSGODETS	
		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI	
REN													
TE-		HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF
FOD		EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET
		I ALT	I ALT	I ALT	I ALT	I ALT	I ALT	I ALT	I ALT	I ALT	I ALT	I ALT	I ALT
PCT.		I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K
P.A.		I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG
		KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	74119	38491	167719	66096	229590	80713	320070	99479	453432	123686	651269	155043	
3.75	69952	36950	156309	62909	212998	76603	295603	94150	416954	116747	596424	145969	
4.00	66102	35499	145915	59926	197945	72764	273485	89183	384083	110288	547138	137536	
4.25	62539	34130	136429	57132	184263	69173	253457	84546	354416	104270	502787	129692	
4.50	59237	32839	127762	54512	171814	65815	235303	80216	327615	98661	462838	122394	
4.75	56174	31620	119831	52055	160471	62672	218825	76172	303372	93431	426812	115601	
5.00	53328	30467	112563	49748	150119	59726	203846	72390	281412	88549	394280	109270	
5.50	48213	28346	99762	45545	132003	54376	177785	65539	243408	79731	338247	97864	
6.00	43762	26445	88916	41826	116786	49662	156070	59528	211975	72022	292212	87928	
6.50	39871	24735	79676	38528	103933	45499	137877	54240	185840	65267	254200	79253	
7.00	36452	23195	71757	35595	93010	41812	122543	49576	163982	59332	222636	71661	

PENS IONSKASSEPENS ION.

		ARLIG STIGNING I		LØN/PENSION I		PROCENT		AF SENEST		OPPEBARNE		LØN/PENSION.	
		0	3	4	4	5	6	7					
		KAPITALVÆRDI AF		KAPITALVÆRDI AF		KAPITALVÆRDI AF		KAPITALVÆRDI AF		KAPITALVÆRDI AF		KAPITALVÆRDI AF	
		PENS.KASSEPENS ION		PENS.KASSEPENS ION		PENS.KASSEPENS ION		PENS.KASSEPENS ION		PENS.KASSEPENS ION		PENS.KASSEPENS ION	
REN													
TE-		HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF	HERAF
FOD		EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET	EGET
		I ALT	I ALT	I ALT	I ALT	I ALT	I ALT	I ALT	I ALT	I ALT	I ALT	I ALT	I ALT
PCT.		I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K	I PENS.K
P.A.		I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG	I BIDRAG
		KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	56998	38491	100061	66096	123115	80713	152879	99479	191482	123686	241746	155043	
3.75	54651	36950	95941	62909	118045	76603	146584	94150	183598	116747	231793	145969	
4.00	52423	35499	92029	59926	113232	72764	140607	89183	176111	110288	222341	137536	
4.25	50304	34130	88310	57132	108656	69173	134924	84546	168994	104270	213355	129692	
4.50	48291	32839	84775	54512	104306	65815	129523	80216	162229	98661	204814	122394	
4.75	46376	31620	81413	52055	100170	62672	124387	76172	155796	93431	196693	115601	
5.00	44554	30467	78215	49748	96235	59726	119501	72390	149676	88549	188966	109270	
5.50	41170	28346	72274	45545	88925	54376	110424	65539	138307	79731	174613	97864	
6.00	38100	26445	66884	41826	82294	49662	102189	59528	127993	72022	161591	87928	
6.50	35312	24735	61990	38528	76272	45499	94711	54240	118626	65267	149766	79253	
7.00	32775	23195	57538	35595	70794	41812	87909	49576	110107	59332	139010	71661	

Eksempel 14

Ansættelse i henhold til juristoverenskomsten som 27-årig.
Tjenestemandsansættelse i 26. kkl. som 45-årig.
Alderspensionering som 67-årig.
Gift.
Mandens og hustruens alder ved død: henholdsvis 70 år og 80 år.

	ARLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST OPPEBARNE LØN/PENSION.											
	0		3		4		5		6		7	
REN	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	
TE-	HERAF		HERAF		HERAF		HERAF		HERAF		HERAF	
FOD	EGET		EGET		EGET		EGET		EGET		EGET	
PCT.	IALT	PENS.	IALT	PENS.	IALT	PENS.	IALT	PENS.	IALT	PENS.	IALT	PENS.
P.A.	BIDRAG*		BIDRAG*		BIDRAG*		BIDRAG*		BIDRAG*		BIDRAG*	
	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	62083	35856	245925	60205	387306	72988	608586	89337	954151	110353	1492628	137494
3.75	55471	34485	219388	57413	345332	69404	542346	84708	849861	104345	1328799	129661
4.00	49584	33192	195797	54797	308038	66051	483522	80387	757291	98747	1183452	122375
4.25	44339	31969	174811	52343	274878	62912	431248	76349	675070	93526	1054423	115592
4.50	39664	30814	156138	50039	245388	59972	384782	72575	602025	88655	939853	109275
4.75	35496	29722	139515	47875	219150	57217	343464	69045	537102	84108	838074	103388
5.00	31778	28688	124711	45841	195796	54632	306705	65741	479374	79859	747616	97897
5.50	25500	26781	99767	42126	156474	49928	244859	59744	382320	72171	595652	87990
6.00	20492	25065	79935	38830	125243	45771	195788	54469	305395	65435	475321	79341
6.50	16493	23518	64144	35899	100401	42091	156797	49817	244330	59518	379901	71773
7.00	13294	22119	51551	33284	80609	38822	125763	45702	195776	54308	304106	65135

* EGET PENSIONSBIDRAG OMFAFTER EGET BIDRAG TIL PENSIONSKASSE UNDER ØVERENSKOMSTANSÆTTELSE OG EGET BIDRAG TIL TJENESTEMANDSPENSION UNDER TJENESTEMANDSANSÆTTELSE.

KAPITALVÆRDIEN AF TJENESTEMANDSPENSIONEN EFTER
FRADRAG AF INVALIDE- OG FOLKEPENSION M.V.

	ARLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST OPPEBARNE LØN/PENSION.											
	0		3		4		5		6		7	
REN	PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI		PENSIONSGODETS KAPITALVÆRDI	
TE-	FOR-		FOR-		FOR-		FOR-		FOR-		FOR-	
FOD	SKELS		SKELS		SKELS		SKELS		SKELS		SKELS	
PCT.	IALT	TJMS.	IALT	TJMS.	IALT	TJMS.	IALT	TJMS.	IALT	TJMS.	IALT	TJMS.
P.A.	VÆRDI		VÆRDI		VÆRDI		VÆRDI		VÆRDI		VÆRDI	
	PENS.		PENS.		PENS.		PENS.		PENS.		PENS.	
	BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG		BIDRAG	
	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	44962	35856	178268	60205	280831	72988	441395	89337	692200	110353	1083105	137494
3.75	40171	34485	159020	57413	250379	69404	393327	84708	616505	104345	964168	129661
4.00	35905	33192	141911	54797	223325	66051	350644	80387	549319	98747	858655	122375
4.25	32104	31969	126692	52343	199270	62912	312715	76349	489647	93526	764992	115592
4.50	28717	30814	113151	50039	177880	59972	279002	72575	436638	88655	681829	109275
4.75	25698	29722	101098	47875	158850	57217	249027	69045	389526	84108	607955	103388
5.00	23005	28688	90364	45841	141912	54632	222360	65741	347638	79859	542302	97897
5.50	18457	26781	72279	42126	113396	49928	177499	59744	277219	72171	432018	87990
6.00	14830	25065	57903	38830	90750	45771	141908	54469	221412	65435	344700	79341
6.50	11934	23518	46458	35899	72740	42091	113631	49817	177117	59518	275467	71773
7.00	9618	22119	37331	33284	58392	38822	91128	45702	141901	54308	220479	65135

Eksempel 15

Statens udgift til aflønning og pensionering efter eksempel 11 og eksempel 14.

Tjenestemandsansættelse i 19. lkl. som 27-årig.

Avancement til 26. lkl. som 45-årig.

Alderspensionering som 67-årig.

Gift.

Mandens og hustruens alder ved død: henholdsvis 70 år og 80 år.

ARLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST OPPEBARNE LØN/PENSION.													
C		3		4		5		6		7			
KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI	
REN	AF	AF	AF	AF	AF	AF	AF	AF	AF	AF	AF	AF	AF
TE- LØN- PENS.	UD- UD- UD-	LØN- PENS.	UD- UD- UD-	LØN- PENS.	UD- UD- UD-	LØN- PENS.	UD- UD- UD-	LØN- PENS.	UD- UD- UD-	LØN- PENS.	UD- UD- UD-	LØN- PENS.	UD- UD- UD-
PCT.	GIFT**	GIFT***	GIFT**	GIFT***	GIFT**	GIFT***	GIFT**	GIFT***	GIFT**	GIFT***	GIFT**	GIFT***	GIFT**
P.A.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	674200	44962	1213350	178268	1504350	280832	1881275	441397	2371275	692206	3010425	1083110	
3.75	644950	40171	1150650	159020	1422700	250380	1774475	393330	2231075	616508	2825825	964172	
4.00	617500	35905	1092100	141912	1346575	223324	1675075	350647	2100825	549323	2654525	858662	
4.25	591675	32104	1037375	126692	1275550	199271	1582475	312718	1979650	489652	2495450	765000	
4.50	567375	28717	986225	113151	1209250	177879	1496200	279004	1866925	436640	2347650	681832	
4.75	544525	25698	938350	101097	1147350	158849	1415775	249029	1762000	389530	2210300	607960	
5.00	523000	23004	893525	90364	1089475	141912	1340725	222360	1664250	347638	2082525	542303	
5.50	483550	18457	812175	72279	944750	113396	1205225	177498	1448225	277221	1852950	432020	
6.00	448425	14830	740600	57903	892950	90750	1086875	141908	1334950	221411	1653675	344704	
6.50	417050	11934	677500	46459	812300	72740	983275	113631	1201250	177117	1480375	275449	
7.00	388950	9617	621675	37332	741250	58391	892350	91128	1084300	141901	1329300	220480	

Ansættelse i henhold til juristoverenskomsten som 27-årig.

Tjenestemandsansættelse i 26. lkl. som 45-årig.

Alderspensionering som 67-årig.

Gift.

Mandens og hustruens alder ved død: henholdsvis 70 år og 80 år.

ARLIG STIGNING I LØN/PENSION I PROCENT AF SENEST OPPEBARNE LØN/PENSION.													
0		3		4		5		6		7			
KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI		KAPITALVÆRDI	
REN	AF	AF	AF	AF	AF	AF	AF	AF	AF	AF	AF	AF	AF
TE- LØN- PENS.	UD- UD- UD-	LØN- PENS.	UD- UD- UD-	LØN- PENS.	UD- UD- UD-	LØN- PENS.	UD- UD- UD-	LØN- PENS.	UD- UD- UD-	LØN- PENS.	UD- UD- UD-	LØN- PENS.	UD- UD- UD-
PCT.	GIFT**	GIFT***	GIFT**	GIFT***	GIFT**	GIFT***	GIFT**	GIFT***	GIFT**	GIFT***	GIFT**	GIFT***	GIFT**
P.A.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.	KR.
3.50	816664	-9300	1387807	105835	1689178	200860	2075495	352995	2573149	594373	3217041	974731	
3.75	784705	-12698	1322143	88447	1604641	172461	1966072	307196	2430837	521188	3031162	858577	
4.00	754578	-15553	1260650	73221	1525635	147486	1864000	266811	2298316	456545	2858355	755881	
4.25	726135	-18015	1202987	59789	1451700	125405	1768671	231064	2174772	399288	2697533	664892	
4.50	692729	-20049	1148903	48054	1382497	106009	1679611	199556	2059573	348718	2547830	584432	
4.75	673906	-21745	1098147	37767	1317685	88929	1596369	171735	1952089	303992	2408394	513200	
5.00	649904	-23145	1050461	28759	1256922	73897	1518485	147176	1851716	264435	2278609	450130	
5.50	605683	-25194	963485	14010	1146440	49063	1377290	106385	1670262	198521	2044050	344836	
6.00	565967	-26439	886424	2814	1048970	29928	1253230	74675	1511449	147008	1839670	262276	
6.50	530212	-27066	817985	-5602	962776	15261	1143974	50094	1372132	106803	1661053	197574	
7.00	497932	-27225	757029	-11849	886339	4093	1047489	31106	1249589	75477	1504539	146895	

** LØNNINGUDGIFTEN INKLUDERER STATENS TILSKUD TIL PENSIONSKASSEN UNDER OYERENSKOMSTANSÆTTELSE

*** PENSIONSUDGIFTEN OMFATTER TJENESTEMANDSPENSION MINUS UDTRÆDELSGODTGØRELSE FRA PENSIONSKASSE MINUS FOLKEPENSION.

